

Konjunktur läget

December 2015

Konjunkturläget
December 2015

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt bedriver tillämpad forskning inom nationalekonomi.

I Konjunkturbarometern publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av delar av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitiken ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier**, **Working paper**, **PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget december 2015 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2015–2017 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2018–2025, varav perioden 2018–2020 beskrivs i rapporten. Scenariot för hela perioden 2015–2025 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i augusti 2015.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. I beräkningarna har inkommande statistik beaktas till och med den 15 december 2015.

Mats Dillén
Generaldirektör

Rättelser

Följande ändringar har gjorts i denna version jämfört med den tryckta upplagan:

- Sidan 26, diagram 47: ” , kalenderkorrigerade värden” har lagts till i underrubriken.
- Sidan 104, diagram 179: I underrubriken har ”Kronor” ändrats till ”Tusental kronor”.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar	12
Internationell konjunktur 2015–2017	15
Konjunkturen i Sverige 2015–2017	21
Efterfrågan och produktion	21
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	29
Löner och inflation.....	36
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2015–2020.....	41
Offentliga finanser 2015–2020	49
Finansiellt sparande och statsskuld	49
Finanspolitik	51
Budgetpolitiska mål	53
Offentliga sektorns utgifter.....	58
Offentliga sektorns inkomster	60
Osäkerhet i prognosen.....	63
Osäkerhet i prognosen för omvärlden	63
Osäkerhet i prognosen för Sverige	66

RUTOR

Den svaga utvecklingen i Brasilien fortsätter.....	19
Tjänsternas växande andel av exporten förklaras av ett begränsat antal tjänsteslag.....	25
Olika mått på industriproduktion	27
Personer utanför arbetskraften indelade efter möjlighet och önskemål om att arbeta	32
Indikatorer över resursutnyttjandet i ekonomin.....	34
Budgetpropositionen för 2016	51
Svårt att nå regeringens sjukskrivningsmål.....	60

FÖRDJUPNINGAR

Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens.....	71
Bostadspriser och ränteutveckling.....	77
Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige	87
Från asylsökande till arbetssökande – det svenska flyktingmottagandet.....	107

TABELLBILAGA

Tabellbilaga.....	111
-------------------	-----

Sammanfattning

Svensk ekonomi utvecklas starkt 2015 och den utdragna lågkonjunkturen efter finanskrisen är på väg att övergå i en högkonjunktur. Det stora inflödet av flyktingar innebär på kort sikt kraftigt ökade offentliga utgifter och finanspolitiken blir expansiv 2016 och 2017. Samtidigt avvaktar Riksbanken med att höja räntan till senare delen av 2016 eftersom det tar tid för inflationen att nå 2 procent och inflationsförväntningarna är låga. Den expansiva politiken bidrar till att resursutnyttjandet i ekonomin fortsätter att öka de kommande åren och arbetslösheten faller till 6,5 procent 2017. I takt med att de nyanlända kommer in på arbetsmarknaden stiger arbetslösheten till 7,4 procent 2020. Det beror på att det tar lång tid för de nyanlända att finna ett jobb. Med tiden kommer allt fler att bli sysselsatta och bidra till produktionen, vilket dämpar de offentliga utgifterna och ökar skatteintäkterna.

Den svenska ekonomin expanderar för närvarande snabbt. BNP ökade med 0,8 procent det tredje kvartalet 2015 jämfört med föregående kvartal (se diagram 1). I årstakt, det vill säga sammantaget över de senaste fyra kvartalen, ökade BNP med 3,9 procent. Detta placerar Sverige i toppskiktet bland OECD-länderna. Uppgången är bred och såväl konsumtionen som investeringarna och exporten ökar relativt snabbt. Den starka utvecklingen bekräftas av Konjunkturbarometern, där efterfrågeläget uppges vara starkare än normalt i näringslivets alla delar (se diagram 2).

Tillgänglig statistik för det fjärde kvartalet och indikatorer för näringslivet och hushållssektorn pekar på att BNP fortsätter att växa i ungefär samma takt de närmaste kvartalen. Det för närvarande mycket stora antalet asylsökande medför samtidigt att de offentliga konsumtionsutgifterna ökar snabbt. Sammantaget innebär detta att BNP bedöms öka med ungefär 1 procent både det fjärde kvartalet 2015 och det första kvartalet 2016 (se diagram 1).

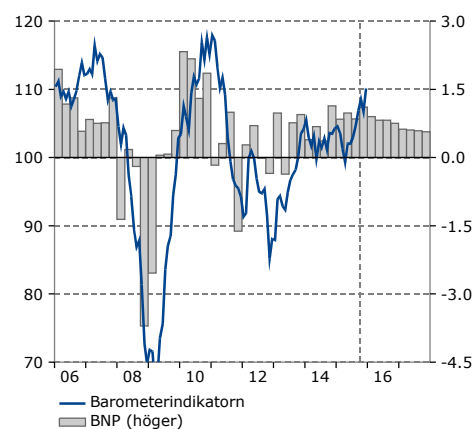
STOR OSÄKERHET OM FLYKTINGINVANDRINGEN

Flyktinginvandringen är en stor källa till osäkerhet i prognosen för den svenska ekonomin. År 2015 bedöms ca 160 000 personer söka asyl i Sverige, vilket är fler än någonsin tidigare. I oktober presenterade Migrationsverket uppdaterade prognoser över bland annat antalet asylsökande (se diagram 3) och anhöriginvandrare.¹ På basis av detta uppdaterade SCB sin befolkningsprognos i november. Konjunkturinstitutets prognoser för den svenska ekonomin baseras på denna uppdaterade befolkningsprognos. De makroekonomiska konsekvenserna på kort

¹ Se "Verksamhets- och utgiftsprognos", oktober 2015, Migrationsverket.

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

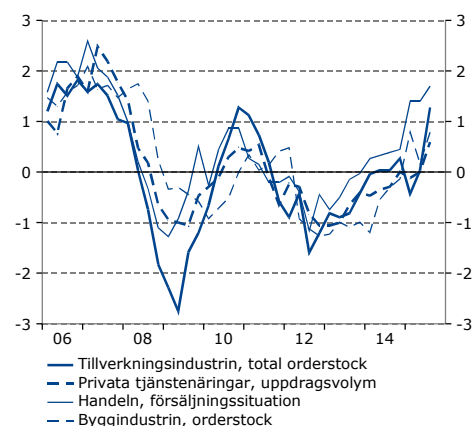
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Efterfrågeläget, nulägesomdöme

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongsrensade kvartalsvärden

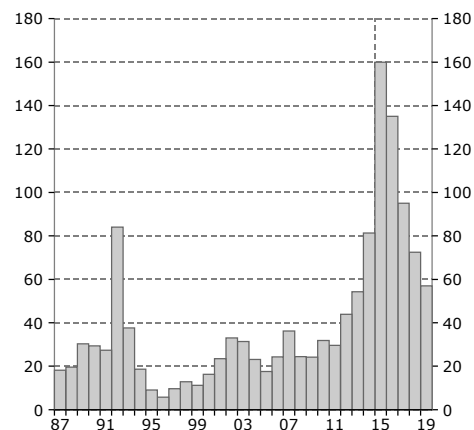

Anm. Beräkningarna startar 1996, privata tjänstenärings 2003.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Asylsökande

Tusental

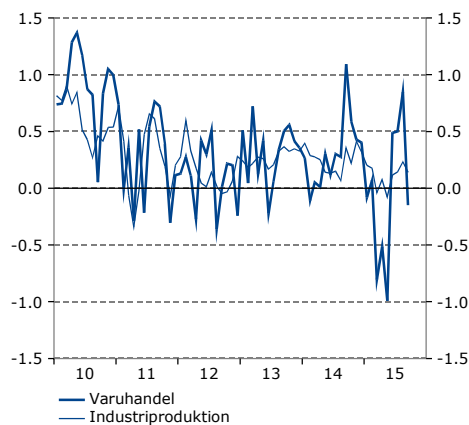

Anm. 2015–2019 avser Migrationsverkets huvudscenari, oktober 2015.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 4 Global varuhandel och industriproduktion

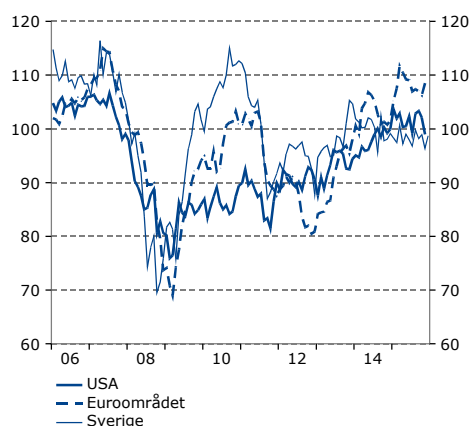
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

Diagram 5 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Sverige

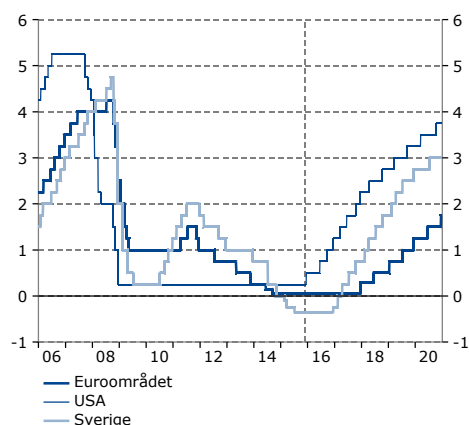
Index medelvärde=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: Conference Board, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

och medellång sikt av flyktinginvandringen analyseras i fördjupningen ”Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige”.

LÅNGSAM ÅTERHÄMTNING I VÄRLDSEKONOMIN

Den globala konjunkturåterhämtningen går fortsatt trögt, vilket bland annat avspeglas i att såväl global industriproduktion som global varuhandel utvecklas svagt (se diagram 4). I många tillväxtekonomier minskar BNP-tillväxten 2015. Av de stora länderna är läget sämst i Brasilien och Ryssland som båda genomgår djupa recessioner. När recessionerna ebbar ut de närmaste åren växer tillväxtekonomierna sammantaget något snabbare, även om om-balanseringen i Kina mot en mer konsumtionsdriven tillväxt fortsätter att hålla tillbaka utvecklingen.

I OECD-länderna är bilden på många håll lite mer positiv. Tillväxten det tredje kvartalet 2015 var förvisso inte särskilt stark, men enkätbaserade förtroendeindikatorer ligger överlag i linje med eller något över sina historiska medelvärden, vilket talar för att tillväxten långsamt är på väg upp (se diagram 5). Konjunkturåterhämtningen får understöd av låga räntor och en på många håll allt mindre åtstramande finanspolitik. Tillsammans med ett tilltagande investeringsbehov driver detta på efterfrågan och resursutnyttjandet fortsätter att stiga 2016 och 2017.

Det låga oljepriset är ytterligare en faktor som stödjer återhämtningen i OECD-länderna som helhet. Samtidigt bidrar det till att inflationen är och förblir låg ännu en tid. Ett gradvis stigande resursutnyttjande talar dock för att inflationen stiger framöver. Uppgången förstärks av att de direkta effekterna av nedgången i oljepriset faller ur inflationstalen. I USA har konjunkturåterhämtningen kommit en bra bit på väg och centralbanken höjde därför räntan i december 2015 för första gången sedan finanskrisen bröt ut (se diagram 6). I euroområdet, där konjunkturåterhämtningen inte nått lika långt, höjer inte ECB räntan förrän mot slutet av 2017.

RISK FÖR SVAGARE UTVECKLING I EUROPA

Riskerna för att den globala konjunkturen utvecklas svagare än enligt prognosen dominerar. Globalt högt uppdrivna tillgångspriser innebär att risken för ett prisfall är påtaglig, med åtföljande realekonomiska konsekvenser (se fördjupningen ”Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens”). I euroområdet är det dessutom fortfarande osäkert hur stora problemen är i banksektorn. Vid förnyade problem i banksektorn riskerar kreditgivningen i euroområdet att stramas åt markant. Samtidigt innebär den höga offentliga skuldsättningen att utrymmet för att med finanspolitiska medel motverka en försvagning av konjunkturen är begränsat.

De eskalerande internationella konflikterna i framför allt Mellanöstern sprider också osäkerhet om konjunkturutvecklingen på ett globalt plan. Detta får konsekvenser även i länder som inte är direkt berörda via förtroendeeffekter, handelskanaler och finan-

siella marknader. I förlängningen kan det påverka konsumtions- och investeringsbeslut i negativ riktning. Trots att flyktingströmmarna till Europa har ökat snabbt, är de inte så stora att de har någon större direkt inverkan på den ekonomiska utvecklingen i Europa som helhet. Den bristande samsynen inom EU om hur flyktingpolitiken ska utformas och hur man ska fördela kostnaderna, stärker dock nationalistiska och EU-skeptiska partier i många av EU:s medlemsländer. Tillsammans med den kommande folkomröstningen i Storbritannien om ett eventuellt utträde från EU och de fortsatta problemen i Grekland riskerar detta att undergräva förtroendet för EU som institution. Om en sådan utveckling får fotfäste får det sannolikt negativa konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen i EU-länderna.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

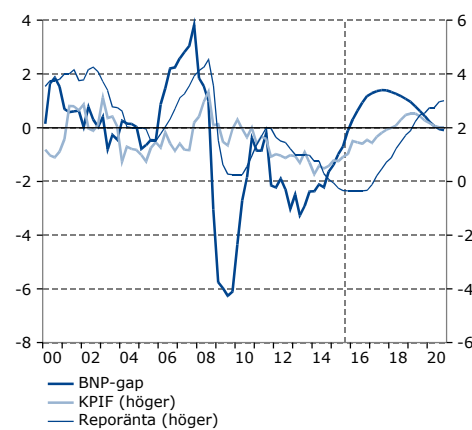
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP till marknadspris	2,3	3,8	3,9	2,5	2,0	1,6	2,0
BNP per invånare	1,3	2,7	2,4	0,5	-0,1	-0,6	0,2
BNP, kalenderkorrigerad	2,4	3,5	3,7	2,7	2,1	1,6	1,8
BNP i världen	3,4	3,2	3,5	3,7	3,9	3,9	3,9
Bytesbalans ¹	4,9	5,8	6,1	5,3	4,7	4,2	3,7
Arbetade timmar ²	1,8	1,0	2,3	1,9	1,6	0,9	0,5
Sysselsättning	1,4	1,3	1,8	1,7	1,4	1,0	0,7
Arbetslöshet ³	7,9	7,4	6,8	6,5	6,5	6,9	7,4
Arbetsmarknadsgap ⁴	-1,1	-1,1	0,1	0,8	1,2	1,0	0,3
BNP-gap ⁵	-2,1	-0,8	0,8	1,4	1,2	0,7	0,0
Timlön ⁶	2,8	2,5	3,1	3,4	3,6	3,5	3,4
Arbetskostnad per timme ²	1,7	3,4	3,8	3,5	3,6	3,5	3,4
Produktivitet ²	0,5	2,4	1,5	0,8	0,6	0,7	1,2
KPI	-0,2	0,0	0,9	2,2	3,4	3,6	2,8
KPIF	0,5	0,9	1,5	1,7	2,2	2,4	2,1
Reporänta ^{7,8}	0,00	-0,35	-0,25	0,75	1,75	2,75	3,00
Tioårig statsobligationsränta ⁷	1,7	0,7	1,3	2,3	3,2	4,0	4,4
Kronindex (KIX) ⁹	106,8	112,6	110,0	107,8	105,5	103,2	100,9
Offentligt finansiellt sparande ¹	-1,7	-1,1	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	0,4
Strukturellt sparande ¹⁰	-0,9	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,6	0,2
Maastrichtskuld ¹	44,9	44,2	43,2	42,8	42,5	42,0	41,1

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: IMF, SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 BNP-gap, KPIF och reporänta

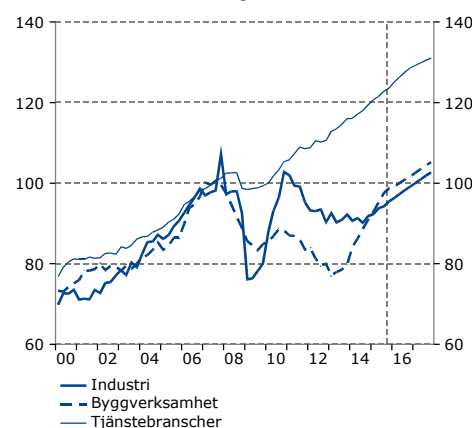
Procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Produktionsvolym i olika branscher

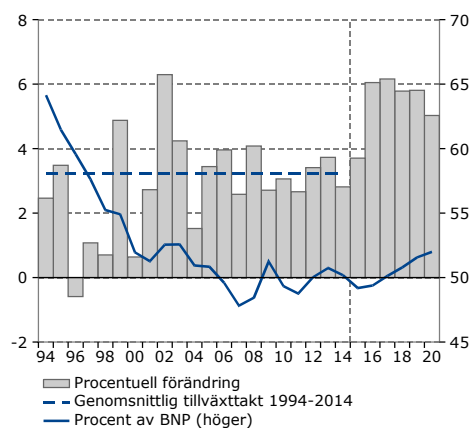
Index 2007=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Offentliga sektorns utgifter

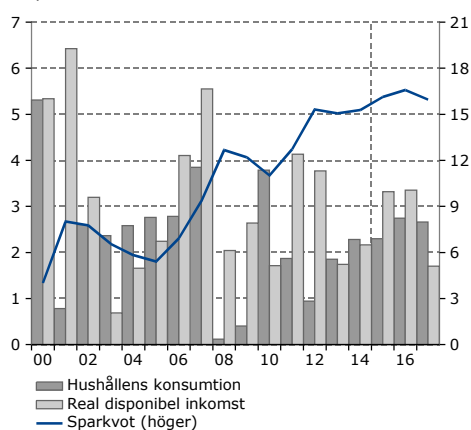
Procentuell förändring respektive procent av BNP i löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

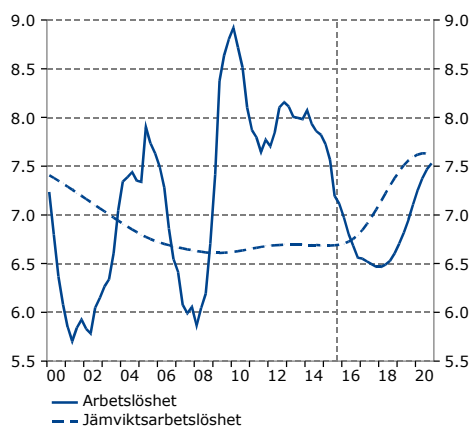
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVERIGE PÅ VÄG IN I EN HÖGKONJUNKTUR

Svensk BNP växer med i det närmaste 4 procent 2015 och tillväxten blir lika stark 2016 (se tabell 1). Konjunkturinstitutet gör bedömningen att Sverige därmed går in i en period av högkonjunktur med början 2016 (se diagram 7).

Konjunkturuppgången är i mångt och mycket en följd av den expansiva ekonomiska politiken. Det låga ränteläget driver på den inhemska efterfrågan, samtidigt som det bidrar till att kronan är relativt svag. Tillsammans med en starkare investeringskonjunktur i många av OECD-länderna gynnar detta svensk export som växer med drygt 4 procent per år 2015–2017. Produktionsvolymerna i den svenska industrin återhämtar sig därmed och närmar sig tidigare toppnivåer (se diagram 8). Den snabba uppgången i byggproduktionen dämpas dock de närmaste åren när brist på arbetskraft och tomtmark begränsar produktionen. Trots de senaste årens kraftiga uppgång i bostadsbyggandet råder det brist på bostäder. Tillsammans med låga räntor har detta bidragit till att bostadspriserna har rusat i höjden, liksom hushållens skuldsättning (se fördjupningen ”Bostadspriser och ränteutveckling”). De senaste årens prisuppgång innebär en ökad risk för att bostadspriserna nu befinner sig på en ohållbar nivå.

Den stora flyktinginvandringen till Sverige kommer att spå på behovet av nya bostäder ytterligare. Dessutom driver den på de offentliga utgifterna (se diagram 9). Den offentliga konsumtionen bedöms öka med 4,9 procent 2016, vilket är mycket högt i ett historiskt perspektiv. Trots höjda skatter fortsätter hushållens reala disponibla inkomster att öka snabbt 2016 när sysselsättningen stiger (se diagram 10). Det låga ränteläget stimulerar hushållens konsumtion, men en strävan att jämna ut konsumtionen över tiden gör att många hushåll också ökar sitt sparande. Hushållens redan höga sparkvot ökar därmed ytterligare något 2016.

LÅNG TID INNAN FLYKTINGINVANDRARE BLIR SYSSELSATTA

Sysselsättningen har ökat relativt snabbt de senaste åren. Olika indikatorer, såsom antalet lediga jobb enligt SCB och företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern, pekar på att uppgången i sysselsättningen tar ytterligare fart det närmaste halvåret. Arbetslösheten fortsätter därmed att falla tillbaka och når 6,5 procent 2017 (se diagram 11). Konjunkturinstitutets bedömning är att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden då är högre än normalt. Samtidigt börjar den stora flyktinginvandringen att ge ett allt större avtryck i arbetskraften. Eftersom det i genomsnitt tar lång tid för nyanlända att få ett jobb innebär detta att arbetslösheten ökar till 7,4 procent 2020 samtidigt som jämviktsarbetslösheten också stiger. För att motverka en sådan utveckling krävs det strukturella åtgärder som underlättar för grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden att få jobb.

RIKSBANKEN VILAR PÅ HANEN

Den utdragna lågkonjunkturen i Sverige och i stora delar av omvärlden har medfört att inflationen har varit låg de senaste åren (se diagram 12). Världsmarknadspriserna har generellt sett utvecklats svagt och priset på råolja och andra råvaror har fallit markant. Lågräntepolitiken har dock medfört att kronan försvagats rejält, vilket har bidragit till att inflationen har ökat något under loppet av 2015.

Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden medför att löneökningstakten växlar upp de närmaste åren, vilket ökar kostnadstrycket i företagen. Den starka efterfrågeutvecklingen bidrar också till att företagen kan öka sina marginaler. Förändringarna av skatter den 1 januari 2016 ger en direkt effekt på inflationen med 0,4 procentenheter. De största effekterna kommer från sänkningen av rot-avdraget från 50 till 30 procent och höjningen av punktskatten på drivmedel. Kronan förstärks dock de kommande åren och importpriserna utvecklas därför svagt. Det dröjer därför till 2018 innan inflationen i termer av KPI med fast bostadsränta (KPIF) når upp till 2 procent.

Låg inflation och låga inflationsförväntningar gör att Riksbanken låter reporäntan ligga kvar på -0,35 procent till slutet av 2016, då en serie av räntehöjningar inleds (se diagram 6). Med tanke på det positiva BNP-gapet framstår reporäntan som mycket låg de närmaste åren. En anledning till att reporäntan inte höjs snabbare är att den svenska räntan inte kan avvika alltför mycket från de låga styrräntorna i omvärlden. Kronan skulle då förstärkas än mer och inflationen skulle bli alltför låg.

PÅ SIKT MÅSTE FINANSPOLITIKEN STRAMAS ÅT

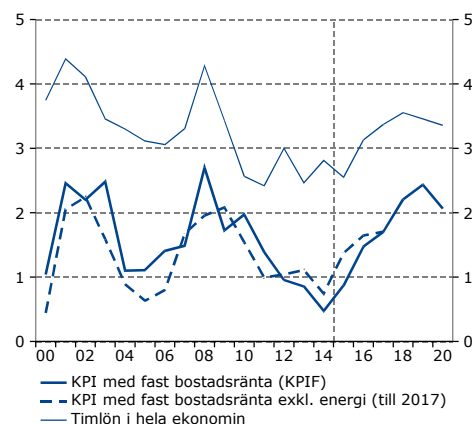
Efter en rad av år med expansiv finanspolitik har politiken under 2015 lagts om i en mer återhållsam riktning och det strukturella sparandet stärks något (se diagram 13). De offentliga utgiftsökningar som följer av flyktinginvandringen innebär dock att det strukturella sparandet försvagas igen 2016 och 2017, eftersom de till viss del lånefinansieras. Konjunkturinstitutet utgår ifrån att finanspolitiken fortfarande vägleds av att finanspolitiska reformer finansieras fullt ut, även om regeringens kommunikation på området är otydlig. Det strukturella sparandet stiger därför igen 2018 när kostnaderna för flyktingmottagandet börjar klinga av och sparandet blir ungefär balanserat 2020.

Trots högkonjunkturen de närmaste åren kommer alltså de offentliga finanserna att uppvisa underskott. Det är därmed tydligt att överskottsmålet i praktiken just nu är överspelat. Underskotten innebär att den offentliga sektorns bruttoskuld stiger, men eftersom BNP ökar snabbt under perioden faller skuldkvoten trots det tillbaka ner till 41 procent som andel av BNP 2020 (se diagram 14). Sett ur detta perspektiv är de offentliga finanserna alltså fortsatt starka.

Om det offentliga åtagandet ska kunna behållas krävs det dock stora utgiftsökningar de kommande åren. Om detta ska

Diagram 12 Inflation och löner

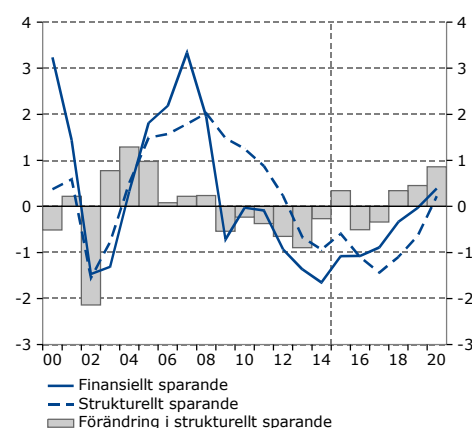
Procentuell förändring respektive procent

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 Finansiellt sparande och strukturellt sparande i offentlig sektor

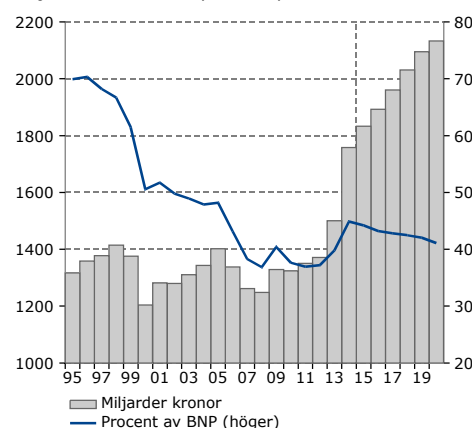
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Offentlig bruttoskuld (Maastrichtskuld)

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

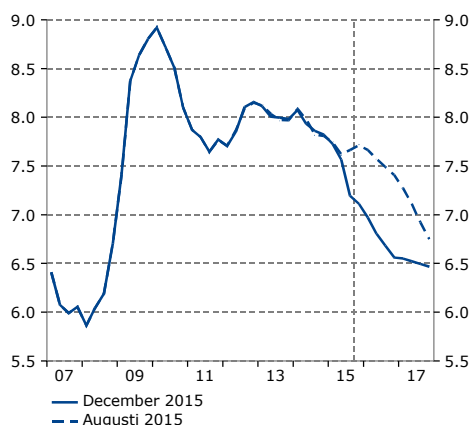
finansieras fullt ut kommer skatterna att behöva höjas med ca 160 miljarder kronor 2016–2020. Skatterna kommer i så fall att stiga till motsvarande 46,3 procent av BNP år 2020, vilket kan jämföras med 42,6 procent år 2015.

Prognosrevideringar

Prognosrevideringarna för konjunkturutvecklingen i omvärlden är jämförelsevis små. Det är främst utvecklingen i några stora tillväxtekonomier som är svagare. I de för Sverige viktigare OECD-länderna är revideringarna mindre (se tabell 2). Revideringarna av prognosen för Sverige 2015–2016 beror i huvudsak på starkare utfall för BNP och arbetsmarknaden samt att den kraftigt ökade flyktinginvandringen bidrar till en mer expansiv finanspolitik 2016.

Diagram 15 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Reporäntan i Sverige

Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

- Prognosen för BNP-tillväxten i världen är nedreviderad med 0,2 respektive 0,3 procentenheter 2015 och 2016. Det är främst svagare tillväxt i bland annat Brasilien 2015 och i USA 2016 som förklarar revideringen.
- BNP-prognosen för Sverige är uppreviderad med 0,8 procentenheter till knappt 4 procents tillväxt både 2015 och 2016. Förklaringen är främst starkare investeringar 2015, men 2016 är det högre offentlig konsumtion som bidrar mest till revideringen.
- Den starkare tillväxten innebär ett högre resursutnyttjande. Bedömningen av BNP-gapet är uppjusterat med hela 1,5 procentenheter till 0,8 procent av potentiell BNP 2016.
- Arbetslösheten har blivit lägre än väntat och i kombination med starkare BNP-tillväxt har detta inneburit att prognosen har reviderats ner betydligt (se diagram 15).
- Trots högre resursutnyttjande och lägre arbetslöshet är prognosen för inflationen något lägre 2016. Det beror främst på att oljepriset och hyrorna väntas bli lägre än i föregående prognos.
- Den starkare konjunkturutvecklingen innebär att Riksbanken inte sänker reporäntan ytterligare från dagens nivå på -0,35 procent. Efter 2016 väntas räntan höjas något snabbare än i augustiprognoisen (se diagram 16).
- Finanspolitiken bedöms bli mer expansiv till följd av högre kostnader för flyktinginvandringen, men prognosen för det finansiella sparande i offentlig sektor är ändå i stort sett oförändrad 2016. Det beror på starkare utfall under början av 2015 samt starkare BNP. Det strukturella (konjunkturjusterade) sparandet är nedreviderat.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i augusti 2015

Procentuell förändring om inget annat anges

	2015		2016	
	Dec. 2015	Diff.	Dec. 2015	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,2	-0,2	3,5	-0,3
BNP i OECD	2,1	0,0	2,3	-0,2
BNP i euroområdet	1,5	0,2	1,8	0,0
BNP i USA	2,5	0,2	2,6	-0,3
BNP i Kina	6,9	0,2	6,4	0,0
Federal funds target rate ^{1,2}	0,50	-0,25	1,25	-0,25
ECB:s refinansränta ^{1,2}	0,05	0,00	0,05	0,00
Oljepris ³	53,8	-1,9	46,1	-10,8
KPI i OECD	0,6	0,0	1,5	-0,2
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	3,5	0,8	3,7	0,8
BNP	3,8	0,8	3,9	0,8
Hushållens konsumtion	2,4	0,0	2,8	-0,3
Offentlig konsumtion	2,6	0,3	4,9	2,3
Fasta bruttoinvesteringar	7,2	3,0	5,2	-0,2
Lagerinvesteringar ⁴	-0,1	0,0	0,0	0,1
Export	4,7	0,8	4,7	0,2
Import	4,3	0,9	4,9	-0,6
Arbetsmarknad, inflation, räntor med mera				
Arbetade timmar ⁵	1,0	-0,2	2,3	0,6
Sysselsättning	1,3	0,2	1,8	0,4
Arbetslöshet ⁶	7,4	-0,3	6,8	-0,8
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,1	0,3	0,1	1,0
BNP-gap ⁸	-0,8	0,7	0,8	1,5
Produktivitet ⁵	2,4	0,9	1,5	0,3
Timlön ⁹	2,5	0,0	3,1	0,1
KPI	0,0	-0,1	0,9	-0,1
KPIF	0,9	-0,1	1,5	-0,1
Reporänta ^{1,2}	-0,35	0,10	-0,25	0,00
Tioårig statsobligationsränta ¹	0,7	0,0	1,3	-0,1
Kronindex (KIX) ¹⁰	112,6	-0,3	110,0	-1,0
Bytesbalans ⁴	5,8	-1,3	6,1	-0,8
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-1,1	0,4	-1,1	-0,1

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktisk och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100.

¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i augusti 2015. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunktur 2015–2017

Den globala konjunkturen är fortsatt dämpad. Återhämtningen fortsätter i en långsam takt och världsekonomin växer med 3,5 procent 2016 och 3,7 procent 2017. I OECD-länderna stärks återhämtningen något till följd av ett tilltagande investeringsbehov. Även i tillväxtekonomierna stiger BNP-tillväxten, men den förblir låg i ett historiskt perspektiv. Olje- och råvarupriserna har fallit tillbaka ytterligare den senaste tiden, vilket har hållit tillbaka inflationen i de flesta länder. Inflationen kommer dock att stiga framöver och i OECD-länderna når den upp till ca 2 procent 2017.

LÅNGSAM ÅTERHÄMTNING I VÄRLDSEKONOMIN

En inbromsning i världshandeln och den globala industriproduktionen (se diagram 17) har bidragit till att dämpa tillväxten i världsekonomin 2015 (se diagram 18). Återhämtningen i den globala ekonomin har dock fortsatt, om än i en långsammare takt. I tillväxtekonomierna har tillväxten minskat de senaste åren och 2015 har utvecklingen varit än mer dämpad (se diagram 19). I OECD-länderna går återhämtningen trögt, och det finns fortfarande gott om ledig produktionskapacitet i framför allt euroområdet. Svag investeringstillväxt och en dämpad produktivitetstillväxt har varit utmärkande drag för den tröga återhämtningen.

TRÖG ÅTERHÄMTNING I OECD-LÄNDERNA

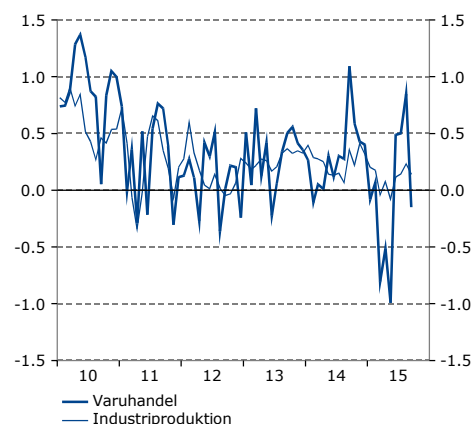
Den senaste tidens statistik indikerar att den globala återhämtningen fortsätter i en långsam takt. Förtroendeindikatorer för såväl hushåll som företag är i de flesta länder över sina historiska medelvärden (se diagram 20). Oljepriset är lågt och penningpolitiken bidrar till att det internationella ränteläget kommer att vara fortsatt lågt de närmaste åren. Förutsättningarna för en ytterligare ökad tillväxt i OECD-länderna är därmed goda, trots att finanspolitiken blir svagt åtstramande.

I Japan växer BNP med 0,7 procent 2015 efter att ha minskat med 0,1 procent 2014. Däremot dämpas uppgången i exporten 2015 bland annat som en följd av inbromsningen i Kina. Effekterna från Kinas nedväxling överskuggar således effekten på exporten av att yenen har försvagats och att den amerikanska importen utvecklas relativt starkt. År 2016 stiger japansk BNP snabbare till följd av en stigande inhemsk efterfrågan. BNP-tillväxten dämpas återigen 2017, då momsens antas höjas från 8 till 10 procent.

I euroområdet har återhämtningen varit trög de senaste två åren, trots betydande hjälp från ett lägre oljepris, en svagare euro och en expansiv penningpolitik. Trots det låga ränteläget har investeringsutvecklingen varit svag, vilket till viss del kan bero på en ökad osäkerhet om den politiska och ekonomiska utveckling-

Diagram 17 Global varuhandel och industriproduktion

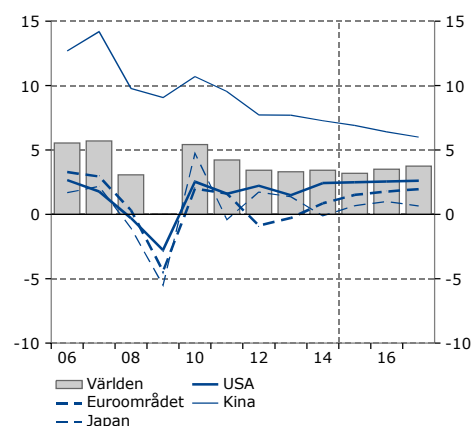
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongsrensade månadsvärden

Källa: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

Diagram 18 BNP i valda länder

Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 BNP i tillväxtekonomier

Procentuell förändring

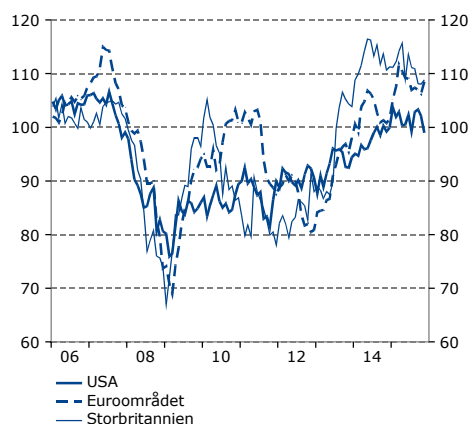

Anm. Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: Nationella källor.

Diagram 20 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Storbritannien

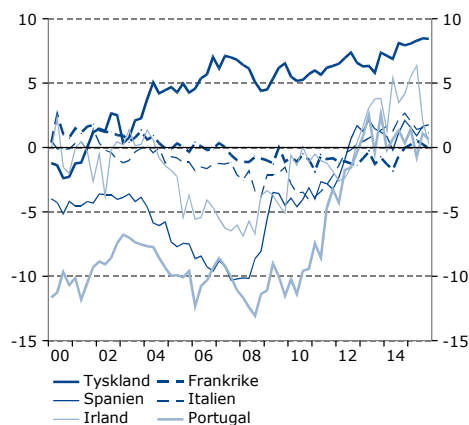
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Conference Board och Europeiska kommissionen.

Diagram 21 Bytesbalans i några länder

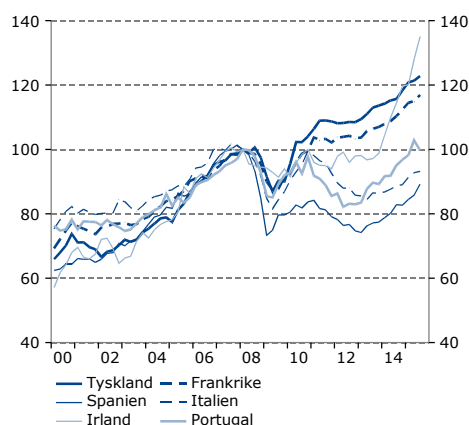
Procent av BNP, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: OECD.

Diagram 22 Import i några länder

Index 2008 kvartal 1=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

en för unionen. De stora flyktingströmmarna till Europa betyder ökade offentliga utgifter de närmaste åren. För hela euroområdet är effekten förhållandevis liten, men i vissa länder, som Tyskland och Österrike är den betydande.

I euroområdet har hushållens konsumtion drivit återhämtningen 2014 och 2015. Läget på arbetsmarknaden förbättras framöver vilket leder till en fortsatt god konsumtionsutveckling. Samtidigt blir de fasta bruttoinvesteringarna en allt viktigare drivkraft till euroområdets återhämtning 2016 och 2017.

Den tyska ekonomin är fortsatt stark och i stort sett i konjunkturrell balans. De första tre kvartalen 2015 växte BNP ungefär i linje med den potentiella tillväxttakten, drivet av framför allt hushållens konsumtion.

STORT BYTESBALANSÖVERSKOTT I EUROOMRÅDET

Före finanskrisen uppvisade många länder i euroområdet betydande bytesbalansunderskott (se diagram 21). Sedan dess har konkurrenskraften stärkts och underskotten i de flesta av länderna i euroområdet har till och med vänts till överskott. För euroområdet som helhet bedöms överskottet i bytesbalansen 2015 bli ca 3,5 procent av BNP. De första åren efter krisen förklarades lägre underskott till stor del av minskad import i spåren av en låg inhemsk efterfrågan (se diagram 22). På senare tid har dock en ökad export i flera av länderna bidragit till att bytesbalansen har blivit positiv. Eurons försvagning de senaste åren har bidragit till detta. För flera av Europas krisdrabbade länder har även nödvändiga kostnadsanpassningar kommit till stånd. Tydligast är detta i länder med nedgångar i arbetskostnaden per producerad enhet, som Spanien, Irland och Portugal (se diagram 23). I Frankrike och Italien har det inte skett någon större kostnadsanpassning. Att även dessa båda länder har sett bytesbalansen vändas från underskott till överskott beror till stor del på den försvagade valutan och att bytesförhållandet har utvecklats gynnsamt i och med olje- och råvaruprisfallet.

INHEMSK EFTERFRÅGAN DRIVER DEN AMERIKANSKA TILLVÄXTEN

Aktiviteten i den amerikanska ekonomin bromsade in det tredje kvartalet jämfört med det starka andra kvartalet, men hushållens konsumtion och bostadsinvesteringarna fortsatte att växa relativt snabbt. Arbetslösheten har fortsatt att falla och var i november 5,0 procent, den lägsta nivån sedan början av 2008. Arbetskraftsdeltagandet har dock fallit sedan dess och sysselsättningsgraden är fortsatt låg (se diagram 24). Eftersom arbetslösheten har fallit till en nivå i linje med jämviktsarbetslösheten är bedömningen att lönerna ökar något snabbare framöver. Detta leder till en fortsatt god konsumtionstillväxt, trots att konsumenterna de senaste månaderna blivit mindre optimistiska om framtiden (se diagram 20).

Industriproduktionen har varit svag de senaste månaderna och inköpschefsindex i tillverkningsindustrin har fallit tillbaka. Industrin pressas av den starka dollarn och en svag omvärldsefterfrågan, faktorer som även fortsättningsvis kommer att vara utmanande för de amerikanska exportörerna. Däremot tycks tjänstesektorn ha en fortsatt bra utveckling. Inköpschefsindex för dessa branscher föll visserligen i november, men var kvar på en nivå tydligt över 50-nivån, vilket indikerar fortsatt tillväxt. Tjänstesektorn stimuleras av den starka inhemska efterfrågan, en utveckling som förväntas fortsätta. Även den positiva utvecklingen för bostadsinvesteringarna fortsätter bland annat som en följd av låga bolåneräntor. Enkätundersökningar visar att byggföretagen är fortsatt optimistiska om framtiden.

TILLVÄXTEKONOMIERNAS TAPPAR FART

Utvecklingen i tillväxtekonomierna fortsätter att vara svag och vissa länder, framför allt Brasilien och Ryssland, genomlider djupa recessioner (se diagram 25). Bidragande till den svaga utvecklingen är fallet i råvarupriser. Dock bidrar också specifikt inhemska faktorer. I Brasilien pressas ekonomin exempelvis av politiska problem och en svag finanspolitisk situation med behov av åtstramningar. Vidare har penningpolitiken stramats åt för att försöka dämpa den stigande inflationen (se rutan "Den svaga utvecklingen i Brasilien fortsätter").

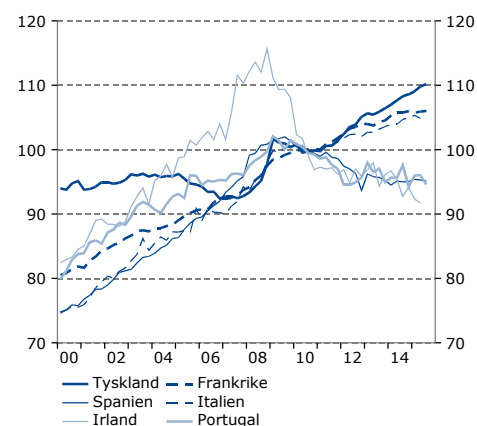
I Kina ökade BNP med 6,9 procent det tredje kvartalet, jämfört med motsvarande kvartal i fjol, vilket innebär att trenden med successivt svagare tillväxt håller i sig (se diagram 25). En stark utveckling i tjänstesektorn har inte kunnat uppväga den svagare utvecklingen i industrisektorn. Dämpningen i industrin är bland annat kopplad till den svagare byggsektorn. I oktober fortsatte byggnadsinvesteringarna att minska. Tillväxten i detaljhandeln har däremot blivit något starkare de senaste månaderna. Myndigheterna har vidtagit en rad åtgärder för att stimulera tillväxten. Centralbanken har sänkt såväl styrräntan som kassakravet för bankerna under hösten. Vidare har flera infrastrukturprojekt godkänts. Sammantaget blir BNP-tillväxten knappt 7 procent 2015 och 6 procent 2017.

I Indien har utvecklingen däremot varit stark och BNP väntas öka 7,5 procent 2016 och 7,3 procent 2017. Strukturella reformer och det låga oljepriset bidrar till den positiva utvecklingen i Indien.

Sammantaget växer tillväxtekonomierna med 4,1 procent 2015. Tillväxten stiger något 2016 och 2017 och blir 4,9 procent 2017. Detta är en effekt av att utvecklingen i någon mån normaliseras i de hårdast drabbade länderna, som Brasilien och Ryssland, och att återhämtningen i OECD-länderna ger positiva spridningseffekter.

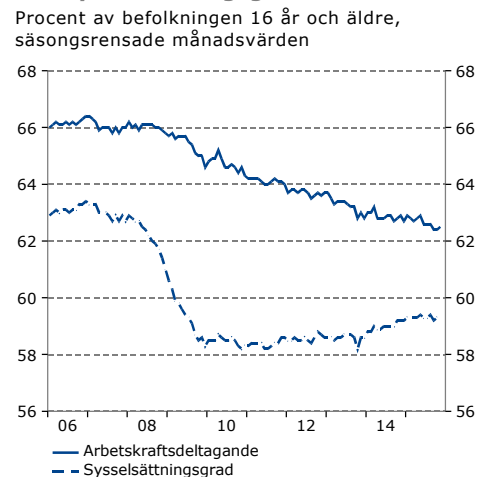
Under 2015 är återhämtningen i OECD-länderna inte tillräckligt stark för att uppväga inbromsningen i tillväxtländerna. Detta får till följd att den globala tillväxten bromsar in till

Diagram 23 Nominell enhetsarbetskostnad i några länder
Index 2010=100, säsongsrensade kvartalsvärden

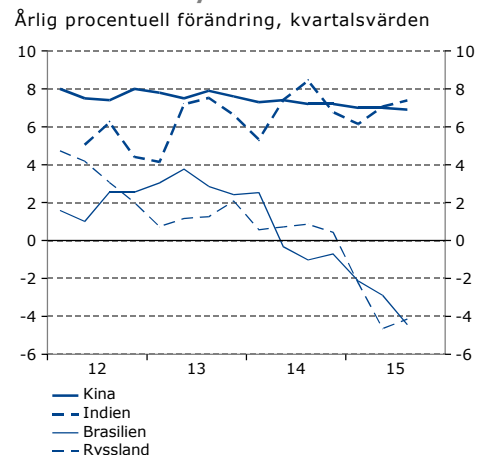
Källa: OECD.

Diagram 24 Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad i USA
Procent av befolkningen 16 år och äldre, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Bureau of Labor Statistics.

Diagram 25 BNP i Kina, Indien, Brasilien och Ryssland
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Nationella källor.

3,2 procent, den svagaste tillväxttakten sedan 2009. Den globala tillväxten förstärks något 2016 och 2017, till 3,5 respektive 3,7 procent, vilket är i linje med genomsnittet för perioden 1990–2014.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring

	Vikt		BNP ¹			KPI ²	
	2014	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Världen		3,2	3,5	3,7			
OECD	45,8	2,1	2,3	2,3	0,6	1,5	2,1
USA	15,9	2,5	2,6	2,6	0,1	1,5	2,1
Euroområdet	11,8	1,5	1,8	2,0	0,0	0,9	1,5
Tyskland	3,4	1,5	1,9	2,0	0,1	1,0	1,6
Frankrike	2,4	1,2	1,6	1,8	0,1	0,9	1,3
Italien	2,0	0,7	1,3	1,5	0,1	0,9	1,6
Spanien	1,4	3,1	2,9	2,6	-0,7	0,5	1,1
Finland	0,2	0,2	1,0	1,4	-0,1	0,6	1,3
Japan	4,4	0,7	1,0	0,6	0,8	0,7	1,9
Storbritannien	2,4	2,4	2,4	2,2	0,1	1,4	1,9
Sverige	0,4	3,5	3,7	2,7	0,7	1,2	1,4
Norge	0,3	2,1	1,7	2,3	2,0	2,2	2,2
Danmark	0,2	1,4	1,7	1,9	0,3	1,2	1,7
Tillväxtekonominer ³	54,2	4,1	4,5	4,9			
Kina	16,6	6,9	6,4	6,0	1,5	2,0	2,7
Indien	6,8	7,3	7,5	7,3	5,6	5,1	5,1
Brasilien	3,0	-3,3	-1,7	1,3	8,8	6,2	4,5

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF.

² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

³ Tillväxtekonominer definieras här som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Råvarupriser

Index 2005=100 respektive dollar per fat, veckovärden

Källor: Economist och Macrobond.

LÅGA OLJEPRISER BIDRAR TILL LÅG INFLATION

Oljepriset, och även många andra råvarupriser, har fallit tillbaka ytterligare de senaste månaderna (se diagram 26). Detta beror främst på överproduktion och ökad lageruppbbyggnad i spåren av en dämpad global tillväxt. Oljeproduktionen har ännu inte dragits ner särskilt mycket som en följd av det sedan 2014 betydligt lägre oljepriset. I början av december meddelade OPEC att medlemsländerna inte ska minska sin samlade produktionskvot. Den nya kvoten beslutades ligga på 31,5 miljoner fat per dag, vilket är över den tidigare beslutade kvoten på 30 miljoner fat per dag. År 2016 väntas dessutom oljeutbudet från Iran öka. De kommande åren stiger efterfrågan svagt när den globala tillväxten ökar nå-

got. Sammantaget förväntas oljepriset stiga till 46 USD per fat 2016 och 52 USD per fat 2017.

Det lägre oljepriset håller fortfarande ner inflationen i de flesta länder. I OECD-länderna var inflationen endast 0,5 procent i oktober (se diagram 27). De kommande månaderna kommer dock huvuddelen av den direkta effekten av oljeprisnedgången att falla ur inflationstalen som jämför konsumentpriserna med nivån för 12 månader sedan. Inflationen kommer därmed att stiga. I OECD-länderna spår det stigande resursutnyttjandet också på uppgången i inflationen. Uppgången bedöms dock bli måttlig och inflationen blir 2,1 procent 2017 för OECD-länderna i genomsnitt (se tabell 3).

Styrräntorna är nära noll i de stora OECD-länderna. En omvägning i penningpolitiken verkar nu vara förestående i vissa länder. USA har signalerat om en höjd styrränta den senaste tiden och en höjning genomfördes den 16 december 2015. Det var den första höjningen sedan 2006. ECB och den japanska centralbanken fortsätter dock att bedriva en allt mer expansiv penningpolitik, med bland annat utökade obligationsköp, för att få fart på återhämtningen och den alltför låga inflationen. Den allt mer divergerade inriktningen på penningpolitiken har även inneburit förändringar i växelkursen mellan dessa områden. Sedan hösten 2014 har euron och den japanska yenen försvagats gentemot den amerikanska dollarn (se diagram 28).

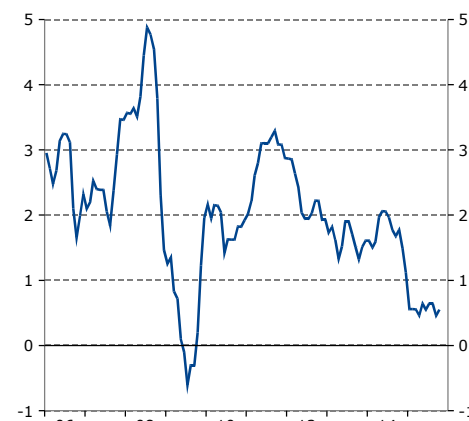
Den svaga utvecklingen i Brasilien fortsätter

BNP i Brasilien föll med hela 4,4 procent det tredje kvartalet 2015 jämfört med motsvarande kvartal 2014. Helåret 2015 väntas BNP falla med 3,3 procent (se diagram 29 och tabell 3). Det är framför allt investeringarna som utvecklats svagt, men på sistone har även hushållens konsumtion fallit. I takt med den allt sämre utvecklingen har såväl Konjunkturinstitutet som andra prognosmakare reviderat ner BNP-prognoserna för 2015 och 2016 markant.

En faktor av strukturell karaktär som hämmar utvecklingen är ombalanseringen i Kina. Som råvaruproducent har Brasilien gynnats av den kinesiska ekonomins snabba expansion och Kina har blivit den viktigaste exportmarknaden för Brasilien. Kinesisk efterfrågan på råvaror ökar nu långsammare än tidigare och brasiliansk export till Kina har fallit det senaste året, särskilt mätt i löpande priser då priserna på många exportvaror har fallit. En återgång till de tidigare höga tillväxttalen för kinesisk efterfrågan på råvaror är inte sannolik.

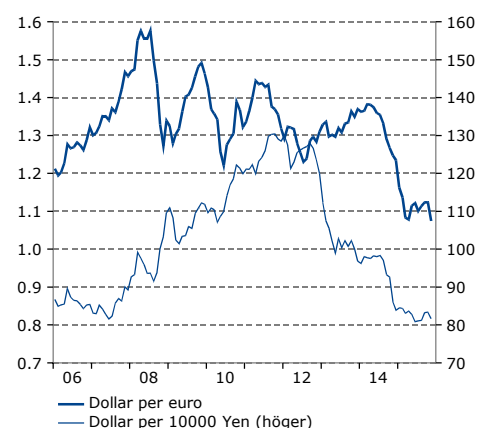
Bedömningen är dock att en del av nedgången i Brasilien är av cyklisk karaktär och att tillväxten kommer att öka påtagligt när återhämtningen väl kommer. Ännu finns det dock få tecken på en sådan vändning. Både industriproduktionen och detaljhandeln föll i augusti och september. Samtidigt har såväl företags- som hushållsförtroendet sjun-

Diagram 27 Konsumentpriser i OECD
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: OECD.

Diagram 28 Växelkurser
Månadsvärden

Källa: Reuters.

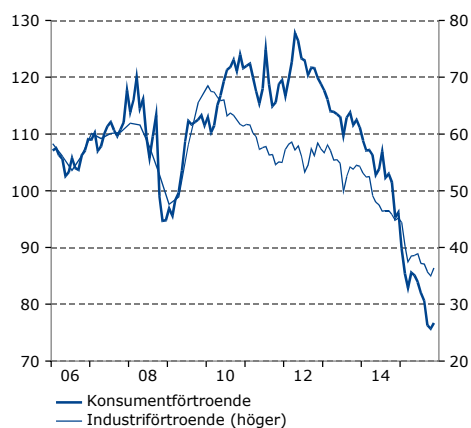
Diagram 29 BNP i Brasilien
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: Brazilian Institute of Geography and Statistics.

Diagram 30 Konfidensindikatorer i Brasilien

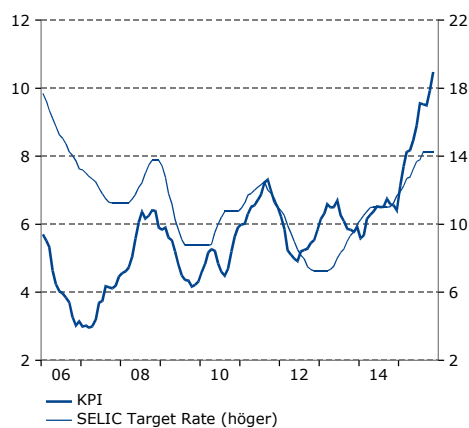
Index, månadsvärden

Källor: Getulio Vargas Foundation och Confederation of Industry.

Diagram 31 Konsumentpriser och styrränta i Brasilien

Årlig procentuell förändring respektive procent, månadsvärden

Källor: Brazilian Institute of Geography and Statistics och Bank of Brazil.

kit till sina lägsta nivåer sedan mätningarna började 1999 respektive 2005 (se diagram 30). En av anledningarna är den turbulens som präglar inrikespolitiken. Hushållen oroas sannolikt av den senaste tidens snabba ökning av arbetslösheten.

Konjunkturinstitutet bedömer att BNP i Brasilien faller även 2016, men att den ökar igen 2017. Med tanke på hur nedpressat utgångsläget är – vilket normalt skapar tillväxtutrymme – blir dock återhämtningen trög. Utrymmet för den ekonomiska politiken är litet. De offentliga finanserna har försämrats ytterligare på senare tid och möjligheterna att bedriva en expansiv finanspolitik är små. Samtidigt begränsas penningpolitiken av att inflationen har fortsatt att stiga och är klart högre än den övre gränsen för inflationsmålet på 6,5 procent (se diagram 31). Bland faktorer som drivit upp inflationen märks slojade subventioner och punktskatt höjningar samt flaskhalsar i produktion och infrastruktur. Naturkatastrofer har bidragit till skenande elpriser. Styrräntan har höjts till 14,25 procent, den högsta nivån sedan 2006.

Den direkta effekten på svensk ekonomi av den brasilianska recessionen är liten. År 2014 gick endast 1 procent av svensk varuexport till Brasilien.² Enskilda företag och branscher kan dock drabbas. Svensk export till Brasilien domineras av maskiner samt delar och tillbehör till motorfordon.

² Statistiken över tjänsteexporten publiceras inte länderfördelad.

Konjunktturen i Sverige 2015–2017

BNP har utvecklats starkt 2015. För året som helhet bedöms tillväxten bli 3,8 procent. Uppgången är bred och innefattar både konsumtion, export och investeringar. Tillväxten blir hög även 2016. Kostnader för flyktingmottagandet driver då upp den offentliga konsumtionen, vilket medför att finanspolitiken blir tydligt expansiv. Arbetsmarknaden fortsätter att förbättras och arbetslösheten minskar under perioden och når 6,5 procent 2017. Resursutnyttjandet i ekonomin fortsätter stiga både 2016 och 2017 och svensk ekonomi går in i en högkonjunktur. Det höga resursutnyttjandet leder till högre löner och stigande inflation.

Efterfrågan och produktion

HÖG BNP-TILLVÄXT 2015

Tillväxten i svensk ekonomi har varit dämpad de senaste åren, men under 2015 har den växlat upp. Det tredje kvartalet växte BNP med 0,8 procent, vilket var starkare än vad de flesta bedömare hade räknat med (se diagram 32). Framför allt var exporten större än väntat samtidigt som importen blev lägre än väntat.

Helåret 2015 ökar BNP med 3,8 procent, vilket är starkare än det historiska genomsnittet under perioden 1980–2014 (se diagram 33). Den inhemska efterfrågan ökar snabbt och drivs till stor del av investeringar men även av hushållens konsumtion och offentlig konsumtion (se diagram 34 och tabell 5).

HÖG BNP-TILLVÄXT ÄVEN KOMMANDE KVARTAL

Barometerindikatorn, som sammanfattar företagens och hushållens förtroende, är på en hög nivå och indikerar starkare tillväxt än normalt den närmaste tiden (se diagram 32).³ Bilden är dock tudelad, företagen är mycket optimistiska samtidigt som hushållen är något mindre optimistiska än normalt (se diagram 35). Det är främst hushållens syn på den svenska ekonomin, inte den egna ekonomin, som håller nere konfidensindikatorn.

Konjunkturinstitutets BVAR-modell tyder på att tillväxten blir hög, omkring 1,1 procent, både fjärde kvartalet 2015 och första kvartalet 2016 (se tabell 4).⁴ Modeller som baseras på Konjunkturbarometern indikerar en långsammare utveckling det fjärde kvartalet, vilket bland annat har att göra med att läget

³ Barometerindikatorn korrelerar med BNP-tillväxten. Barometerindikatorns värde var i december 110,1 vilket är drygt en standardavvikelse över det historiska medelvärdet. Om BNP-tillväxten det fjärde kvartalet skulle bli drygt en standardavvikelse över sitt historiska medelvärde innebär detta att den blir ca 1,6 procent.

⁴ Se rutan "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år", Konjunkturläget, juni 2015, för en redogörelse av de ekonometriska modeller som diskuteras här.

Diagram 32 Barometerindikatorn och BNP

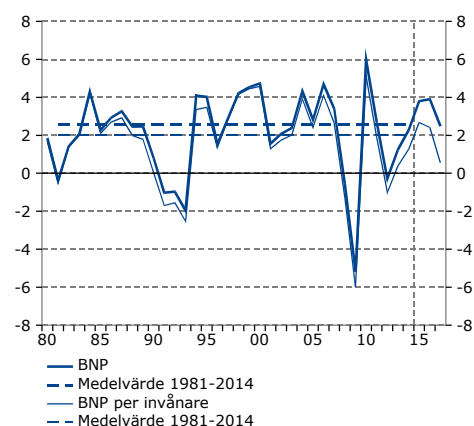
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

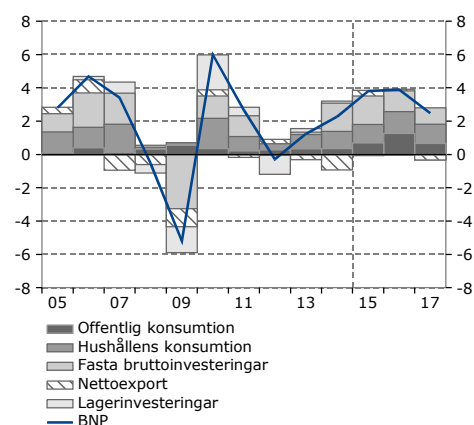
Diagram 33 BNP

Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

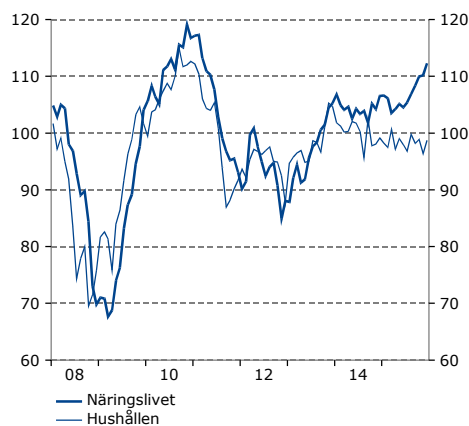
Diagram 34 Bidrag till BNP-tillväxten
Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Konfidensindikatorer

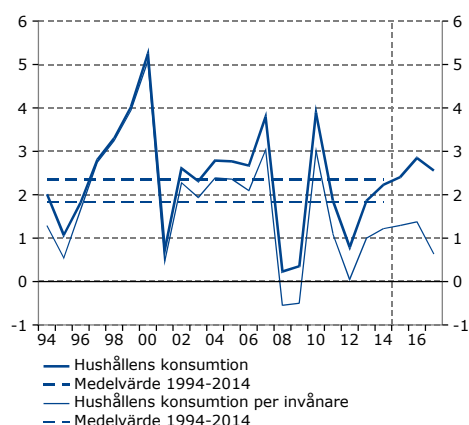
Index medelvärde=100, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Hushållens konsumtionsutgifter

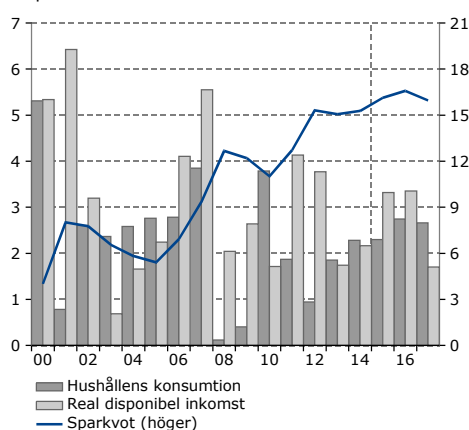
Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

inom delar av tillverkningsindustrin fortfarande är dämpat.⁵

I dessa modeller fångas inte heller utvecklingen i offentlig sektor, där produktionen väntas öka starkt det fjärde kvartalet.

Konjunkturinstitutets bedömning är att tillväxten blir hög den närmaste tiden. BNP växer med 1,1 procent det fjärde kvartalet 2015 och med 0,9 procent det första kvartalet 2016.

Tabell 4 Utfall och prognoser för BNP

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2015 kv. 3	Prognos 2015 kv. 4	2016 kv. 1
BNP	0,8	1,1	0,9
Bayesiansk VAR-modell	–	1,1	1,1
Konjunkturbarometermodeller	–	0,7	–

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

En stark avslutning på 2015 och ett starkt första kvartal 2016 bidrar till att BNP växer med nästan 4 procent helåret 2016. En viss dämpning av investeringsutvecklingen motverkas av den expansiva finanspolitiken med kraftig ökning i offentlig konsumtion (se diagram 34). Under 2017 dämpas ökningstakten och BNP växer i linje med sitt historiska genomsnitt.

BNP per invånare ökar strax över det historiska genomsnittet 2015 och 2016 men långsammare 2017 eftersom befolkningstillväxten då är hög (se diagram 33).

INHEMSK EFTERFRÅGAN FORTSÄTTER DRIVA TILLVÄXTEN

Hushållens konsumtion har de senaste åren stått för en stor del av efterfrågeökningen (se diagram 34), trots att konsumtionsökningen har varit modest ur ett historiskt perspektiv (se diagram 36). Konsumtionen bestäms i huvudsak av hushållens inkomster och förmögenheter, som båda har ökat påtagligt den senaste tiden. Hushållens reala disponibelinkomst ökar med 3,3 procent 2015 och 3,4 procent 2016, vilket är högre än det historiska genomsnittet på 2,4 procent per år under perioden 1994–2014 (se diagram 37). År 2017 medför prognosens antagna skattehöjningar på 29 miljarder kronor riktade mot hushållen att ökningen stannar på 1,7 procent.

Indikatorer på konsumtionsutvecklingen framöver ger en blandad bild. Hushållen har en positiv syn på sin egen ekonomi enligt Konjunkturbarometern, där mikroindex ligger strax över sitt historiska genomsnitt (se diagram 38). Andra positiva signaler är att inköpen av bilar och sällanköpsvaror sammantaget har ökat starkt de tre första kvartalen 2015. Tillsammans med hög ökningstakt i disponibelinkomsterna och ett i utgångsläget högt sparande talar detta för att konsumtionen blir hög framöver.

⁵ Modellen baseras på den mer omfattande kvartalsbarometern från oktober och tar således inte hänsyn till månadsutfallen för november och december.

Samtidigt är hushållens syn på Sveriges ekonomiska utveckling något mer pessimistisk än normalt. Det handlar framför allt om att fler hushåll tror på ökad arbetslöshet på tolv månaders sikt, vilket bidrar till ett lågt makroindex (se diagram 38). En viss oro förefaller därmed finnas hos hushållen.

Sammantaget ökar hushållens konsumtion 2015 i linje med sitt historiska genomsnitt och snabbare 2016 till 2017 (se diagram 36). Sparkvoten är hög och stiger ytterligare något 2015 och 2016, men faller svagt 2017 (se diagram 37). Den höga befolkningstillväxten kommande år, i synnerhet 2017, innebär att konsumtionsökningen per invånare blir mer blygsamma 1,1 procent i genomsnitt per år under perioden 2015–2017, vilket är betydligt lägre än det historiska genomsnittet (se diagram 36).⁶

Tabell 5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå				
	2014	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	1 812	2,2	2,4	2,8	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	1 031	1,3	2,6	4,9	2,5
Fasta bruttoinvesteringar	922	7,5	7,2	5,2	4,0
Inhemsk efterfrågan utom lager	3 765	3,2	3,7	4,0	2,9
Lagerinvesteringar ¹	10	0,1	-0,1	0,0	0,0
Inhemsk efterfrågan	3 775	3,4	3,6	4,0	2,9
Export	1 744	3,5	4,7	4,7	3,6
Total efterfrågan	5 519	3,4	3,9	4,2	3,1
Import	1 600	6,3	4,3	4,9	4,8
Nettoexport ¹	143	-0,9	0,3	0,1	-0,3
BNP	3 918	2,3	3,8	3,9	2,5
BNP, kalenderkorrigerad		2,4	3,5	3,7	2,7
Bytesbalans ²	193	4,9	5,8	6,1	5,3

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

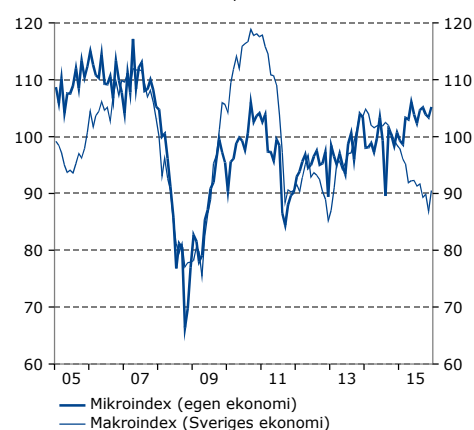
REKORDSTARK TILLVÄXT I OFFENTLIG KONSUMTION 2016

Till följd av den stora flyktinginvandringen ökar den offentliga sektorns konsumtion mycket mer än normalt de närmaste åren. Utvecklingen är särskilt stark 2016, då offentlig konsumtion växer snabbare än något år sedan 1980 (se diagram 39 och tabell 5). Det är primärkommunernas utgifter för att ta emot ensamkommande asylsökande barn och Migrationsverkets utgifter för boende åt asylsökande som utgör de största kostnaderna i mottagandet (läs mer i kapitlet "Offentliga finanser 2015–2020"). Utöver detta fortsätter bland annat antalet barn i förskolan och skolan att öka vilket också bidrar till konsumtionsökningen.

⁶ Befolkningstillväxten 2017 blir hög till följd av den stora flyktinginvandringen. För en diskussion om effekterna av detta, se fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige".

Diagram 38 Hushållsbarometerns mikro- och makroindex

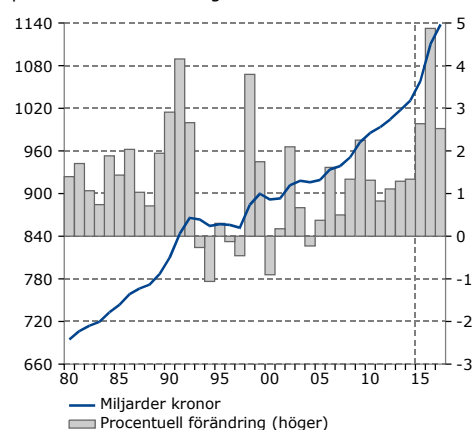
Index medelvärde=100, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Offentliga konsumtionsutgifter

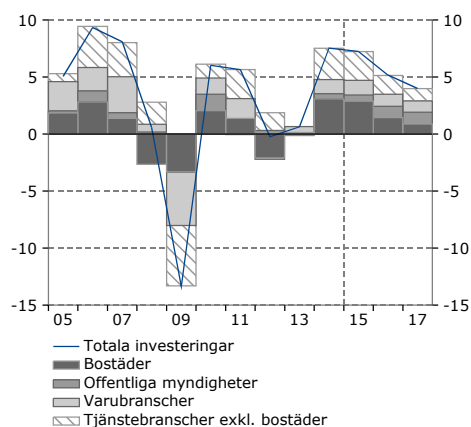
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Bidrag till investeringstillväxten

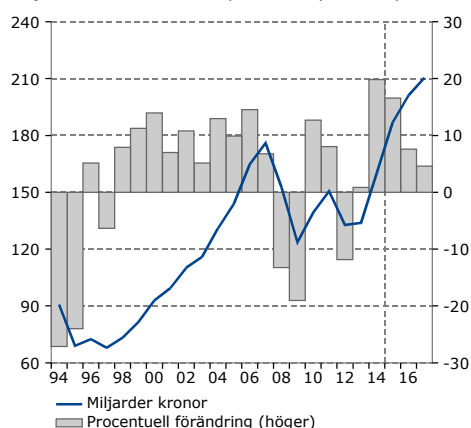
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 Bostadsinvesteringar

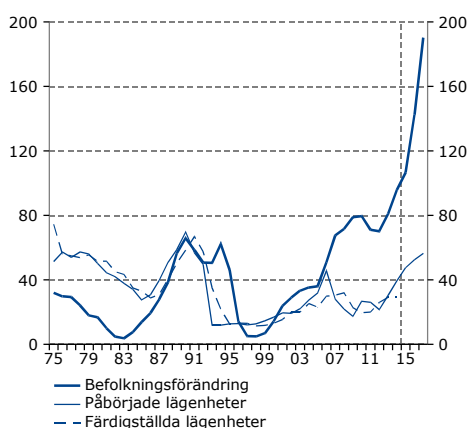
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Nybyggnation av bostäder och befolkning

Tusental

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HÖG INVESTERINGSTILLVÄXT 2015

De totala investeringarna utvecklades starkt 2014 och ökar mycket även 2015 (se diagram 40). Låga räntor och stigande kapacitetsutnyttjande har bidragit till att investeringar i bostäder och i tjänstebranscher har ökat mycket. Nivån på dessa investeringar är nu höga och ökningstakterna blir lägre under 2016 och 2017.

Investeringarna i näringslivet exklusive bostäder har de tre första kvartalen 2015 i genomsnitt ökat 0,5 procent, vilket är långsammare än det historiska genomsnittet under perioden 1993–2014 på 1,4 procent. Det fjärde kvartalet väntas ökningen bli 0,8 procent. Det baseras på Konjunkturinstitutets investeringsmodell med data från Konjunkturbarometern.⁷ Företagens bedömningar av lönsamhet och ordergång på exportmarknaden för investeringsvaruindustrin ökade det tredje kvartalet. Likaså steg konfidensindikatorn för investeringsvaruindustrin och även för hela näringslivet. Detta indikerar en fortsatt ökning av investeringarna det fjärde kvartalet.

Enligt SCB:s investeringsenkät från oktober är investeringsplanerna för 2016 svaga i många branscher. Investeringarna i varubranscherna bedöms växa med ungefär 3,5 procent både 2016 och 2017, vilket är något under det historiska genomsnittet. Inom tjänstebranscherna förväntas en ökad sysselsättning leda till ett fortsatt behov av nyinvesteringar, men investeringstillväxten blir lägre än 2014 och 2015.

BOSTADSINVESTERINGAR ÖKAR MYCKET

Investeringar i bostäder ökade mycket 2014 och utvecklas starkt även 2015, men framöver blir ökningstakten inte fullt så hög (se diagram 41). När rot-avdraget sänks 2016 väntas ombyggnadsinvesteringarna i småhus minska. Samtidigt ökar befolkningen mycket snabbt de kommande åren, vilket medför ett behov av fler bostäder (se diagram 42). Konjunkturinstitutet räknar därför med att bostadsinvesteringarna kommer att ligga på en relativt hög nivå de närmaste åren, men det kommer inte att räcka för att minska bostadsbristen.

STORT INVESTERINGSBEHOV I OFFENTLIG SEKTOR

De offentliga investeringarna ökar 2015 något snabbare än det historiska genomsnittet sedan 1993 på 1,8 procent och tillväxten tilltar 2016–2017 (se diagram 43). Staten genomför stora investeringar i vägar och järnvägar. Samtidigt byggs det i många primärkommuner bland annat nya skolor och idrottsanläggningar för att tillmötesgå behoven hos den växande befolkningen. Till följd av en fortsatt ökad urbanisering är investeringsaktiviteten som högst i storstadsområdena. De flesta landsting genomför

⁷ Se Österholm, P., "Forecasting business investment in the short term using survey data", Working Paper No. 131, Konjunkturinstitutet, 2013, för en utförlig beskrivning av metoden.

även renoveringar eller nybyggnationer av sjukhus. Investeringsbehovet är mer omfattande än normalt eftersom många av de sjukhusbyggnader som uppfördes på 1960- och 1970-talen behöver rustas upp.

STARK ÖKNING AV TJÄNSTEEXPORT 2015

Exporten ökade med 2,1 procent det tredje kvartalet 2015 (se diagram 44). Varuexporten, som har utvecklats svagt sedan 2008, ökade med 2,1 procent (se diagram 45). Exporten av motorfordon utvecklades starkt för andra kvartalet i rad. I nivå var tredje kvartalets varuexport dock inte högre än före finanskrisen. Tjänsteexporten, som har utvecklats starkt de senaste åren, ökade med 2,3 procent det tredje kvartalet. Det var bland annat leasing av immateriell egendom som ökade mycket.⁸

Helåret 2015 väntas exporten av tjänster öka kraftigt, med strax över 10 procent, medan varuexporten endast växer med drygt 2 procent. Sammantaget medför det att exporten stiger med knappt 5 procent 2015. Samtidigt växer den svenska exportmarknaden med endast 2 procent. Det innebär att Sverige vinner marknadsandelar 2015. Detta förklaras bland annat av en stark utveckling av exporten av motorfordon. Tjänsteexportens höga tillväxt förklaras främst av utländska besökares konsumtion i Sverige (resevaluta), olika IT-tjänster såsom dataprogrammering, konsultverksamhet och drifttjänster samt av forskning och utveckling. Övriga tjänstebranscher utvecklas svagare 2015.

Tjänsternas växande andel av exporten förklaras av ett begränsat antal tjänsteslag

Under perioden 2000–2014 ökade det totala exportvärdet med 66 procent. Tjänsteexporten växte med över 150 procent och stod för 30 procentenheter av den totala ökningen. Tjänsternas andel av den totala exporten har därmed ökat från omkring 20 till 30 procent (se diagram 46).

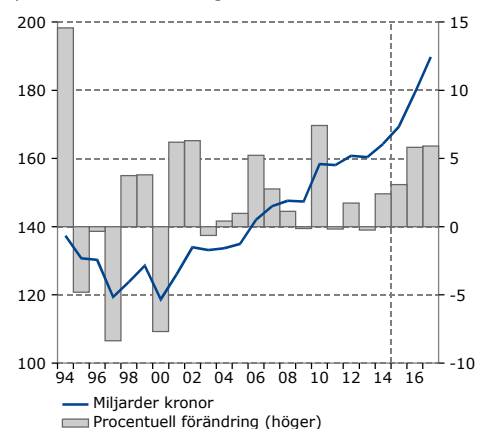
Det är framför allt fem specifika tjänsteslag som står för nära 75 procent av tjänsteexportens ökning (se tabell 6).⁹ Exporten av dessa tjänsteslag, som år 2000 utgjorde knappt en tredjedel av tjänsteexporten, har ökat med i genomsnitt 11,5 procent per år, vilket ökat det totala exportvärdet med

⁸ Leasing av immateriell egendom avser licensiering för rätten att använda immateriella rättigheter och liknande produkter, undantaget verk som omfattas av copyright.

⁹ *Datakonsultverksamhet (SPIN J62)*: dataprogrammering, datakonsultverksamhet, datordrifttjänster och andra IT- och datatjänster. *Huvudkontorsverksamhet (SPIN M701)*: verksamhet som utövas av huvudkontor, även central administration. *Företagskonsulter (SPIN M702)*: konsulttjänster avseende företags organisation samt PR och kommunikation. *Leasing av immateriell egendom (SPIN N774)*: leasing av immateriell egendom och liknade produkter, med undantag för upphovsrättsskyddade verk. *Resevaluta*: utländska medborgares konsumtion i Sverige. För en mer detaljerad beskrivning, se "SPIN 2007 Standard för svensk produktindelning efter näringsgren 2007", MIS 2009:1, SCB.

Diagram 43 Offentliga myndigheters investeringar

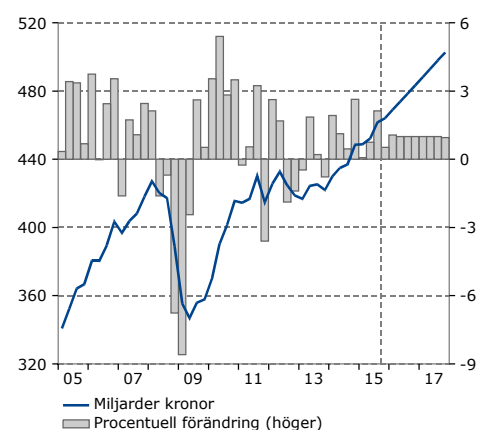
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Export

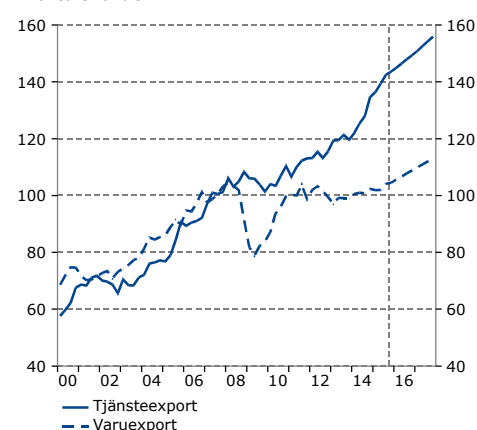
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Export av varor och tjänster

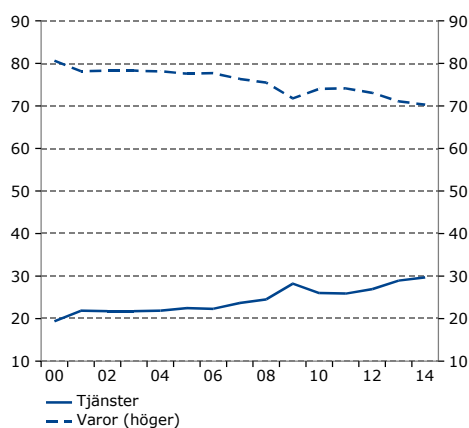
Index 2007=100, fasta priser, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Export av tjänster och varor

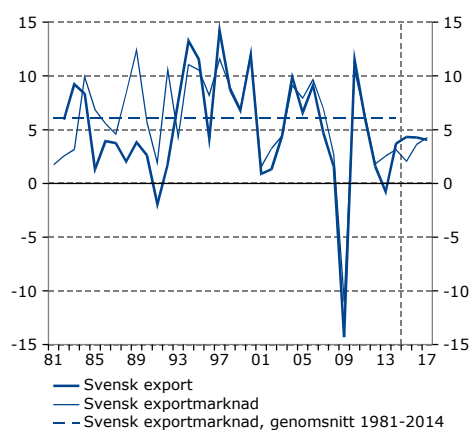
Andel av total export, löpande pris

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Export och svensk exportmarknad

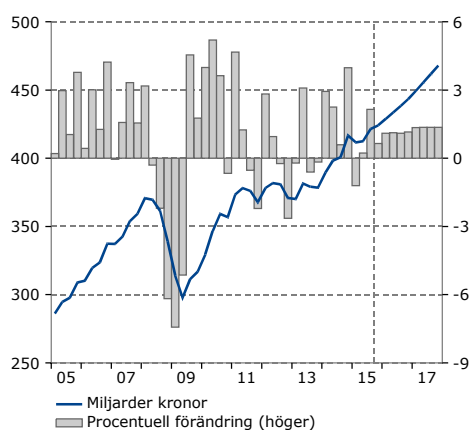
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Import

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

i genomsnitt 0,9 procentenheter per år. Övriga tjänster har ökat långsammare och endast något snabbare än varorna.

Tabell 6 Export

Miljarder kronor, löpande priser, procent respektive procentenheter

	2000	2014	Proc. förändr.	Bidrag till tjänste-export, procentenheter	Proc. förändr., genomsnitt per år
Datakonsultverksamhet	10	87	738	38	16,4
Huvudkontorsverksamhet	4	19	342	7	11,2
Företagskonsulter	1	37	4 550	18	31,6
Leasing av immateriell egendom	13	62	388	24	12,0
Resevaluta	36	88	146	26	6,6
Delsumma tjänster	64	294	359	113	11,5
Övriga tjänster	139	223	61	42	3,4
Tjänsteexport	203	517	155	155	6,9
Varuexport	847	1 226	45		2,7
Total export	1 050	1 744	66		3,7

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

EFTERFRÅGAN PÅ SVENSK EXPORT ÖKAR GRADVIS

Trots betydande osäkerhet om den globala konjunkturutvecklingen är bedömningen att investeringarna i vår omvärld successivt växer i snabbare takt, men utan att ta rejäl fart. En hämmande faktor är de låga råvarupriserna som väntas bestå under de närmaste åren, vilket håller tillbaka investeringar i råvaruproducerande branscher och därmed i förlängningen även den svenska exportutvecklingen. Däremot fortsätter de europeiska åkerierna att förnya sin lastbilsflotta, även om den starka ökningstakten 2015 sannolikt mattas av. Även exporten av personbilar väntas fortsätta att växa starkt en tid framöver.

Sammantaget ökar exportmarknadstillväxten successivt de kommande åren även om den fortfarande växer långsammare än det historiska genomsnittet om ca 5 procent (se diagram 47). Den svenska exporten ökar med 4,7 procent 2016. År 2017 ökar exporten långsammare, med 3,6 procent. Kronan stärks och det svenska exportörerna bedöms tappa marknadsandelar i ungefär samma utsträckning som de senaste två decennierna.

FORTSATT STARK IMPORTUTVECKLING 2016 OCH 2017

Efter två kvartal med svag tillväxt ökade importen med 2,1 procent det tredje kvartalet 2015 (se diagram 48). Fjärde kvartalet beräknas importen öka med 0,7 procent, vilket medför att importen stiger med 4,3 procent helåret 2015. Under 2016 och 2017 blir tillväxten strax under 5 procent.

År 2016 är det framför allt ökad import av insatsvaror till exportnäringsen som bidrar till importökningen. Men även relativt stark tillväxt i hushållens konsumtion och investeringarna håller uppe importtillväxten. För hushållen är det främst sällanköpsvaror inklusive bilar som bidrar, men också ökad konsumtion i utlandet. Trots att efterfrågan växer långsammare 2017 bedöms importen öka nästan lika mycket som 2016 (se diagram 49). En förklaring är att nästan hälften av den svagare efterfrågeutvecklingen beror på att offentlig konsumtion inte utvecklas lika starkt som 2016. Denna konsumtion har lågt importinnehåll. Därutöver kommer resursutnyttjandet att vara relativt ansträngt, vilket tillsammans med en förstärkning av kronan bidrar till importökningen.

HÖG PRODUKTIONSÖKNING I NÄRINGSLIVET

Den höga tillväxten i efterfrågan 2015 leder till hög produktionsökning i näringslivet (se diagram 50 och tabell 7). Det är i huvudsak produktionen i tjänstebranscherna och i byggbranschen som ökar mycket. Industriproduktionen enligt industriproduktionsindex har dock börjat öka igen efter nästan 4 års fall (se diagram 51).

Konfidensindikatorer för näringslivet visar att efterfrågeläget är starkare än normalt och att förtroendet i alla fyra delbranscher i Konjunkturbarometern är högt (se diagram 52). Månadsstatistik för produktionen indikerar att återhämtningen inom industrin fortsätter det fjärde kvartalet 2015 (se diagram 51). Tjänsteproduktionen väntas öka snabbt även det fjärde kvartalet.

Även 2016 ökar produktionen i näringslivet snabbt men sedan avtar ökningstakten 2017. Tillväxten drivs till stor del av tjänsteproduktionen. Även byggproduktionen bidrar, men inte i lika stor utsträckning som tidigare när brist på arbetskraft och tomtmark begränsar produktionsökningen. En högre exporttillväxt kommande år medför att industriproduktionen växer med omkring 4 procent såväl 2016 som 2017.

Olika mått på industriproduktion

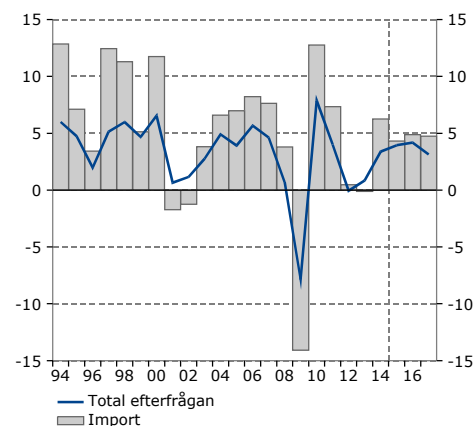
Både industriproduktionsindex (IPI) och industriproduktionen i nationalräkenskaperna mäter industriproduktionen. I nationalräkenskaperna används IPI som det huvudsakliga underlaget till de kvartalsvisa beräkningarna av industriproduktionen. I samband med att detaljerade årsberäkningar publiceras (21 månader efter utgången helår) används annan, mer detaljerad statistik.¹⁰

Under 2014 och 2015 har industriproduktionen enligt nationalräkenskaperna ökat mer än vad IPI har visat (se di-

¹⁰ I de detaljerade årsberäkningarna använder nationalräkenskaperna bland annat undersökningen företagens ekonomi. SCB har då en mer korrekt insatsförbrukning och mer rättvisande deflater för att räkna fram förädlingsvärdet som därför kan bli annorlunda än i de preliminära kvartalsberäkningarna.

Diagram 49 Import och efterfrågan

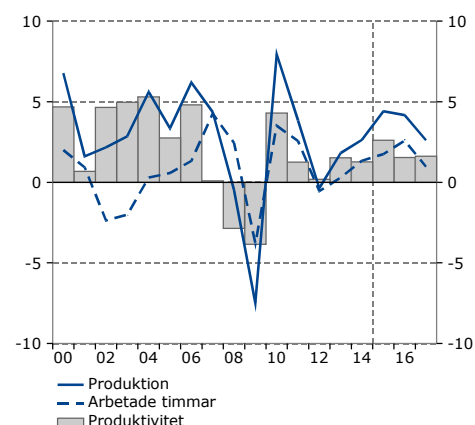
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Produktion, arbetade timmar och produktivitet i näringslivet

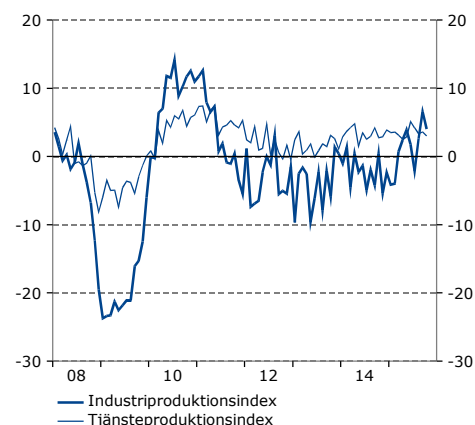
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Industri- och tjänsteproduktionsindex

Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 52 Konfidensindikatorer i olika branscher

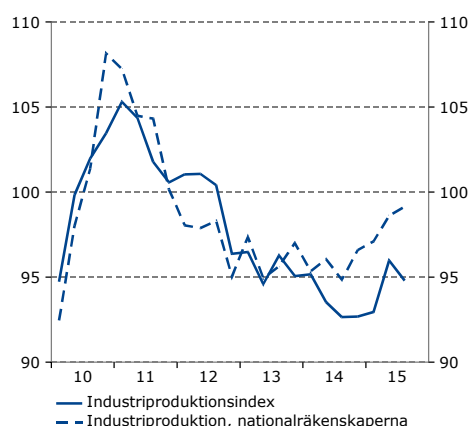
Index, medelvärde=100, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Industriproduktion

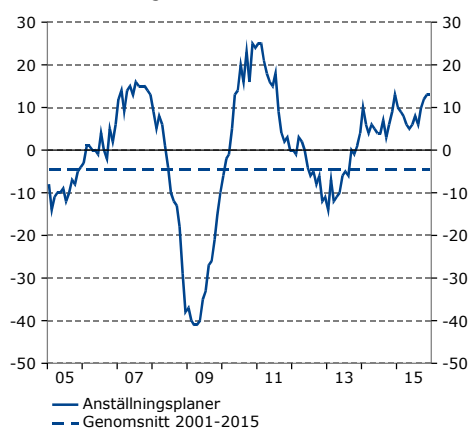
Index 2010=100

Källa: SCB.

Diagram 54 Anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

agram 53). Det finns flera definitionsmässiga skillnader mellan de båda måtten som kan innebära att de inte visar samma utveckling.

IPI mäter industrins månadsvisa produktion baserat på statistik över industrins leveranser. Nationalräkenskapernas kvartalsvisa statistik avser lagerjusterad industriproduktion. I nationalräkenskapernas beräkningar justeras således för leveranser som har skett från lager och produktion som läggs på lager och därför kan en differens uppstå.

En annan skillnad är att industriföretagens tjänsteproduktion inte fullt ut fångas i IPI. Nationalräkenskaperna gör tillägg för industrins tjänsteproduktion från andra källor, såsom utrikeshandeln med tjänster. Nationalräkenskaperna har även tillgång till momsstatistik från företagen som kan visa att hela omsättningen hos industriföretagen skiljer sig från varuomsättningen enligt IPI.

Slutligen gör nationalräkenskaperna en avstämning för att få användningen i hela ekonomin att stämma med tillförseln (produktion plus import), vilket också kan leda till att industriproduktionen justeras.

ARBETADE TIMMAR I NÄRINGSLIVET ÖKAR SNABBT

Den starka efterfrågan i näringslivet medför också att antalet arbetade timmar ökar. Under 2015 ökar antalet arbetade timmar i näringslivet snabbare än det historiska genomsnittet sedan 1993 på 0,7 procent (se tabell 7). De kommande kvartalen väntas den stigande produktionen leda till högre efterfrågan på arbetskraft och timtillväxten stiger 2016. Bilden stöds av indikatorer såsom anställningsplaner i Konjunkturbarometern som pekar på en hög timtillväxt den närmaste tiden (se diagram 54). Timökningen sker framför allt i tjänstebanscher men även antalet arbetade timmar i offentlig sektor ökar mycket.

Produktivitetstillväxten i näringslivet har varit låg under en lång tid. Utfallen de tre första kvartalen 2015 tyder på att produktivitetstillväxten 2015 blir betydligt högre än de senaste åren. Sammantaget bedöms produktiviteten i näringslivet öka med 3 procent 2015 och med 1,9 procent 2016 (se diagram 50). Återhämtningen i industrin är en viktig faktor bakom uppsvinget i produktivitetstillväxten dessa år.

Tabell 7 Produktion, arbetade timmar och produktivitet

Nivå respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2014	2014	2015	2016	2017
Näringsliv					
Produktion	2 713	2,8	4,2	3,9	2,8
Timmar	5 444	1,7	1,2	2,0	1,6
Produktivitet	498	1,1	3,0	1,9	1,3
Varubranscher					
Produktion	953	2,4	4,8	4,1	3,3
Timmar	1 922	0,5	0,4	0,6	0,5
Produktivitet	496	1,9	4,4	3,4	2,8
Tjänstebranscher					
Produktion	1 760	3,0	3,8	3,9	2,6
Timmar	3 522	2,3	1,6	2,7	2,1
Produktivitet	500	0,7	2,2	1,1	0,5
Offentliga myndigheter					
Produktion	718	0,8	0,9	3,3	2,7
Timmar	2 066	2,2	0,7	3,0	3,0
Produktivitet	348	-1,3	0,2	0,2	-0,3
Hela ekonomin					
Produktion	3 479	2,4	3,4	3,8	2,8
Timmar	7 677	1,8	1,0	2,3	1,9
Produktivitet	453	0,5	2,4	1,5	0,8

¹ Till baspris, miljoner kronor respektive procentuell förändring i fasta priser.² Miljoner timmar respektive procentuell förändring. ³ Till baspris, kronor per timme respektive procentuell förändring. ⁴ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

ARBETSLÖSHETEN HAR MINSKAT TILL DRYGT 7 PROCENT

Arbetsmarknadsutfallen var volatila under sommaren (se diagram 55). Sammantaget steg sysselsättningen med 0,4 procent det tredje kvartalet medan arbetskraften var oförändrad. Det innebar att arbetslösheten föll från 7,6 procent till 7,2 procent (se diagram 56). I stora drag har arbetslösheten kontinuerligt överraskat Konjunkturinstitutet på nedåtsidan sedan i somras.¹¹

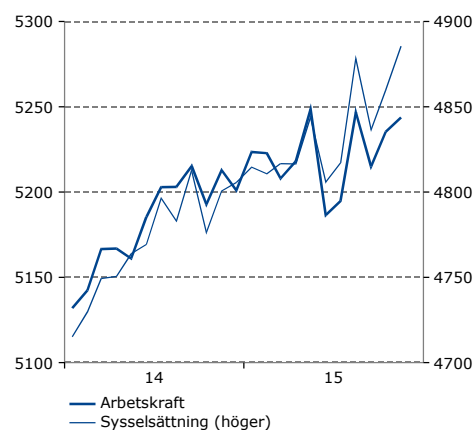
SYSSELSÄTTNINGSGRADEN FORTSÄTTER ATT ÖKA 2016

Framåtblickande indikatorer för arbetsmarknaden pekar på att sysselsättningen fortsätter att stiga relativt starkt framöver. Företagens anställningsplaner för de kommande tre månaderna är på en högre nivå än det historiska medelvärdet (se diagram 54). Antalet lediga jobb enligt SCB ökade det tredje kvartalet och är

¹¹ Det föreligger viss osäkerhet kring i vilken utsträckning invandrare ingår i urvalet och medverkar i arbetskraftsundersökningarna (AKU). Sysselsättningsnivån och arbetslösheten under 2015 kan i viss utsträckning antas vara överskattad respektive underskattad, se rutan "Nyanlända i AKU" i kapitel 4 i *Lönebildningsrapporten*, 2015, Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Arbetskraft och sysselsättning, 15-74 år

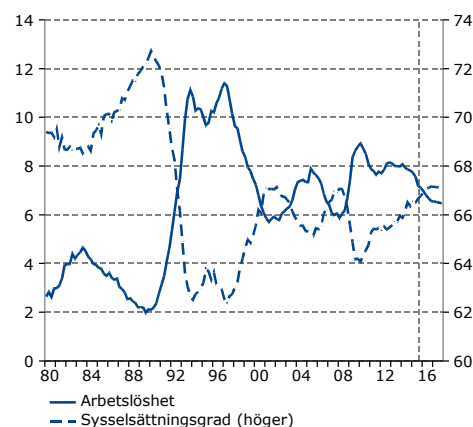
Tusental, säsongsrensade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 56 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad, 15-74 år

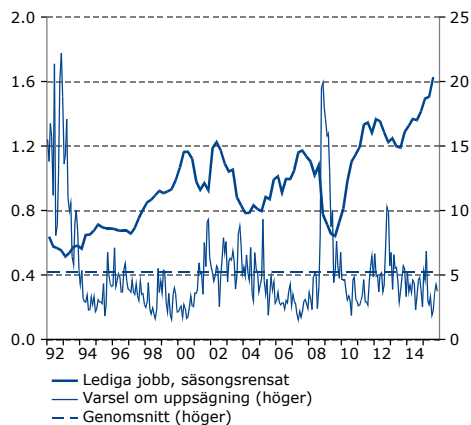
Procent av arbetskraften respektive befolkningen, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 Lediga jobb och varsel om uppsägning

Procent av arbetskraften respektive tusental, säsongsrensade kvartalsvärden respektive månadsvärden

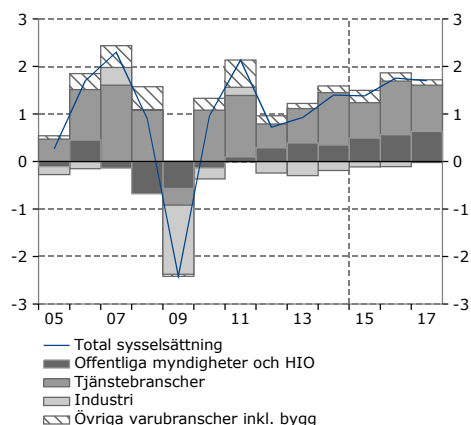

Anm. Lediga jobb är länkade av Konjunkturinstitutet för perioden före 2001.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Bidrag till sysselsättningstillväxten

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

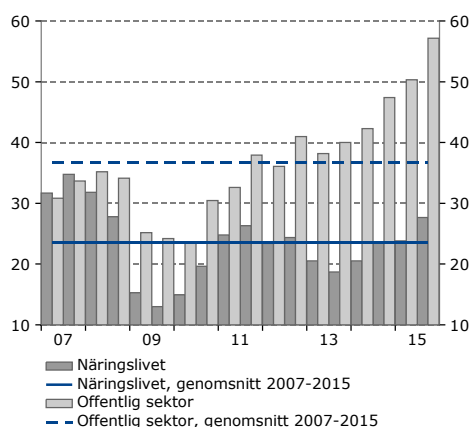

Anm. HIO avser hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Brist på arbetskraft

Andel arbetsställen med rekryteringsproblem, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

på en hög nivå, samtidigt som antalet varsel om uppsägning är på en låg nivå (se diagram 57).

Sysselsättningen växte starkt både i oktober och november (se diagram 55).¹² Konjunkturinstitutets kortsiktiga modeller för sysselsättningstillväxten indikerar en ökning för det fjärde kvartalet 2015 och det första kvartalet 2016 om 0,4 respektive 0,5 procent (se tabell 8).¹³ Sammantaget bedöms sysselsättningen stiga i linje med detta de kommande kvartalen. Sysselsättningsgraden stiger under 2015 och 2016 till en något högre nivå än innan finanskrisen (se diagram 56).

Tabell 8 Utfall och prognoser för sysselsättning

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongsrensade värden

	Utfall	Prognos	
	2015 kv. 3	2015 kv. 4	2016 kv. 1
Sysselsättning	0,4	0,4	0,5
Bayesiansk VAR-modell	–	0,4	0,5
VAR-modeller	–	0,4	0,5

Källa: Konjunkturinstitutet.

SYSSELSÄTTNINGEN ÖKAR STARKT I OFFENTLIG SEKTOR

Det ökade antalet flyktingar som söker sig till Sverige och ett ökat demografiskt behov med fler äldre och yngre i befolkningen har ökat efterfrågan på personal inom offentlig sektor och sysselsättningen har stigit de senaste åren (se diagram 58). Samtidigt har andelen arbetsgivare i offentlig sektor som uppger att de har rekryteringsproblem hos Arbetsförmedlingen stigit till en nivå långt över genomsnittet för de senaste nio åren (se diagram 59). Sysselsättningen i offentlig sektor väntas, trots de höga bristtalen, fortsätta att öka. För att kunna tillgodose rekryteringsbehovet väntas dock arbetsgivarna i viss utsträckning tvingas sänka utbildningskraven. Inom utbildning samt vård- och omsorgsbranschen finns det också många som är undersysselsatta enligt AKU och den offentliga sektorn kan därmed i viss utsträckning öka antalet arbetade timmar utan att nyanställa.¹⁴

Anställningsplanerna i Konjunkturbarometern pekar på ett ökat anställningsbehov även inom näringslivet (se diagram 60). Sysselsättningen inom både byggbranschen och tjänstebranscherna ökar framöver (se diagram 58). Det beror både på en generell ökning i efterfrågan på arbetskraft i näringslivet, och på

¹² Beräkningarna avslutades före publiceringen av AKU-utfallet för november och har därför inte beaktats i prognosen.

¹³ För en redogörelse för de modeller som används, se rutan "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år", *Konjunkturläget*, juni 2015.

¹⁴ Undersysselsatta är sysselsatta som arbetar mindre än både vad de vill och vad de skulle kunna ha gjort. Inom vård och omsorg samt inom utbildning fanns drygt 62 000 respektive drygt 36 000 undersysselsatta 2014, se "Utvecklingen av undersysselsatta 2005–2014", AM 110 SM 1504, SCB.

att den offentligfinansierade produktionen i näringslivet stiger. Detta sker exempelvis genom att staten och kommunerna upphandlar boenden för asylsökande samt vård och boende för ensamkommande barn av privata aktörer.

Tabell 9 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå				
	2014	2014	2015	2016	2017
BNP till baspris ¹	3 479	2,4	3,4	3,8	2,8
Produktivitet i hela ekonomin ²	453	0,5	2,4	1,5	0,8
Arbetade timmar ³	7 677	1,8	1,0	2,3	1,9
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,9	0,4	-0,3	0,4	0,2
Sysselsatta	4 772	1,4	1,3	1,8	1,7
Sysselsättningsgrad ⁵		66,2	66,6	67,1	67,1
Arbetskraft	5 183	1,3	0,7	1,1	1,4
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,9	71,9	71,9	71,8
Arbetslöshet ⁷	411	7,9	7,4	6,8	6,5
Befolkning 15–74 år	7 206	0,7	0,7	1,1	1,6
Arbetsmarknadsgap ⁸		-1,1	-1,1	0,1	0,8
BNP-gap ⁹		-2,1	-0,8	0,8	1,4

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.

³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.

⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁶ Andelen personer i

arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

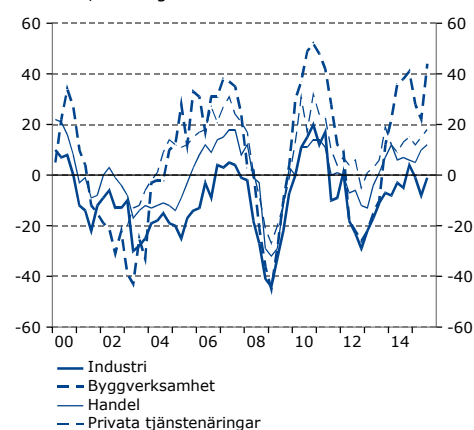
BEFOLKNINGEN OCH ARBETSKRAFTEN STIGER SNABBARE 2017

Mot bakgrund av att Migrationsverket har uppdaterat prognoserna för asyl- och anhöriginvandring har SCB uppdaterat befolkningsprognosen från maj 2015.¹⁵ Det ökade antalet flyktingar som sökt sig till Sverige under 2015 har lett till längre handläggningstider hos Migrationsverket och handläggningstiderna beräknas nu uppgå till 15–24 månader. Det kan jämföras med en genomsnittlig handläggningstid under 2014 på 4–5 månader (se fördjupningen ”Från asylsökande till arbetssökande – det svenska flyktingmottagandet”). De längre handläggningstiderna innebär att det uppstår en tidsförskjutning mellan det att personer söker asyl i Sverige tills dess att de får uppehållstillstånd och blir folkbokförda och därmed räknas till befolkningen. Befolkningen stiger därför i huvudsak snabbare först 2017 (se diagram 61). En stor andel nyanlända beräknas delta i etableringsinsatser hos Arbetsförmedlingen när de fått uppehållstillstånd och kommer därmed att stå till arbetsmarknadens förfogande som jobbs-

¹⁵ Migrationsverkets ”Verksamhets- och utgiftsprognos” från oktober 2015 ligger till grund för den uppdaterade befolkningsprognosen, se www.migrationsverket.se. Osäkerheten i befolkningsprognosen är stor och ingen bedömning av den migrationspolitik som aviserats efter oktober har gjorts, se vidare kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”.

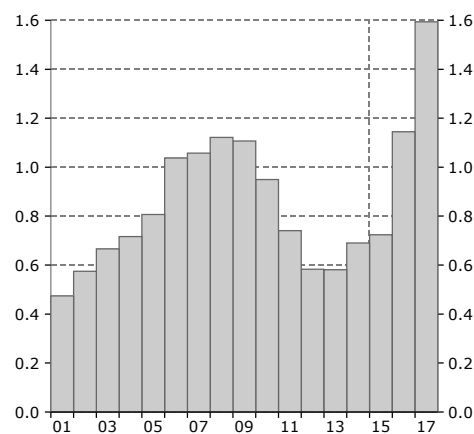
Diagram 60 Anställningsplaner för industri, byggverksamhet, handel och privata tjänstenärningar

Nettotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 Befolkning, 15–74 år
Procentuell förändring

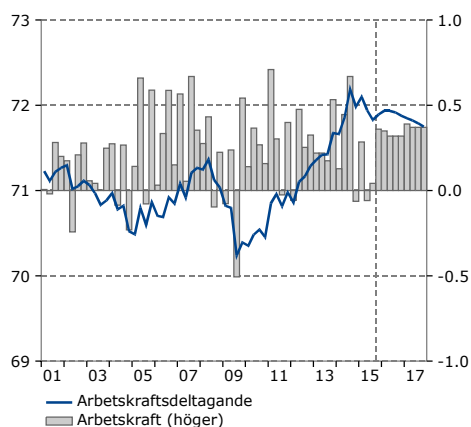

Anm. Årsmedelvärden 2015–2017 är beräknade av Konjunkturinstitutet

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Arbetskraftsdeltagande och arbetskraft, 15–74 år

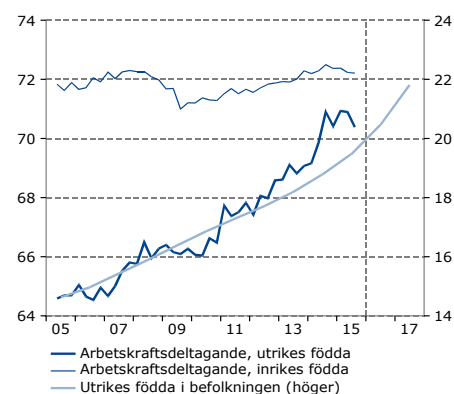
Procent av befolkningen respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Befolkning och arbetskraftsdeltagande, 15–74 år

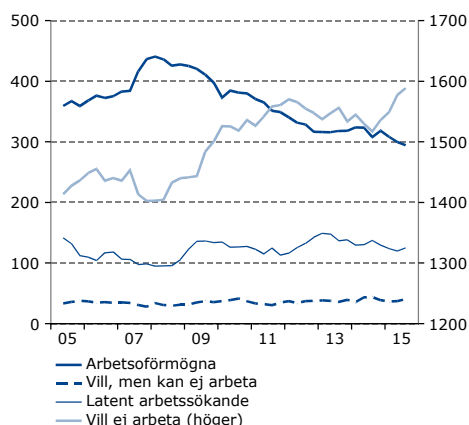
Procent av befolkningen, kvartals- respektive årsvärden

Källa: SCB.

Diagram 64 Olika grupper utanför arbetskraften, 15–74 år

Tusental personer, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ökande. Antalet personer i arbetskraften stiger därför också snabbare först 2017 (se tabell 9).

Arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 15–74 år har minskat något de senaste kvartalen, främst bland inrikes födda män, och bedöms fortsätta minska något framöver (se diagram 62 och tabell 9). Nedgången i arbetskraftsdeltagandet de kommande åren beror både på att genomsnittsåldern i den inrikes födda befolkningen stiger och att relativt många därför lämnar arbetskraften, men också på att utrikes födda, som i genomsnitt har ett lägre arbetskraftsdeltagande, stiger som andel av befolkningen (se diagram 63). Det tar också tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden varför arbetskraftsdeltagandet antas vara lägre under ett antal år.¹⁶

Personer utanför arbetskraften indelade efter möjlighet och önskemål om att arbeta

Antalet personer i arbetskraften varierar med konjunkturläget. Vanligtvis är det fler som söker sig till arbetskraften i en högkonjunktur, då chansen att få ett arbete är större, än i en lågkonjunktur. Ett sätt att undersöka storleken på den konjunkturella effekten i arbetskraften är att analysera de som befinner sig utanför arbetskraften.¹⁷

Personer utanför arbetskraften kan delas upp i olika kategorier efter önskemål och möjlighet att arbeta. Det finns dels personer som inte vill arbeta (merparten i denna grupp är pensionärer), dels personer som är arbetsförmögna på grund av långvarig sjukdom eller är intagna för vård (en liten andel av dessa personer anger dock att de ändå skulle vilja arbeta). Sedan finns det personer som uppger att de velat men inte kunnat arbeta (exempelvis studerande och hemarbetande), och latent arbetsökande vilket är personer som både velat och kunnat arbeta men ändå inte sökt arbete. Gruppen latent arbetssökande består till drygt hälften av unga individer i åldern 15–24 år.

Majoriteten av de som är utanför arbetskraften vill av olika skäl inte arbeta (se diagram 64). Gruppen som vill arbeta men inte kan, är relativt liten och förhållandevis stabil över tid. Gruppen arbetsförmögna utgörs i huvudsak av personer som inte vill arbeta. Gruppen latent arbetssökande är större och varierar tydligt med konjunktoren (se diagram 65). I samband med finanskrisen 2009 ökade andelen latent arbetssökande för att sedan minska under 2010 när BNP och sysselsättning växte starkt. När efterfrågan i ekonomin på nytt saktade in 2012 började andelen latent

¹⁶ Se fördjupningen "Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden", *Konjunkturläget*, juni 2015 och fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige" i denna rapport.

¹⁷ För en beskrivning av hur Konjunkturinstitutet konjunkturrensar arbetskraften, se "En beskrivning av hur Konjunkturinstitutet beräknar potentiell BNP", promemoria, Konjunkturinstitutet, www.konj.se.

arbetssökande åter att öka. I slutet av fjolåret började andelen latent arbetssökande återigen att minska och det tredje kvartalet 2015 uppgick den till 1,7 procent av befolkningen. Konjunkturinstitutet bedömer att det finns personer i denna grupp som kommer att gå in i arbetskraften när efterfrågan på arbetskraft stiger ytterligare framöver.

ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER ATT MINSKA 2016

Arbetslösheten har successivt minskat sedan inledningen av 2014. Mellan det andra och tredje kvartalet 2015 minskade arbetslösheten från 7,6 procent till 7,2 procent (se diagram 66). Det är i huvudsak bland inrikes födda som arbetslösheten minskar, bland annat har ungdomsarbetslösheten i åldersgruppen 15–24 år bland inrikes födda minskat med knappt 4 procentenheter sedan inledningen av 2014. Bland utrikes födda har dock arbetslösheten pendlat kring 16 procent ända sedan finanskrisen. Inflödet i arbetskraften av utrikes födda har varit stort de senaste åren. Det har hållit uppe arbetslösheten i gruppen då det tar tid för arbetsmarknaden att anpassa sig till det ökade utbudet.¹⁸ För nyanlända tar det extra långt tid att etablera sig på arbetsmarknaden på grund av att många saknar det humankapital som krävs för att få ett arbete, exempelvis i form av språkkunskaper, utbildning samt formella och informella nätverk.¹⁹

Efterfrågan på arbetskraft väntas vara hög framöver och arbetslösheten fortsätter att minska och når den av Konjunkturinstitutet bedömda jämviktsarbetslösheten under 2016 (se diagram 67). Det är framför allt bland inrikes födda som arbetslösheten väntas minska de kommande åren då det fortsatta inflödet av utrikes födda i arbetskraften håller upp arbetslösheten i gruppen.

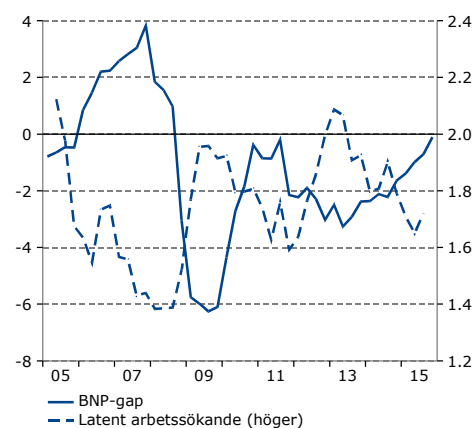
FÖRÄNDRAD SAMMANSÄTTNING AV DE ARBETSLÖSA HAR FÖRSÄMRAT MATCHNINGEN

Beveridgekurvan visar sambandet mellan vakanser och arbetsökande och är en indikator på hur väl arbetsmarknaden fungerar. En rörelse längs med kurvan kan tolkas som en konjunkturrell förändring i efterfrågan på arbetskraft. Ett skift utåt i kurvan kan däremot tolkas som att matchningen mellan de arbetssökande och de lediga jobben försämrats, då arbetslösheten är högre för en given nivå av vakanser.

Beveridgekurvan skiftade utåt i samband med finanskrisen 2008–2009 och har därefter inte skiftat in igen (se diagram 68). Konjunkturinstitutet bedömer att merparten av skiftet utåt i Beveridgekurvan beror på att matchningen mellan de arbetssö-

Diagram 65 BNP-gap och latent arbetssökande, 15–74 år

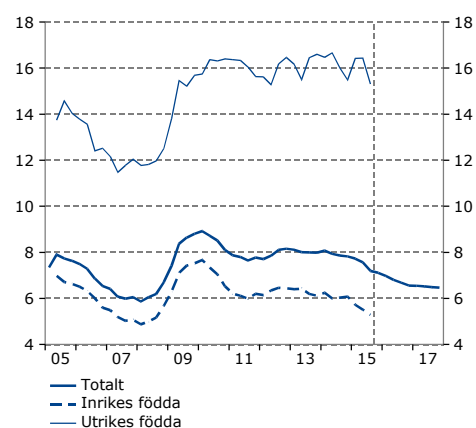
Procent av potentiell BNP respektive befolkningen

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 66 Arbetslöshet bland inrikes och utrikes födda, 15–74 år

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

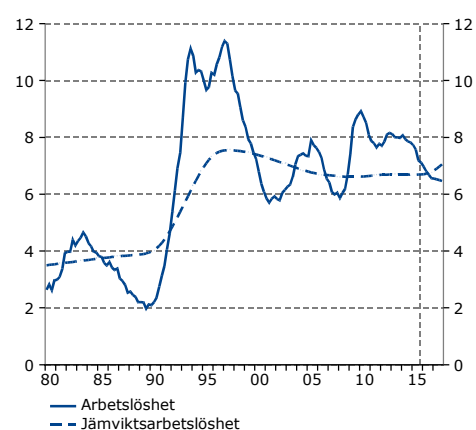

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

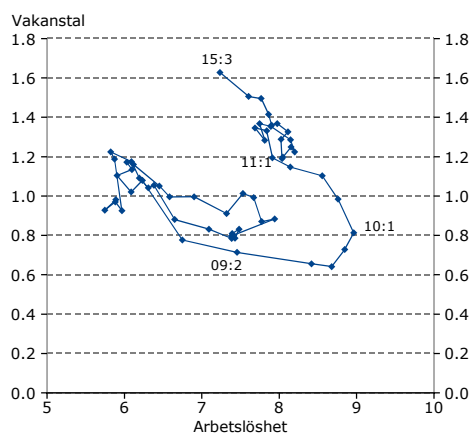
Anm. Avser 15–74 år. Data före 2001 är länkade av Konjunkturinstitutet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁸ Se kapitel 4 i *Lönebildningsrapporten*, 2012, Konjunkturinstitutet.

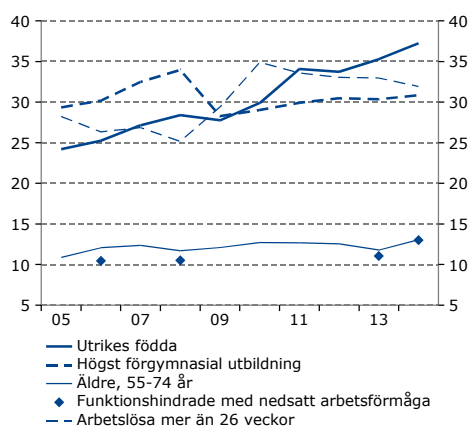
¹⁹ Se fördjupningen "Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden", *Konjunkturläget*, juni 2015 och fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige" i denna rapport.

Diagram 68 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB, 2001–2015
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

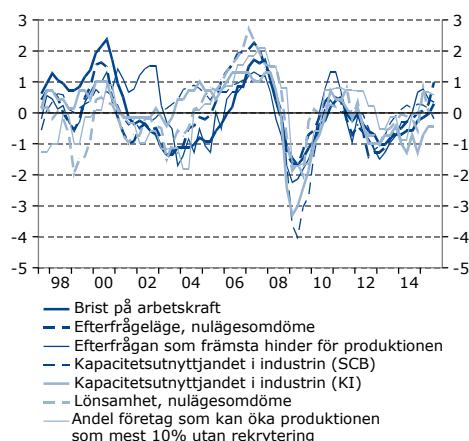
Anm. Vakantstal avser lediga jobb i förhållande till arbetskraften. Sista observation är 2015 kv. 3.
Källa: SCB.

Diagram 69 Sammansättning av arbetslösa, 15–74 år
Procent av arbetslösa

Källa: SCB.

Diagram 70 Indikatorer över resursutnyttjandet i näringslivet
Säsongsrensade kvartalsvärden, normaliserade

Anm. Avser näringslivet om inget annat anges.
Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

kande och de lediga jobben fungerar sämre än tidigare.²⁰

I huvudsak är detta ett resultat av att sammansättningen av de arbetslösa förändrats så att arbetslösheten nu i större utsträckning utgörs av personer som har svårt att få ett arbete (se diagram 69).²¹

NEDGÅNGEN I ARBETSLÖSHETEN BROMSAR IN 2017

Befolkningens sammansättning påverkar nivån på både arbetslösheten och jämviktsarbetslösheten då arbetslösheten varierar mellan olika grupper i befolkningen. Enligt den nya befolkningsprognosen ökar främst grupper med en svagare förankring till arbetsmarknaden. Tillväxten i arbetskraften har varit hög i flera år och stiger än mer 2017 till följd av befolkningsökningen (se fördjupningen ”Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige” för en beskrivning av perioden efter 2017). På längre sikt innebär ett högre arbetskraftsutbud förutsättningar för att nå en högre sysselsättning, men under perioder när arbetskraften ökar snabbt tar det längre tid innan sysselsättningen stiger i motsvarande grad och arbetslösheten blir tillfälligt högre. Till följd av den ändrade sammansättningen och den höga tillväxten i arbetskraften bromsar därför nedgången i arbetslösheten in under 2017 (se diagram 67).

Indikatorer över resursutnyttjandet i ekonomin

I föreliggande prognos bedöms ekonomin nå konjunkturrell balans i början av 2016 och BNP-gapet bedöms bli positivt 2016–2017. Bedömningen av resursutnyttjandet är central för att göra en bedömning av inflationstrycket i ekonomin och i förlängningen utformningen av den ekonomiska politiken. Resursutnyttjandet i ekonomin är dock ingen mätbar storhet. I bedömningen av resursutnyttjandet använder Konjunkturinstitutet en mängd olika indikatorer från Konjunkturbarometern, Arbetsförmedlingen och SCB (se diagram 70).²² Merparten av dessa indikatorer har stigit sedan 2012 och befinner sig nu över eller nära sina respektive historiska medelvärden. Sammantaget pekar indikatorerna på att resursutnyttjandet var nära balans tredje kvartalet 2015. Även andelen arbetsgivare i offentlig sektor som uppger rekryteringsproblem hos Arbetsförmedlingen har stigit och

²⁰ Beveridgekurvan kan även skifta utåt till följd av att separationsgraden, det vill säga andelen som lämnar ett jobb under en given tidsrymd, ökar eller som ett resultat av snabb tillväxt i arbetskraften. I viss utsträckning bedöms skiftet utåt i Beveridgekurvan bero på en högre separationsgrad, bland annat till följd av en högre andel tidsbegränsade anställningar nu än tidigare, och på grund av hög tillväxt i arbetskraften, se kapitel 5 i *Lönebildningsrapporten*, 2014, Konjunkturinstitutet.

²¹ För en utförligare analys av sammansättningen av de arbetslösa, se kapitel 4 i *Lönebildningsrapporten*, 2015, Konjunkturinstitutet.

²² Serierna i diagrammet är normaliserade med medelvärde 0 och standardavvikelse 1. BNP-gapet har i genomsnitt varit negativt under perioden varför en normaliserad serie på 0 inte ska tolkas som att BNP-gapet är 0 utan fortsatt något negativt.

befinner sig på en nivå långt över genomsnittet för de senaste nio åren (se diagram 59).²³

EKONOMIN I KONJUNKTURELL BALANS I BÖRJAN AV 2016

Resursutnyttjandet i ekonomin kan delas upp i två delar, dels produktivitetsgapet som mäter mängden lediga resurser inom företagen, dels arbetsmarknadsgapet som mäter mängden lediga resurser på arbetsmarknaden. Konjunkturinstitutet bedömer att ekonomin är nära konjunkturrell balans, men att det fortsatt finns en del lediga resurser på arbetsmarknaden (se diagram 71).

Andelen företag i både Konjunkturbarometern och hos Arbetsförmedlingen som rapporterar om brist på personal har stigit (se diagram 70 och diagram 59), men bedöms fortsatt vara på en något lägre nivå än vad som är förenligt med ett fullt resursutnyttjande på arbetsmarknaden. Andelen företag som rapporterar om brist på arbetskraft i Konjunkturbarometern har stigit i samtliga branscher, och är på höga nivåer i synnerhet inom byggbranschen och handeln (se diagram 72).

Sysselsättningsgapet bedöms motsvara ca 50 000 personer tredje kvartalet 2015. Resursutnyttjandet inom företagen bedöms vara något högre än normalt och produktivitetsgapet är positivt.

HÖGKONJUNKTUR 2016 OCH 2017

Resursutnyttjandet i ekonomin, mätt med BNP-gapet, har enligt Konjunkturinstitutets bedömning stigit kontinuerligt sedan början av 2013 (se diagram 71). Den större befolkningen 2016–2017 medför både ett större arbetskraftsutbud och en högre efterfrågan, framför allt i form av högre offentlig konsumtion. På kort sikt bedömer Konjunkturinstitutet att efterfrågeeffekten av befolkningsökningen dominerar, vilket leder till ett högre resursutnyttjande (se fördjupningen ”Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige” för en beskrivning av perioden efter 2017).

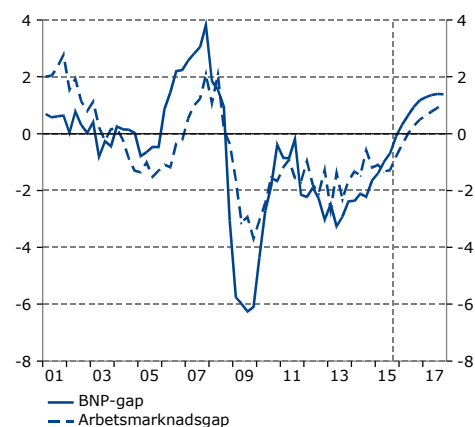
Efterfrågan stiger under 2016, delvis för att tillgodose de behov som uppstår till följd av det ökade antalet flyktingar. BNP växer starkare än den potentiella BNP-tillväxten både 2016 och 2017 och BNP-gapet blir positivt (se diagram 73 och diagram 71). Konjunkturinstitutet bedömer därmed att ekonomin befinner sig i en högkonjunktur 2016 och 2017.²⁴

²³ Bedömningen av resursutnyttjandet framöver påverkas både av den potentiella BNP-tillväxten och av den faktiska BNP-tillväxten. För en detaljerad beskrivning över potentiell BNP, se ”En beskrivning av hur Konjunkturinstitutet beräknar potentiell BNP”, promemoria, Konjunkturinstitutet, www.konj.se.

²⁴ Bedömningen av potentiell BNP är behäftad med mycket stor osäkerhet, vilket innebär att det är svårt att med säkerhet hävda att ekonomin befinner sig i en hög- eller lågkonjunktur om inte avvikelserna från den potentiella nivån är stora. Se ”Konjunkturterminologi”, www.konj.se.

Diagram 71 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

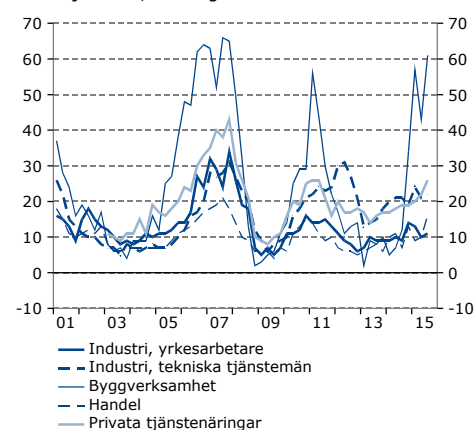
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Brist på arbetskraft i industri, byggverksamhet, handel och privata tjänstenärings

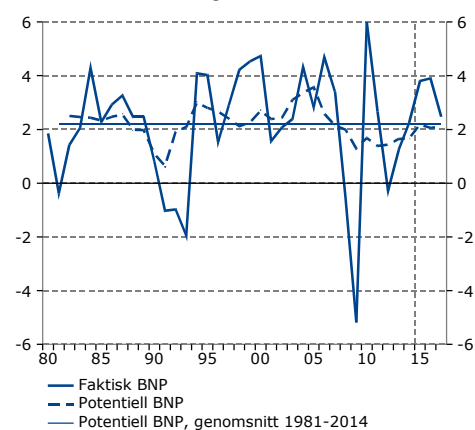
Andel ja-svar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Faktisk och potentiell BNP-tillväxt

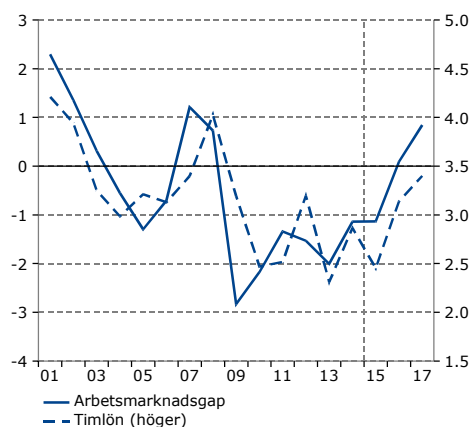
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

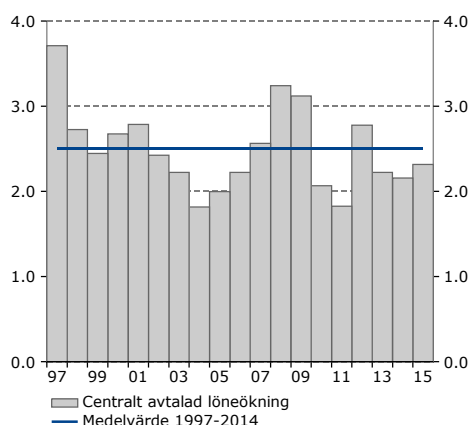
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Centrala löneavtal i hela ekonomin

Procentuell förändring

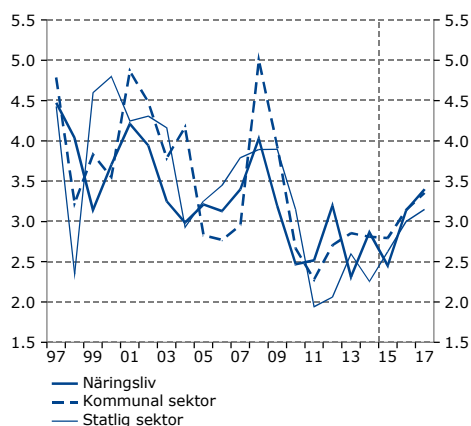

Anm. Från 2009 exkluderas sifferlösa avtal i sammanvägningen. Till och med 2008 vägs de in med värdet 0 i statistiken.

Källor: Medlingsinstitutet

Diagram 76 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och statlig sektor

Procentuell förändring

Anm. Prognos även för 2014 är baserad på preliminära utfall.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

DEN POTENTIELLA TILLVÄXTEN ÄR LÄGRE ÄN TIDIGARE

Högre konjunktur definieras som att den faktiska BNP-nivån är högre än den potentiella BNP-nivån. Med potentiell BNP avses den nivå på produktionen som kan uppnås om resursutnyttjandet av de i dag tillgängliga produktionsfaktorerna, arbete och kapital, används i normal omfattning. Att BNP-gapet sluts innebär inte nödvändigtvis att BNP-tillväxten är hög, utan att BNP växer starkare än den potentiella BNP-tillväxten.

Den potentiella BNP-tillväxten har varit låg de senaste åren jämfört med perioden före finanskrisen (se diagram 73). Det är i huvudsak ett resultat av att den potentiella produktivitetstillväxten varit svag.

Löner och inflation**LÖNEÖKNINGSTAKTEN STIGER KOMMANDE ÅR**

Den slutliga löneökningstakten i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken väntas uppgå till 2,5 procent 2015. Det är en dämpning jämfört med föregående år, vilket delvis beror på slumpmässiga faktorer i statistiken.²⁵ Under 2016 och 2017 stiger resursutnyttjandet och lönerna ökar därför snabbare (se diagram 74). År 2016 bedöms den genomsnittliga löneökningen bli 3,1 procent och 2017 3,4 procent.

Nästan tre miljoner löntagare ska få sina kollektivavtal omförhandlade under första halvåret 2016. I slutet av mars löper löneavtalen för arbetstagare inom industrin, handel, bygg och transportsektorn. Under försommaren följs de åt av arbetstagare inom flera andra avtalsområden. De centrala avtalen har stor betydelse för lönerna vilket gör prognoserna för löneutvecklingen under perioden 2016–2017 mer osäker än vanligt. Förutom att nivån och tidslängden på avtalen inte är kända så ökar osäkerheten som en följd av att fackförbunden inom LO uttalat att de inte kommer att samordna sina krav, vilket de gjort sedan industriavtalets tillkomst 1997. Därmed ökar osäkerheten kring huruvida industriavtalet fortsatt kommer att vara ett riktmärke för andra avtal eller om större skillnader mellan de olika centrala avtalen kommer att uppstå. Under perioden 2013–2015 var den centralt avtalade löneökningstakten ca 2,3 procent i genomsnitt per år (se diagram 75).

I kommunal sektor råder stor brist på personal och den senaste tidens ökade flyktinginvandring bidrar till ytterligare personalbrist. Löneutvecklingen väntas därför bli starkare i kommunal sektor jämfört med i staten både 2016 och 2017 (se diagram 76).

²⁵ Se rutan "Stämmer löneökningstakten i näringslivet?", *Konjunkturläget*, augusti 2015.

HÖGRE ARBETSGIVARAVGIFTER GER ÖKADE ARBETSKOSTNADER

Under perioden 2015–2017 bedöms arbetskostnaden (dvs. summan av lön och arbetsgivaravgifter) per timme att öka med i genomsnitt över 3,5 procent vilket är betydligt snabbare än timlönen enligt nationalräkenskaperna (se tabell 10). Det beror främst på att arbetsgivaravgifterna ändras. Dels minskar nedsättningen av ungdomars arbetsgivaravgifter under 2015 för att helt upphöra 1 juni 2016, dels höjs den särskilda löneskatten för personer som fyllt 65 år.

Förändringen i arbetskostnad per timme bestämmer, tillsammans med produktivitetstillväxten, utvecklingen av företagens arbetskostnader per producerad enhet, den så kallade enhetsarbetskostnaden. Tillväxten i enhetsarbetskostnaden kan beräknas som förändringen i arbetskostnad per arbetad timme minus produktivitetstillväxten. Produktivitetstillväxten väntas vara relativt stark 2015. År 2016 och 2017 avtar tillväxttakten successivt (se tabell 10). Detta ger relativt låg ökningstakt i enhetsarbetskostnaden 2015 medan ökningstakten 2016 och 2017 blir högre (se diagram 77 och tabell 10).

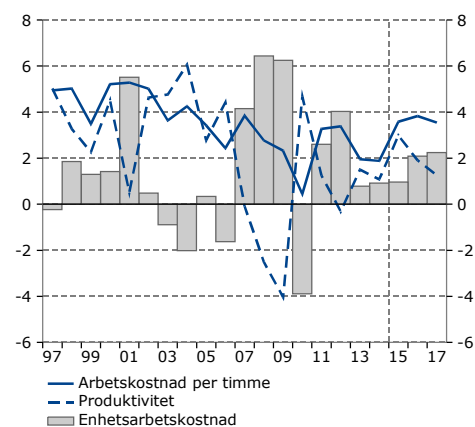
RELATIVT GOD LÖNSAMHET HOS FÖRETAGEN

Företagen har blivit allt nöjdare med lönsamheten de senaste åren (se diagram 78). Lönsamheten bland företagen, och i synnerhet inom handeln, har förbättrats under 2015, när både priserna och försäljningsvolymen ökat. Företagens lönsamhetsomdöme inom såväl handeln som de privata tjänstenäringarna ligger nu över sina respektive historiska genomsnitt.²⁶

Vinsternas andel av förädlingsvärdet i näringslivet stiger markant 2015. Under 2017 faller vinstandelen något när företagens priser inte ökar lika snabbt som enhetsarbetskostnaden (se diagram 79). En orsak till det är att kronan förstärks, vilket ger en svagare utveckling av exportpriserna.

Diagram 77 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

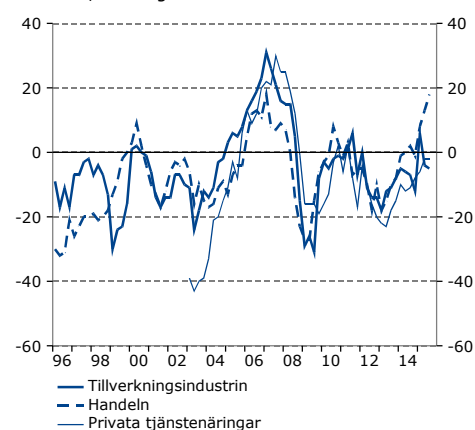
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Lönsamhetsomdöme i tillverkningsindustrin, handeln och privata tjänstenärings

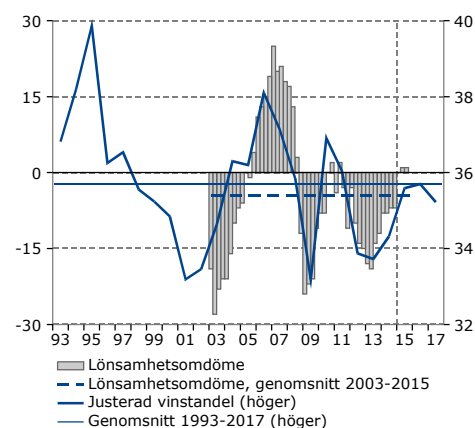
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Lönsamhet i näringslivet

Procent, årsvärden respektive nettotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²⁶ Se vidare fördjupningen "Lönsamheten i det svenska näringslivet", Lönebildningsrapporten, 2015, Konjunkturinstitutet.

Tabell 10 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2014	2015	2016	2017
Timlön, KL, hela ekonomin	2,8	2,5	3,1	3,4
Timlön, KL, näringslivet	2,9	2,5	3,1	3,4
Timlön, NR, näringslivet	1,8	3,0	3,1	3,4
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen), näringslivet	41,4	42,2	43,1	43,2
Arbetskostnad per timme, näringslivet ²	1,9	3,6	3,8	3,5
Produktivitet, näringslivet ³	1,0	2,6	1,7	1,3
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	0,9	1,0	2,1	2,2
Justerad vinstandel, näringslivet ⁴	34,3	35,6	35,7	35,2

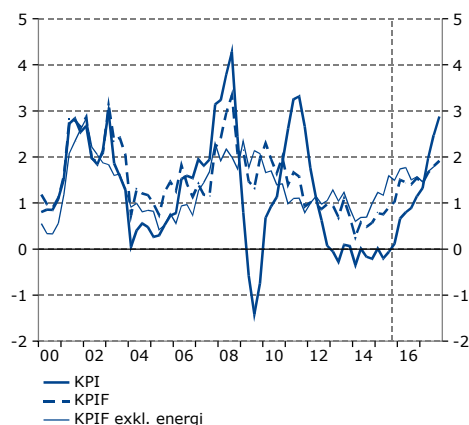
¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Anställda.⁴ Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Konsumentpriser

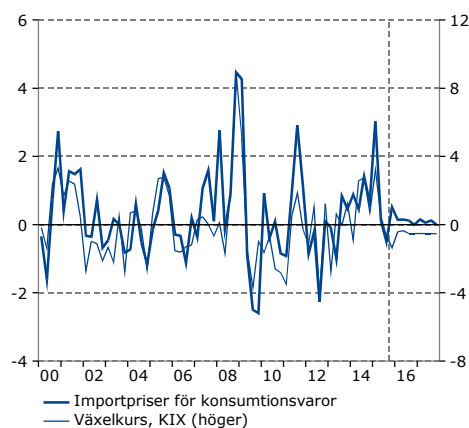
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Importpriser för konsumtionsvaror och växelkurs

Procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. En negativ (positiv) förändring av KIX innebär en förstärkning (försvagning) av växelkursen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INFLATIONEN HAR VARIT LÅG UNDER LÅNG TID

Inflationen har varit låg de senaste fem åren och priserna för samtliga större aggregat i konsumentprisindex (KPI) har utvecklats svagare än sina strukturella ökningstakter.²⁷ KPIF-inflationen har inte varaktigt överstigit 1 procent sedan slutet av 2011 (se diagram 80). De senaste årens låga inflation förklaras av en rad faktorer. En viktig faktor är den svaga konjunkturutvecklingen i omvärlden vilken medfört en svag utveckling av världsmarknadspriser och därmed svenska importpriser (se diagram 81). Det svaga efterfrågeläget under perioden har även medfört lägre löneökningar och svårigheter för företagen att föra över kostnadsökningar till konsumentpriser.

LÅG MEN STIGANDE KPIF-INFLATION 2015

Under loppet av 2015 har KPIF-inflationen stigit (se diagram 80). Den kraftiga kronförsvagningen under 2014 och inledningen av 2015 (se diagram 81) har med viss fördröjning bidragit till en skjuts uppåt i varupriserna. Denna effekt har dock hittills motverkats av att energipriserna fortsatt att dämpa den genomsnittliga prisutvecklingen. Vidare har det låga ränteläget bidragit till små hyreshöjningar. I november låg KPIF-inflationen på 1,0 procent. Mätt med KPIF exklusive energi var inflationen samma månad 1,4 procent.

²⁷ Med strukturell ökningstakt avses den långsiktiga utvecklingen som är förenlig med inflationsmålet på 2 procents ökning i KPI. De bedömda strukturella ökningstakterna för olika större delaggregat uppgår till: varor 1,2 procent, tjänster 2,1 procent, boende 2,9 procent och energi 2,5 procent. Metoden beskrivs i Markowski, A. m.fl. "Strukturell utvecklingstakt av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper No. 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

KPIF-INFLATIONEN ÖKAR BETYDLIGT SNABBARE 2016

KPIF-inflationen fortsätter att stiga de närmaste månaderna och väntas bli betydligt högre 2016 än den varit de senaste åren. Detta sker främst på grund av höjda skatter och att energipriserna inte utvecklas så svagt som de tidigare gjort.

Förändringarna av skatter 1 januari 2016 ger en direkt effekt på inflationen med 0,4 procentenheter. De största effekterna kommer från sänkningen av rot-avdraget från 50 till 30 procent och höjningen av punktskatten på drivmedel.

Det stora negativa bidrag till inflationen som energipriserna gett de senaste tre åren blir 2016 i stället nära noll (se diagram 82). Delvis förklaras omslaget av den ovan nämnda punktskattehöjningen, men även av att energipriserna exklusive skatt utvecklas mindre svagt, bland annat till följd av stora aviserade höjningar av elnätsavgifterna.

Det mesta av effekten av kronförsvagningen 2014–2015 har redan slagit igenom på konsumentpriserna, men eftersom effekten skett gradvis under 2015 driver prisuppgången upp den årliga prisökningstakten även under första halvåret 2016.

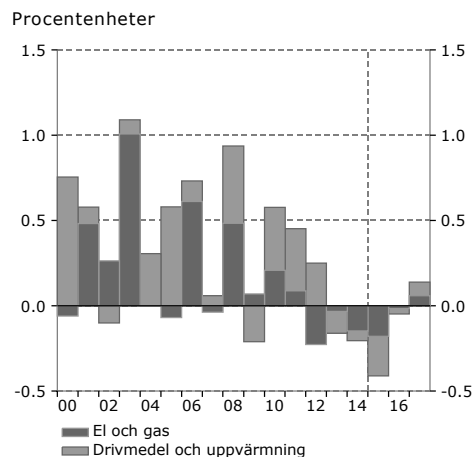
Enhetsarbetskostnaden ökar relativt snabbt 2016 och 2017. Detta får på kort sikt bara begränsad effekt på inflationen eftersom förändringar i kostnadstrycket vanligen slår igenom med fördröjning på priserna. Till viss del stiger enhetsarbetskostnaden under prognosåren till följd av borttagandet av sänkta arbetsgivaravgifter för ungdomar. Eftersom ungdomar är överrepresenterade i konsumentnära branscher, såsom handel och restaurang, medför detta en något större uppgång i konsumentpriserna än vad som annars skulle blivit fallet.²⁸ Effekten dämpas dock av att handeln är mycket nöjd med sin lönsamhet, vilket talar för att de till viss del kan hantera ökade kostnader utan prishöjningar (se diagram 78). I närtid pekar den ökade andelen företag inom handeln som planerar att höja sina priser på att företagen upplever det lättare att föra över kostnaderna till konsumenterna än tidigare. Samtidigt talar fortsatt låga inflationsförväntningar bland företagen för att prisutvecklingen på varor och tjänster 2016 blir måttlig (se diagram 83).

Vidare indikerar yrkandena inför de pågående hyresförhandlingarna att hyresökningarna 2016 blir mycket låga, troligtvis de lägsta på 10 år (se diagram 84). Boende exklusive räntekostnader ökar betydligt snabbare än hyrorna under 2016 till följd av sänkningen av rot-avdraget.

KPIF-INFLATIONEN ÖKAR YTTERLIGARE 2017

År 2017 medför den fortsatta relativt snabba ökningen av enhetsarbetskostnaden 2016 till att konsumentpriserna ökar snabbare (se diagram 85). Samtidigt stiger resursutnyttjandet, vilket

Diagram 82 Energipriser, bidrag till KPI-inflation

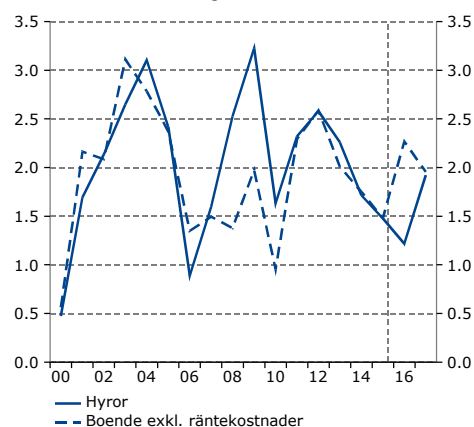
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Företagens inflationsförväntningar på ett års sikt
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Boendekostnader i KPI
Procentuell förändring

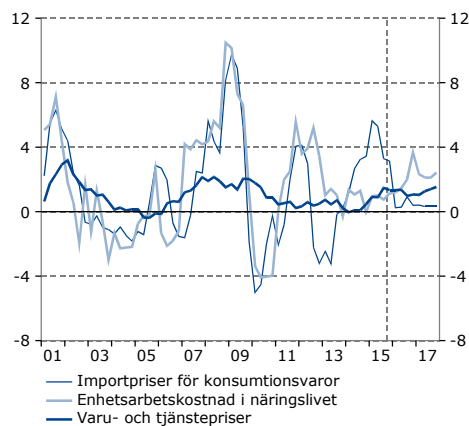
Anm. Boende exkl. räntekostnader består av hyror (ca 80 procent), fastighets- och tomrättsavgift, avskrivningar, reparationer, försäkringar, samt kommunala avgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²⁸ Andelen ungdomar (16–24 år) inom restaurang och handel uppgår till 35 respektive 26 procent, vilket kan jämföras med 12 procent i näringslivet som helhet. Se vidare "Kort- och långsiktiga effekter av sänkt restaurangmoms", Specialstudie 46, Konjunkturinstitutet, 2015.

Diagram 85 Varu- och tjänstepriser i KPI, importpris och enhetsarbetskostnad

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Spot- och terminspriser på el

Öre per kWh

Anm. Diagrammet visar utfall från Nord Pool Spot så långt dessa finns tillgängliga. För perioden därefter visas terminspriset på den nordiska elmarknaden uttryckt i svenska kronor.

Källor: Nord Pool Spot, NASDAQOMX, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ökar företagens möjligheter att föra över sina ökade kostnader till konsumenterna.

Den svaga internationella prisutvecklingen, i kombination med att kronan stärks, verkar dock dämpande på prisutvecklingen genom en mycket svag utveckling av importpriserna (se diagram 85). Företagens låga inflationsförväntningar talar också för att prisutvecklingen kommer att bli måttlig (se diagram 83).

De låga räntenivåerna talar för att hyresökningarna kommer att bli relativt låga även 2017 (se diagram 84). Samtidigt pekar terminsprissättningen på både el- och oljemarknaden på att energipriserna kommer att öka långsamt 2017 (se diagram 86).

Sammantaget innebär detta att KPIF-inflationen uppgår till 1,5 procent 2016 och 1,7 procent 2017. Inflationen 2016 blir lägre mätt med KPI på grund av att hushållens räntekostnader för bolån sjunker, medan det omvända gäller 2017 då hushållens räntekostnader i stället ökar till följd av att Riksbanken börjar höja räntan i slutet av 2016 (se tabell 11 och diagram 87).

Tabell 11 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2014	2014	2015	2016	2017
KPI	100	-0,2	0,0	0,9	2,2
Räntekostnader, räntesats		-11,5	-20,8	-13,7	15,4
KPIF	100	0,5	0,9	1,5	1,7
Varor	41	-0,1	1,2	1,1	0,9
Tjänster	29	0,5	1,1	1,3	1,9
Boende exkl. räntekostnader	16	1,7	1,5	2,3	2,0
Energi	9	-2,5	-4,9	-0,6	1,7
Räntekostnader, kapitalstock	6	5,0	5,4	6,0	6,1
KPIF exkl. energi	91	0,7	1,4	1,6	1,7
HIKP		0,2	0,7	1,2	1,4

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2015–2020

Svensk ekonomi går 2016 in i en högkonjunktur som förstärks ytterligare 2017. En sju år lång lågkonjunktur är därmed över. Efterfrågan är stark i många delar av ekonomin och den späs på ytterligare av ökade kostnader för flyktinginvandringen. Den senare påverkar den makroekonomiska utvecklingen och förutsättningarna för den ekonomiska politiken på sikt.²⁹

Den ekonomiska politiken eldar på ekonomin 2016, men en åtstramning kommer att krävas framöver för att målen för den ekonomiska politiken ska nås. Den offentliga sektorns strukturella sparande försämras både 2016 och 2017 och bottnar på –1,4 procent 2017. Det kommer att krävas betydande skattehöjningar för att nuvarande överskottsmål eller ett balansmål ska nås om nivån på välfärdstjänsterna samtidigt ska bibehållas. Inflationen överstiger 2 procent 2018–2020 trots att reporäntan kommer att höjas betydligt mer än Riksbanken nu signalerar.

DEN GLOBALA TILLVÄXTEN STIGER SUCCESSIVT

En rad faktorer leder till att den globala BNP-tillväxten successivt ökar under perioden 2015–2018. Det låga oljepriset i kombination med att många centralbanker bedriver en expansiv penningpolitik stimulerar tillväxten. Den offentliga skuldsättningen är dock fortfarande hög i de flesta OECD-länderna och finanspolitiken blir svagt åtstramande.

Den globala tillväxten hämmas också av en svag utveckling i den internationella handeln. På grund av strukturella och cykliska faktorer ser dessutom tillväxtförutsättningarna något sämre ut i tillväxtekonomierna jämfört med före finanskrisen.

FORTSATT ÅTERHÄMTNING I OECD-LÄNDERNA

Sammantaget fortsätter den utdragna återhämtningen i OECD-länderna. En svag underliggande produktivitetstillväxt håller dock tillbaka tillväxtpotentialen på en del håll.

BNP-tillväxten i euroområdet stimuleras bland annat av ett lågt oljepris och en svag euro. ECB:s fortsatt expansiva penningpolitik bidrar till att hålla euron svag. Under 2015 beräknas euron försvagas med över 10 procent mot dollarn. Den expansiva penningpolitiken medför också ökad efterfrågan på krediter, vilket understöder tillväxten i investeringarna. De fasta bruttoinvesteringarna beräknas öka med 3–4 procent per år 2016–2017. Resursutnyttjandet i ekonomin stiger successivt och den i nuläget höga arbetslösheten faller tillbaka långsamt. Konjunkturrell balans nås inte förrän 2020 (se diagram 88). Inflationen bedöms då också nå upp till målet på nära men under 2 procent (se tabell

Vad skiljer scenario från prognos?

Konjunkturinstitutets bedömning av utvecklingen de kommande ca två åren är en *prognos* medan bedömningen av utvecklingen därefter är ett *scenario*. Med prognos avses här ett försök att förutsäga den mest troliga utvecklingen för ett antal variabler, inklusive konjunkturvariationer. Med scenario avses en konsistent beskrivning av en trolig utveckling givet vissa antaganden (se vidare nedan). Att dra en skiljelinje mellan prognoser och scenarier efter ungefär två år liknar det arbetssätt som förekommer exempelvis vid OECD, IMF och EU-kommissionen och har att göra med att det är svårt att bedöma hur konjunkturen utvecklas på mer än ett till två års sikt.

Det finns flera skäl till att bedömningen i scenariot 2018–2020 är mer osäker än prognosen 2015–2017. Det beror bland annat på att fler oväntade händelser som påverkar ekonomin kan inträffa både i Sverige och utomlands. Men det beror också på att scenariot baseras på ett antal centrala, men samtidigt förenklade, antaganden. De sistnämnda kan delas in i tre kategorier.

För det första antas att inga nya störningar drabbar ekonomin och att BNP-gapet därmed går mot noll på längre sikt i scenariot. Historiskt har dock BNP-gapet, såsom Konjunkturinstitutet beräknar det, i genomsnitt varit ca –1 procent sedan 1980.

För det andra antas finanspolitiken stramas åt i linje med den automatiska åtstramningen tills dess att överskottsmålet är uppfyllt och att penningpolitiken bedrivs så att inflationsmålet kommer uppnås och att inflationen därefter i genomsnitt uppgår till målsatta 2 procent. Historiskt har så inte varit fallet: inflationen mätt med KPIF har i genomsnitt uppgått till ca 1,5 procent sedan inflationsmålet infördes.

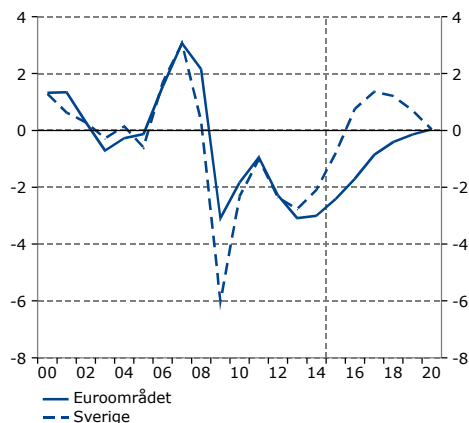
För det tredje baseras scenariot på ett antal makroekonomiska antaganden:

- SCB:s befolkningsprognos från november 2015 samt Migrationsverkets huvudscenario för flyktinginvandringen från oktober (se fotnot 29).
- Utvecklingen av BNP på längre sikt är i huvudsak utbudsbestämd. Den baseras till stor del på den historiskt genomsnittliga produktivitetstillväxten, SCB:s befolkningsprognos samt att nuvarande skillnader i arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad bland olika grupper på arbetsmarknaden i huvudsak består.
- Sveriges överskott i bytesbalansen fortsätter att falla tillbaka. Det sker genom ett successivt lägre hushållssparande. Denna utveckling sammanfaller med en successivt starkare real växelkurs.
- Offentlig konsumtion och transfereringar utvecklas med hänsyn till demografin i enlighet med ett bibehållet offentligt åtagande. Det innebär bland annat oförändrad personaltäthet i offentligt finansierade verksamheter samt ersättningar i socialförsäkringssystemen som höjs i takt med timlönerna.

²⁹ Se fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige" för en analys.

Diagram 88 BNP-gap

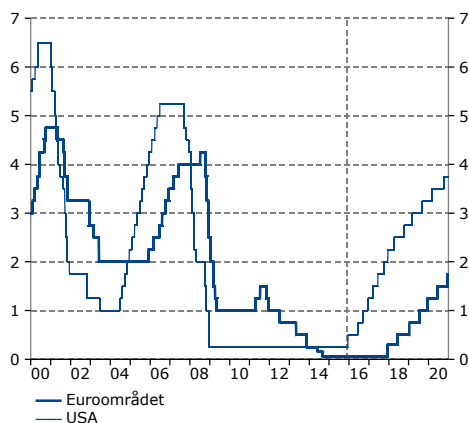
Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Styrräntor

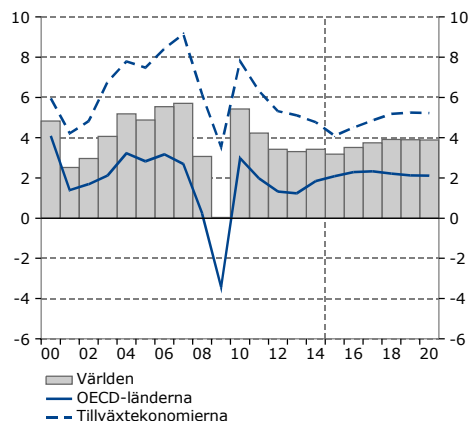
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 BNP i världen, OECD-länderna och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

12). Trots att styrräntan i inledningen av prognosperioden är mycket låg (se diagram 89) skulle en ännu lägre realränta vara önskvärd mot bakgrund av det låga resursutnyttjandet. ECB väntas därmed fortsätta med extraordinär penningpolitik.

I USA har konjunkturåterhämtningen nått betydligt längre än i euroområdet. BNP-tillväxten stimuleras av låga räntenivåer, som bidrar till att de fasta bruttoinvesteringarna ökar med ca 4–5 procent per år under 2016 och 2017. Stigande tillgångspriser i kombination med låg arbetslöshet väntas understödja den privata konsumtionen, vilken utgör drygt två tredjedelar av den amerikanska ekonomin. Låga energi- och råvarupriser dämpar för tillfället inflationen. När resursutnyttjandet börjar bli ansträngt stiger inflationen och den når det implicita målet på 2,3 procent under loppet av 2018 (se tabell 12).³⁰ I takt med att inflationstakten och resursutnyttjandet stiger normaliseras penningpolitiken successivt (se diagram 89).

Den japanska penningpolitiken fortsätter att kännetecknas av en styrränta nära noll kompletterad med extraordinära penningpolitiska åtgärder. Det bidrar till att hålla den japanska växelkursen svag framöver, vilket leder till en hög exporttillväxt som i sin tur stimulerar investeringarna. Resursutnyttjandet i Japan ökar och blir balanserat 2017 och det bidrar till att inflationen ökar successivt. Inflationen bedöms dock nå målet på 2 procent först bortom 2020.

Sammantaget växer BNP i OECD-länderna med i genomsnitt 2,2 procent per år 2015–2020 (se diagram 90 och tabell 12). Det är i linje med genomsnittet för perioden 1995–2014.

SVAG TILLVÄXT I TILLVÄXTEKONOMIERNAS

Avmattningen i den kinesiska ekonomin väntas fortsätta under prognosperioden. Regeringens ambitioner att ombalansera ekonomin mot mer konsumtion och mindre investeringar medför mer tjänsteproduktion och lägre tillväxt i industriproduktionen. Regeringen väntas vidta åtgärder för att försöka dämpa de senaste årens mycket höga kredittillväxt, vilket bidrar till minskade investeringar i bland annat infrastruktur och bostäder. Tillväxten i konsumtionen beräknas inte bli tillräckligt stark för att fullt ut kompensera för successivt svagare investeringstillväxt, vilket leder till lägre BNP-tillväxt under prognosperioden jämfört med ett historiskt genomsnitt. BNP väntas växa med drygt 6 procent under perioden, jämfört med ett genomsnitt på drygt 9 procent 1995–2014.

Brasiliens tillväxt hämmas av problem med en hög offentlig skuldsättning och inflation, vilket drivit fram en åtstramande finans- och penningpolitik. Framöver beräknas lägre investeringsefterfrågan i Kina leda till fortsatt dämpade råvarupriser, vilket påverkar Brasilien negativt.

³⁰ Den amerikanska centralbanken har sedan 2012 ett formellt inflationsmål på 2 procent mätt med den så kallade konsumtionsdeflatoren. Historiskt motsvarar det en ökningstakt i KPI kring 2,3 procent.

Sammantaget växlar BNP-tillväxten i tillväxtekonomierna ner. BNP ökar med i genomsnitt 4,9 procent per år 2015–2020, vilket är lägre än genomsnittet på 5,7 procent per år 1995–2014 (se diagram 90 och tabell 12).

BNP i världen ökar med i genomsnitt 3,7 procent per år 2015–2020, vilket ligger i linje med genomsnittet för 1995–2014 (se diagram 90 och tabell 12).³¹

Tabell 12 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP i OECD-länderna	1,8	2,1	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1
BNP i euroområdet	0,9	1,5	1,8	2,0	1,6	1,6	1,6
BNP i USA	2,4	2,5	2,6	2,6	2,7	2,3	2,2
BNP i tillväxtländer	4,8	4,1	4,5	4,9	5,2	5,3	5,2
BNP i världen	3,4	3,2	3,5	3,7	3,9	3,9	3,9
HIKP i euroområdet	0,4	0,0	0,9	1,5	1,6	1,7	1,9
KPI i USA	1,6	0,1	1,5	2,1	2,2	2,3	2,4
Styrränta i euroområdet	0,05	0,05	0,05	0,30	0,50	1,25	1,75
Styrränta i USA	0,25	0,50	1,25	2,25	2,75	3,25	3,75

Anm. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Styrränta avser nivå i slutet av året.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

HÖGKONJUNKTUR I SVENSK EKONOMI

Konjunkturen i svensk ekonomi har nu stärkts så mycket att en sju år lång lågkonjunktur är över. Framöver stärks konjunkturen ytterligare och BNP-gapet blir positivt 2016 (se diagram 91). Flera faktorer samverkar till denna utveckling – tillväxten på den svenska exportmarknaden ökar, flyktinginvandringen medför att finanspolitiken åter blir expansiv och Riksbanken fortsätter att verka för låga räntor på korta och längre löptider. Högkonjunkturen innebär dock att löner och priser successivt ökar snabbare och när väl Riksbanken börjar höja reporäntan kommer det krävas betydligt hastigare höjningar än vad Riksbanken för närvarande kommunicerar.

SVENSK EKONOMI GÅR PÅ ALLA CYLINDRAR

Enligt Konjunkturbarometern är efterfrågan i näringslivet som helhet högre än normalt (se diagram 92). Samtliga branscher som ingår i undersökningen – tillverkningsindustrin, privata tjänstenärings, handeln och byggindustrin – ligger över sina genomsnitt. Samtidigt signalerar Barometerindikatorn att tillväxten blir högre än normalt de närmaste kvartalerna. Sammantaget stödjer detta Konjunkturinstitutets bedömning att en högkon-

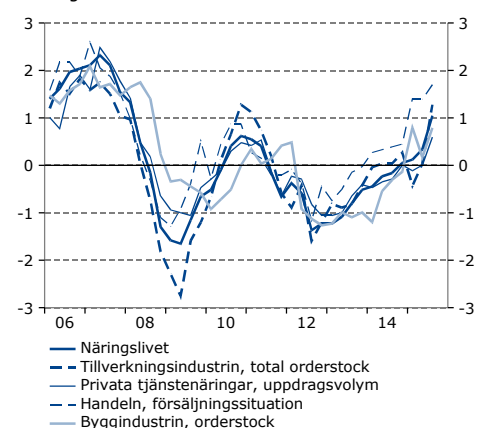
Diagram 91 BNP-gap i Sverige
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Efterfrågeläget, nulägesomdöme

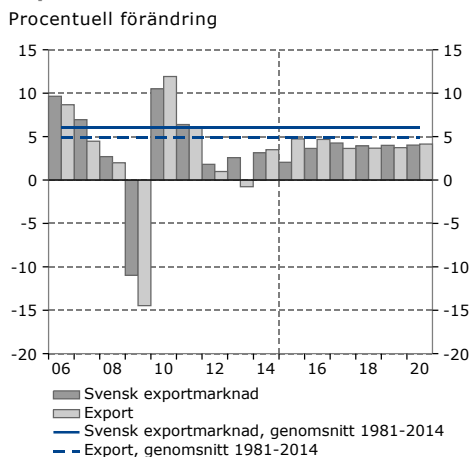
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongsrensade kvartalsvärden

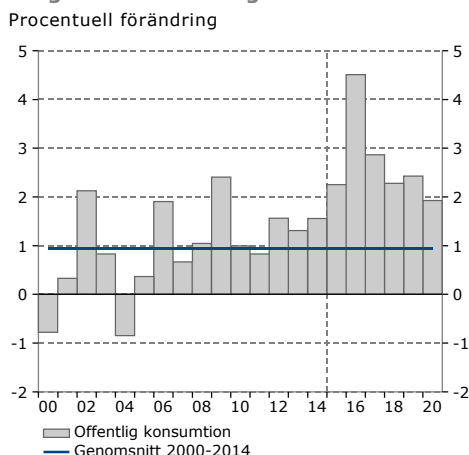
Anm. Beräkningarna startar 1996, privata tjänstenärings 2003.

Källa: Konjunkturinstitutet.

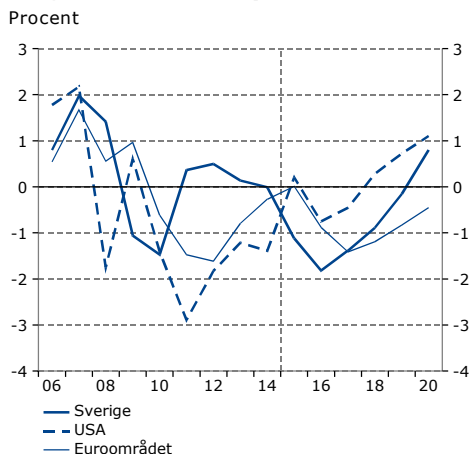
³¹ Att BNP i världen ökar lika snabbt som det historiska genomsnittet – trots att tillväxtekonomierna växer långsammare än historiskt genomsnittlig ökningstakt och att OECD-länderna växer i historiskt genomsnittlig takt – beror på att tillväxtekonomierna nu har en betydligt högre vikt i världsaggregatet.

Diagram 93 Svensk exportmarknad och export

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Offentlig konsumtion

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Reala styrräntor

Anm. Styrräntor i Sverige, USA och euroområdet deflaterade med samtida KPI, KPI respektive HIKP inflation.

Källor: ECB, Eurostat, Federal Reserve, OECD, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

junktur inleds i svensk ekonomi och att den förstärks de kommande kvartalen.³²

Tillväxten på den svenska exportmarknaden har varit lägre än normalt de senaste åren (se diagram 93). Det har inneburit att utvecklingen av varuexporten har varit svag. En ljusning har dock kunnat skönjas de senaste kvartalen då varuexporten har börjat öka, om än långsamt. Varuexporten ökade med ca 2 procent under tredje kvartalet 2015 och industriföretagen förväntar sig en ökad orderingång enligt Konjunkturbarometern. Sammantaget ger detta stöd för Konjunkturinstitutets bedömning att tillväxten i den svenska exporten ökar de närmaste kvartalen.

DEN EKONOMISKA POLITIKEN ELDAR PÅ

I normalfallet går penning- och finanspolitiken i en åtstramande riktning i en konjunkturuppgång – inte minst om konjunkturuppgången väntas leda till en högkonjunktur med ett påtagligt positivt BNP-gap. Åren 2016–2017 bidrar dock den ekonomiska politiken till att högkonjunktoren förstärks. Finanspolitiken blir expansiv 2016–2017, framför allt som ett resultat av ofinansierade utgifter för den ökade flyktinginvandringen.³³ Den offentliga konsumtionen ökar kraftigt 2016 bland annat på grund av ökade anslag till Migrationsverket (se diagram 94). Åren därefter utvecklas den offentliga konsumtionen också starkt. Det beror både på ytterligare ökade anslag till Migrationsverket och på ökade kostnader för att behålla åtagandet i de offentliga välfärdstjänsterna när befolkningen växer i antal och blir allt äldre.³⁴ Det bibehållna välfärdsåtagandet skattefinansieras dock och bidrar därför i mindre utsträckning till att öka resursutnyttjandet.

Sedan april 2014 har penningpolitiken i Sverige blivit betydligt mer expansiv. Den reala styrräntan är lägre än i både USA och euroområdet 2015–2016 (se diagram 95). Det har bidragit till en svagare växelkurs än annars och därmed starkare utveckling av nettoexporten. Därutöver har hushållens konsumtion och inte minst bostadsinvesteringarna stimulerats av de extremt nedpressade räntenivåerna.

Den historiskt höga sparkvoten bland hushållen indikerar att det finns utrymme att öka konsumtionen i en jämförelsevis snabbt takt framöver (se diagram 96). Tillväxten hålls också uppe av att befolkningen ökar snabbt 2016–2020 som ett resultat av flyktinginvandringen. Den växande befolkningen ökar de disponibla inkomsterna genom ökade arbetsinkomster och transfereringar.

³² Se kapitlet "Konjunktoren i Sverige 2015–2017".

³³ Se fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige".

³⁴ Se avsnittet "Finanspolitik" nedan och kapitlet "Offentliga finanser 2015–2020" för en analys.

BNP-gapet uppgår till 1,4 procent 2017 och ekonomin når balans 2020 (se diagram 97 och tabell 13). Ekonomins potentiella tillväxttakt ökar successivt under perioden tack vare högre tillväxt i både potentiell produktivitet och arbetskraft (se tabell 13). Det bidrar till att BNP-tillväxten i genomsnitt uppgår till 2,6 procent per år 2015–2020.

ARBETSLÖSHETEN FALLER TILLBAKA PÅ KORT SIKT MEN ÖKAR SEDAN IGEN

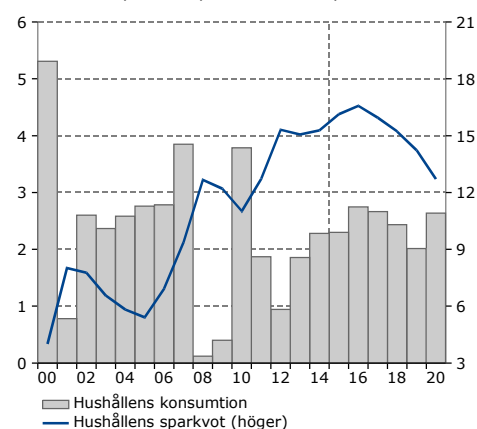
Arbetslösheten har fallit tillbaka snabbt sedan sommaren och uppgick tredje kvartalet 2015 till 7,2 procent i säsongsrensade termer (se diagram 98 och tabell 13). Den starka efterfrågeutvecklingen 2016–2017 innebär att arbetslösheten fortsätter att falla och når 6,5 procent 2017. Från och med 2018 kommer arbetskraften börja öka ordentligt som en följd av att asylsökande som fått uppehållstillstånd träder in i arbetskraften. Eftersom det kommer att ta tid för dessa personer att bli sysselsatta ökar arbetslösheten efter 2018.³⁵ Det är också orsaken till att jämviktsarbetslösheten stiger (se diagram 98).

HÖGKONJUNKTUREN GER SNABBARE LÖNEÖKNINGAR OCH HÖGRE INFLATION

En stor del av arbetsmarknaden förhandlar om nya löneavtal i början av 2016. Den starka efterfrågeutvecklingen och den fallande arbetslösheten medför att löneökningstakten växlar upp de kommande åren (se diagram 99). Löneökningstakten uppgår till i genomsnitt ca 3,5 procent per år 2017–2019 vilket bidrar till att företagen höjer sina priser i en snabbare takt. Företagen bedöms även använda den starka efterfrågeutvecklingen till att öka sina marginaler. Det bidrar sammantaget till att inflationstakten, mätt med KPIF, i genomsnitt uppgår till ca 2,3 procent 2018–2019 (se tabell 13). Riksbankens penningpolitik, som innebär att den reala reporäntan är negativ 2015–2018, är en viktig faktor bakom denna utveckling (diagram 95).

Diagram 96 Hushållens konsumtion och sparkvot

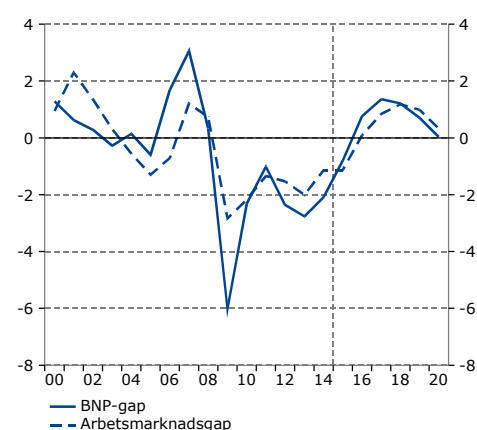
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 BNP-gapet och arbetsmarknadsgapet i Sverige

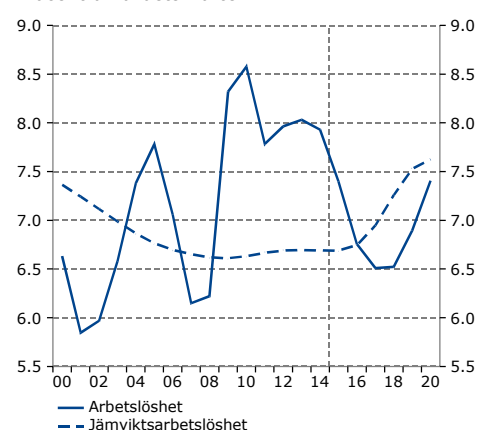
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

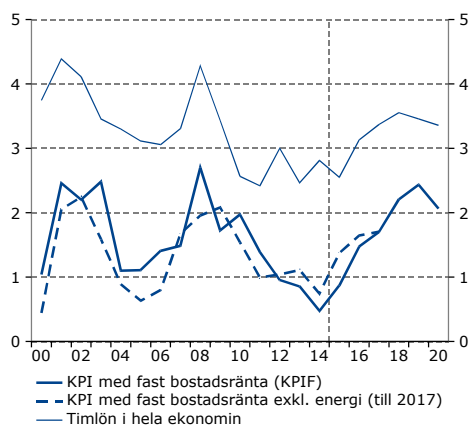
Diagram 98 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁵ Se fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige" för en analys.

Diagram 99 Konsumentpriser och löner
Procentuell förändring

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

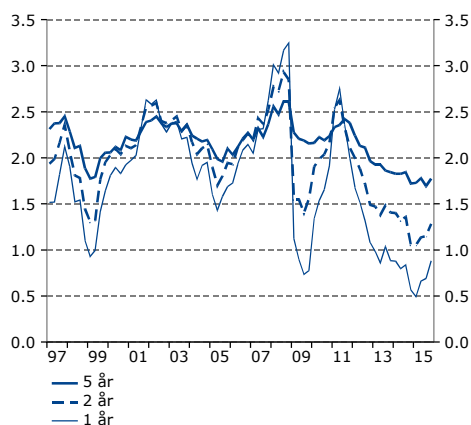
Tabell 13 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	2,4	3,5	3,7	2,7	2,1	1,6	1,8
BNP per invånare ¹	1,4	2,4	2,2	0,8	0,0	-0,6	-0,1
Potentiell BNP	1,7	2,2	2,1	2,1	2,3	2,1	2,5
BNP-gap ²	-2,1	-0,8	0,8	1,4	1,2	0,7	0,0
Arbetade timmar ¹	1,8	1,0	2,3	1,9	1,6	0,9	0,5
Produktivitet ¹	0,5	2,4	1,5	0,8	0,6	0,7	1,2
Arbetskraft	1,3	0,7	1,1	1,4	1,5	1,4	1,2
Sysselsättning	1,4	1,3	1,8	1,7	1,4	1,0	0,7
Arbetslöshet ³	7,9	7,4	6,8	6,5	6,5	6,9	7,4
Timlön ⁴	2,8	2,5	3,1	3,4	3,6	3,5	3,4
Enhetsarbetskostnad ^{1,5}	1,3	1,2	2,4	2,6	3,0	2,7	2,1
KPI	-0,2	0,0	0,9	2,2	3,4	3,6	2,8
KPIF	0,5	0,9	1,5	1,7	2,2	2,4	2,1
Reporänta ⁶	0,00	-0,35	-0,25	0,75	1,75	2,75	3,00
Statsobligationsränta ⁷	1,7	0,7	1,3	2,3	3,2	4,0	4,4
Kronindex (KIX) ⁸	106,8	112,6	110,0	107,8	105,5	103,2	100,9
Offentligt finansiellt sparande ⁹	-1,7	-1,1	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	0,4
Strukturellt sparande ²	-0,9	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,6	0,2

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ För hela ekonomin. ⁶ Vid slutet av året. ⁷ Tio års löptid, årsgenomsnitt. ⁸ Index 1992-11-18=100. ⁹ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Inflationsförväntningar
Procent, kvartalsvärden

Anm. Medelvärde för samtliga aktörer.
Källa: TNS Sifo Prospera.

RIKSBANKEN HÖJER REPORÄNTAN I SLUTET AV 2016

I december lämnades reporäntan oförändrad på -0,35 procent. Samtidigt beslutade Riksbanken att hålla fast vid tidigare beslut om obligationsköp motsvarande 200 miljarder kronor vid halvårsskiftet 2016. Sammantaget väntas Riksbanken köpa drygt 30 procent av den utestående volymen av nominella statsobligationer i svenska kronor.

I likhet med tidigare penningpolitiska möten under 2015 kommunicerade Riksbanken vid mötet i december att det finns en fortsatt hög beredskap att agera ytterligare om nuvarande penningpolitik inte bedöms få upp inflationen nära målet. Riksbankens kommunikation ska ses mot bakgrund av att de vill understryka inflationsmålets roll som nominellt ankare för pris- och lönebildningen.

Inflationen och inflationsförväntningarna är i dagsläget låga och båda ligger under Riksbankens mål (se diagram 100). De senaste månaderna har Riksbanken tydligt kommunicerat att en förstärkning av kronan är en riskfaktor för inflationsuppgången i Sverige. Vikten av en svag krona borde dock minska framöver när ett högt resursutnyttjande bidrar till att inflationen ökar.

Samtantaget bedömer Konjunkturinstitutet att Riksbanken lämnar reporäntan oförändrad till slutet av 2016. Inflationen, mätt med KPIF, uppgår till i genomsnitt 1,5 procent under 2016 då resursutnyttjandet börjar bli ansträngt.

I början av 2017 är nivån på reporäntan fortfarande låg, i synnerhet med tanke på det ansträngda resursutnyttjandet. Orsaken till detta är dels att inflationen bedöms understiga målet på 2 procent, dels att Sverige inte kan avvika alltför mycket från de låga styrräntorna i omvärlden, främst i euroområdet.

Åren 2018 och 2019 ökar inflationen och överstiger målet på 2 procent. Tillsammans med ett högt resursutnyttjande innebär det att reporäntan höjs under perioden 2017–2020 och i slutet av 2020 uppgår den till 3 procent. Gradvisa höjningar av styrräntorna i euroområdet och USA påverkar också reporäntehöjningarna (se diagram 101). I USA höjdes styrräntan i december 2015 medan styrräntan i euroområdet väntas höjas först om två år. De internationella styrräntehöjningarna antas bli långsamma, vilket innebär låga statsobligationsräntor under lång tid (se diagram 102). Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan följer i scenariot de internationella räntorna och ökar till 4 procent i mitten av 2019 (se diagram 102).³⁶

KRONAN SVAG I NÄRTID MEN STÄRKS GRADVIS FRAMÖVER

Riksbanken har sedan drygt ett år tillbaka fört en alltmer expansiv penningpolitik. Detta har inneburit en markant försvagning av kronans nominella och reala effektiva växelkurs (se diagram 103). Försvagningen av kronan är av stor betydelse för inflationen, via dess påverkan på importpriserna. Riksbanken följer noggrant kronans utveckling mot andra valutor och flera expansiva penningpolitiska beslut under året har motiverats med att förhindra en alltför stark krona. Kronans effektiva nominella växelkurs bedöms förstärkas gradvis de kommande åren. Förstärkningen sker i takt med att resursutnyttjandet stiger och penningpolitiken blir mindre expansiv.

Kronan förstärks mer i nominella termer än i reala termer (se diagram 103). Detta förklaras av att en sammanvägd utländsk inflation, inklusive de tillväxtekonomier som ingår i KIX, bedöms bli något högre än svensk inflation.

PAUS I DEN FINANSPOLITISKA ÅTSTRAMNINGEN

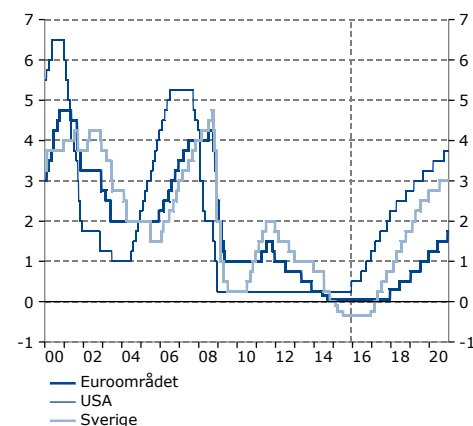
Efter att ha varit expansiv 2009–2014 växlades finanspolitiken 2015 in på en mer återhållsam linje. Principen att finansiera utgiftsreformer krona för krona innebär att det strukturella sparandet stärks under 2015 (se diagram 104).³⁷ I och med att lågkonjunkturen i allt väsentligt nu är över, är det naturligt att fi-

³⁶ Uppgången i de svenska långräntorna är kraftigare än vad som förväntas enligt marknadsprissättningen. Konjunkturinstitutets scenario för långräntorna baseras på den mest sannolika räntebanan samt normalisering av löptidspremier. I dagsläget är skillnaden mellan scenariot för den svenska långräntan och marknadsprissättningen stor.

³⁷ "Krona för krona" lanserades som finanspolitisk princip av den förra regeringen under 2014. Principen är inte väldefinierad och finns inte i det finanspolitiska ramverket. Enligt Konjunkturinstitutets synsätt betyder finansiering krona för krona att diskretionära finanspolitiska beslut som ökar statens utgifter motsvaras av lika stora inkomståtgärder.

Diagram 101 Styrräntor

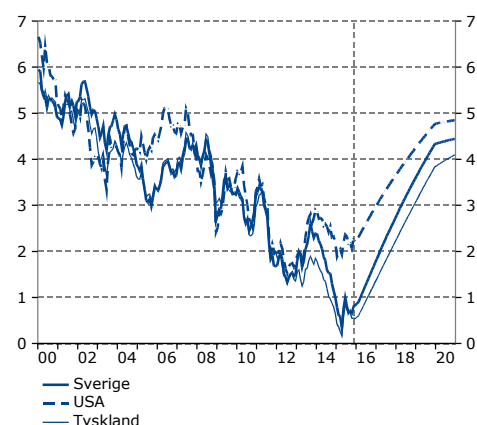
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Långräntor, tioåriga statsobligationer

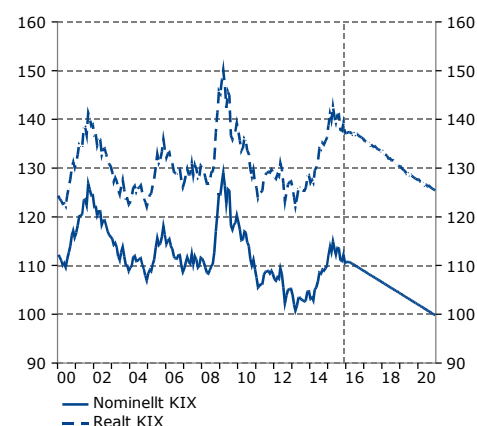
Procent, månadsvärden

Källa: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

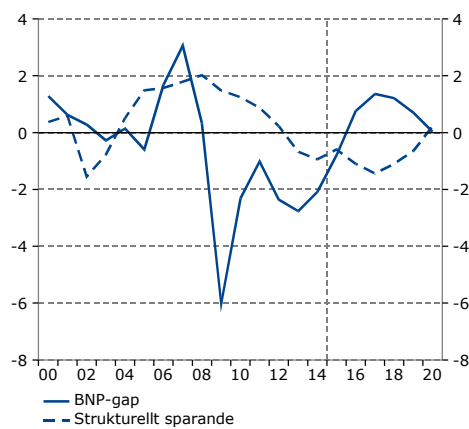

Anm. Högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Strukturellt sparande i offentlig sektor och BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

nanspolitiken fortsätter att stramas åt. Åtstramning i en konjunkturuppgång är baksidan av samma stabiliseringspolitiska mynt som talar för expansiv politik i en konjunkturedgång.

Ökningen av det strukturella sparandet 2015 sker med hjälp av den så kallade automatiska budgetförstärkningen, som uppstår i och med att skatteinkomster växer ungefär i takt med BNP medan de offentliga utgifterna normalt faller som andel av BNP. Denna förstärkning sker vid oförändrad politik eller så länge som utgiftsökningar matchas med motsvarande skattehöjningar.

Principen att finansiera utgiftsreformer fullt ut präglar även 2016 års budget och hade i normala fall inneburit ett ökat strukturellt sparande även detta år. Utgifterna som uppstår med anledning av flyktingmottagandet sätter dock den automatiska budgetförstärkningen tillfälligt ur spel. I stället uppkommer en automatisk budgetförsvagning i och med Migrationsverkets ökade behov om nästan 30 miljarder kronor extra i anslag 2016 och över 40 miljarder för 2017. Att budgetförsvagningen är ”automatisk” och inte klassificeras som aktiv finanspolitik beror på att ökningen är regelbaserad, det vill säga utgifterna ökar när behovet (antalet asylsökande) ökar. Samma princip gäller exempelvis då utgifterna för arbetslöshetsförsäkringen ökar när antalet arbetslösa blir fler.

Den relativt betydande automatiska försvagningen som beror på Migrationsverkets ökade kostnader innebär att det strukturella sparandet sjunker både 2016 och 2017, trots att aktiva utgiftsåtgärder finansieras fullt ut. Det fallande strukturella sparandet innebär inte bara att finanspolitiken tappar sin åtstramande inriktning. Det innebär också att finanspolitiken blir procyklisk 2016 och 2017, det vill säga att den indirekt eldar på en ekonomi med ett redan högt resursutnyttjande.

I det finanspolitiska scenariot till 2020 antas principen om fullt finansierade utgiftsåtgärder fortsätta styra politiken. När tillfälliga utgifter för flyktingmottagandet faller tillbaka innebär detta att det strukturella sparandet så småningom stiger igen och att det strukturella underskottet upphör omkring år 2020.

Utvecklingen 2016–2017 visar att krona för krona-principen, med den innebörd som den ges här, inte är någon garant för en snar återgång till överskottsmålet eller i förlängningen någon särskilt lämplig ledstång för finanspolitiken. Både stabiliseringspolitiska och budgetpolitiska argument talar för en stramare finanspolitik efter 2016 än den som följer av denna princip (se avsnittet ”Budgetpolitiska mål” i nästa kapitel).

Offentliga finanser 2015–2020

De närmaste åren präglas utvecklingen i de offentliga finanserna av betydande kostnadsökningar för flyktinginvandringen. Detta innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor inte förstärks särskilt mycket trots att svensk ekonomi går in i en högkonjunktur. Underskotten i de offentliga finanserna består ända fram till 2019. Konjunkturinstitutet bedömer att den största delen av kostnaderna för flyktingmottagandet lånefinansieras. Finanspolitiken blir därmed expansiv under 2016 och 2017.

Samtidigt innebär den snabbt växande befolkningen betydande krav på utgiftsåtgärder om det offentliga åtagandet ska behållas på dagens nivå. Åtgärderna motsvarar ca 30 miljarder kronor per år, vilket är i samma storleksordning som beslutats för 2016. Om detta finansieras med motsvarande skatthöjningar innebär det, tillsammans med vissa kommunalskattehöjningar, att skattekvoten stiger från 42,6 till 46,3 procent av BNP 2015–2020.

Finansiellt sparande och statsskuld

UNDERSKOTTET MINSKAR 2015 MEN INTE 2016

Det finansiella sparandet i offentlig sektor har varit negativt sedan 2009 och uppgick 2014 till –1,7 procent av BNP.³⁸ Det långvariga underskottet förklaras både av lågkonjunkturen och av expansiv finanspolitik under perioden 2009–2014.

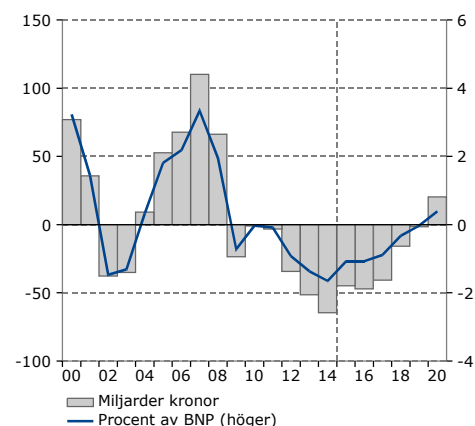
Det finansiella sparandet ökar 2015 till –1,1 procent av BNP (se diagram 105 och tabell 14). Minskningen av underskottet förklaras av att utgiftsreformerna under 2015 har finansierats fullt ut, vilket innebär en viss förstärkning av de offentliga finanserna i kraft av den så kallade automatiska budgetförstärkningen (se marginalen på nästa sida). Samtidigt bidrar konjunkturförstärkningen till ett minskat underskott.

Någon ytterligare minskning av underskottet i de offentliga finanserna är dock inte i sikte 2016. Konjunkturförstärkningen fortsätter att lyfta det finansiella sparandet, men detta hålls tillbaka av en kraftig ökning av utgifterna för flyktinginvandringen. Dessa kostnader finansieras inte av skatthöjningar i regeringens budget, utan tillåts påverka det finansiella sparandet negativt. Den automatiska budgetförstärkning som normalt sker så länge finanspolitiska satsningar är fullt finansierade blir i stället en automatisk budgetförsvagning under 2016. Utan konjunkturförstärkningens positiva effekt på de offentliga finanserna skulle denna budgetförsvagning medfört ett sjunkande finansiellt sparande 2016.

³⁸ Sedan övergången till det nya nationalräkenskapssystemet ENS 2010 benämner SCB det som tidigare kallades "offentlig sektor" för "offentlig förvaltning". Konjunkturinstitutet fortsätter, i likhet med regeringen, med beteckningen offentlig sektor tills vidare.

Diagram 105 Offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitiska begrepp

Det strukturella sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resurs-utnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det anges vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller sänkta skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder minskar därmed den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt på BNP.

Automatiska stabilisatorer innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande varierar med konjunkturläget utan att aktiva beslut fattas. I lågkonjunkturer försvagas det finansiella sparandet utan att det beslutas om skattesänkningar eller utgiftsöknings. Detta beror dels på att skatteintäkterna är lägre när BNP är lägre än normalt, dels på att de arbetslöshetsrelaterade utgifterna är högre än normalt.

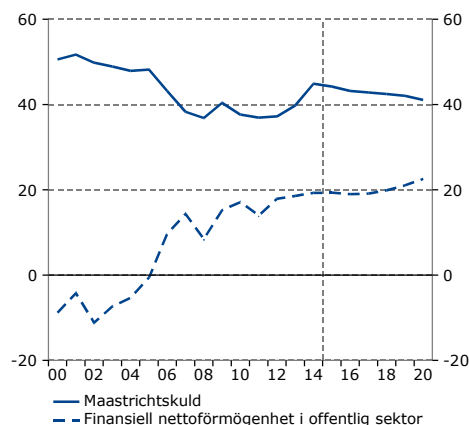
Oförändrade regler innebär att inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

Automatisk budgetförstärkning är den ökning av det finansiella sparandet i offentlig sektor som normalt sker under oförändrade regler. Förstärkningen uppstår som ett resultat av att skatteintäkterna vanligen utvecklas i takt med BNP, medan utgifterna tenderar att falla som andel av BNP under oförändrade regler. Automatisk budgetförstärkning sker så länge det inte vidtas ofinansierade åtgärder.

Bibehållet offentligt åtagande innebär enligt Konjunkturinstitutets definition att offentlig konsumtion ökar i sådan takt att personaltäteten i välfärdstjänsterna hålls oförändrad och att ersättningsgraden i de sociala transfereringarna bibehålls. Bibehållet åtagande innebär vidare att de statliga investeringarna ökar i takt med potentiell BNP, medan kommunala investeringar ökar i takt med den kommunala konsumtionen.

Diagram 106 Maastrichtskuld och offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 14 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 902	1 995	2 116	2 255	2 413	2 568	2 720
Procent av BNP	48,5	48,1	48,3	49,2	50,5	51,5	52,4
Skatter och avgifter	1 670	1 758	1 881	2 005	2 141	2 271	2 397
Procent av BNP	42,6	42,4	42,9	43,8	44,8	45,6	46,2
Kapitalinkomster	62	59	57	63	77	92	109
Övriga inkomster	170	178	178	187	196	205	214
Utgifter	1 967	2 040	2 163	2 296	2 429	2 570	2 699
Procent av BNP	50,2	49,2	49,4	50,1	50,8	51,6	52,0
Transfereringar	729	746	772	815	863	907	950
Hushåll	590	604	632	663	700	737	773
Företag	72	73	81	83	87	91	96
Utland	68	69	59	69	76	78	81
Konsumtion	1 031	1 084	1 165	1 235	1 304	1 380	1 448
Investeringar m. m.	172	181	194	210	219	229	239
Kapitalutgifter	34	29	31	36	43	54	63
Finansiellt sparande	-65	-45	-47	-41	-16	-2	20
Procent av BNP	-1,7	-1,1	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	0,4
Primärt finansiellt sparande	-93	-75	-73	-68	-50	-40	-26
Procent av BNP	-2,4	-1,8	-1,7	-1,5	-1,0	-0,8	-0,5
Maastrichtskuld	1 759	1 833	1 893	1 961	2 031	2 095	2 133
Procent av BNP	44,9	44,2	43,2	42,8	42,5	42,0	41,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KONTROLLERAD SKULDUTVECKLING TROTS UNDERSKOTT

Underskottet i de offentliga finanserna minskar marginellt under 2017, men det dröjer till 2019 innan balans nås. I prognosen för 2017 ingår finanspolitiska åtgärder som möjliggör bibehållen personaltätet i välfärdstjänsterna och ett, i övrigt, bibehållet offentligt åtagande. Dessa åtgärder finansieras fullt ut med skatthöjningar. Eftersom kostnaderna för flyktingmottagandet bedöms fortsätta öka uppstår en automatisk budgetförsvagning även 2017. Konjunkturförstärkningen neutraliserar dock effekten, vilket gör att sparandet förbättras marginellt till -0,9 procent av BNP.

Underskottet i de offentliga finanserna elimineras 2019 och tio år av underskott följs av ett överskott 2020. Underskottet i de offentliga finanserna återfinns framför allt i staten. Detta innebär att statsskulden ökar. Vid utgången av 2020 bedöms statsskulden vara drygt 200 miljarder kronor högre än 2014. Eftersom BNP växer betydligt snabbare än skulden sker ändå en minskning av statsskuldskvoten, från drygt 34 procent av BNP 2014 till 30 procent 2020. Maastrichtskulden, som innefattar hela den offentliga sektorns bruttoskuld, beräknas minska som andel av BNP i samma omfattning som statsskulden de kommande åren (se diagram 106).

Finanspolitik

30 MILJARDER I SKATTEHÖJNINGAR 2016

I budgetpropositionen för 2016 föreslår regeringen utgiftsreformer på ca 17 miljarder kronor som finansieras med skattehöjningar i motsvarande omfattning (se tabell 15 och ruta nedan). Beslut fattade i samband med 2015 års ekonomiska vårproposition innebär skatte- och utgiftsökningar på ytterligare 11 miljarder kronor 2016. Sammanlagt görs därmed finansierade satsningar i staten på ca 27 miljarder kronor under året. Den genomsnittliga kommunalskattesatsen bedöms samtidigt höjas med 11 öre, vilket motsvarar ca 2 miljarder kronor.

Tabell 15 Finanspolitiska åtgärder i budgetpropositionen för 2016

Miljarder kronor

Offentlig konsumtion	8
Statlig konsumtion	2
Statsbidrag till kommunerna	6
Offentliga investeringar	3
Statliga investeringar	0
Kommunala investeringar (statsbidrag)	3
Transfereringar till företag	5
Övriga satsningar	1
Utgifter	17
Hushållens direkta skatter	11
Produktionsskatter	2
Produktskatter	4
Inkomster	17

Anm. Beloppen avser nivåförändring i förhållande till fattade beslut till och med 2015 års vårproposition.

Källor: Regeringen och Konjunkturinstitutet.

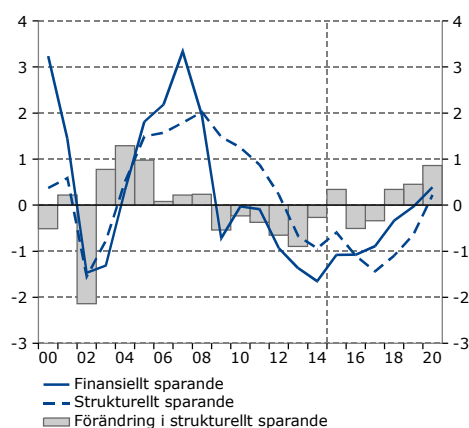
Budgetpropositionen för 2016

Budgetpropositionen för 2016 innehåller åtgärder som ökar utgifterna netto med ca 17 miljarder kronor 2016. Åtgärderna finansieras fullt ut med skattehöjningar (se tabell 15).

Ungefär hälften av utgiftsåtgärderna avser offentlig konsumtion, varav det mesta i kommuner och landsting. Staten tillför pengar till höjda lärarlöner, äldreomsorgen, grund- och gymnasieskolan samt ökad ekonomisk ersättning till kommunerna vid flyktingmottagande. På hälso- och sjukvårdsområdet sker vissa satsningar och den statliga konsumtionen avser satsningar inom bland annat försvaret och arbetsmarknadspolitiken.

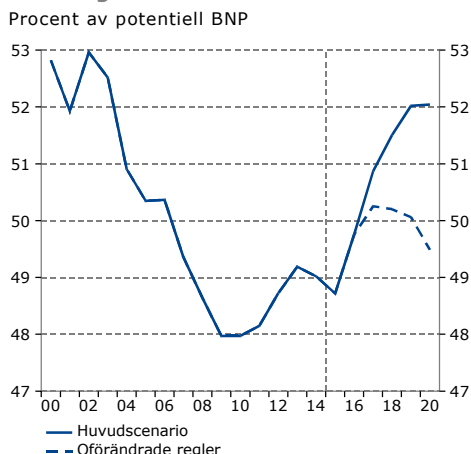
Den andra halvan av satsningarna avser bostadsbyggnad. Dessa syns i tabell 15 genom att kommunala investeringar och transfereringar till företagen ökar sammantaget med knappt 8 miljarder kronor.

Diagram 107 Finansiellt sparande och strukturellt sparande i offentlig sektor
Procent av BNP respektive potentiell BNP

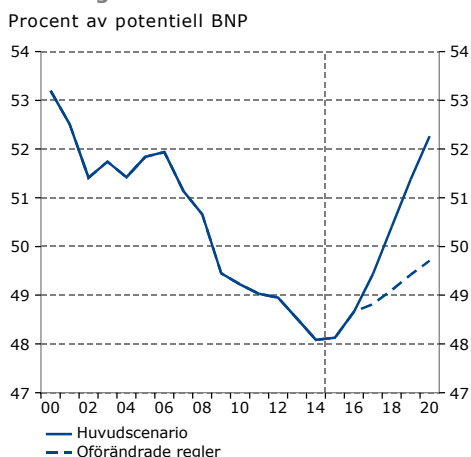
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Strukturella utgifter i offentlig sektor
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Strukturella inkomster i offentlig sektor
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Den största delen av finansieringen av ovanstående utgiftssatsningar sker genom att hushållens direkta skatter höjs. Jobbskatteavdraget trappas av med 3 procent av arbetsinkomster över 600 000 kronor per år. Hela jobbskatteavdraget är därmed avskaffat för individer med arbetsinkomster över 1,6 miljoner kronor per år. Vidare sänks subventionsgraden inom rot-avdraget från 50 procent till 30 procent. Hushållens direkta skatter höjs även genom att schablonbeskattningen av investeringssparkonton ändras, vilket ökar hushållens kapitalsskatter. Personer 65 år och äldre får en skattesänkning genom att det förhöjda grundavdraget för dessa personer höjs.

Produktionsskatterna, som bland annat innehåller stora delar av arbetsgivaravgifterna, ökar till följd av att särskild löneskatt återinförs för personer 65 år och äldre. Produktskatterna ökar främst till följd av högre drivmedelsskatter.

STRUKTURELLA SPARANDET MINSKAR 2016 OCH 2017

För 2017 och framåt finns ännu inga skarpa aviseringar om nya finanspolitiska åtgärder. Av denna anledning gör Konjunkturinstitutet beräkningsmässiga antaganden för finanspolitikens innehåll under perioden 2017–2020. Det finanspolitiska scenariot bygger på antagandet att utgiftsåtgärder vidtas för att behålla det offentliga åtagandet, vilket innebär utgiftsåtgärder på ca 25–30 miljarder kronor per år. Konjunkturinstitutet antar att dessa finansieras fullt ut med skattehöjningar. I dessa antaganden ligger ingen lämplighetsbedömning av finanspolitikens utformning.³⁹

Tillsammans med de beslutade åtgärderna för 2016 innebär scenariot diskretionära utgiftsökningar på drygt 140 miljarder kronor under perioden 2016–2020, och lika stora skattehöjningar (se tabell 16). Detta bidrar till en ökning av de strukturella utgifterna med ungefär 3 procent av potentiell BNP (se diagram 108). Samtidigt förstärks de strukturella inkomsterna med ungefär 4 procent av BNP (se diagram 109).

I normalfallet innebär ett scenario med finansierade åtgärder att det strukturella sparandet i offentlig sektor stärks. Som beskrivs ovan stiger dock utgifterna för flyktingmottagandet framöver. Dessa utgifter ligger utanför de som Konjunkturinstitutet antar kommer att finansieras med skattehöjningar. Ökningen av dessa utgifter innebär att det som normalt är en automatisk budgetförstärkning blir en automatisk budgetförsvagning.⁴⁰ Detta förklarar varför det strukturella sparandet faller både 2016 och

³⁹ Finansdepartementets prognoser på mer än ett års sikt bygger på ett annat antagande, nämligen oförändrade regler (se marginalen på sidan 50). Detta antagande ger vanligen orealistiskt låg utgiftsprognos på några års sikt, se kapitel 5 i "Konsekvenser av att införa ett balansmål för finansiellt sparande i offentlig sektor", Specialstudie 45, Konjunkturinstitutet.

⁴⁰ Detta är inte nödvändigtvis oförenligt med Konjunkturinstitutets tolkning av principen om finansiering krona för krona, se avsnittet "Budgetpolitiska mål".

2017 (se diagram 107). År 2018 och framåt bedöms kostnaderna för flyktinginvandringen inte öka lika snabbt, vilket innebär att den automatiska budgetförstärkningen då åter blir positiv. Den bidrar till att lyfta det strukturella sparandet till strax över noll år 2020.

Det strukturella sparandet befinner sig därmed i scenariot långt från överskottsmålet (se marginalen på sidan 54). För att nå överskottsmålet 2020 skulle budgetförstärkande åtgärder motsvarande ungefär 1 procent av BNP behöva genomföras. Det så kallade budgetutrymmet är med andra ord negativt under kommande femårsperiod (se förklaring i marginalen).

Tabell 16 Finanspolitik i staten, 2016–2020

Miljarder kronor respektive procent av potentiell BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2016–2020
Skattehöjningar	27	29	30	31	26	144
varav beslutade ¹	27	3	0	0	0	30
varav prognostiserade	0	26	30	31	26	114
Utgiftsåtgärder	27	29	30	31	26	144
varav beslutade ¹	27	3	0	0	0	30
varav prognostiserade	0	26	30	31	26	114
Effekt på strukturellt sparande	0	0	0	0	0	0
Automatisk budgetförstärkning ²	–0,5	–0,3	0,3	0,5	0,9	0,8
Strukturellt sparande i offentlig sektor ²	–1,1	–1,4	–1,1	–0,6	0,3	

Anm. Avrundning medför att summeringen inte är exakt. ¹ Avser beslut i budgetpropositionen för 2016 och 2015 års ekonomiska vårproposition. ² Procent av potentiell BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Budgetutrymmet

Budgetutrymmet anger storleken på de ofinansierade åtgärder som kan genomföras utan att det offentliga sparandet avviker från överskottsmålet. Det offentliga sparandet den kommande femårsperioden kommer att understiga den nivå som överskottsmålet kräver, även vid oförändrade regler. Budgetutrymmet till och med 2020 är därför negativt.

Att budgetutrymme uppstår beror på att skatteinkomsterna växer ungefär i takt med BNP, medan utgifterna normalt faller som andel av BNP så länge regelverken inte ändras. Budgetutrymmet beräknas här utifrån det strukturella sparandet i offentlig sektor vid oförändrade regler till 2020. Det strukturella sparandet beräknas då uppgå till 0,3 procent av potentiell BNP vid oförändrade regler. Det sparande som är förenligt med nuvarande överskottsmål uppgår, enligt Konjunkturinstitutets beräkningsprincip, till 1,2 procent av BNP. Budgetutrymmet är därmed negativt och motsvarar –0,9 procent av BNP.

Om överskottsmålet ändras till ett balansmål beräknas budgetutrymmet i förhållande till ett strukturellt sparande på 0,2 procent av BNP i konjunkturrell balans. Budgetutrymmet är med andra ord obefintligt även vid ett balansmål.

Budgetpolitiska mål

ÖVERSKOTTSMÅLET STYR INTE LÄNGRE FINANSPOLITIKEN

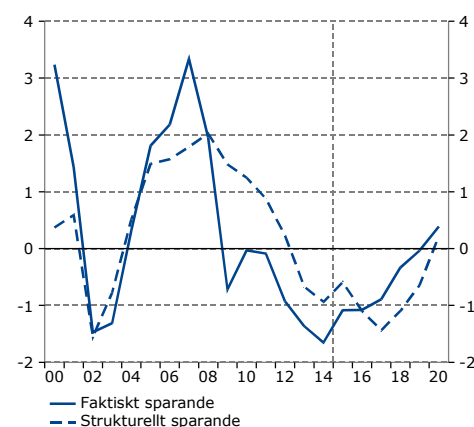
Överskottsmålet har gällt sedan 2000. Målet är flexibelt formulerat, och det är därmed inte självklart hur en avvikelse ska identifieras. Finanspolitiska rådet har definierat ett sparande i linje med målnivån vid konjunkturrell balans som ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor för måluppfyllelse. Konjunkturinstitutet har tillämpat samma syn i sin analys av måluppfyllelse.

I föreliggande prognos uppnås konjunkturrell balans 2016. Då är det finansiella sparandet –1,1 procent av BNP (se diagram 110). Finanspolitiken avviker därmed kraftigt från målet för närvarande. Detta gäller även om regeringens indikatorer för överskottsmålet används i utvärderingen (se tabell A39 i tabellbilagan).

Sedan budgetpropositionen för 2015 räknar regeringen inte med att målet nås 2019. Regeringen identifierar en avvikelse från målet, men redovisar ingen konkret plan för att återgå till måluppfyllelse. I stället har man under våren 2015 aviserat en

Diagram 110 Offentliga sektorns faktiska och strukturella finansiella sparande

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finanspolitiska ramverket

Det finanspolitiska ramverket växte fram efter de offentligfinansiella problem som uppstod i kölvattnet av 1990-talskrisen. Ramverket har tre huvudsakliga beståndsdelar: överskottsmålet, utgiftstaken och det kommunala balanskravet.

Överskottsmålet säger att offentlig sektors finansiella sparande ska uppgå till en procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Utgiftstaken innebär att riksdagen på regeringens förslag fastställer nominella tak för de **takbegränsade utgifterna**, det vill säga statens utgifter (exklusive ränteutgifter) med tillägg för pensionssystemets utgifter. Regeringen har utformat riktlinjer för **budgeteringsmarginalerna**, det vill säga skillnaden mellan utgiftstaken och de takbegränsade utgifterna. Marginalen ska uppgå till en procent av de takbegränsade utgifterna innevarande år, 1,5 procent kommande år och 2 respektive 3 procent av de takbegränsade utgifterna på två respektive tre års sikt.

Det kommunala balanskravet innebär att primärkommuner och landsting inte får budgetera för negativa resultat.

eventuell revidering av målnivån till att balans i det finansiella sparandet ska uppnås över en konjunkturcykel.⁴¹ Detta utreds för närvarande av en parlamentarisk kommitté. I det finanspolitiska vakuum som uppstått i och med detta har det funnits ett behov av en ny, temporärt gångbar, finanspolitisk styråra.

KRONA FÖR KRONA HAR VARIT DEN NYA STYRÅRAN

Sedan något år tillbaka har finanspolitiken styrts av principen om finansiering av reformer ”krona för krona”. Principen lanserades av den dåvarande regeringen våren 2014, och har tillämpats i budgetpropositionen för 2015, som inte fick stöd i riksdagen, samt i Alliansens budgetmotion hösten 2015, 2015 års ekonomiska vårproposition och i budgetpropositionen för 2016.

Principen om finansiering krona för krona kom till för att det finansiella sparandet låg långt ifrån överskottsmålet. En snabb återgång till detta mål genom aktiva besparingsåtgärder – skattehöjningar eller utgiftsminskningar – sågs inte som lämplig. Eftersom principen under normala omständigheter leder till en gradvis förstärkning av det finansiella sparandet i offentlig sektor ansågs denna styråra för politiken ändamålsenlig, kanske med ett syfte på att nå ett balansmål framåt slutet av innevarande mandatperiod.

PRINCIPEN ÄR SVÅRTOLKAD OCH MINSKAR KONTROLLEN ÖVER DE OFFENTLIGA FINANSERNA

Principen om krona för krona är problematisk och svårtolkad på ett sätt som inte gagnar transparensen i finanspolitiken och minskar den helhetssyn på budgetpolitiken som varit en faktor bakom den budgetdisciplin som rått sedan överskottsmålet infördes.

Konjunkturinstitutet har tolkat principen på följande sätt. Beslut som ökar utgifterna i förhållande till gällande regelverk, till exempel en ökad ambitionsnivå i arbetsmarknadspolitiken, ska finansieras fullt ut. Samtidigt kan andra utgiftsökningar, för till exempel fler sjukskrivna eller för ökad flyktinginvandring, passera utan motsvarande finansieringskrav.

Här finns gränsdragningsproblem. Dessa ställs på sin spets i nuvarande läge med kraftigt ökade utgifter för flyktinginvandringen. I denna situation leder principen till att det strukturella sparandet minskar. Det är inte uppenbart varför utgiftsökningar som sker inom gällande regelverk ska ha en gräddfil såtillvida att de inte finansieras. Det är i vart fall inte ändamålsenligt utifrån ett perspektiv med budgetdisciplin i fokus.

Finansministern har på senare tid deklarerat att kostnaderna för flyktinginvandringen till viss del kommer att lånefinansieras.⁴²

⁴¹ Konjunkturinstitutet har på regeringens uppdrag utrett konsekvenserna av en sådan ändring i målformuleringen. Utredningen redovisas i ”Konsekvenserna av att införa ett balansmål för finansiellt sparande i offentlig sektor”, Specialstudie 45, Konjunkturinstitutet.

⁴² Ekots lördagsintervju, Sveriges radio, 12 december 2015.

Den exakta innebörden av detta återstår att se. Det är således för närvarande oklart vilket finansiellt sparande regeringen siktar på.

Konjunkturinstitutets beräkningar utgår från att de direkta kostnadsökningar som följer av flyktingmottagandet lånefinansieras, medan de utgiftsåtgärder som behövs för att det offentliga åtagandet ska behållas för den växande befolkningen finansieras med skatthöjningar. Detta överensstämmer med hur Konjunkturinstitutet tidigare har tolkat principen om krona för krona.

PROCYKLISK FINANSPOLITIK 2016–2017

Lånefinansiering av de direkta kostnaderna för flyktingmottagandet medför vissa stabiliseringspolitiska komplikationer. Det illustreras av att det strukturella sparandet faller 2016 och 2017, då det är högkonjunktur i svensk ekonomi. Innebörden är att finanspolitikens expansivitet ökar i en situation när resursutnyttjandet inte bara stärks utan också är högre än normalt (se diagram 111). Finanspolitiken 2016 och 2017 är därmed procyklisk och förstärker konjunktursvängningarna snarare än att mildra dessa. Utvecklingen innebär också att avvikelsen från saldomålet ökar under 2016–2017. Detta gäller även om politiken framöver ska inriktas på ett balansmål i stället.

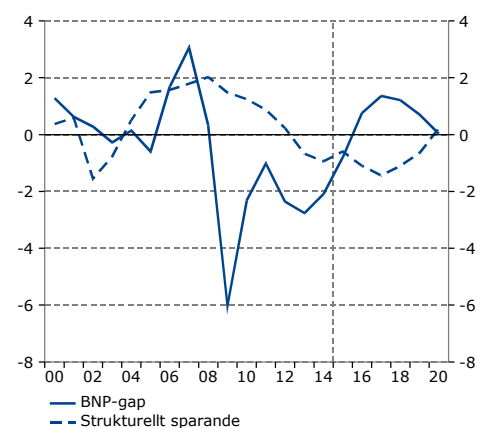
UTVECKLINGEN MOTIVERAR EN STRAMARE POLITIK

Såväl stabiliseringspolitiska skäl som omsorg om saldomålet talar således för en stramare finanspolitik 2017. Mot detta kan hävdas att den finanspolitiska utvecklingen drivs av flyktinginvandringen, som tillfälligt medför högre offentliga utgifter. Även om överskottsmålet till stor del är överspelat kan lånefinansiering diskuteras utifrån det finanspolitiska ramverkets grundläggande mål. Ett saldomål finns för att värna finanspolitisk hållbarhet, samhällsekonomisk effektivitet, rättvisa mellan generationer och handlingsutrymme för stabiliseringspolitiken. Utifrån dessa mål kan man argumentera för att tillfälliga utgiftsökningar bör lånefinansieras. En sådan strategi innebär att kostnaderna för den tillfälliga utgiftsökningen delas mellan nuvarande och framtida skattebetalare i och med de ytterligare räntekostnader som uppkommer på grund av den ökade statsskulden. Strategin undviker också stora variationer i skattesatserna eller välfärdsåtagandet, vilket gynnar den samhällsekonomiska effektiviteten. Samtidigt måste skatterna, och det finansiella sparandet, bli högre på sikt, om man med hållbarhet avser att en viss skuldnivå ska uppnås.

Det finanspolitiska ramverkets intention är också att finanspolitiken ska minska variationerna i resursutnyttjandet. Lånefinansieringsstrategin uppfyller inte detta kriterium enligt Konjunkturinstitutets beräkningar, vilket talar för en stramare finanspolitik 2017. Finansiering via högre skatter eller lägre utgifter av en viss del av, men inte hela, den direkta utgiftsökningen på grund av flyktinginvandringen skulle innebära en bättre stabi-

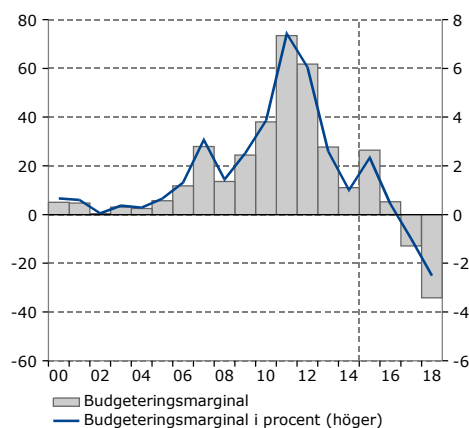
Diagram 111 Strukturellt sparande i offentlig sektor och BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 112 Marginal till utgiftstaket
Miljarder kronor respektive procent av
takbegränsade utgifter

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

liseringspolitiskt avvägd finanspolitik. Det skulle också föra sparat närmare saldomalet, oavsett om detta är ett balans- eller överskottsmål i framtiden.

RISK ATT UTGIFTSTAKEN SPRICKER

Ökningen av utgifterna för framför allt flyktinginvandringen ser ut att bli mer omfattande än vad någon hade räknat med. De utgiftstak som begränsar de statliga utgifterna 2016–2018 föreslogs av regeringen i budgetpropositionen för 2016, innan utgiftskonsekvenserna av höstens tilltagande flyktingström var kända. Innebörden av detta är att budgeteringsmarginalerna ser ut att bli mycket små eller obefintliga de närmaste åren (se diagram 112).⁴³

De riktlinjer som regeringen fastställt för budgeteringsmarginalerna (se ruta i marginalen på sidan 54) underskrids 2016, varpå taket riskerar att brytas 2017–2018. Hur regeringen bör förfara i detta läge är en politisk fråga som undandrar sig Konjunkturinstitutets bedömning. Men det kan ändå vara värt att diskutera de handlingsalternativ som står till buds.

Budgetlagen⁴⁴ reglerar att om det finns en risk för att ett utgiftstak kommer att överskridas så ska regeringen ”för att undvika detta vidta sådana åtgärder som den har befogenhet till eller föreslå riksdagen nödvändiga åtgärder.” I nuvarande situation med snabbt växande utgifter för flyktingmottagande handlar valet i praktiken om att begränsa flyktingmottagandet, skära ner på övriga utgifter, föreslå riksdagen att taken höjs, eller att begränsa de takbegränsade utgifterna utan att de faktiska utgifterna behöver minskas. Det sistnämnda kan till exempel handla om att förflytta betalningar mellan åren. Sådana oortodoxa metoder har tillämpats ett flertal gånger, vilket bidragit till att utgiftstaken hittills inte överskridits sedan systemet infördes 1997. Exempelvis tilldelade dåvarande alliansregeringen kommunerna extra statsbidrag i slutet av 2009 för att finansiera utgifter som väntades uppstå 2010, då budgeteringsmarginalen såg ut att bli liten.

Regeringen har till viss del slagit in på vägen med oortodoxa budgetmetoder redan i den extra höständringbudget som lades fram i november 2015. Ändringsbudgetens utgifter avser extra statsbidrag till kommunerna motsvarande 10 miljarder kronor för att finansiera utgifter för flyktingmottagande 2015 och 2016. Normalt sett tilldelar regeringen kommunerna statsbidrag under det år som utgifterna avser. Att nu tidigarelägga utbetalningarna kan tolkas som att regeringen vill flytta statliga utgifter från 2016, då budgeteringsmarginalen är låg, till 2015 då det finns utrymme

⁴³ Efter att beräkningarna som ligger till grund för denna rapport avslutades har regeringen annonserat hur den avser att klara utgiftstaket 2016 (se Andersson, M., ”Så klarar vi utgiftstaket 2016”, Dagens industri, 18 december 2015. Utgifter både tidigareläggs, från 2016 till 2015, och dras ner 2016. Totalt tidigareläggs utgifter på 11 miljarder kronor, bland annat förskottsbetalas delar av EU-avgiften. Samtidigt dras utgifter för 2016 ner motsvarande 8 miljarder kronor, bland annat för arbetsmarknadspolitik.

⁴⁴ Se budgetlagen, SFS 2011:203.

under utgiftstaket. Det diskuteras också att förskottsbetala delar av EU-avgiften av samma skäl, se fotnot 43.

Detta förfarande är inte bra för ramverkets trovärdighet, även om de omedelbara konsekvenserna att döma av tidigare liknande händelser förmodligen blir små.

Regeringen har också vidtagit åtgärder för att begränsa flyktingströmmen till Sverige. Dessa åtgärder har visserligen inte motiverats med behov av att begränsa statsutgifterna, men det blir ändå konsekvenserna om åtgärderna får avsedd verkan. Ett annat alternativ är att verka för en långsam utveckling av övriga utgifter. Konjunkturinstitutets beräkningar för 2017–2018 bygger på att utgifterna ökar på ett sätt som bibehåller det offentliga åtagandet. Det är i slutändan ett politiskt övervägande om denna utgiftsutveckling är önskvärd. Det är möjligt att klara utgiftstaket dessa år genom att minska personaltätheten i offentlig service eller ersättningsgraden i de sociala transfereringarna.

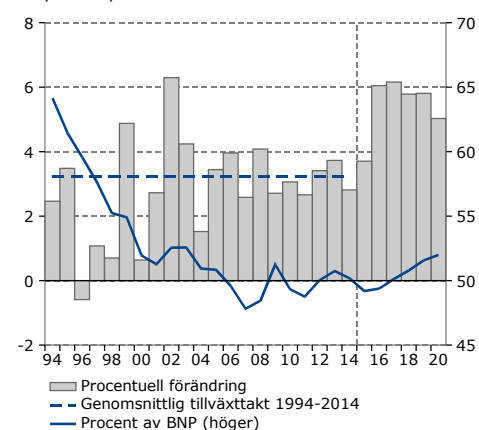
Ett sista alternativ är att föreslå höjda utgiftstak. Om ambitionen är att upprätthålla det offentliga åtagandet är detta det mest transparenta sättet att hantera situationen. Utgiftstak kan inte sättas så att de klarar varje upptänklig situation. I så fall skulle de inte ha någon som helst styrande verkan för finanspolitiken. Alla inser att den utgiftsökning som vi står inför är en exceptionell situation som till stor del är utanför regeringens omedelbara kontroll. I en sådan situation kan det vara mer rimligt att höja taken än att ägna sig åt kreativ bokföring eller oönskade neddragningar av kvaliteten i offentlig sektor. En modell för detta som kan övervägas är att införa en så kallad undantagsklausul i budgetlagen som stipulerar omständigheter under vilka det är rimligt att höja taken.⁴⁵ Det hade varit en fördel för ramverkets robusthet om ett sådant system redan funnits på plats.

RAMVERKET NAGGAS I KANTEN

Överskottsmålet saknar praktisk betydelse för närvarande. I det vakuum som uppstått medan ett nytt mål för det finansiella sparandet utreds tillämpas en finanspolitik som inte styr sparandet i offentlig sektor mot något särskilt värde och som i nuläget innebär en procyklisk politik som styr sparandet bort från saldomålet. Sammantaget råder en större oklarhet kring det finanspolitiska ramverket än på länge. Det är angeläget att regering och riksdag reder ut dessa oklarheter om den svenska finanspolitikens trovärdighet ska vidmakthållas.

Diagram 113 Offentliga sektorns utgifter

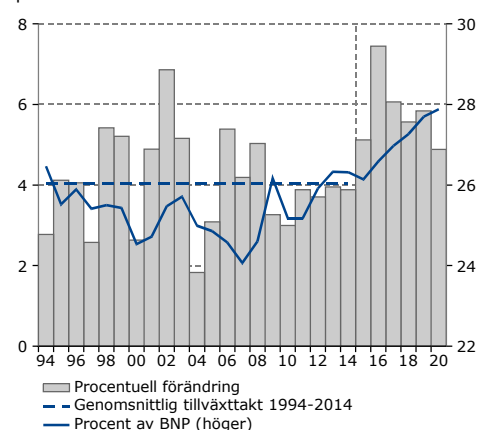
Procentuell förändring respektive procent av BNP i löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Offentliga konsumtionsutgifter

Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

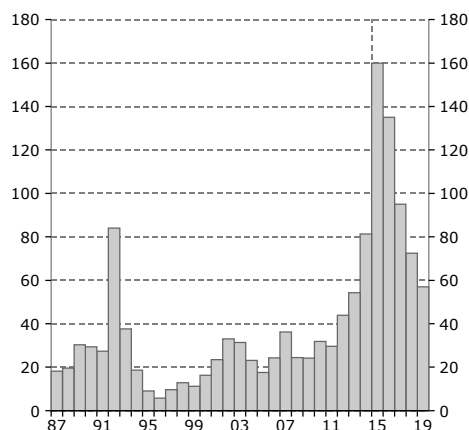

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁵ Finanspolitiska rådet har tidigare fört fram detta alternativ, till exempel i rådets rapport 2009.

Diagram 115 Asylsökande

Tusental

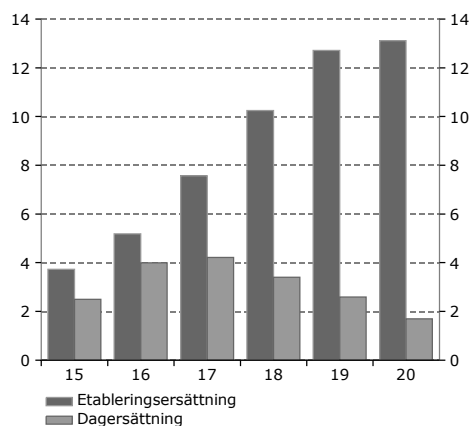

Anm. 2015–2019 avser Migrationsverkets huvudscenari, oktober 2015.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 116 Etableringsersättning och dagersättning till asylsökande

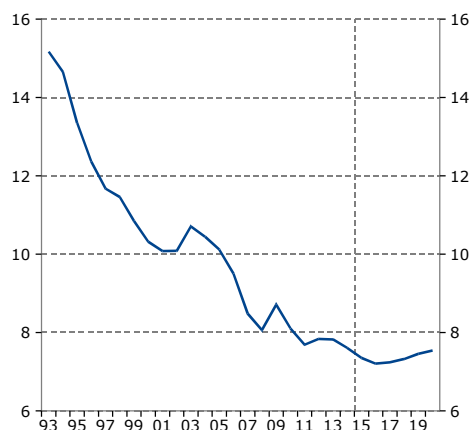
Miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Sociala transfereringar exklusive inkomstpensioner

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns utgifter

HÖG FLYKTINGINVANDRING DRIVER UPP UTGIFTERNA

Den offentliga sektorns utgifter växer de närmaste åren betydligt snabbare än de senaste 20 åren, och ökar som andel av BNP (se diagram 113). Fram till 2020 är det framför allt den offentliga sektorns konsumtion som driver denna utveckling. Konsumtionen stiger från 26,3 procent av BNP 2014 till 27,9 procent av BNP 2020 (se diagram 114 och tabell 17).

Konsumtionsökningen förklaras i huvudsak av det stora antalet asylsökande. År 2015 väntas 160 000 personer söka asyl i Sverige, varav drygt en femtedel är ensamkommande barn. Detta är det högsta antalet asylsökande i Sverige någonsin. Enligt Migrationsverket bedöms antalet asylsökande ligga på en hög nivå och avta endast gradvis 2016–2019 (se diagram 115). Kostnadsökningen för flyktinginvandringen baseras på Migrationsverkets senaste prognos.

Över hälften av de totala migrationskostnaderna består av utgifter för boende (och vård) under asylprövningen.⁴⁶ Migrationsverket har därmed stora utgifter för att tillhandahålla bostäder åt asylsökande, vilket driver upp den statliga konsumtionen. Migrationsverket köper till viss del in platser på privata boenden. Brist på denna typ av boende driver upp priserna vilket bidrar till att kostnaderna ökar ytterligare. Den statliga konsumtionen ökar också då utgifterna för Migrationsverkets myndighetsverksamhet ökar med 40 procent 2016 och fortsätter att öka åren därefter för att sedan minska något 2019 och framåt.

Ökningen av den kommunala konsumtionen beror främst på att primärkommunerna ansvarar för att ta emot ensamkommande barn och placera dessa på så kallade HVB-hem eller familjehem. Det är väsentligt dyrare att ta emot ensamkommande barn än vuxna asylsökande på grund av barnens vårdbehov. Kommunerna ersätts dock genom statsbidrag för de utgifter de har för att ta emot asylsökande och personer som nyligen har fått uppehållstillstånd.

DET TAR TID INNAN FLYKTINGINVANDRINGEN GER AVTRYCK PÅ TRANSFERERINGSUTGIFTERNA

Flyktinginvandringen har inte så stor påverkan på transfereringsutgifterna till hushållen 2015–2016. Asylsökande får endast en låg så kallad dagersättning. Mat och husrum tillhandahålls i många fall i de boenden som Migrationsverket respektive kommunerna ordnar, varför behovet av kontanterättning är litet. Utgifterna för dagersättningarna beräknas uppgå till ca 4 miljarder kronor per år 2016–2017, varefter de minskar något när flyktingströmmen avtar (se diagram 116).

Transfereringarna påverkas dock mer påtagligt när uppehållstillstånd har beviljats och de asylsökande ingår i befolkningen (se

⁴⁶ Se också fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring".

diagram 117). Det är i huvudsak etableringsersättning till personer i etableringsprogrammen hos arbetsförmedlingen som ökar från och med 2017 (se diagram 116). En viss ökning sker också i andra transfereringssystem såsom ekonomiskt bistånd, barnbidrag, bostadsbidrag och föräldrapenning.

Tabell 17 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Transfereringar	18,6	18,0	17,6	17,8	18,0	18,2	18,3
Hushåll	15,0	14,6	14,4	14,5	14,6	14,8	14,9
Företag	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Utländ	1,7	1,7	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6
Offentlig konsumtion	26,3	26,1	26,6	27,0	27,3	27,7	27,9
Offentliga investeringar	4,4	4,4	4,4	4,6	4,6	4,6	4,6
Ränteutgifter	0,9	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2
Offentliga sektorns utgifter	50,2	49,2	49,4	50,1	50,8	51,6	52,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DEN DEMOGRAFISKA UTVECKLINGEN BIDRAR YTTRELLIGARE TILL HÖGRE UTGIFTER

Flyktinginvandringen innebär att befolkningens storlek och dess sammansättning ändras på lite sikt när de asylsökande beviljats uppehållstillstånd. Befolkningen ökade med 1 procent 2014, vilket är den starkaste utvecklingen på länge. Befolkningsstillväxten ökar ytterligare de närmaste åren och når rekordhöga 2,3 procent 2019 (se diagram 118).

Den snabba befolkningsstillväxten innebär ett ökat behov av offentligt finansierade välfärdstjänster såsom vård, skola och omsorg. Den grupp som ökar i särklass snabbast är personer som är yngre än 20 år. Det leder till att personalbehovet för förskola, grundskola och gymnasium ökar snabbt under flera år (se diagram 119).

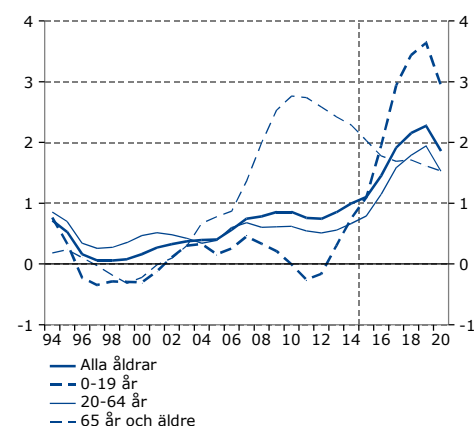
Primärkommunernas utgifter för äldreomsorg stiger också när antalet äldre fortsätter att öka, även om det sker i en långsammare takt än tidigare. Ett ökat antal äldre bidrar också, tillsammans med en snabbare ökning av inkomstpensionerna, till att utgifterna för inkomstpensioner ökar något som andel av BNP (se diagram 120). Samtidigt fortsätter trenden att utgifterna för garantipensionerna faller som andel av BNP.

LITEN EFFEKT AV HÖGKONJUNKTUREN PÅ UTGIFTERNA

Konjunkturutvecklingen de närmaste åren innebär att arbetslösheten faller. Normalt sett bidrar det till en viss minskning av de offentliga utgifterna. De närmaste åren stiger i stället de arbetslöshetsrelaterade transfereringsutgifterna. Det beror på att den maximala ersättningen justerades upp i september 2015. Uppjusteringen var den första sedan 2002. Den snabba tillväxten i BNP håller däremot nere utvecklingen av offentliga utgifter som andel av BNP, vilket bidrar till en konjunkturrell förstärkning av

Diagram 118 Befolkningen i olika åldersgrupper

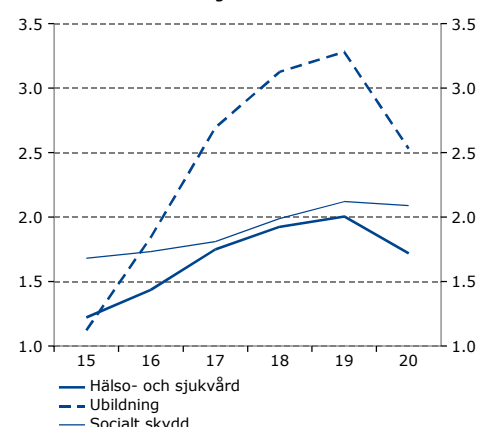
Procentuell förändring

Källa: SCB.

Diagram 119 Demografiskt betingat personalbehov per ändamål

Procentuell förändring

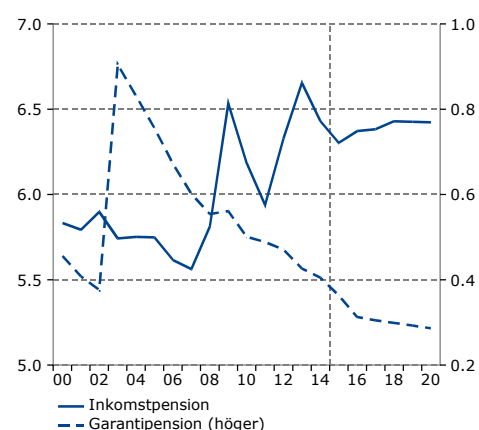

Anm. Beräkning med Konjunkturinstitutets modell för demografisk framskrivning DEMOG.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Inkomstpension och garantipension

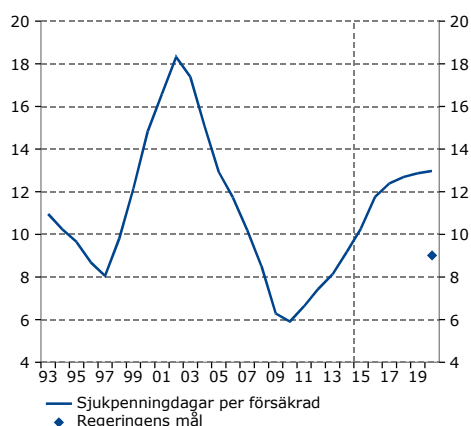
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Sjukpenningdagar per försäkrad

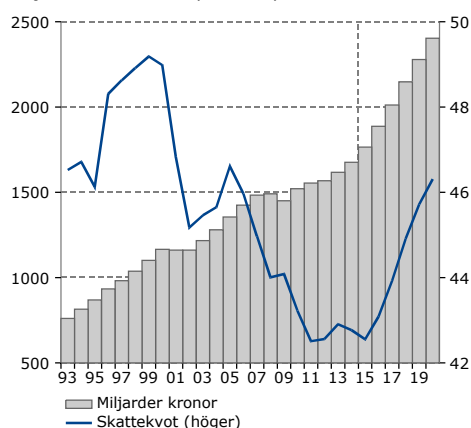
Antal dagar

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Skatter och avgifter

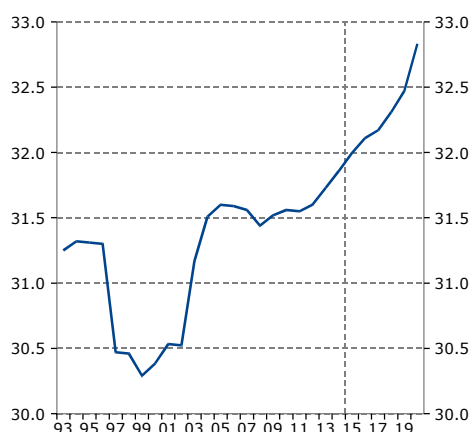
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Genomsnittlig kommunalskattesats

Procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

det finansiella sparandet i offentlig sektor framför allt 2015–2016.

Svårt att nå regeringens sjukskrivningsmål

Regeringen deklarerade hösten 2015 ett mål om ett sjuktal på 9, det vill säga 9 sjukpenningdagar per försäkrad, 2020. Det är i paritet med det faktiska sjuktal 2014. Konjunkturinstitutets prognos, som till stor del bygger på underlag från Försäkringskassan, pekar mot 13 dagar per försäkrad 2020 (se diagram 121). Regeringens mål blir alltså svårt att nå.

Utgifterna för sjukskrivningar med sjukpenning fortsätter att öka. Det finns flera förklaringar till detta. Den tidigare tidsgränsen i sjukförsäkringen försvinner 2016. Det är också betydligt svårare att få sjukersättning numera, vilket leder till att många blir kvar med sjukpenning. Antalet psykiska diagnoser, med lång varaktighet, ökar också.

För att nå sitt mål har regeringen infört ett åtgärdsprogram. Bland annat har Försäkringskassan fått ökade medel i syfte att stärka handläggningen och utveckla stöd till arbetsgivare. Dessutom ökas stödet för rehabilitering, anpassning och omställning samt till företagshälsovården. Det är för tidigt att utvärdera dessa åtgärder. Men Konjunkturinstitutet bedömer att åtgärderna inte förmår bromsa sjukskrivningarna i den omfattning som skulle krävas för att nå regeringens mål.

Offentliga sektorns inkomster

STARK UTVECKLING AV SKATTEINKOMSTERNA I HÖGKONJUNKTUREN

Stark tillväxt i BNP medför att inkomsterna från skatter och avgifter växer snabbt 2015–2016 då de viktiga skattebaserna lönesumma, hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar växer snabbt (se diagram 122 och tabell 18).

Under flera år har skattekvoten, det vill säga skatter och avgifter som andel av BNP, fallit till följd av skattesänkningar. De skattehöjningar som beslutats 2015 och 2016 kommer att bryta denna trend (se också rutan ”Budgetpropositionen för 2016”). Skattekvoten beräknas bli 42,6 procent 2015 (se tabell 18). År 2016 ökar skattekvoten med 0,5 procentenheter. Kommuner och landsting väntas höja den genomsnittliga kommunalskattesatsen med 11 öre 2016.

Skattekvoten stiger framöver till följd av finansieringen av de utgiftsreformer som prognosen innefattar. Av beräkningstekniska skäl läggs dessa skattehöjningar på hushållens direkta skatter som därmed stiger som andel av BNP (se tabell 18). Kommunalskatten, som ingår i hushållens direkta skatter, höjs i scenariot med sammanlagt 83 öre 2016–2020 (se diagram 123).

Skattekvoten stiger till 46,3 procent, vilket är ungefär samma nivå som 2005 (se diagram 122).

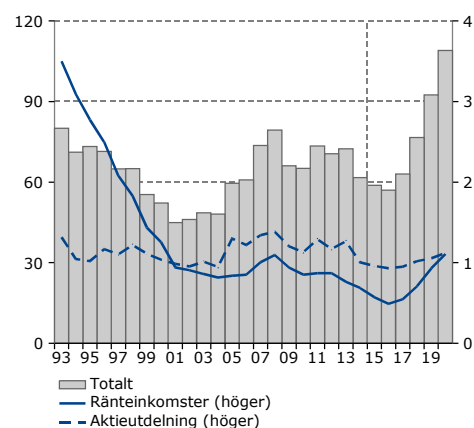
FORTSATT LÅGA UTDELNINGAR FRÅN STATLIGA BOLAG

Offentliga sektorns kapitalinkomster som andel av BNP var betydligt lägre 2014 jämfört med tidigare år och faller ytterligare 2015 (se diagram 124). Detta beror på låga utdelningar från statliga bolag såsom Vattenfall och LKAB som har haft lönsamhetsproblem. De extra utdelningar som beslutas från SJ och Akademiska Hus 2015 betraktas som extraordinära till största delen. Därmed ingår inte dessa i det finansiella sparandet enligt nationalräkenskaperna, men de bidrar till att hålla uppe budget-saldot och minska statens lånebehov under 2015.⁴⁷

Konjunkturinstitutets scenario bygger på att lönsamheten normaliseras i statens bolag på några års sikt. Samtidigt stiger räntorna vilket bidrar till ökade ränteinkomster i framför allt ålderspensionssystemet som har ett betydande obligationsinnehav. Därmed återgår kapitalinkomsterna till en mer normal nivå som andel av BNP.

Diagram 124 Offentliga sektorns kapitalinkomster

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 18 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens direkta skatter	15,2	15,2	15,5	16,3	17,2	18,0	18,5
Företagens direkta skatter	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4
Arbetsgivaravgifter ¹	11,8	11,8	12,2	12,3	12,4	12,4	12,4
Mervärdesskatt	9,0	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1
Punktskatter	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Skattekvot	42,8	42,6	43,1	43,9	44,9	45,7	46,3
EU-skatter ²	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kapitalinkomster	1,6	1,4	1,3	1,4	1,6	1,9	2,1
Övriga inkomster ³	4,3	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Offentliga sektorns inkomster	48,5	48,1	48,3	49,2	50,5	51,5	52,4

¹ Inklusive egenföretagaravgifter och särskild löneskatt. ² Skatter till EU ingår i skattekvoten men inte i offentliga sektorns inkomster. ³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet

⁴⁷ Se tabell A31 i tabellbilagan.

Osäkerhet i prognosen

BNP i Sverige har utvecklats starkt 2015. Resursutnyttjandet stiger och svensk ekonomi befinner sig i en högkonjunktur 2016 och 2017. Liksom i föregående prognos överväger riskerna för en svagare konjunkturutveckling både i Sverige och i omvärlden. Problemen i Europa är många och det finns stora obalanser i den kinesiska ekonomin. Utvecklingen på de finansiella marknaderna har varit relativt lugn den senaste tiden, men risken för fallande tillgångspriser kvarstår. För svensk del innebär det stora antalet flyktinginvandrare att prognosen är ovanligt osäker. En annan osäkerhetsfaktor är de svenska bostadspriserna som har fortsatt att öka och där ett stort prisfall inte kan uteslutas.

Detta kapitel beskriver den osäkerhet som utsikterna för konjunkturläget i Sverige på ett till två års sikt är förknippade med. Konjunkturläget avser resursutnyttjandet i ekonomin och mäts med det så kallade BNP-gapet.⁴⁸ Syftet med kapitlet är främst att belysa osäkerhetsfaktorer som stabiliseringspolitiken i Sverige kan behöva ha beredskap för. Nedåtrisker är för det mesta händelsebestämda, medan uppåtrisker många gånger är av mer allmän och mindre tydlig karaktär.⁴⁹ Det innebär att det i kapitlet oftare redovisas nedåtrisker än uppåtrisker. Kapitlet redovisar även storleken på Konjunkturinstitutets genomsnittliga prognosfel för bland annat BNP-tillväxt och inflation.

Osäkerhet i prognosen för omvärlden

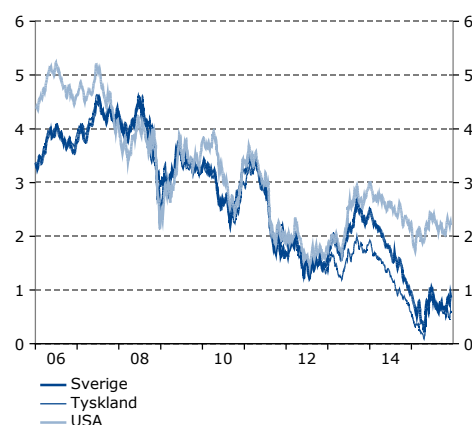
Konjunkturinstitutet bedömer att riskerna från omvärlden fortsätter att dominera på nedåtsidan. I ett scenario där tillväxten i omvärlden blir lägre än i prognosen kommer efterfrågan på svensk export att bli lägre. Därigenom dämpas även tillväxten i Sverige.

RISK FÖR FALLANDE TILLGÅNGSPRISER

Låga styrräntor och extraordinära penningpolitiska åtgärder har bidragit till att öka priserna och minska den förväntade avkastningen på tillgångar med låg risk, till exempel mer kreditvärdiga länders statspapper (se diagram 125). Sökandet efter högre avkastning har därmed drivit upp priset även på mer riskfyllda finansiella tillgångar, till exempel aktier (se diagram 126). Risken är att priserna inte reflekterar fundamentala faktorer, såsom företags framtida vinster eller staters återbetalningsförmåga, och därmed kommer att korrigeras. Risken för att investerarna för-

Diagram 125 Statsobligationsräntor

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

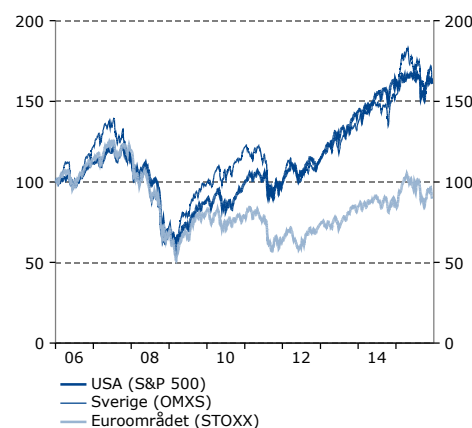

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

Diagram 126 Börsutveckling

Index 2006-01-03=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, Nasdaq OMX och STOXX.

⁴⁸ BNP-gapet är faktisk BNP:s procentuella avvikelse från potentiell BNP.

⁴⁹ Konjunkturåterhämtningar innehåller ofta en period där cykliska krafter skapar en positiv spiral och tillväxten ökar påtagligt. Ett vanligt prognosfel är att styrkan i och tidsbestämningen av en sådan uppgång missbedöms.

väntar sig lägre riskfria räntor än vad som kommer att realiseras kan också vara större efter en lång period av låga räntor. Inte minst de tillväxtekonomier vars finansiella system är relativt väl integrerade med de globala finansmarknaderna skulle kunna drabbas.

Fallande tillgångspriser kan dämpa tillväxten i investeringar och privat konsumtion både genom lägre finansiell förmögenhet och försämrad tillförsikt bland företag och hushåll. Om de fallande priserna dessutom bidrar till störningar på de finansiella marknaderna kan tillgången till marknadsfinansiering för svenska banker och företag försämrats, samtidigt som finansieringskostnaderna kan stiga. Även Sverige skulle drabbas av realekonomiska konsekvenser av internationell finansiell oro. För en kvantifiering, se fördjupningen ”Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens”.

MÅNGA RISKER I EUROOMRÅDET

Enligt prognosen sker en relativt långsam återhämtning i euroområdet. Riskerna för att utvecklingen blir än svagare bedöms vara större än att återhämtningen blir snabbare. Om inflationen och inflationsförväntningarna inte stiger är risken att realräntan inte blir nog låg för att stimulera ekonomin tillräckligt för att resursutnyttjandet ska stiga. En svag prisutveckling försvårar också kostnadsanpassningen inom valutaunionen. En förbättring har skett under senare år (se kapitlet om internationell konjunktur). Men det kommer att krävas ytterligare kostnadsanpassningar i en del länder, samtidigt som den politiska miljön är svårnavigerad.

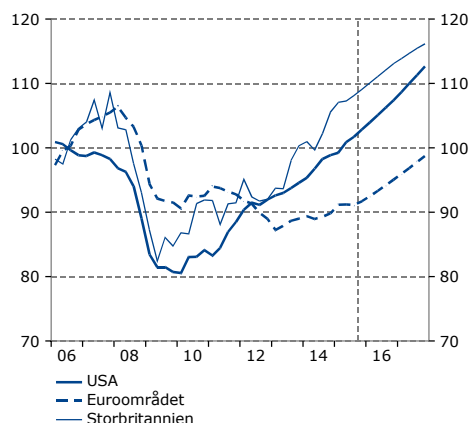
Även om ECB:s banköversyn och de steg mot en bankunion som tagits på sistone har minskat riskerna, är det fortfarande osäkert hur stora problemen i banksektorn är. Skulle bankernas balansräkningar av någon anledning bli mer ansträngda finns risken att kreditgivningen i euroområdet stramas åt markant. Den höga offentliga skuldsättningen innebär samtidigt att utrymmet för att med offentliga medel motverka en försvagning av konjunkturen eller stötta det finansiella systemet är begränsat.

Men konjunkturåterhämtningen i euroområdet kan också ta fart. Investeringarna i euroområdet befinner sig på en låg nivå och om tillförsikten hos företagen stiger mer än väntat kan återhämtningen mycket väl bli snabbare än i prognosen (se diagram 127).

GEOPOLITISK ORO KAN DÄMPA TILLFÖRSIKTEN

Prognosen om en gradvis global återhämtning förutsätter att hushåll och företag känner tillförsikt om den ekonomiska utvecklingen. Det stora antalet konflikthärddar runt om i världen skapar dock osäkerhet. Dessa så kallade geopolitiska risker bedöms ha ökat sedan prognosen i augusti 2015, inte minst konflikterna i Mellanöstern. Via handelskanaler och de finansiella marknaderna sprids effekterna även till länder som inte är direkt

Diagram 127 Fasta bruttoinvesteringar i USA, euroområdet och Storbritannien
Index 2006=100, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat, och Konjunkturinstitutet.

indragna. Därmed kan konflikterna påverka förtroendet och i förlängningen konsumtions- och investeringsbeslut hos hushåll och företag i stora delar av världen. Det ökade terrorhotet och det ökade militära engagemanget i området innebär dessutom att fler länder än tidigare kan sägas vara direkt inblandade i konflikten i Mellanöstern. Även Sverige berörs direkt.

EUROPASAMARBETET UNDER HÄRDARE PRESS

Antalet kriser som sätter euro- och EU-samarbetet under press har ökat. Folkomröstningen i Storbritannien om EU-medlemskapet rycker närmare och den kan mycket väl hållas redan 2016. Enligt mätningar är opinionsläget osäkert med ungefär lika stor andel som är för som emot ett utträde.

Även om den grekiska regeringen och representanter för långivarna⁵⁰ i augusti 2015 enades om ett tredje stödpaket är situationen i Grekland fortsatt osäker. Den inrikespolitiska och parlamentariska situationen i Grekland innebär att införandet av de överenskomna reformerna och åtgärderna kan bli problematisk. Skulle Grekland underlåta att implementera viktiga delar av överenskommelsen kan krisen blossa upp igen och risken för en så kallad Grexit bli påtaglig.

En annan påfrestning kommer sig av de stora flyktingflödena. Svårigheterna att komma överens om hur kostnaderna för dessa ska fördelas inom EU är stora. Det råder inte heller samsyn vad gäller den övergripande flyktingpolitiken. Förutom stora motsättningar regeringar emellan, tycks utvecklingen stärka nationalistiska och EU-skeptiska partier i många av EU:s medlemsländer.

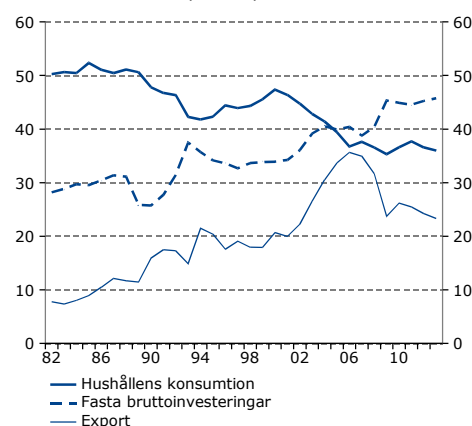
Om man betraktar var och en av dessa risker isolerat bedöms effekterna på svensk ekonomi inte bli särskilt stora. Skulle däremot flera av dem (och andra liknande risker) infrias samtidigt och förstärka varandra blir effekterna större. Exempelvis skulle företagens investeringar i hela EU kunna bli lägre i ett scenario där förtroendet för EU- och eurosamarbetet börjar urholkas.

RISK FÖR HÄRDLANDNING I KINA

De senaste decenniernas investeringsledda expansion har skapat stora obalanser i den kinesiska ekonomin med överkapacitet och svag vinstutveckling hos många företag. Risken finns att den nödvändiga korrigeringen av de högt uppdrivna investeringarna sker abrupt så att den kinesiska tillväxten bromsar in snabbt (se diagram 128). Eftersom Kina vid sidan av USA har blivit världens största importör, skulle en hastig korrigering av obalanserna få följdverkningar i den globala ekonomin. Så länge en inbromsning i Kina sker utan allvarliga störningar på de finansiella marknaderna, bedöms effekterna på svensk BNP-tillväxt bli

Diagram 128 Investeringar, hushållens konsumtion och export i Kina

Procent av BNP, löpande priser

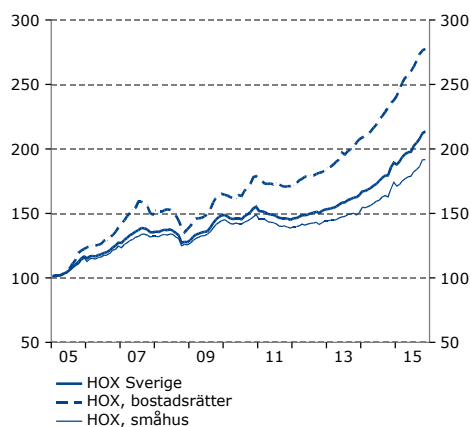

Källa: World Bank.

⁵⁰ I förhandlingarna med den grekiska regeringen representeras långivarna av EU-kommissionen, ECB och IMF.

Diagram 129 Prisutvecklingen för bostäder

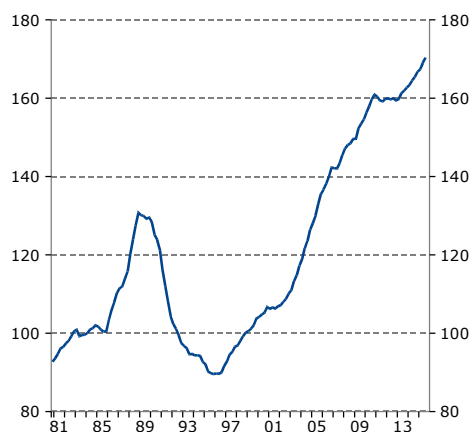
HOX prisindex, index januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Hushållens låneskulder

Procent av årlig disponibel inkomst, kvartalsvärden

Källa: SCB.

relativt begränsade.⁵¹ Effekterna skulle dock kunna bli betydligt mer omfattande om det även blir turbulens på de globala finansiella marknaderna (se fördjupningen ”Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens”).

Osäkerhet i prognosen för Sverige

Prognosen är också förknippad med inhemska osäkerhetsfaktorer. Fallande bostadspriser innebär en tydlig nedåtrisk. Det råder stor osäkerhet kring hur stor flyktinginvandringen till Sverige kommer att bli de närmaste åren, samtidigt som effekterna av en omfattande flyktinginvandring är svårbedömda.

RISK FÖR FALLANDE BOSTADSPRISER

Den snabba prisuppgången på bostäder har fortsatt (se diagram 129). Bostadspriserna är en viktig bestämningsfaktor för hushållens skulder. Den så kallade skuldkvoten⁵² har sedan början av 2013 åter börjat stiga (se diagram 130). Det är fortfarande oklart om det kommer att vidtas åtgärder för att dämpa hushållens skuldsättning och hur dessa åtgärder i så fall kommer att utformas. I december 2015 överlämnade regeringen en lagrådsremiss med förslag till krav på amortering av nya bolån.⁵³ Om det dröjer innan lämpliga åtgärder införs, kan riskerna öka för instabila bostadspriser.

Uppgången i bostadspriserna sedan 2005 kan i huvudsak förklaras av utvecklingen i fundamentala faktorer som stigande inkomster, allt lägre räntor och sänkta boendeskatte. De senaste årens prisuppgång innebär dock en tilltagande risk för att bostadspriserna nu befinner sig på en ohållbar nivå. Priserna kan komma att korrigeras framöver, till exempel som en följd av att införda makrotillsynsåtgärder får oförutsedda konsekvenser eller att hushållens ränteförväntningar skiftar uppåt. Om bolåneräntorna stiger betydligt mer än vad hushållen nu förväntar sig, kan ränteförväntningarna höjas snabbt. Det skulle i sin tur kunna ge förhållandevis stora effekter på bostadspriserna. Prisfallet riskerar också att bli större för bostäder där räntekostnaden utgör en stor andel av boendekostnaden (se fördjupningen ”Bostadspriser och ränteutveckling”).

En snabb nedgång i bostadspriserna medför att hushållens belåningsgrad ökar. I det fall hushållen väljer att återställa sin belåningsgrad beräknas detta till stor del ske genom att de konsumerar mindre för att kunna amortera ner sina lån. I ett scena-

⁵¹ Se fördjupningen ”Effekterna av en markant konjunkturedgång i Kina”, *Konjunkturläget*, juni 2015.

⁵² Skuldkvoten avser kvoten mellan hushållens skulder och hushållens disponibelinkomster. Måttet har kritiserats för att det inte tar hänsyn till utvecklingen av hushållens tillgångar och för att det inte säger något om fördelningen av skulder mellan hushåll.

⁵³ Flera bolåneinstitut har redan infört strängare amorteringskrav, men de dämpande effekterna tycks vara begränsade.

rio där bostadspriserna faller med 20 procent eller mer under ett år bedöms effekterna på svensk ekonomi bli påtagliga.⁵⁴

FLYKTINGINVANDRINGEN TILL SVERIGE KAN BÅDE BLI HÖGRE OCH LÄGRE ÄN VÄNTAT

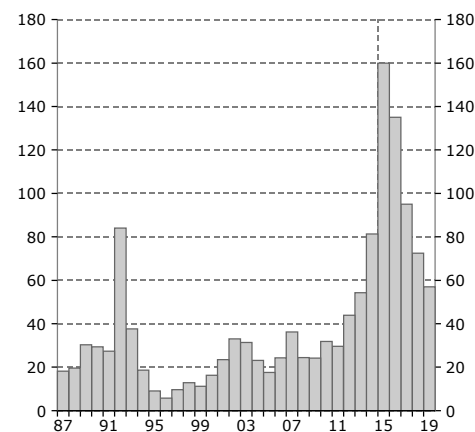
Under hösten har antalet asylsökande till Sverige och Europa ökat dramatiskt. År 2015 beräknas ca 160 000 personer söka asyl i Sverige (se diagram 131). Konjunkturinstitutets prognoser är baserade på Migrationsverkets och SCB:s prognoser från oktober respektive november. Sedan prognoserna publicerades har dock flera saker hänt som kan påverka utvecklingen. Inledningsvis ökade antalet asylsökande snabbare än väntat. I slutet av november aviserade regeringen ett antal åtgärder för att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige. Åtgärderna innefattar bland annat tillfälliga uppehållstillstånd, begränsad anhöriginvandring och krav på ID-handlingar. Vidare har EU slutit ett avtal med Turkiet i syfte att minska antalet flyktingar till Europa. I december har antalet asylsökande i Sverige dämpats något, men antalet asylsökande är fortfarande historiskt sett många (se diagram 132). Det är i dagsläget svårt att bedöma vilka effekter regeringens och EU:s åtgärder kommer att få. Resultatet kan bli både fler eller färre flyktinginvandrare till Sverige. Prognosen är förknippad med större osäkerhet än vanligt och flyktinginvandringen kommer att påverkas av politiska beslut i både Sverige och andra länder.

Svårigheterna att bedöma flyktinginvandringens storlek skapar osäkerhet vad gäller prognosen för den svenska konjunkturutvecklingen. Exempelvis skulle ett större inflöde av flyktingar än i prognosen dra upp framför allt offentlig konsumtion. Eftersom den aggregerade efterfrågan bedöms öka mer än aggregerat utbud skulle resursutnyttjandet bli högre på kortare sikt (se fördjupningen ”Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige”). Riksbanken skulle bedriva en stramare penningpolitik. Kortsiktigt skulle ett större antal flyktingar än i prognosen alltså innebära högre räntor, ett högre resursutnyttjande och svagare offentliga finanser. Effekterna skulle bli omvända ifall inflödet av flyktingar skulle bli mindre än väntat.

Detta kapitel fokuserar främst på utvecklingen av resursutnyttjandet på kort sikt. Det innebär att till exempel sannolikheten för en annan utveckling av de offentliga finanserna och det offentliga åtagandet än den prognostiserade samt effekterna på arbetsmarknaden på längre sikt inte beaktas.

Diagram 131 Asylsökande

Tusental

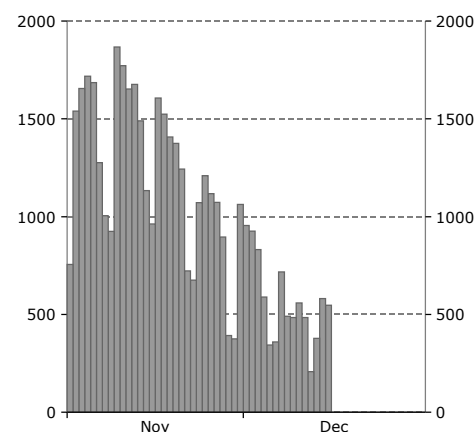

Anm. 2015–2019 avser Migrationsverkets huvudscenari, oktober 2015

Källa: Migrationsverket.

Diagram 132 Asylsökande i november och december

Antal, dagsvärden

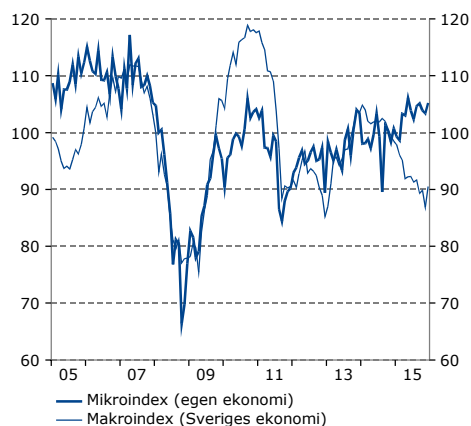
Anm. Avser utfall till och med 15 december.

Källa: Migrationsverket.

⁵⁴ Studien ”Makroekonomiska effekter av ett bostadsprisfall i Sverige”, Specialstudie 41, Konjunkturinstitutet, 2014, visar att ett bostadsprisfall på 20 procent under ett år medför att hushållens konsumtion blir 1,8 procentenheter lägre under fem kvartal och att arbetslösheten blir 1,5 procentenheter högre efter sju kvartal. Effekterna kan bli större om bostadsprisfallet är permanent. Sedan studien publicerades har bostadspriserna stigit med ca 20 procent. Det bedöms innebära att sannolikheten för ett 20-procentigt prisfall har ökat, samtidigt som effekterna på ekonomin skulle bli mindre. En anledning till att effekterna nu bedöms bli mindre om priserna faller med 20 procent är att prisuppgången varit särskilt snabb det senaste året. Det förefaller inte troligt att hushållen fullt ut har anpassat sitt beteende till den nya, högre prisnivån.

Diagram 133 Hushållsbarometerens mikro- och makroindex

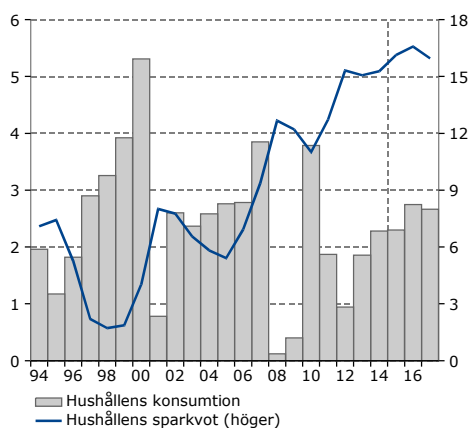
Index medelvärde=100, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Hushållens konsumtion och sparkvot

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STARKARE UTVECKLING AV HUSHÅLLENS KONSUMTION

De reala disponibelinkomsterna har ökat i en relativt god takt den senaste femårsperioden. Hushållen har emellertid varit återhållsamma och sparat en hel del av inkomstökningarna. Den försiktiga inställningen återspeglas bland annat i de förhållandevis låga nivåer på förtroendeindikatorer som syns i hushållsbarometern (se diagram 133).

Disponibelinkomsterna fortsätter att öka snabbt, framför allt 2015 och 2016, samtidigt som sparkvoten förblir på en hög nivå (se diagram 134). Om hushållens tillförsikt skulle öka tydligt, kan det medföra att man upplever ett mindre behov av att försiktighetsspara och konsumerar i en snabbare takt än i prognosen.

PROGNOSFELENS STORLEK

Prognoser är alltid osäkra. Om riskerna bedöms vara stora ökar sannolikt även osäkerheten i prognosen och vice versa. Effekterna av ovanliga och/eller dramatiska händelser kan vara svåra att bedöma. Till exempel var prognosfelen för BNP och repo-ränta betydligt större under finanskrisen än annars.

Tabell 19 visar historiska prognosfel för Konjunkturinstitutets decemberprognoser för ett antal kärnvariabler.⁵⁵

I genomsnitt är rotmedelkvadratfelet för innevarande år drygt 0,4 procentenheter för BNP-tillväxten. Det innebär att man kan vara relativt säker på att till exempel BNP-tillväxten kommer att bli mellan 3,4 och 4,2 procent 2015.⁵⁶ För nästkommande år är prognosfelen betydligt större. Exempelvis är rotmedelkvadratfelet för nästkommande års BNP-tillväxt 1,6 procentenheter.

Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognos publicerad i december 2015 bedöms vara högre än normalt, vilket innebär att prognosfelen kan förväntas bli större än genomsnittet.⁵⁷ Eftersom nedåtriskerna i prognosen dominerar är det störst sannolikhet att prognosfelen uppstår i riktningen av en sämre konjunktur jämfört med prognosen.

⁵⁵ För en grundligare genomgång av precisionen i Konjunkturinstitutets och andra prognosmakares prognoser, se "Utvärdering av makroekonomiska prognoser", Specialstudie 44, Konjunkturinstitutet, 2015 och fördjupningen "Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognoser", *Konjunkturläget*, december 2014.

⁵⁶ Om prognosfelen är normalfördelade kommer ca 68 procent av utfallen att ligga högst en standardavvikelse (rotmedelkvadratfelet) från prognosen.

⁵⁷ Det bör hållas i åtanke att medelabsolutfelet i tabell 19 är beräknade på en period som inkluderar finanskrisen, vilket var en period med ovanligt stora prognosfel. "Genomsnittlig osäkerhet" är därmed något högre än den osäkerhet som kan anses vara förknippad med en prognos gjord vid mer normala omständigheter.

Tabell 19 Prognoser och medelfel, medelabsolutfel samt rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets december-prognoser gjorda 2002–2014

	BNP ¹	Arbets- löshet	KPI- inflation	Under- liggande inflation ²	Repo- ränta ³
Prognos					
2015	3,8	7,4	0,0	0,9	-0,35
2016	3,9	6,8	0,9	1,5	-0,25
Medelfel					
Innevarande år	-0,10	-0,01	0,00	-0,06	-0,01
Nästkommande år	-0,01	-0,02	-0,02	0,03	-0,24
Medelabsolutfel					
Innevarande år	0,33	0,03	0,02	0,07	0,01
Nästkommande år	1,08	0,51	0,40	0,31	0,58
Rotmedelkvadratfel					
Innevarande år	0,43	0,05	0,04	0,10	0,03
Nästkommande år	1,60	0,66	0,48	0,41	0,67

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² UND1X-/KPIX-inflation till och med juni 2008, därefter KPIF-inflation. ³ Vid årets slut.

Anm. Prognoserna utvärderas mot det första publicerade utfallet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utfall och prognosfel

Utfall avser i detta kapitel alltid det först publicerade utfallet för hela det aktuella året, även om reviderade utfall har publicerats eller kommer att publiceras.

Prognosfelet definieras här som utfallet minus prognosen. Ett positivt prognosfel innebär alltså att Konjunkturinstitutet vid det aktuella tillfället har underskattat utfallet, och ett negativt prognosfel innebär en överskattning. Medelvärde av prognosfelen kallas **medelfel** (MF).

Mått på prognosprecision

Medelabsolutfelet (MAF) är det aritmetiska medelvärdet av absolutbeloppen av prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Detta mått bortser från om prognosfelen är positiva eller negativa.

Medelkvadratfelet (MKF) är det aritmetiska medelvärdet av de kvadrerade prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Liksom medelabsolutfelet bortser detta mått från om prognosfelen är positiva eller negativa. Att felen i detta mått kvadreras innebär att stora prognosfel bidrar mer än proportionellt till medelvärdet, vilket inte är fallet med medelabsolutfelet.

Rotmedelkvadratfelet (RMKF) är kvadratroten ur medelkvadratfelet. Det innehåller samma information som medelkvadratfelet men är storleksmässigt jämförbart med medelfelet och medelabsolutfelet.

FÖRDJUPNING

Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens

Tillgångar bedöms i dagsläget vara högt värderade på många finansiella marknader. Konjunkturinstitutet uppskattar att risken för finansiell turbulens och fallande tillgångspriser inte är försumbar, vare sig internationellt eller i Sverige. I denna fördjupning studeras de effekter som en sådan utveckling kan tänkas ha på svensk BNP-tillväxt med hjälp av en ekonometrisk modell. Resultaten indikerar att finansiell turbulens som har sitt ursprung i utlandet skulle sänka den svenska BNP-tillväxten påtagligt.

GENERELLT SETT STARK PRISUTVECKLING PÅ FINANSIELLA MARKNADER DE SENASTE ÅREN

Efter finanskrisen har prisutvecklingen på många tillgångsmarknader varit stark, såväl i Sverige som internationellt. Priser på aktier har stigit relativt kraftigt de senaste åren, även om det har skett en viss avmattning under de senaste månaderna (se diagram 135).

De stigande tillgångspriserna kan delvis förklaras av trendmässigt fallande långräntor (se diagram 136), vilket har accentuerats av de obligationsköp som ett antal centralbanker, inklusive Riksbanken, genomför. De omfattande köpen av statsobligationer har drivit upp priserna på dessa. Men statsobligationsköpen har även bidragit till högre priser på företagsobligationer och aktier när investerare har sökt sig mot mer riskfyllda tillgångar i jakt på högre avkastning. Därutöver går det inte att utesluta att de höga tillgångspriserna i viss mån beror på att marknadens aktörer har felaktiga förväntningar rörande såväl framtida räntor som vinster.

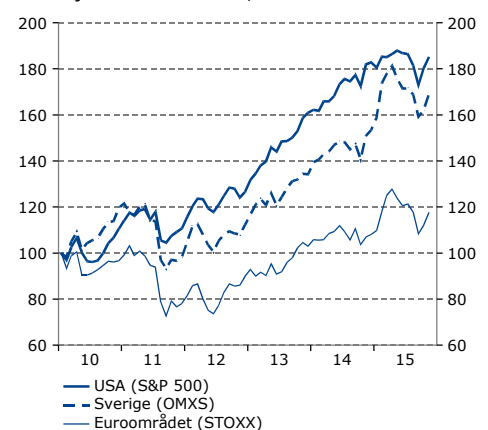
ETT FLERTAL BEDÖMARE SER RISKER PÅ FINANSIELLA MARKNADER

Ett flertal bedömare, däribland IMF, OECD och Riksbanken, har relativt nyligen uttryckt att tillgångspriser är höga och att rådande värderingar kan vara alltför optimistiska.⁵⁸ Konjunkturinstitutet delar bedömningen att ett flertal tillgångar, på såväl internationella som svenska marknader, förefaller vara högt värderade. Det finns därmed en större risk än normalt för finansiell turbulens och att tillgångspriser kan komma att falla påtagligt.

⁵⁸ Se till exempel *Global Financial Stability Report*, april 2015, IMF, *Business and Finance Outlook*, 2015, OECD, och *Finansiell stabilitet*, 2015:2, Sveriges Riksbank.

Diagram 135 Börsutveckling

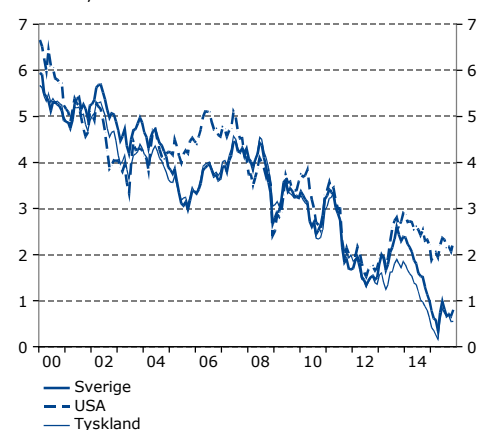
Index januari 2010=100, månadsvärden

Källor: Standard & Poor's, Nasdaq OMX och STOXX.

Diagram 136 Långräntor, tioåriga statsobligationer

Procent, månadsvärden

Källa: Nationella källor.

REALA KONSEKVENSER AV FINANSIELL TURBULENS

Med finansiell turbulens avses i denna fördjupning att volatiliteten i tillgångspriserna är mycket hög. Detta är något som brukar sammanfalla med en minskad riskbenägenhet hos investerare och prisfall på tillgångar med hög risk. Finansiell turbulens tenderar att ha realekonomiska konsekvenser. Detta har visat sig vid ett flertal tillfällen i historien och det var synnerligen påtagligt i samband med den globala finanskrisen 2008–2009.⁵⁹ De realekonomiska effekterna uppkommer bland annat som en följd av att hushållen drar ner på sin konsumtion eftersom deras tillgångar minskat i värde. Men såväl hushållens konsumtion som företagens investeringar hålls också tillbaka genom att hushållens och företagens förtroende påverkas negativt. Företagens investeringar hämmas dessutom av att finansieringskostnaderna tenderar att gå upp. Vid mer omfattande finansiell turbulens är även störningar till det finansiella systemet en faktor som har negativ påverkan, bland annat genom att kreditgivningen tenderar att stramas åt, vilket hämmar konsumtion och investeringar ytterligare.

RESULTAT FRÅN EN EKONOMETRISK MODELL

Här nedan redovisas modellberäkningar som syftar till att kvantifiera förväntade effekter på den svenska reala ekonomin av ökad finansiell turbulens. Fokus i analysen ligger på effekterna för svensk BNP-tillväxt. Effekterna skattas med hjälp av en bayesiansk vektorautoregressionsmodell som har utvecklats på Konjunkturinstitutet.⁶⁰

Modellen innehåller sju variabler. Omvärlden representeras i modellen av tre variabler för USA: BNP-tillväxt, ett politiskt osäkerhetsindex samt skillnaden i avkastning mellan företagsobligationer med hög risk och statsobligationer, den så kallade high yield bond-spreaden.⁶¹ Den svenska ekonomin beskrivs av fyra variabler: BNP-tillväxt, konfidensindikatorn för tillverkningsin-

⁵⁹ För en översikt, se till exempel Claessens, S. m.fl. (red.), *Financial crises: causes, consequences, and policy responses*, IMF, Washington DC, 2014.

⁶⁰ Modellen ges i sin helhet i Stockhammar, P. och P. Österholm, "Effects of US policy uncertainty on Swedish GDP growth", som kommer att publiceras i *Empirical Economics*, 2015.

⁶¹ För detaljer rörande det politiska osäkerhetsindexet, se Baker S. m.fl., "Measuring economic policy uncertainty", NBER Working Paper 21633, 2015. High yield bond-spreaden har i ett flertal studier visat sig ha prognosförmåga för real aktivitet; för ett tidigt exempel, se Mody, A. och M. P. Taylor, "The high-yield spread as a predictor of real economic activity: Evidence of a financial accelerator for the United States", *IMF Staff Papers*, 50, 2003, sid. 373–402.

dustrin, konfidensindikatorn för hushållen och ett index över tillståndet i den finansiella sektorn.⁶²

Beräkningarna utgår från att oron på finansiella marknader uppkommer utomlands. Mer specifikt antas att den finansiella turbulensen manifesteras genom att high yield bond-spreaden i USA ökar påtagligt.⁶³ En anledning till att en sådan turbulens skulle kunna uppstå är att aktörerna på de finansiella marknaderna gör en ny bedömning av prissättningen, exempelvis i ljuset av ny, högre bedömning av styrräntebanan i USA.

Att den finansiella turbulensen här modelleras med hjälp av en amerikansk variabel innebär dock inte att turbulensen nödvändigtvis har sitt ursprung i USA. Man kan även tänka sig att problemen uppstår på någon annan marknad, exempelvis euroområdet eller i något av BRIC-länderna, och sedan sprider sig till USA.

SVAG SVENSK BNP-UTVECKLING I LJUSET AV FINANSIELL TURBULENS

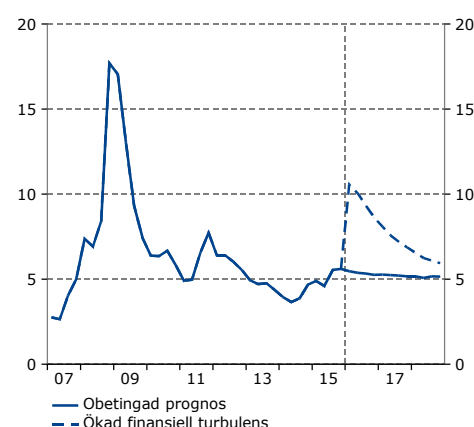
Modellens uppskattning av effekten av finansiell turbulens på svensk BNP-tillväxt illustreras genom att vi jämför två uppsättningar prognoser från modellen. Den första av dessa är en obetingad, eller så kallad endogen, prognos. Den andra är en betingad prognos där det antas att high yield bond-spreaden stiger med fem procentenheter under första kvartalet 2016 (se diagram 137). Detta är en kraftig uppgång, men nivån efter uppgången är ändå måttlig jämfört med den som nåddes i samband med finanskrisens kulmen 2008.

Modellen skattas på data från och med första kvartalet 1988 till och med tredje kvartalet 2015. Den endogena prognosen från modellen för high yield bond-spreaden respektive BNP-tillväxten i Sverige ges av de heldragna linjerna i diagram 137 och diagram 138. Som framgår av diagrammen förutsäger modellen att high yield bond-spreaden och tillväxttakten i svensk BNP kommer att avta något framgent. Tillväxten för helåret 2016 blir 3,1 procent. Detta är avsevärt lägre än Konjunkturinstitutets prognos på 3,9 procent. En anledning till skillnaden är att modellen inte fångar den starka ökningen i offentlig konsumtion

⁶² Det finansiella indexet är konstruerat så att högre värden innebär att tillståndet i den finansiella sektorn försämrats. Se Österholm, P. "The effect on the Swedish real economy of the financial crisis", *Applied Financial Economics*, 20, 2010, sid. 265–274, för detaljer rörande indexets konstruktion.

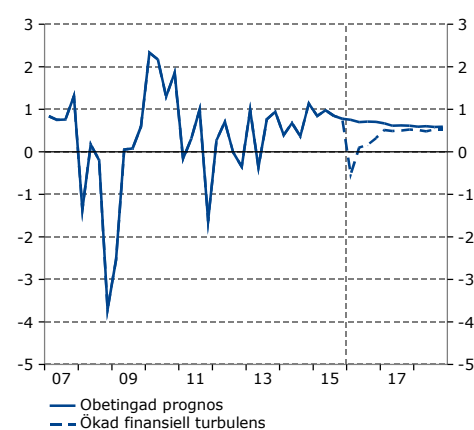
⁶³ High yield bond-spread antas vara ett mått som beskriver investerarens riskbenägenhet. Måttet ökar när riskbenägenheten avtar; se till exempel Levi Yeyati, E. och M. González Rozada, "Global factors and emerging market spreads", *Economic Journal*, 118, 2008, sid. 1917–1936 eller Österholm, P. och J. Zettelmeyer, "The effect of external conditions on growth in Latin America", *IMF Staff Papers*, 55, 2008, sid. 595–623. Att i stället för high yield bond-spread använda avkastningen på amerikanska företagsobligationer med hög risk i modellen påverkar inte nämnvärt resultatet i denna fördjupning.

Diagram 137 Obetingad och betingad prognos för high yield bond-spread
Procent

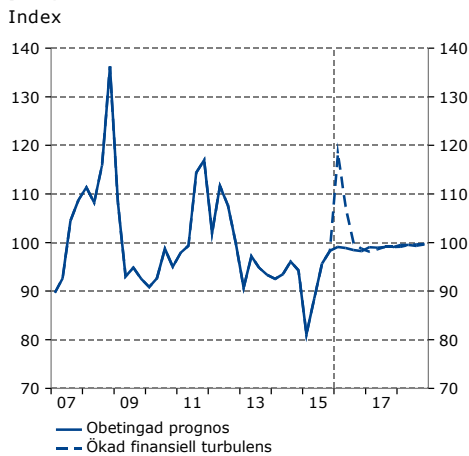

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Obetingad och betingad prognos för svensk BNP-tillväxt
Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Obetingad och betingad prognos för finansiellt index

Källa: Konjunkturinstitutet.

som Konjunkturinstitutet bedömer kommer att driva på BNP-tillväxten påtagligt 2016. Modellens prognos för BNP-tillväxten 2017 är 2,7 procent, vilket är relativt väl i linje med Konjunkturinstitutets prognos på 2,5 procent.

När det i stället antas att high yield bond-spreaden stiger med 5 procentenheter första kvartalet 2016 (se streckad linje i diagram 137) kan det till att börja med noteras att den finansiella turbulensen smittar av sig på svenska finansiella marknader. Som framgår av diagram 139 så ökar det finansiella indexet påtagligt, det vill säga finansiella förhållanden i Sverige försämrats. Detta förefaller högst rimligt i en värld med hög finansiell integration och omfattande utrikeshandel. Den svenska BNP-tillväxten blir negativ det första kvartalet 2016, närmare bestämt $-0,5$ procent (se diagram 138, streckad linje). Tillväxten blir även svag under ett antal kvartal därefter. År 2016 blir tillväxten 1,0 procent och 1,6 procent 2017, vilket är mycket lägre än i den obetingade modellprognosen. För helåren 2016 och 2017 blir tillväxteffekterna i Sverige $-2,1$ respektive $-1,1$ procentenheter i scenariot med finansiell turbulens.

OSÄKERHET I RESULTATEN

De resultat som redovisats i denna fördjupning bygger på ett antal antaganden och skattade historiska samband, vilka antas vara konstanta över tiden. Det finns dock anledning att tro att sambanden mellan variabler i viss mån är tidsvarierande. Detta är ett skäl att vara försiktig vid tolkningen av modellresultaten.

Det är till exempel inte osannolikt att de realekonomiska effekter som uppstod i samband med finanskrisen 2008–2009 var ovanligt stora. Under finanskrisen kollapsade såväl industriproduktion som handel. Det är därmed inte orimligt att tro att en ökning av high yield bond-spreaden av den storleksordning som har analyserats här skulle kunna få mindre effekter än de som redovisats ovan.

Samtidigt befinner vi oss nu i en situation med historiskt låga styrräntor i många länder. Detta innebär att Riksbanken och andra centralbanker inte kan möta ökad finansiell turbulens med ytterligare expansiv penningpolitik i särskilt stor utsträckning. Skillnaden mot hur centralbankerna agerade vid finanskrisen skulle med andra ord vara påtaglig. Som exempel kan nämnas att Riksbanken sänkte reporäntan från 4,75 till 0,25 procent mellan oktober 2008 och juli 2009. Just denna aspekt skulle kunna innebära att effekterna i denna fördjupning har underskattats.

Effekterna på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens kan sammanfattningsvis såväl överskattats som underskattats av modellen. Konjunkturinstitutets sammantagna bedömning är dock att finansiell turbulens i vår omvärld – i linje med vad som beskrivits ovan – skulle medföra att den svenska BNP-tillväxten blir avsevärt svagare 2016 och 2017.

FÖRDJUPNING

Bostadspriser och ränteutveckling

En längre period med sjunkande räntor och kraftigt stigande bostadspriser har medfört en livlig diskussion om bostadsprisernas framtida utveckling. En viktig bestämningsfaktor för bostadspriserna är hur räntorna utvecklas. I denna fördjupning beskrivs en modell för sambandet mellan bostadspriser och räntor. Modellen används för att illustrera hur bostadsprisutvecklingen kan se ut vid olika ränteutvecklingar.

För att mildra de realekonomiska effekterna av finanskrisen har det på många håll i världen förts en mycket expansiv penningpolitik sedan krisen bröt ut. Många centralbanker har vidtagit en rad olika penningpolitiska åtgärder för att stimulera ekonomin. Exempelvis har Riksbanken, ECB och Federal Reserve sänkt styrräntorna till mycket låga nivåer och därutöver köpt räntebärande tillgångar i stor skala. För Sveriges del har den expansiva politiken inneburit såväl en historiskt låg reporänta som historiskt låga statsobligationsräntor (se diagram 140). Bostadsräntorna, både bunden och rörlig, har i huvudsak följt med nedåt (se diagram 141).

Den expansiva penningpolitiken har varit nödvändig för att stödja den realekonomiska återhämtningen och bidra till att inflationsmålen uppnås. Det har samtidigt uppkommit en diskussion om i vilken utsträckning den expansiva penningpolitiken kan ha bidragit till alltför höga priser på bostäder i vissa länder.⁶⁴

BOSTADSPRISER HAR STIGIT KRAFTIGT UNDER EN LÄNGRE TID SAMTIDIGT SOM RÄNTOR HAR GÅTT NER

I Sverige har bostadspriserna stigit kraftigt under flera år. Exempelvis har HOX bostadsprisindex i genomsnitt stigit med ca 10 procent per år under de senaste fyra åren (se diagram 142).⁶⁵ På senare tid har dessutom uppgången i bostadspriserna enligt HOX-indexet varit än snabbare – den årliga ökningstakten var 15 procent i november 2015.

I ljuset av de kraftiga uppgångarna i bostadspriser och de fallande, och historiskt låga, räntorna blir det naturligt att ställa två frågor. Den första frågan är hur sambandet mellan bostadspriser och räntor ser ut. Den andra frågan är hur bostadspriserna kan komma att utvecklas framöver vid olika ränteutvecklingar.

⁶⁴ Se exempelvis Giordani, P. m.fl., "Tillgångsvärderingar och finansiell stabilitet", Ekonomisk kommentar 2015:15, Sveriges riksbank, för en diskussion av svenska bostadspriser.

⁶⁵ Geometriskt medelvärde.

Diagram 140 Styrränta och 10-årig statsobligationsränta i Sverige

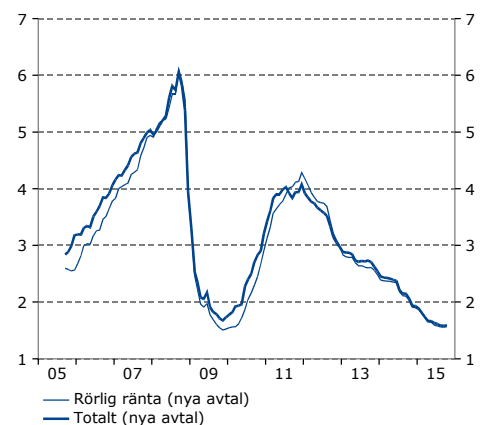
Procent, dagsvärden

Källa: Riksbanken.

Diagram 141 Bostadsräntor i Sverige

Genomsnittlig utlåningsränta till hushåll för bostadsändamål, procent, månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 142 Bostadspriser

HOX prisindex, januari 2005=100, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

I kommande avsnitt beskrivs en så kallad brukarkostnadsmodell som kan användas för att illustrera hur bostadspriser och räntor kan hänga samman. Modellen används också för att illustrera hur bostadspriser kan påverkas av olika ränteutvecklingar.

Sambandet mellan bostadspriser och räntor enligt brukarkostnadsmodellen

Det finns flera olika modeller och metoder för att analysera bostadspriser. En metod för att värdera bostäder är att använda den så kallade brukarkostnadsmodellen.⁶⁶ Denna modell tar fasta på det faktum att en bostad ger ett varaktigt flöde av tjänster, så kallade boendetjänster, till ägaren. Genom att anta att hushållen är beredda att betala ett pris för bostaden som är så högt att kostnaden för att äga boendet (brukarkostnaden) är lika stor som värdet på boendetjänsterna kan man från modellen räkna fram ett pris på bostaden.

Låt det reala värdet av boendetjänsterna betecknas med h_t och anta att de kostnader som är associerade med ett visst boende är proportionella mot det reala priset på boendet i början av år t , p_t .⁶⁷ Reala värden uttrycks relativt den allmänna konsumentprisnivån (här mätt med KPIF). Då kan ett jämviktsvillkor på bostadsmarknaden skrivas på följande sätt:

$$h_t = \omega_t p_t - (E_t[p_{t+1}] - p_t)$$

I detta uttryck är ω_t det innevarande årets kostnad, som andel av priset, för att äga boendet. Denna kostnad inkluderar fastighetsskatt (τ^h) och förslitning (δ) på boendet samt en riskpremie för att äga boendet (σ). Kostnaden inkluderar dessutom real ränta efter skatt, $r_t = (1 - \tau^i)i_t - \pi_t$, där τ^i är skatteavdrag för utgiftsräntor, i_t nominell ränta och π_t är förväntad konsumentprisinflation. Sammantaget kan man alltså skriva

⁶⁶ Se till exempel Poterba, J. M., "Tax subsidies to owner-occupied housing: an asset-market approach", *The Quarterly Journal of Economics*, 99:4, 1984, sid. 729–752, och Himmelberg, C., C. Mayer och T. Sinai, "Assessing high house prices: bubbles, fundamentals and misperceptions", *The Journal of Economic Perspectives*, 19:4, 2005, sid. 67–92, för en beskrivning och diskussion kring brukarkostnadsmodellen.

⁶⁷ Vi följer, för enkelhets skull, notationen i Svensson, L. E. O., "The effect on housing prices of changes in mortgage rates and taxes", uppsats publicerad på larseosvensson.se, 25 augusti 2013. Denna notation innebär att priset gäller i början på året och värdet av boendetjänsten gäller samma år. I beräkningarna och i diagrammen senare i fördjupningen tänker vi oss dock att priset gäller mitt på året och att boendetjänstens värde gäller nästkommande år. Denna förskjutning av perioderna förändrar notationen men har ingen kvalitativ påverkan på resultaten.

$\omega_t = r_t + \sigma + \delta + \tau^h$.⁶⁸ Vidare betecknar $E_t[p_{t+1}]$ det förväntade priset på bostaden om ett år.

Jämviktsvillkoret ovan säger att värdet av att bo (boendetjänsten) är lika med kostnaden för att äga boendet, korrigerat för förväntade prisförändringar.⁶⁹ Om man håller kostnaden ω_t konstant till ω kan man ta fram följande uttryck som beskriver bostadspriset som en funktion av värdet på boendetjänsten samt kostnaden för boendet:

$$p_t = \sum_{i=1}^{\infty} \frac{h_{t+i-1}}{(1+\omega)^i}.$$

Detta uttryck säger att priset på ett boende i dag, om jämviktsvillkoret gäller, uppgår till det diskonterade nuvärdet av alla framtida boendetjänster.⁷⁰ Om det reala värdet av boendetjänster, h_t , utvecklas i konstant takt, g , kan uttrycket förenklas ytterligare till:

$$p_t = \frac{h_t}{\omega - g}.$$

Värdet av boendetjänster, som i modellen förutsätts öka i samma takt som produktionskostnaderna, kan långsiktigt förmodas öka snabbare än konsumentpriserna, det vill säga $g > 0$. Det beror på att produktivitetsutvecklingen är relativt låg i byggbranschen och att den begränsade tillgången på mark i storstäderna driver upp det genomsnittliga tomtpriset snabbare än KPIF.

Om kostnaden för boendet varierar över tiden erhålls ett något mer komplicerat uttryck.⁷¹ Det huvudsakliga budskapet förblir emellertid detsamma: bostadspriset beror på utvecklingen av värdet för boendetjänsten och på kostnaden för att äga boendet. Därmed kommer också ränteutvecklingen att spela roll för hur bostadspriserna utvecklas. Om kostnaderna för ett specifikt

⁶⁸ Ibland förekommer också en kostnad för kontantinsats i samband med bostadsköp i uttrycket, se till exempel Englund, P., "Svenska huspriser i ett internationellt perspektiv", i *Riksbankens utredning om risker på den svenska bostadsmarknaden*, Sveriges riksbank, 2011, sid. 23–66 och Svensson, L. E. O., "The effect on housing prices of changes in mortgage rates and taxes", uppsats publicerad på larseosvensson.se, 25 augusti 2013.

⁶⁹ På en perfekt fungerande hyresmarknad skulle värdet av boendetjänsten exakt motsvaras av hyran.

⁷⁰ Uttrycket är härlett under antagandet att ingen osäkerhet om den framtida utvecklingen råder. Om osäkerhet om den framtida utvecklingen inkluderas måste man göra ett antagande om att det inte finns så kallade rationella bubblor för att komma fram till en motsvarande lösning. Se till exempel Blanchard, O. J. och S. Fischer, *Lectures on macroeconomics*, MIT Press, 1989, sid. 221–222.

⁷¹ Se exempelvis Svensson, L. E. O., "The effect on housing prices of changes in mortgage rates and taxes", uppsats publicerad på larseosvensson.se, 25 augusti 2013, för ett uttryck där kostnaderna varierar.

boende blir högre som en följd av en ränteuppgång, kommer priset på bostaden att bli lägre och vice versa.

KOSTNADERNA FÖR BOENDET SPELAR EN CENTRAL ROLL FÖR BOSTADSPRISERNA

Det kan vara intressant att undersöka hur stora priseffekter en permanent förändring av boendekostnaderna får om man utgår ifrån en tänkt långsiktig jämvikt.

För att göra denna typ av illustrationer behöver man ansätta ett antal värden för de olika storheter som spelar roll för bostadspriserna. I baskalibreringen av modellen antas att det reala värdet av boendetjänster stiger med 2 procent per år, det vill säga $g=0,02$. Bostadsräntan antas vara 6 procent, skatteavdraget för utgiftsräntor 30 procent och inflationen 2 procent samtidigt som övriga kostnader för boende, det vill säga riskpremie, försäkring och skatter på boende, uppgår till 9 procent av bostadspriset.⁷² Den årliga brukarkostnaden ($\omega - g$) blir med dessa förutsättningar 9,2 procent av bostadens värde.

Tabell 20 illustrerar effekten på bostadspriser av olika stora permanenta förändringar av bostadsräntorna enligt brukarkostnadsmodellen i dess förenklade form utan tidsvariation i räntor och kostnader. Effekten på bostadspriset är känslig för antaganden om den ursprungliga brukarkostnaden ($\omega - g$) och därför redovisas priseffekterna med tre olika antaganden.

Anta att bostadsräntorna stiger med 1 procentenhet. Baskalibreringens brukarkostnad stiger då till 9,9 procent av bostadens värde. Detta kommer att leda till att alla framtida värden av boendetjänster diskonteras kraftigare. Därmed kommer nuvärdet av de framtida boendetjänsterna att bli lägre. Sammantaget innebär detta att jämviktspriset på bostaden blir ungefär 7 procent lägre.

I baskalibreringen är den reala bostadsräntan efter skatt 2,2 procent. Det innebär att ränteutgifterna bara är en mindre del av de totala brukarkostnaderna, närmare bestämt $2,2/9,2=24$ procent. Därmed blir bostadspriset relativt okänsligt för ränteförändringar. Men man kan mycket väl tänka sig att vissa typer av bostäder, exempelvis bostadsrätter i Stockholms innerstad, har en procentuellt sett betydligt högre andel räntekostnader i förhållande till de totala brukarkostnaderna. Fastighetsskatten är exempelvis i praktiken oberoende av bostadens pris och deprecieringen är inte nödvändigtvis beroende av värdet på bostaden, bland annat därför att markpriset i många fall utgör en stor del

⁷² Detta är samma siffror som används i Svensson, L. E. O., "The effect on housing prices of changes in mortgage rates and taxes", uppsats publicerad på larseosvensson.se, 25 augusti 2013. Boendekostnaden blir då $\omega = r + \sigma + \delta + \tau^h = 0,06(1 - 0,3) - 0,02 + 0,09 = 0,112 = 11,2$ procent.

av bostadspriset. Dessutom kanske prissättningen i dag baseras på en förväntad genomsnittlig framtida bostadsränta som är betydligt lägre än 6 procent. Låt säga att detta sammantaget innebär att brukarkostnaden är 4 procentenheter lägre än i baskalibreringen, det vill säga 5,2 procent. Om bostadsräntan nu ökar med 1 procentenhet blir priseffekten betydligt större, minus 12 procent (se tabell 20). Detta beror på att uppgången i bostadsräntan nu motsvarar en större andel av de totala brukarkostnaderna än vad som var fallet i baskalibreringen.

Tabell 20 Effekt på bostadspriser av ränteförändringar under olika antaganden om brukarkostnad i utgångsläget

Procent

Brukarkostnad (ω -g), andel av bostadens värde, procent	Förändring i bostadsränta före skatt, procentenheter				
	-2	-1	1	2	3
5,2	+37	+16	-12	-21	-29
9,2	+18	+8	-7	-13	-19
11,2	+14	+7	-6	-11	-16

Anm. Siffrorna anger prisförändring vid olika permanenta förändringar av bostadsräntan före skatteavdrag för utgiftsräntor. Resultaten för 1 procentenhets ränteförändring blir desamma som om någon annan komponent i brukarkostnaden förändras med 0,7 procentenheter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Hur kan de senaste årens ränteutveckling ha påverkat bostadspriserna?

Ovan beskrevs i ett stiliserat exempel vad som skulle kunna hända med bostadspriserna vid en permanent ändring av räntenivån ifrån ett läge där ekonomin var i någon form av långsiktig jämvikt. Det kan också vara intressant att se hur bostadspriserna skulle ha utvecklats de senaste åren om man antar att hushållen utgått från brukarkostnadsmodellen och från de framtida räntor som de kunnat förvänta sig vid olika tidpunkter respektive den bostadsränta som sedan kom att realiseras.

BOSTADSPRISERNA PÅVERKAS AV RÄNTEUTVECKLINGEN ÄVEN OM DEN ÄR KÄND PÅ FÖRHAND

En viktig insikt ifrån brukarkostnadsmodellen är att bostadspriserna enligt modellen påverkas av förändringar i brukarkostnaden även om dessa är kända i förväg. Anledningen till detta är att det diskonterade värdet på boendetjänsterna ändras när diskonteringsfaktorn varierar med tiden.

Diagram 143 Beräknad rörlig bostadsränta

Procent

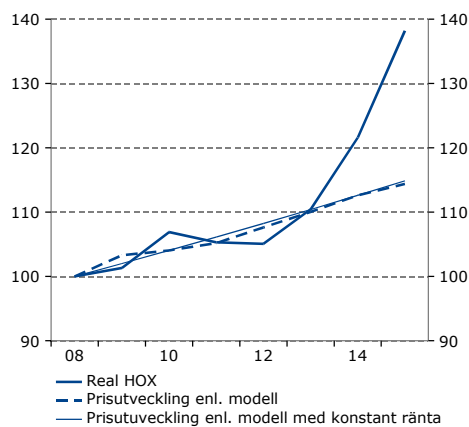

Anm. Bostadsränta approximerad med reporänta plus 2 procentenheter.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Reala bostadspriser för en given ränteutveckling

Index 2008=100, årsmedelvärden

Anm. HOX Sverige deflaterad med KPIF. Månadsvärden till och med november har använts för beräkningen av real HOX för 2015.

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

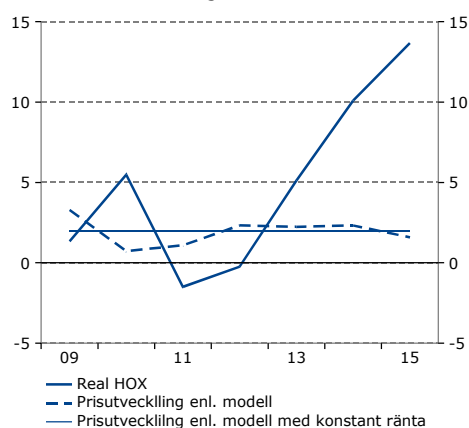
För att illustrera detta görs en hypotetisk beräkning med hjälp av brukarkostnadsmodellen. I denna beräkning antas att den faktiska bostadsräntan fram till och med tredje kvartalet 2015 var känd redan 2008. Dessutom antas att Konjunkturinstitutets prognos för bostadsräntan, beräknad som reporänteprognosen plus 2 procentenheter, fram till 2025 realiserar de kommande åren och är känd redan 2008. Från och med 2025 antas bostadsräntan ligga på en oförändrad nivå (se diagram 143). Bostadsprisernas utveckling för perioden 2008–2015 beräknas sedan utifrån brukarkostnadsmodellen givet dessa antaganden om bostadsräntan, antaganden om de andra kostnaderna som ingår i modellen samt ett antagande om utvecklingen av värdet på boendetjänster.⁷³ Prisutvecklingen från det stiliserade beräkningsexemplet återges i diagram 144 och diagram 145. De tunna linjerna illustrerar modellens prisutveckling med konstant ränta. Konstant ränta i modellen leder till att det reala bostadspriset ökar i samma takt som värdet av boendetjänsten, det vill säga med 2 procent per år.

Diagram 144 visar att det reala bostadspriset enligt brukarkostnadsmodellen varierar trots att ränteutvecklingen antas vara känd i förväg.

Från diagram 144 framgår det också att bostadspriserna skulle ökat med ungefär 14 procent under perioden 2008–2015 givet de antaganden som gjorts i beräkningarna. Uppgången som observerats i HOX-index är emellertid betydligt större än vad som skulle impliceras av modellen. Slutsatsen är att om räntenedgången varit känd på förhand kan den inte förklara den kraftiga uppgången i bostadspriserna. Även om beräkningsantaganden i modellen är stiliserade indikerar utvecklingen att andra faktorer sannolikt har bidragit till bostadsprisutvecklingen.

Diagram 145 Reala bostadspriser för en given ränteutveckling

Procentuell förändring

Anm. HOX Sverige deflaterad med KPIF. Månadsvärden till och med november har använts för beräkningen av real HOX för 2015.

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

SUCCESSIVA REVIDERINGAR AV RÄNTEFÖRVÄNTNINGAR KAN HA STOR PÅVERKAN PÅ BOSTADSPRISERNA

En anledning till att den simulerade prisutvecklingen i föregående exempel ligger under den verkliga prisutvecklingen skulle kunna vara att den bostadsränta som observerats under perioden från 2008 och framåt inte varit den ränta som hushållens förväntat sig vid olika tidpunkter. I stället skulle det kunna vara så att hushållen gradvis reviderat ner sina ränteförväntningar i takt med att räntorna sjunkit, vilket skulle kunna ha bidragit till en större bostadsprisuppgång.

⁷³ Som inflationsmått har utfall för KPIF använts. KPIF och reporänta för åren 2015 till och med 2025 är Konjunkturinstitutets prognoser. Efter 2025 antas bostadsräntan vara oförändrad på 6 procent. Likaså antas inflationen vara 2 procent efter 2025.

För att illustrera en sådan situation räknas bostadspriset i brukarkostnadsmodellen fram utifrån de ränteprognoser som Konjunkturinstitutet haft vid olika tidpunkter. Hushållens ränteförväntningar vid olika tidpunkter antas i och med detta motsvara Konjunkturinstitutets prognoser vid dessa tidpunkter. Hushållens revidering av ränteförväntningarna motsvaras alltså av revideringen i Konjunkturinstitutets prognoser. Prognoserna för bostadsräntan vid olika tidpunkter återges i diagram 146.⁷⁴

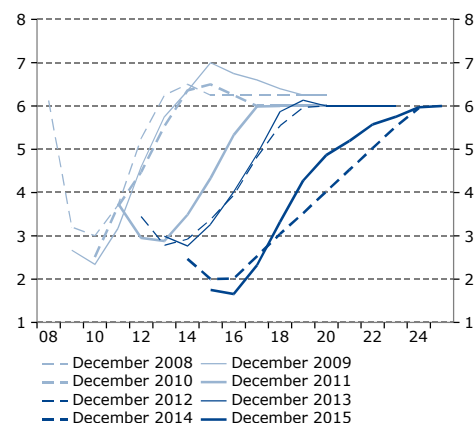
Ränteprognoserna från diagram 146 används i brukarkostnadsmodellen för att räkna ut bostadspriset, för respektive prognosår. Detta innebär att ränteprognosen från 2008 ger bostadspriset år 2008, ränteprognosen från 2009 ger priset 2009 och så vidare. Prisutvecklingen blir den streckade linjen i diagram 147. Den beräknade prisutvecklingen ligger nu närmre den verkliga utvecklingen enligt HOX-indexet än vad som var fallet då den realiserade bostadsräntan användes. Successiva nedrevideringar i ränteförväntningarna skulle således kunna vara en delförklaring till att bostadspriserna ökat kraftigt de senaste åren.⁷⁵ På motsvarande sätt skulle kommande upprevideringar av ränteförväntningarna kunna komma att bidra till lägre bostadspriser framöver.

Den framtida ränteutvecklingen spelar stor roll för hur bostadspriserna utvecklas

Från de exempel som presenterats ovan är det tydligt att bostadsräntan spelar en mycket central roll för prisutvecklingen på bostäder. Oavsett vad hushållen har för förväntningar om framtida bostadsräntor så kommer den framtida ränteutvecklingen att påverka bostadspriserna. Om det skulle visa sig att det kommer en ränteuppgång som är oförväntat stor kan effekterna på bostadspriserna bli större än om uppgången är i linje med förväntningarna. Detta kan illustreras genom att jämföra bostadsprisutvecklingen från brukarkostnadsmodellen under olika antaganden om den framtida ränteutvecklingen.

I diagram 148 presenteras tre olika banor för framtida bostadsräntor. Två av banorna baseras på Riksbankens och Konjunkturinstitutets prognoser för reporäntan medan den tredje utgår från hushållens boränteförväntningar från Konjunkturba-

Diagram 146 Olika räntebanor
Bostadsränteprognoser, procent

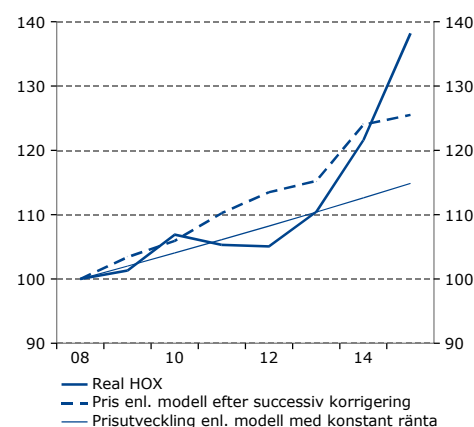

Anm. Bostadsränta approximerad med reporänta plus 2 procentenheter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 Modellsimulerade bostadspriser och HOX-index

Index 2008=100, årsmedelvärden

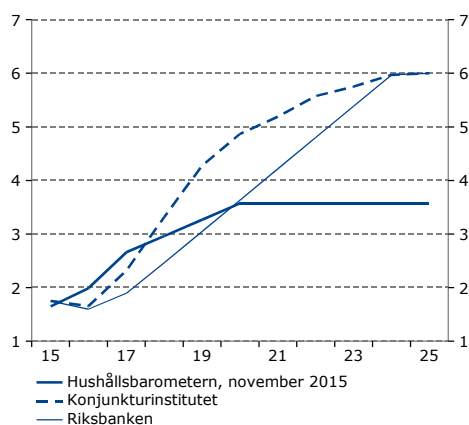

Anm. HOX Sverige deflaterad med KPIF. Månadsvärden till och med november har använts för beräkningen av real HOX för 2015.

Källor: Valueguard och Konjunkturinstitutet.

⁷⁴ Bostadsräntan approximeras med reporäntan plus två procentenheter.

⁷⁵ Det kan noteras att brukarkostnadsmodellens baslibrering för alla komponenter förutom bostadsräntan har använts i beräkningarna. Om övriga brukarkostnader utgör en lägre andel av priset, vilket skulle kunna vara fallet i exempelvis storstäderna, skulle modellresultaten ge en högre prisökning.

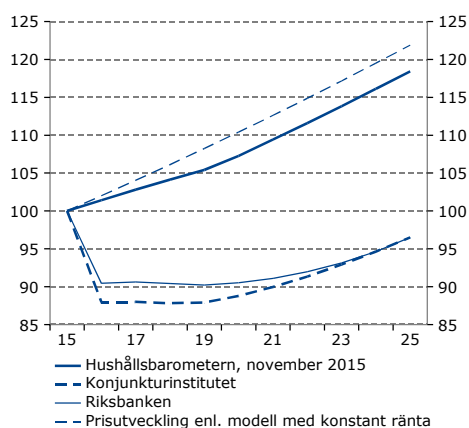
Diagram 148 Bostadsränteprognoser
Procent

Anm. Bostadsräntan från Konjunkturinstitutet och Riksbanken beräknas som reporäntan plus 2 procentenheter. Se också fotnot 76.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Modellsimulerade reala bostadspriser

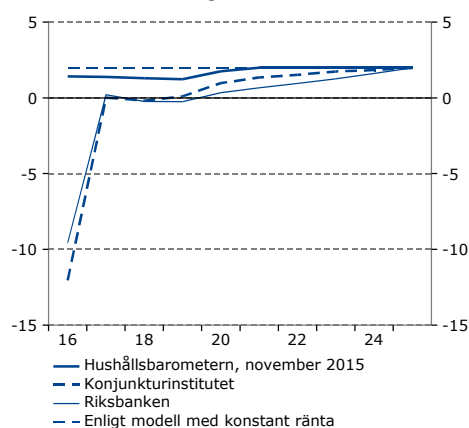
Index 2015=100, årsmedelvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Modellsimulerade reala bostadspriser

Procentuell förändring

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

rometern.⁷⁶ I Konjunkturbarometern tillfrågas hushållen om sina förväntningar om den rörliga bostadsräntan på ett, två och fem års sikt. Under antagandet att förväntningen på fem års sikt motsvarar en långsiktig förväntan kan tre olika utvecklingsbanor för bostadspriserna nu simuleras. Dessa återges i diagram 149 och diagram 150.

Från diagram 149 framgår det att den simulerade prisutvecklingen skiljer sig mycket åt beroende på vilket antagande som görs om den framtida ränteutvecklingen.

LÄGRE BOSTADSPRISER MED KONJUNKTURINSTITUTETS PROGNOSE OM STIGANDE RÄNTOR

Om bostadspriserna från och med december 2015 bestäms utifrån brukarkostnadsmodellen och den ränteutveckling som ges från Konjunkturbarometern skulle de reala bostadspriserna öka med något mindre än 2 procent per år fram till 2020 (se diagram 150). Därefter, när räntan förväntas förbli konstant blir ökningen 2 procent per år. Men om bostadspriserna, från och med december 2015, i stället skulle bestämmas av de andra ränteutvecklingarna, som baseras på Riksbankens respektive Konjunkturinstitutets reporänteprognoser, skulle två saker inträffa. För det första så skulle bostadspriserna direkt bli 10 respektive 12 procent lägre.⁷⁷ Detta beror på att nivån på bostadsräntan förväntas bli högre i framtiden. Eftersom brukarkostnadsmodellen medför ett framåtblickande beteende innebär detta att priset blir lägre direkt när ränteförväntningarna ändras. För det andra så skulle bostadspriserna växa långsammare under nästan alla år fram till 2025. Detta beror på att räntorna nu väntas stiga under hela perioden fram till år 2025. Först när ränteuppgången avstannar kommer de reala bostadspriserna att öka med sin långsiktiga takt, det vill säga med 2 procent per år. Den sammanlagda effekten av att beräkna priserna utifrån Riksbankens respektive Konjunkturinstitutets prognoser skulle bli att de reala bostadspriserna blir ungefär 20 procent lägre år 2025 än vad som hade varit fallet om ränteutvecklingen baserades på vad hushållen svarar i Konjunkturbarometern samt att hushållens långsiktiga ränteförväntningar motsvarar förväntningarna på fem års sikt.

⁷⁶ Vi använder Riksbankens prognos från oktober 2015 och Konjunkturbarometerens hushållsenkät från november 2015. Riksbankens reporänteprognos sträcker sig fram till 2018. Därefter antas att reporäntan ökar linjärt till samma nivå som i Konjunkturinstitutets prognos år 2024. Därefter antas räntorna vara konstanta. Förväntningarna om den rörliga räntan om fem år från Konjunkturbarometern antas motsvara förväntningarna om den rörliga räntan ända fram till 2025.

⁷⁷ I detta hypotetiska exempel sker skiftet i de reala bostadspriserna direkt från år 2015 till år 2016, eftersom förväntningarna på framtida räntor ändras direkt. Det kan dock vara mer realistiskt med en gradvis förändring under en längre tid, i linje med vad som sker i avsnittet om successiva revideringar av ränteförväntningar.

Räkneexemplet är givetvis hypotetiskt och effekterna kan bli både större eller mindre beroende på i vilken utsträckning den framtida ränteutvecklingen avviker från hushållens förväntningar. Man kan notera att resultatet, storleksmässigt, är något större än den bostadsprisnedgång på 12 procent som Internationella valutafonden, IMF, beräknar kunna följa på en uppgång i reala bostadsräntor med 1,5 procentenheter.⁷⁸ Resultatet är i linje med beräkningarna i tabell 20 om ränteförändringen i baskalibreringen antas vara ungefär 2,5 procentenheter, vilket är den ungefärliga ränteskillnaden efter 2025 i diagram 148. Det är värt att åter notera att om övriga brukarkostnader skulle vara lägre så skulle skillnaden i bostadspriserna bli större år 2025 då de olika ränteutvecklingarna jämförs.

Hur bostadspriserna verkligen kommer att utveckla sig framöver beror således till mycket stor del på hur dagens förväntan om den framtida ränteutvecklingen ser ut och hur denna förväntan förhåller sig till hur ränteutvecklingen verkligen kommer att se ut framöver.

Om en lång period med låga räntor innebär att hushållens förväntningar om framtida bostadsräntor blir alltför låga finns det en risk att bostadspriserna drivs upp till nivåer som inte är hållbara på sikt. Därför är det viktigt att hushållen har klart för sig att räntenivåerna i dagsläget inte kommer att hålla i sig för all framtid. Om det går att undvika en situation där hushållen förväntar sig alltför låga framtida räntor skulle riskerna som kan hota den finansiella och den makroekonomiska stabiliteten också kunna hållas tillbaka.

⁷⁸ IMF beräknar att bostäderna i Sverige är övervärderade med ungefär 5,5 procent samt att en ränteuppgång på 1,5 procentenheter innebär en bostadsprisnedgång på 6,5 procent, se *Sweden - Staff Report for the 2015 Article IV Consultation*, 13 november 2015, IMF.

FÖRDJUPNING

Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige

Flyktinginvandringen till Sverige påverkar den makroekonomiska utvecklingen och förutsättningarna för den ekonomiska politiken. Konjunkturinstitutet bedömer att flyktinginvandringen på sikt höjer ekonomins utbudspotential. Antalet personer i arbetskraften blir fler och därför kan fler bli sysselsatta på sikt, trots att jämviktsarbetslösheten blir högre. Samtidigt påverkar flyktinginvandringen efterfrågan i ekonomin. De offentliga utgifterna stiger, främst via ökad offentlig konsumtion. Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att efterfrågeeffekterna är betydligt större än utbudseffekterna de närmaste åren. Det leder till högre resursutnyttjande, högre inflation och ett behov av en mindre expansiv penningpolitik framöver.

Under hösten 2015 har antalet asylsökande till Sverige ökat betydligt. Flyktinginvandringen påverkar den makroekonomiska utvecklingen och förutsättningarna för den ekonomiska politiken. En större befolkning medför att det på sikt finns en större arbetskraft till förfogande. Det ökar ekonomins möjlighet att producera varor och tjänster, det vill säga ekonomins *utbud* kan bli högre. En större befolkning medför även att ekonomins *efterfrågan* ökar, via ökad offentlig och privat konsumtion samt investeringar i produktionskapacitet och bostäder.

Denna fördjupning syftar till att redovisa hur Konjunkturinstitutets prognos har reviderats jämfört med augusti 2015 till följd av den högre flyktinginvandringen till Sverige. Särskilt fokus ligger på de fem närmast kommande åren. De långsiktiga makroekonomiska effekterna av flyktinginvandring ligger utanför ramen för denna fördjupning. Det första avsnittet beskriver flyktinginvandringen och dess effekter på befolkningsprognosen. Därefter presenteras Konjunkturinstitutets bedömning av flyktinginvandringens effekter på ekonomins utbudssida.⁷⁹ I det tredje avsnittet analyseras effekterna på offentliga finanser och slutligen följer en redogörelse av effekterna på den makroekonomiska utvecklingen i stort.

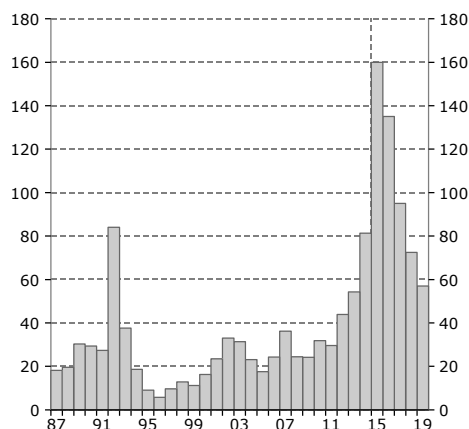
Migrationsverkets prognos från oktober ligger till grund för bedömningen

Konjunkturinstitutets prognoser och scenarier baseras på SCB:s befolkningsprognos från november. SCB:s befolkningsprognos baseras i sin tur bland annat på Migrationsverkets prognos från oktober över antalet asylsökande och anhöriginvandrare. SCB har använt sig av Migrationsverkets huvudsce-nario. Därefter har dock flera saker hänt som kan påverka tillväxten i befolkningen. Inledningsvis ökade antalet asylsökande snabbare än väntat. I slutet av november aviserade regeringen ett antal åtgärder för att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige. Åtgärderna innefattar bland annat tillfälliga uppehållstillstånd, begränsad anhöriginvandring och krav på ID-handlingar. Vidare har EU slutit ett avtal med Turkiet i syfte att minska antalet flyktingar till Europa. Under december har antalet asylsökande i Sverige dämpats. I dagsläget är det svårt att bedöma vilka effekter regeringens och EU:s åtgärder kommer att få. Konjunkturinstitutet har därför utgått från SCB:s uppdaterade be-folkningsprognos. Prognosen är förknippad med större osäkerhet än vanligt och flyktingströmmarna kommer att påverkas av politiska beslut i både Sverige och andra länder (se vidare kapitlet "Osäkerhet i prognosen").

⁷⁹ Prognosen reviderades även i juni till följd av ökad flyktinginvandring, se Konjunkturinstitutet (2015a).

Diagram 151 Asylsökande

Tusental

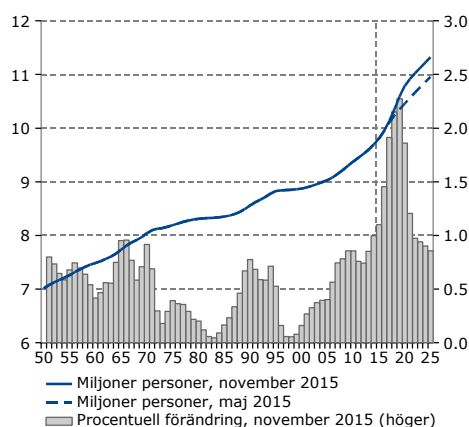

Anm. 2015–2019 avser Migrationsverkets huvudscenari, oktober 2015.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 152 Befolkning

Miljoner personer respektive procentuell förändring

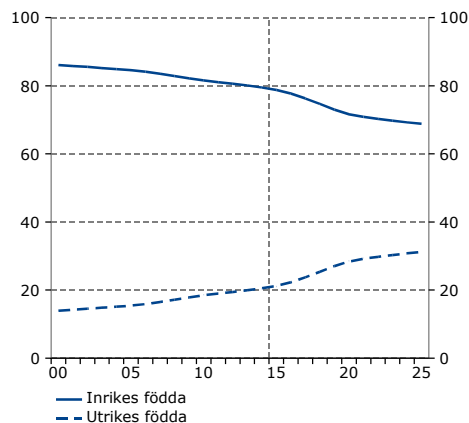

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Andelen inrikes respektive utrikes födda i befolkningen 20–64 år

Procent

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Historiskt hög flyktinginvandring

De senaste månaderna har antalet asylsökande till Sverige och Europa ökat dramatiskt. Sverige är ett av de EU-länder som tar emot flest asylsökande relativt befolkningen.⁸⁰ År 2015 beräknas ca 160 000 personer söka asyl i Sverige (se diagram 151). Det är fler än någonsin tidigare. Ca 35 000 personer av de asylsökande är ensamkommande barn. De asylsökande kommer huvudsakligen från Afghanistan, Irak och Syrien.

ASYLSÖKANDE PÅVERKAR BEFOLKNINGSSTATISTIKEN MED EFTERSLÄPNING

I oktober presenterade Migrationsverket uppdaterade prognoser över antalet asylsökande och anhöriginvandrare.⁸¹ Betydligt fler personer väntas nu söka och erhålla asyl i Sverige jämfört med tidigare prognos (se tabell 21).⁸² SCB har på basis av detta uppdaterat sin befolkningsprognos från maj 2015. Eftersom det stora antalet asylsökande har lett till längre handläggningstider hos Migrationsverket, ca 15–24 månader, dröjer det innan de asylsökande erhåller uppehållstillstånd och blir folkbokförda i Sverige (se fördjupningen ”Från asylsökande till arbetssökande – det svenska flyktingmottagandet”). Befolkningsprognosen är därför främst uppreviderad från 2017 och framåt (se tabell 21). Befolkningen växer dock starkt även 2015 och 2016 (se diagram 152).

Tabell 21 Revideringar av befolkningsprognosen

Tusental personer

	2015	2016	2017	2018	2019
Asylsökande ¹	160	135	95	73	57
Revidering ²	70	55	25	13	10
Befolkning ³	9 803	9 945	10 136	10 354	10 589
Revidering ⁴	–10	–8	34	117	239
Befolkning, 15–74 år ³	7 263	7 349	7 466	7 597	7 735
Revidering ⁴	–7	–4	28	93	186
Befolkning, 20–64 år ³	5 648	5 713	5 804	5 907	6 022
Revidering ⁴	–7	–7	17	68	146

¹ Migrationsverkets huvudscenari 2015–2019. ² Jämfört med Migrationsverkets huvudscenari i februari. ³ SCB, november. ⁴ Jämfört med SCB i maj.

Anm. Beräknade årsmedelvärden av befolkningen.

Källor: Migrationsverket, SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸⁰ Se fördjupningen ”A first assessment of the macroeconomic impact of the refugee influx”, i Europeiska kommissionen (2015).

⁸¹ Se Migrationsverket (2015b).

⁸² Jämfört med Migrationsverkets prognos från februari som låg till grund för SCB:s befolkningsprognos i maj, se Migrationsverket (2015a).

Enligt SCB:s befolkningsprognos från november ökar antalet personer i befolkningen med drygt 1,5 miljoner personer, det vill säga drygt 15 procent, mellan 2015 och 2025. Det är den högsta befolkningstillväxten sedan befolkningsstatistik började föras i Sverige 1750 (se diagram 152). Ökningen beror till stor del på att flyktinginvandringen är och väntas förbli hög de närmast kommande åren.

Andelen äldre (det vill säga 65 år och äldre) är lägre bland den utrikes födda befolkningen jämfört med den inrikes födda befolkningen, omkring 15 procent jämfört med 20 procent (se tabell 22). Det förklaras av att en stor andel av de som invandrar till Sverige är i arbetsför ålder samtidigt som invandringen har ökat på senare år. Under perioden 2015–2025 väntas antalet utrikes födda i befolkningen 20–64 år öka med omkring 770 000 personer. Samtidigt väntas antalet inrikes födda personer i arbetsför ålder minska med ca 100 000 personer. Det innebär att andelen utrikes födda av befolkningen i arbetsför ålder ökar från ca 21 procent till ca 31 procent under perioden (se diagram 153).

Tabell 22 Befolkning, 2014

Procent av den inrikes respektive utrikes födda befolkningen samt befolkningen totalt

	Inrikes	Utrikes	Totalt
0–19 år	25	12	23
20–64 år	55	73	58
65– år	20	15	20

Källa: SCB.

DEN DEMOGRAFISKA FÖRSÖRJNINGSKVOTEN STIGER TROTS INVANDRING

Sedan 2007 har den demografiska försörjningskvoten stigit (se diagram 154 och förklaring i marginalen).⁸³ Den demografiska försörjningskvoten förväntas stiga ytterligare fram till 2025. Det innebär att de som är i arbetsför ålder måste försörja fler. Uppgången drivs av att både andelen unga och äldre i befolkningen ökar (se diagram 155). Den reviderade befolkningsprognosen medför att den demografiska försörjningskvoten ökar något långsammare jämfört med prognosen i augusti 2015 (se diagram 154).

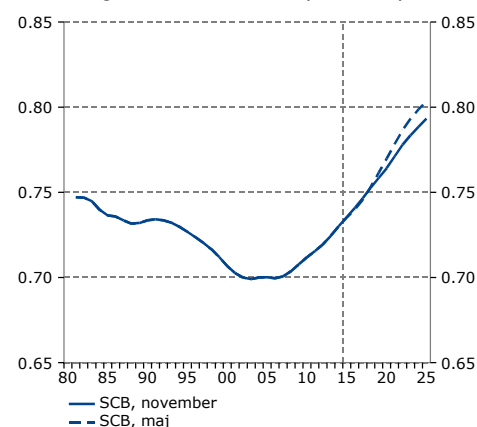
OVANLIGT OSÄKER BEFOLKNINGSPROGNOS

Revideringar av befolkningsprognosen är inget ovanligt. Även i maj 2015 gjorde SCB en större översyn av befolkningsprognosen.

⁸³ Den ekonomiska försörjningskvoten beskrivs i nästa avsnitt.

Diagram 154 Demografisk försörjningskvot

Befolkning utanför arbetsför ålder som andel av befolkningen i arbetsför ålder (20–64 år)

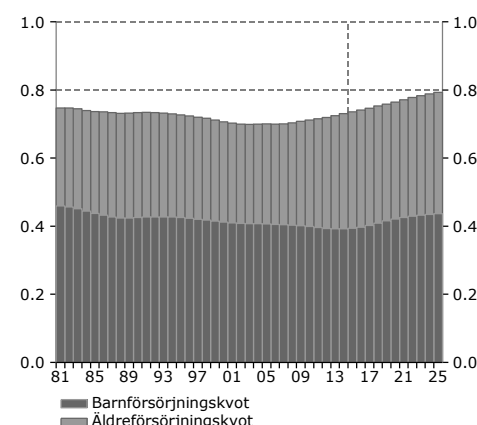

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Demografisk försörjningskvot

Befolkning utanför arbetsför ålder som andel av befolkningen i arbetsför ålder (20–64 år)

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

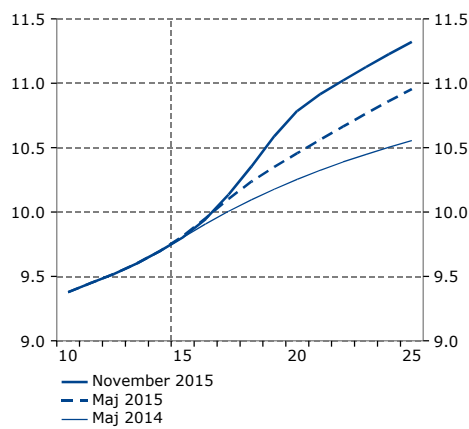
Försörjningskvoter

Den **demografiska försörjningskvoten** definieras som antalet personer i åldern 0–19 år samt 65 år eller äldre i förhållande till antalet personer i arbetsför ålder. Arbetsför ålder definieras här som 20–64 år eftersom sysselsättningsgraden är relativt låg utanför denna åldersgrupp. Den demografiska försörjningskvoten kan delas upp i en **barnförsörjningskvot** som definieras som antalet individer 0–19 år i relation till befolkningen i arbetsför ålder samt en **åldreförsörjningskvot** som definieras som antalet individer 65 år eller äldre i relation till befolkningen i arbetsför ålder.

Den **ekonomiska försörjningskvoten** definieras som antalet ekonomiskt inaktiva (det vill säga ej sysselsatta) i befolkningen i förhållande till antalet sysselsatta i befolkningen.

Diagram 156 SCB:s befolkningsprognos vid olika tillfällen

Miljoner personer

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Vad är jämviktsarbetslöshet?

Konjunkturinstitutet använder den definition av jämviktsarbetslöshet som baseras på Peter A. Diamond, Dale T. Mortensen och Christopher A. Pissarides forskning. Jämviktsarbetslösheten beror enligt denna definition inte på kortsiktiga variationer i nominella variabler såsom löner, priser och inflationsförväntningar. Jämviktsarbetslösheten påverkas endast av så kallade strukturella (reala) faktorer, såsom takten i strukturomvandlingen, hur effektivt vakanser och arbetssökande lyckas hitta varandra, ersättningsgraden i försäkringssystemen och parternas agerande på lokal och central nivå. Om de strukturella faktorerna förändras anpassas jämviktsarbetslösheten till en ny nivå som varaktigt är förenlig med inflationsmålet.

Djupa och långvariga lågkonjunkturer kan påverka jämviktsarbetslösheten genom att strukturella faktorer förändras. Exempelvis kan individers kompetens och sökaktivitet påverkas negativt av långvarig frånvaro från arbetsmarknaden. Det försämrar matchningen mellan vakanser och arbetslösa när konjunkturen vänder, vilket är detsamma som att jämviktsarbetslösheten stigit. Dessa fenomen brukar ibland benämnas "persistenseffekter".

sen (se diagram 156).⁸⁴ Det är naturligt inte minst då flyktingströmmar är svåra att prognostisera. Det råder stor osäkerhet kring den nuvarande befolkningsprognosen. Utvecklingen kommer att påverkas av politiska beslut om flyktingmottagande både i Sverige och i andra länder (se kapitlet "Osäkerhet i prognosen").

Utbudseffekter av flyktinginvandring på arbetsmarknaden

I detta avsnitt behandlas flyktinginvandringens effekter på ekonomins utbudssida, med fokus på arbetskraft och jämviktsarbetslöshet. Men flyktinginvandringen till Sverige påverkar även ekonomins efterfrågesida. De samlade effekterna på arbetskraft och arbetslöshet presenteras tillsammans med andra makroekonomiska variabler i det sista avsnittet.

VAD SÄGER FORSKNINGSLITTERATUREN?**Etableringen på arbetsmarknaden tar tid**

Det stora inflödet av flyktinginvandrare kommer att påverka den svenska arbetsmarknaden på flera sätt. Effekterna beror till stor del på i vilken utsträckning flyktingarna kommer in på arbetsmarknaden och hur snabbt detta sker. Inledningsvis förväntas jämviktsarbetslösheten stiga eftersom det tar tid för de nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. De flyktinggrupper som kommit till Sverige har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än den befintliga befolkningen. Dessutom saknar många relevant arbetslivserfarenhet, kontakter och språkkunskaper för att snabbt kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Det är även troligt att höga lägstalöner utgör ett hinder för många flyktingar att komma i arbete.⁸⁵ Även för de flyktingar som har högre utbildning tar det ofta lång tid att få ett arbete.⁸⁶ Det är dock möjligt att en större befolkning som kommer från samma område leder till förändrade sysselsättnings- och rekryteringsmönster, eftersom sociala kontakter och nätverk är viktiga vid rekrytering.⁸⁷

⁸⁴ Se SCB (2015a).⁸⁵ Arbetslöshetsgapet, det vill säga skillnaden i arbetslöshet mellan utrikes och inrikes födda, är generellt sett mindre i länder med större löneskillnader, se IMF (2015a).⁸⁶ Se SCB (2015b).⁸⁷ Se exempelvis Åslund m.fl. (2014).

Påverkan på den befintliga befolkningen av flyktinginvandring

Ett stort inflöde av flyktinginvandrare kan även påverka arbetsmarknadens funktionssätt och därmed arbetslösheten, sysselsättningen och lönerna för den befintliga befolkningen. Enligt nationalekonomisk teori kan det ökade utbudet av arbetskraft på kort sikt leda till lägre löner, eftersom det tar tid att bygga upp den produktiva stocken av realkapital. Negativa arbetsmarknadseffekter kan även uppstå för de grupper i den befintliga befolkningen som flyktinginvandrarna utgör ett substitut till. Ett ökat utbud av relativt okvalificerad arbetskraft borde i första hand påverka relativlönen och arbetslösheten bland lågkvalificerad arbetskraft, exempelvis personer som saknar gymnasieutbildning och de utomeuropeiskt födda som redan finns i landet. De lägre lönerna kan i sin tur minska arbetskraftsdeltagandet bland dessa grupper.

Positiva löne- och sysselsättningseffekter kan i stället uppstå för grupper som utgör ett komplement till flyktinginvandrarna, det vill säga mer kvalificerad arbetskraft. Ur ett teoretiskt perspektiv är det dock inte klart hur lönerna för mer kvalificerad arbetskraft påverkas av större utbud av lågkvalificerad arbetskraft, men med rimliga antaganden är effekterna mindre än för lågkvalificerad arbetskraft.⁸⁸ På längre sikt kan det ökade utbudet av lågkvalificerad arbetskraft påverka näringsstrukturen och produktionsteknologin så att efterfrågan på lågkvalificerad arbetskraft stiger. Det kan också uppstå positiva effekter om den ökade invandringen leder till större specialisering och mer kvalificerade jobb för den befintliga befolkningen.

Liten vägledning från empiriska studier

Det är svårt att empiriskt belägga och kvantifiera arbetsmarknadseffekterna av ökad invandring. Många studier pekar på att de totala effekterna av invandring på de inrikes föddas sysselsättning och löner är små.⁸⁹ Effekterna varierar dock beroende på vilka grupper som studeras. Empiriska studier tyder på att det kan finnas vissa negativa effekter på löner och sysselsättning bland de lågutbildade och utrikes födda som redan finns i landet.⁹⁰ Studier baserade på europeiska data finner generellt mindre löneeffekter än de baserade på amerikanska data. Det kan bero på att lönestelheten är större i Europa jämfört med USA, men också på att det tar längre tid för invandrare att komma i syssel-

⁸⁸ Se Cahuc och Zylberberg (2004).

⁸⁹ Se exempelvis Pekkala Kerr och Kerr (2011) för en översikt.

⁹⁰ IMF (2015b).

sättning i Europa.⁹¹ Flyktinginvandring har större effekter på arbetslösheten i länder med en rigid arbetsmarknad.⁹² De negativa ekonomiska effekterna av invandring är större om arbetslösheten är hög i utgångsläget och om det finns stora matchningsproblem på arbetsmarknaden.⁹³ Vissa studier tyder på att det kan finnas positiva effekter för lågutbildade inrikes födda eftersom dessa söker sig till mer kvalificerade jobb.⁹⁴

I dagens läge med mycket stora flyktingvolymerna kan det vara missvisande att dra slutsatser från studier som undersöker effekter av relativt små volymer av invandrare. De flesta studier har dessutom inte specifikt tittat på flyktinginvandring. Det är rimligt att tro att flyktingar generellt sett har lägre sannolikhet att hitta ett arbete än de som kommit till Sverige som arbetskraftsinvandrare. Löne- och sysselsättningsskillnaderna mellan flykting- och arbetskraftsinvandrare är ofta väldigt långvariga.⁹⁵ De stora flyktingvolymerna innebär också att det uppstår flaskhalsar i mottagningen vilket ytterligare kan försena etableringen på arbetsmarknaden för många flyktingar.

LÄGRE ARBETSKRAFTSDELTAGANDE

I Konjunkturinstitutets bedömning av flyktinginvandringens effekter på arbetskraft och jämviktsarbetslöshet har hänsyn tagits till de nyanländas arbetskraftsstatus på både kort och längre sikt.

Mot bakgrund av att fler personer nu söker asyl och erhåller uppehållstillstånd i Sverige växer befolkningen i åldern 15–74 år snabbare än tidigare prognostiserats (se tabell 21). Framskrivningar med Konjunkturinstitutets demografiska modell KAMEL visar att den nya befolkningsprognosen medför en snabbare tillväxt i arbetskraften.⁹⁶ Men i ett skede där flyktinginvandringen till Sverige är betydligt högre än tidigare år kan en ren demografisk framskrivning bli missvisande. Det beror på att det normalt sett tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmark-

⁹¹ Pekkala Kerr och Kerr (2011).

⁹² Peri (2014).

⁹³ IMF (2015b).

⁹⁴ Se Foged och Peri (2015).

⁹⁵ Se exempelvis Åslund och Rooth (2007).

⁹⁶ I KAMEL används utfallsdata från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) för en rad variabler såsom arbetskraft och sysselsättning fördelade på kön, ålder och fyra födelseländer/regioner (Sverige, Norden exkl. Sverige, Europa exkl. Norden samt utanför Europa). Med hjälp av SCB:s befolkningsprognos skrivs dessa variabler fram utifrån ett givet startår (i dagsläget 2014). Modellen fångar hur en ändrad sammansättning av befolkningen 15–74 år påverkar arbetsmarknaden över tid givet oförändrade förutsättningar i övrigt. För en närmare beskrivning se Konjunkturinstitutet (2012b).

naden.⁹⁷ Personer som varit i Sverige en kort tid deltar i arbetskraften och är sysselsatta i mindre utsträckning än de som varit i Sverige en längre tid. Samtidigt är arbetslösheten hög bland de med kort tid i Sverige (se diagram 157).⁹⁸ Konjunkturinstitutet bedömer därför att arbetskraftsdeltagandet bland de nyanlända flyktinginvandrarna inledningsvis är lägre än för genomsnittet av utomeuropeiskt födda under ett antal år (se tabell 23).⁹⁹ Efter 15 år antas arbetskraftsdeltagandet bland de flyktingar som nu anländer ha stigit så mycket att genomsnittet för samtliga utomeuropeiskt födda är det samma som det var 2014, det vill säga 70,4 procent.

Tabell 23 Konjunkturinstitutets antaganden av arbetsmarknadsstatus för utomeuropeiskt födda, 15–74 år

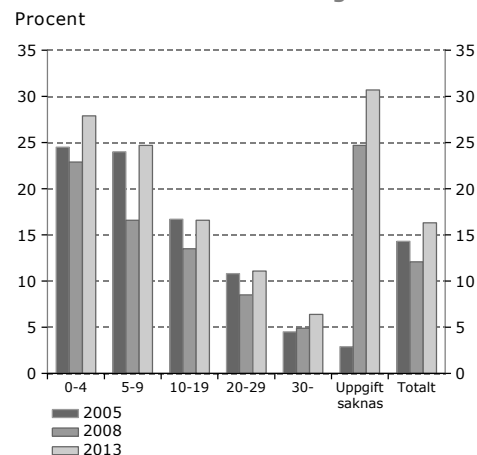
Procent av befolkningen respektive arbetskraften

	Arbetskrafts- deltagande	Sysselsätt- ningsgrad	Arbetslöshet
0–1 år i Sverige ¹	ca 50	ca 25	ca 55
Utfall samtliga 2014 ²	70,4	54,8	22,2

¹ Avser tid i som folkbokförd i Sverige. ² Motsvarande för åldersgruppen 20–64 år var 76,3 procent, 60,1 procent och 21,2 procent.

Flyktinginvandringen till Sverige medför att fler personer kommer att delta i arbetskraften. Sammantaget väntas ca 170 000 fler personer befinna sig i arbetskraften 2024 än i prognosen från augusti 2015, vilket motsvarar drygt 3 procent (se diagram 158).¹⁰⁰ De förhållandevis långa handläggningstiderna hos Migrationsverket medför att en stor del av de personer som nu söker asyl blir folkbokförda först 2017. Arbetskraften är därför främst uppreviderad 2017 och framåt. Konjunkturinstitutet gjorde även en betydande upprevidering av arbetskraften i prognosen i juni 2015 som en följd av revideringar i SCB:s befolkningsprognos i maj.

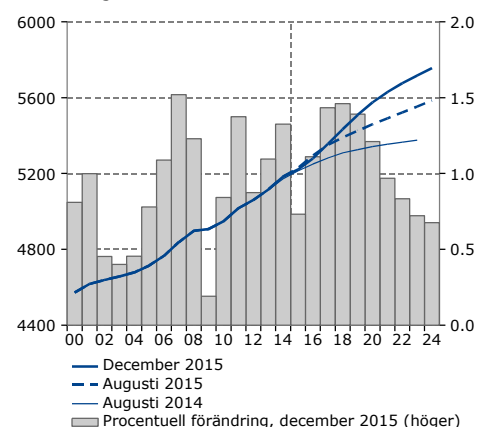
Diagram 157 Arbetslöshet utrikes födda efter antal år i Sverige

Källa: SCB.

Diagram 158 Arbetskraft

Tusental personer respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

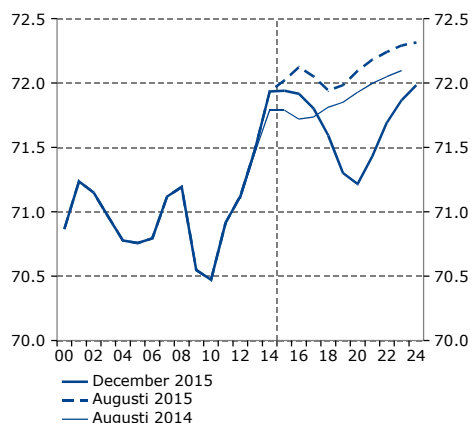
⁹⁷ För en närmare redogörelse, se fördjupningen "Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden" i Konjunkturinstitutet (2015a).

⁹⁸ Konjunkturläget har också betydelse för arbetslösheten bland nyanlända, se Rooth och Åslund (2003).

⁹⁹ För en motsvarande bedömning avseende Tyskland, se Fratzscher och Junker (2015).

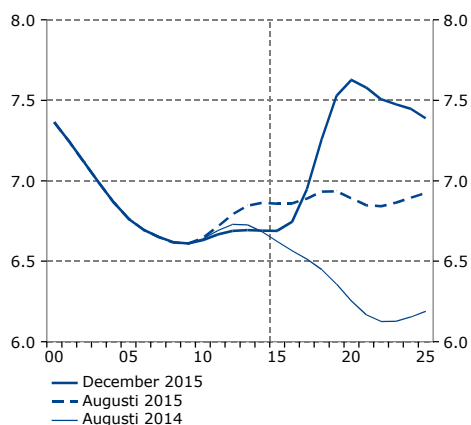
¹⁰⁰ Det är osäkert hur införandet av tillfälliga uppehållstillstånd kommer att påverka utvecklingen av antalet personer i arbetskraften. Tillfälliga uppehållstillstånd skulle kunna minska antalet personer som söker asyl i Sverige (om Sverige anses mindre attraktivt relativt andra länder). Tillfälliga uppehållstillstånd kan även medföra att fler får avslag på sin asylansökan och tvingas lämna Sverige. Det kan också öka andelen asylsökande som avviker från asylprocessen och vistas i Sverige som papperslösa. Tillfälliga uppehållstillstånd kan även både öka och minska incitamenten att söka och ta ett arbete. Incitamenten kan öka då personer med arbete får stanna i Sverige.

Diagram 159 Arbetskraftsdeltagande
Procent av befolkningen 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 160 Jämviktsarbetslöshet
Procent av potentiell arbetskraft respektive procentenheter

Källa: Konjunkturinstitutet.

Arbetskraftsdeltagandet, det vill säga antalet personer i arbetskraften i förhållande till befolkningen 15–74 år, blir dock lägre än i tidigare bedömning (se diagram 159).¹⁰¹ Antalet personer i arbetskraften har på denna horisont reviderats upp mindre än befolkningen 15–74 år. På längre sikt väntas fler nyanlända träda in på arbetsmarknaden, vilket påverkar arbetskraftsdeltagandet positivt.

HÖGRE JÄMVIKTSARBETSLÖSHET

Konjunkturinstitutet bedömer att flyktinginvandringen till Sverige höjer jämviktsarbetslösheten. Det förklaras huvudsakligen av två faktorer: snabb tillväxt i arbetskraften och ändrad sammansättning av arbetskraften.

Ett ökat arbetskraftsutbud skapar förutsättningar för långsiktigt högre sysselsättning¹⁰², men på kort sikt medför det att jämviktsarbetslösheten stiger. Det beror på att det tar tid för arbetsmarknaden att anpassa sig till det större utbudet av arbetskraft. Det skulle gälla även om ekonomin var i balans och de nya på arbetsmarknaden i genomsnitt hade samma kvalifikationer som den befintliga arbetskraften.¹⁰³ De närmaste åren väntas arbetskraften stiga i rask takt (se diagram 158). Konjunkturinstitutet bedömer att det höjer jämviktsarbetslösheten fram till år 2020. Tillväxten i arbetskraften väntas därefter successivt dämpas, vilket medför att jämviktsarbetslösheten minskar igen.

Den uppdaterade befolkningsprognosen innebär även en ändrad sammansättning av arbetskraften så att grupper med en svagare förankring på arbetsmarknaden ökar. Det höjer jämviktsarbetslösheten ytterligare. För nyanlända flyktinginvandrare som exempelvis saknar kunskaper i svenska språket, relevant utbildning samt formella och informella nätverk tar det längre tid att etablera sig på arbetsmarknaden.¹⁰⁴ Konjunkturinstitutet bedömer därför att arbetslösheten bland de nyanlända flyktinginvandrarna inledningsvis är högre jämfört med genomsnittet för övriga utomeuropeiskt födda (se tabell 23). Efter 15 år antas arbetslösheten bland flyktinginvandrarna vara på samma nivå som för genomsnittet av övriga utomeuropeiskt födda.

Sammantaget bedöms jämviktsarbetslösheten vara ca 0,5 procentenheter högre 2025 jämfört med prognosen i au-

¹⁰¹ Att arbetskraftsdeltagandet är högre i augustiprognosen 2015 jämfört med augustiprognosen 2014 beror på utfall.

¹⁰² Se Forslund (2015).

¹⁰³ Se Konjunkturinstitutet (2012a).

¹⁰⁴ Se fördjupningen "Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden" i Konjunkturinstitutet (2015a).

gusti 2015 (se diagram 160).¹⁰⁵ På längre sikt faller jämviktsarbetslösheten ner till strax under 7 procent. Konjunkturinstitutet höjde även bedömningen av jämviktsarbetslösheten i prognosen i juni 2015 till följd av en ny befolkningsprognos med ökat flyktmottagande. Det förklarar skillnaden mot prognosen i augusti 2014.

DEN EKONOMISKA FÖRSÖRJNINGSKVOTEN STIGER

Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att antalet sysselsatta blir ca 2,4 procent högre 2024 än i prognosen från augusti 2015 (se diagram 161).¹⁰⁶ Sysselsättningsgraden, det vill säga antalet sysselsatta relativt befolkningen 15–74 år, är dock lägre än i tidigare bedömning (se diagram 162). Det beror på att sysselsättningen reviderats upp mindre än befolkningen 15–74 år.

Den demografiska försörjningskvoten som presenterades tidigare speglar inte nödvändigtvis det försörjningsbeting som den förvärvsarbetade befolkningen står inför. Den ekonomiska försörjningskvoten, som speglar kvoten mellan icke-sysselsatta och sysselsatta i befolkningen, är i stället ett mer rättvisande mått på försörjningsbördan. De närmast kommande åren bidrar konjunkturutvecklingen till att sysselsättningen ökar starkt samtidigt som antalet folkbokförda personer ännu inte påverkats så mycket av 2015 års höga flyktninginvandring. Det innebär att den ekonomiska försörjningskvoten minskar något (se diagram 163). Därefter stiger den ekonomiska försörjningskvoten. Trots att de nyanlända flyktninginvandrarna i den nya befolkningsprognosen har en gynnsam åldersstruktur försämrar den ekonomiska försörjningskvoten något jämfört med prognosen i augusti 2015. Det beror på att de nyanlända flyktninginvandrarna inledningsvis bedöms ha en låg sysselsättningsgrad (se tabell 23).

BEDÖMNINGEN ÄR BEHÄFTAD MED STOR OSÄKERHET

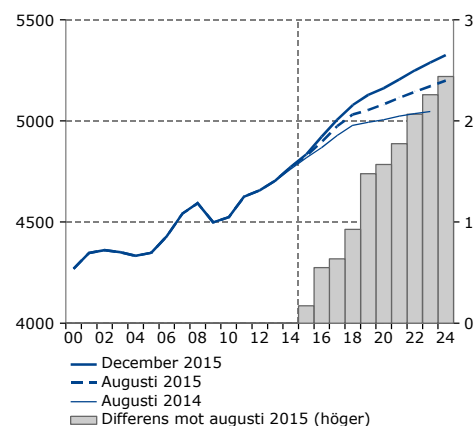
Bedömningen av effekterna av den stora flyktninginvandringen på den svenska arbetsmarknaden är behäftad med stor osäkerhet. En förlängd eller misslyckad etableringsprocess kan leda till persistent lågt arbetskraftsdeltagande och/eller hög arbetslöshet bland flyktninginvandrarna. Det kan i sin tur sätta stor press på de offentliga finanserna. Jämfört med i många andra länder finns

¹⁰⁵ Jämviktsarbetslösheten bedöms vara något lägre 2015 jämfört med tidigare bedömning. Under hösten har arbetslösheten minskat snabbare än väntat. Det är sannolikt att nyanlända flyktninginvandrare inte ingår i arbetskraftsundersökningarna (AKU) i den utsträckning som Konjunkturinstitutet räknat med, se rutan "Nyanlända i AKU" i Konjunkturinstitutet (2015c).

¹⁰⁶ De asylsökande har rätt att arbeta under asyltiden, men någon sådan statistik finns inte att tillgå. Det skulle dock inte påverka sysselsättningen mätt enligt AKU eftersom en person måste vara folkbokförd i Sverige för att ingå i AKU:s urval.

Diagram 161 Sysselsatta

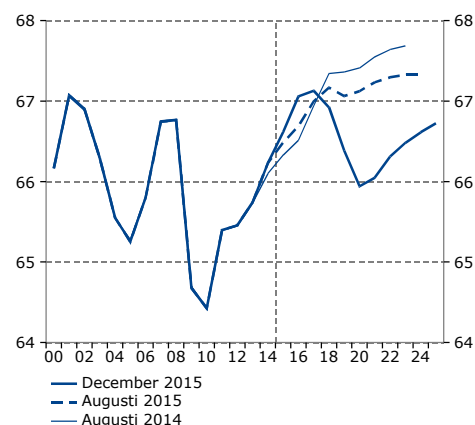
Tusental personer respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Sysselsättningsgrad

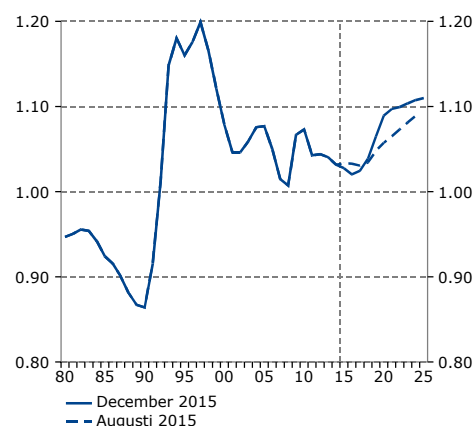
Procent av befolkningen 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 163 Ekonomisk försörjningskvot

Kvot mellan antalet ej sysselsatta i befolkningen och antalet sysselsatta

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

det få enkla jobb på den svenska arbetsmarknaden och lönestrukturen är sammanpressad.¹⁰⁷ Det krävs troligen större flexibilitet och strukturella åtgärder på arbetsmarknaden för att fler i den stora gruppen flyktinginvandrare ska få arbete.

Effekter av ökad flyktinginvandring på de offentliga finanserna

HÖGRE OFFENTLIGA UTGIFTER

Den ökade flyktinginvandringen innebär ökade utgifter för offentlig sektor. Konjunkturinstitutet baserar scenariot för de offentliga utgifterna på Migrationsverkets bedömning av myndighetens utgifter för migration och integration de närmaste åren.¹⁰⁸ På längre sikt, efter att en asylsökande beviljats uppehållstillstånd, ingår denne i befolkningsstatistiken. På denna tidshorisont grundar sig Konjunkturinstitutets beräkningar av de offentliga utgifterna också på flyktinginvandrarnas ålder, eftersom behovet av offentlig konsumtion i termer av vård, skola och omsorg varierar starkt med åldern.

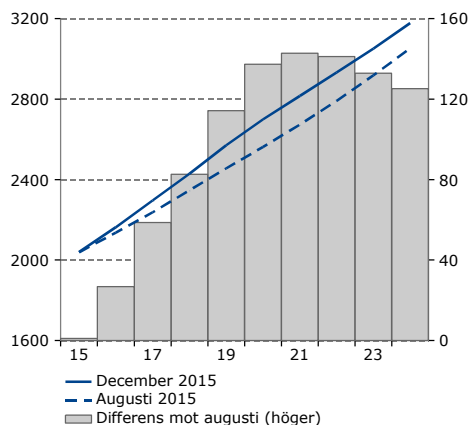
STÖRST ÖKNING AV OFFENTLIG KONSUMTION

Sammantaget revideras de offentliga utgifterna upp samtliga år jämfört med prognosen i augusti 2015, och med ca 140 miljarder kronor 2020 (se diagram 164). Den viktigaste, men inte den enda, anledningen till revideringen är den ökade flyktinginvandringen. Det är framför allt utgifterna för offentlig konsumtion som ökar. Det beror till stor del på att myndigheterna tillhandahåller boende och uppehälle för asylsökande.¹⁰⁹ Utgifterna för boende är betydande; över hälften av de totala konsumtionsutgifterna för invandringen 2016 kan hänföras till boendekostnader (se tabell 24). Särskilt utgiftskrävande är mottagandet av ensamkommande barn

Utöver detta innebär den stora flyktinginvandringen ett ökat behov av handlägningsresurser inom Migrationsverket, kostnader för domstolsprövning, och ersättning till kommunerna för att dessa ska tillhandahålla vård, skola och omsorg till de asylsökande. Asylsökande barn har rätt till skola, vård och tandvård

Diagram 164 Offentliga utgifter

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁰⁷ Se Konjunkturinstitutet (2015c) och IMF (2015a).

¹⁰⁸ En del av dessa utgifter uppstår i primärkommuner och landsting. Dessa finansieras i huvudsak av Migrationsverkets anslag genom att myndigheten kompenserar kommunerna med statsbidrag.

¹⁰⁹ Se fördjupningen "Från asylsökande till arbetssökande – det svenska flyktingmottagandet".

enligt samma villkor som andra barn i Sverige. Vuxna asylsökande har däremot begränsade rättigheter som endast omfattar akut vård och tandvård eller annan vård som inte kan vänta.

Sammantaget revideras offentliga konsumtionsutgifter upp med drygt 30 miljarder kronor 2016, och revideringen ökar sedan till knappt 90 miljarder kronor 2020 (se diagram 165). Det är både direkta kostnader för flyktningmottagandet och de öknings av konsumtionsutgifterna som följer enbart av att befolkningen är större i nuvarande prognos än i augustiprognosen som står för revideringarna.¹¹⁰ Från 2022 och framåt minskar revideringen. Det beror i huvudsak på att dagens nyanlända då fått eget boende, vilket bland annat innebär att offentlig sektors utgifter för asylboende minskar.

Tabell 24 Kostnader för flyktningmottagande 2016

Procent

	2016
Ensamkommande barn (ersättning till kommuner för vård, boende, skola hälso- och sjukvård med mera)	37
Boende för asylsökande	18
Integration (ersättning till kommuner för personer som fått uppehållstillstånd och kommunplacering)	19
Migrationsverkets förvaltningsanslag	10
Övriga ersättningar till kommuner för asylsökande (sjukvård, skola, med mera)	9
Dagersättningar	4
Domstolsprövning, utresor för avvisade och utvisade med mera	3
Totalt	100

Anm. Totala kostnaden avser prognosen på utgifterna inom politikområdet migration enligt Migrationsverkets huvudscenario. Se bilaga 4 i Migrationsverket (2015a).

Källor: Migrationsverket och Konjunkturinstitutet.

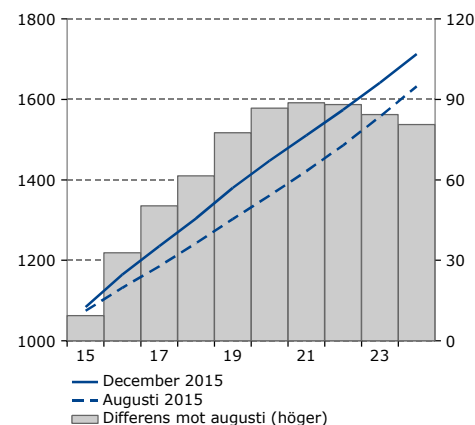
FÖRDRÖJD ÖKNING AV TRANSFERERINGSUTGIFTERNA

Utgifterna ökar inte lika mycket för de sociala transfereringarna som för den offentliga konsumtionen. För 2015–2016 är de sociala transfereringarna exklusive pensioner i stort sett på samma nivå som i augustiprognosen (se diagram 166). År 2017 är de sociala transfereringarna exklusive pensioner uppreviderade med 6 miljarder kronor, varav ca 3 miljarder kronor utgörs av ersättningar till asylsökande. Att ersättningarna ökar så pass lite beror till viss del på att ersättningen till personer i asylboende är liten, endast 24 kronor per dag för en ensamstående vuxen på

¹¹⁰ En del av de högre konsumtionsutgifterna förklaras av högre prisökningstakt för den offentliga konsumtionen i nuvarande prognos.

Diagram 165 Offentlig konsumtion

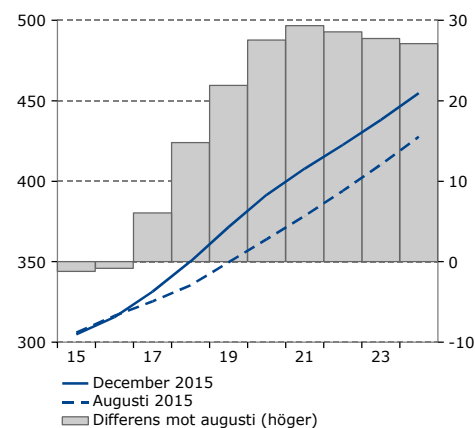
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 166 Sociala transfereringar exkl. inkomstpensioner

Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ett boende där mat tillhandahålls.¹¹¹ Revideringen av de sociala transfereringarna består inte bara av direkta kostnader för ökad flyktinginvandring, utan inkluderar alla effekter som kommer av en ny makroekonomisk prognos. Exempelvis hålls transfereringarna tillbaka av att arbetslösheten revideras ner 2016–2017 (se nästa avsnitt).

På lite längre sikt ökar transfereringsutgifterna mer. Det beror på att mottagningen går in i en annan fas där flyktinginvandrarna med stöd av transfereringar från offentlig sektor ska etablera sig i samhället. Efter att uppehållstillstånd beviljas utgår så kallad etableringsersättning på 231 kronor per dag. Då ersättningen utgår 5 dagar per vecka motsvarar denna ca 5 000 kronor per månad. Etableringsersättning kan som längst uppbäras i 24 månader. Denna ersättningsform bidrar till en upprevidering av transfereringsutgifterna.¹¹² Även utgifterna för barnbidrag, bostadsbidrag och föräldrapenning revideras upp.

Hur mycket de sociala transfereringarna uppgår till på lite sikt beror i hög grad på hur väl flyktinginvandrarna etablerar sig på arbetsmarknaden. Transfereringsutgifterna ökar dessutom, liksom konsumtionsutgifterna, på grund av att befolkningen är större i nuvarande prognos än i augustiprognosen som baserades på SCB:s befolkningsprognos från maj 2015. Sammantaget revideras transfereringsutgifterna exklusive pensioner upp med ca 25 miljarder kronor 2020, varpå upprevideringen minskar något fram till 2024 i takt med att fler flyktinginvandrare blir sysselsatta (se diagram 166).

ÖKNINGEN AV UTGIFTSKVOTEN HÅLLS TILLBAKA AV HÖGRE BNP

Ökningen av offentlig sektors utgifter i miljarder kronor säger egentligen ganska lite om hur offentligfinansiellt svårhanterlig utgiftsökningen är. Hur utgifterna revideras i förhållande till BNP är ett bättre mått på utmaningarna för de offentliga finanserna eftersom utgiftsökningen då ställs i förhållande till förändringen i ekonomins produktionskapacitet.

När befolkningen ökar innebär det att ekonomins produktionskapacitet, och därmed BNP, stiger. Hur mycket beror i detta fall på hur väl integrationen fungerar, vilka egenskaper och färdigheter de invandrade har och hur väl arbetsmarknaden kan anpassas till den nya befolkningsstrukturen.

¹¹¹ Ersättningen per dag var 44 kronor i genomsnitt för asylsökande 2014.

¹¹² Prognosen innefattar också en upprevidering av sjukpenningutgifterna på ca 6 miljarder kronor 2020. Denna beror i huvudsak på andra faktorer än flyktinginvandringen.

Att BNP revideras upp håller tillbaka upprevideringen i utgiftskvoten, det vill säga i de offentliga utgifterna som andel av BNP. I slutet av perioden, 2024, revideras utgiftskvoten med 0,5 procentenheter (se diagram 167). Om BNP inte hade reviderats upp sedan augustiprognozen skulle den utgiftsutveckling som beskrevs ovan inneburit en uppreviderad utgiftskvot på ca 2 procentenheter 2024.

HÖGRE SKATTEINKOMSTER OCH MER SKATTEHÖJNINGAR

Större BNP ger högre skatteintäkter eftersom skattebaserna (främst inkomster för företag och hushåll samt hushållens konsumtion) blir högre. Offentlig sektors inkomster revideras upp med 120 miljarder kronor 2020 (se diagram 168).

En del av dessa högre inkomster beror på att skatten höjs mer framöver än i tidigare prognoser. Konjunkturinstitutet antar att finanspolitiken bedrivs så att flyktinginvandringens direkta kostnader lånefinansieras, medan de utgiftsreformer som ett bibehållet offentligt välfärdsåtagande kräver finansieras med skattehöjningar.¹¹³ Det innebär ett ökat behov av skattehöjningar eftersom en större befolkning innebär ett ökat behov av vård, skola och omsorg. Sammantaget uppgår detta behov av utgiftsreformer i staten för att upprätthålla åtagandet till 100 miljarder kronor 2017–2024, vilket ger upphov till skattehöjningar av motsvarande storleksordning (se tabell 25). Dessa skattehöjningar är 15 miljarder kronor högre än i augustiprognozen. Till följd av något gynnsammare utveckling i den beskattningsbara inkomsten höjs kommunalskatten med ca 30 öre mindre 2017–2024, vilket motsvarar ca 9 miljarder kronor lägre skatter 2024 jämfört med augustiprognozen.

Sammantaget leder utvecklingen till att skattekvoten (skatter i förhållande till BNP) revideras upp med 0,5 procentenheter 2024 (se diagram 169).

Tabell 25 Skattehöjningar i staten 2017–2024

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020–2024	2017–2024
Augusti	21	21	20	22	85
December ¹	29	30	31	10	100

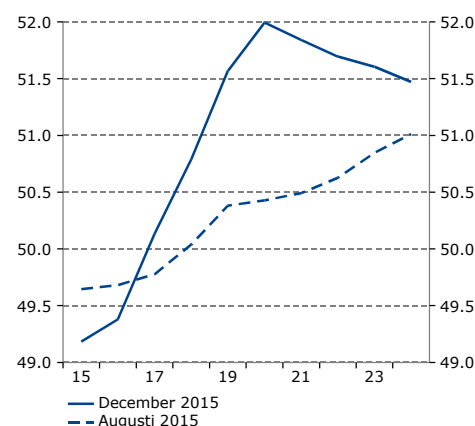
¹ KI:s huvudscenario, se kapitlet "Offentliga finanser".

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹¹³ Den finanspolitiska strategin är dock för närvarande oklar, se kapitlet "Offentliga finanser 2015–2020".

Diagram 167 Offentliga utgifter

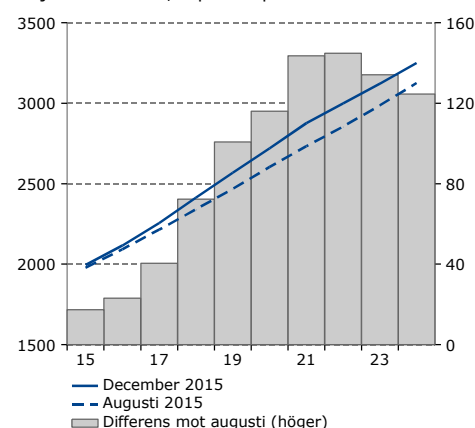
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 168 Offentliga inkomster

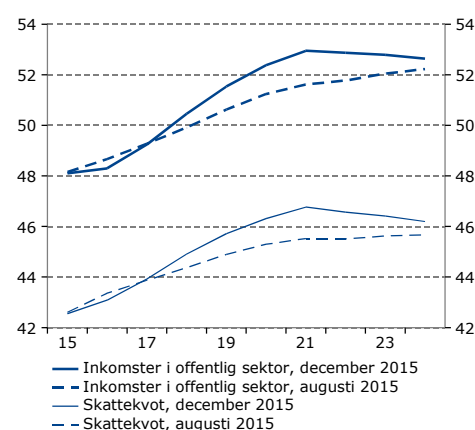
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Offentliga inkomster och skatter

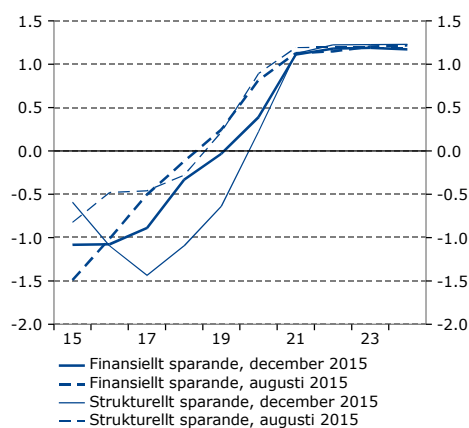
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 170 Finansiellt och strukturellt sparande i offentlig sektor

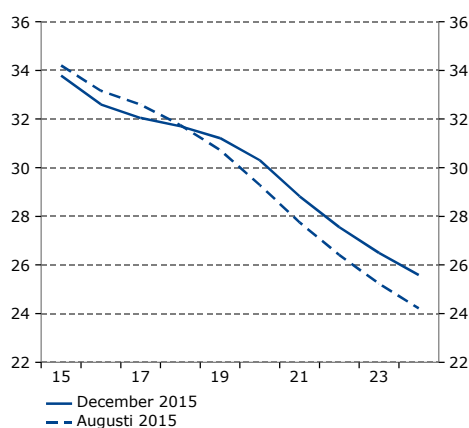
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 171 Statsskuld

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

SVAGARE STRUKTURELLT SPARANDE FRAM TILL 2020

Sammantaget innebär utvecklingen att det strukturella sparandet som andel av BNP, som mäter det finansiella sparandet rensat för konjunkturella effekter, revideras ner. Som mest är nedrevideringen 1,0 procent av potentiell BNP 2017 (se diagram 170). Nedrevideringen drivs av att utgifterna ökar, och att en stor del av denna utgiftsökning inte ingår i det som finansieras med skattehöjningar. På längre sikt, fram emot 2020, minskar revideringen för att från och med 2021 vara i stort sett obefintlig. Det beror på att den strukturella försvagningen som sker fram till 2020 förbyts till en strukturell förstärkning i takt med att de direkta migrationskostnaderna minskar.¹¹⁴

Det faktiska finansiella sparandet påverkas av konjunkturutvecklingen. Upprevideringen av BNP och den lägre arbetslösheten innebär att det faktiska finansiella sparandet revideras i mindre omfattning än det strukturella sparandet på några års sikt. När konjunkturen sedan normaliseras närmar sig det finansiella sparandet det strukturella sparandet (se diagram 170).

UTVECKLINGEN INGET HOT MOT STATSFINANSENA

Konjunkturinstitutets scenarier kan inte användas som kostnadsintäktsanalyser av ett ökat flyktingmottagande. Än mindre kan man utifrån dessa bedöma fördelningskonsekvenserna av en kraftigt ökad flyktinginvandring. Scenarierna kan emellertid ge en fingervisning om storleksordningen på de offentligfinansiella konsekvenser som är förknippade med den ökade flyktinginvandringen.

Skattekvoten revideras upp med 0,5 procentenheter, vid givet finansiellt sparande 2024 (se diagram 169). Det innebär att 0,5 procent mer av ekonomins produktion går åt till att finansiera den offentliga sektorn. Detta motsvarar ca 20 miljarder kronor räknat i 2015 års BNP. Per person 20 år eller äldre i dagens befolkning motsvarar det knappt 2 500 kronor per år. Större underskott än i tidigare prognoser fram till 2024 avspeglas i att statsskulden som andel av BNP revideras upp med ca 1,4 procentenheter 2024 (se diagram 171).

Sammantaget utgör utvecklingen inget påtagligt hot mot en balanserad utveckling av de offentliga finanserna. Samtidigt är den ökning av skattekvoten som dessa beräkningar indikerar för 2024 sannolikt en överskattning av den långsiktiga ökningen.

¹¹⁴ Från och med 2021 når det strukturella sparandet 1,2 procent av potentiell BNP såväl i denna som i föregående prognos. Konjunkturinstitutet antar att sparandet inte stärks ytterligare därefter utan ligger kvar på denna nivå till och med 2024. Nivån är förenlig med nuvarande överskottsmål. Om full finansiering av utgiftsåtgärder för att bibehålla det offentliga åtagandet tillämpas efter 2021 skulle det strukturella sparandet förstås att förstärkas, både i nuvarande prognos och i augustiprognozen.

Integrationen av nuvarande flyktinginvandring på arbetsmarknaden pågår sannolikt fortfarande ytterligare 10–15 år efter 2024. Det innebär att skillnaden i skattekvot troligtvis kommer att sjunka på denna tidshorisont.

Effekter av ökad flyktinginvandring på den makroekonomiska utvecklingen

Den högre flyktinginvandringen påverkar den makroekonomiska utvecklingen och förutsättningarna för den ekonomiska politiken. Som nämndes i inledningen är det viktigt för stabiliseringspolitiken, och då speciellt penningpolitiken, att bedöma hur effekterna från flyktinginvandringen på den aggregerade efterfrågan och utbudet påverkar resursutnyttjandet och därmed inflationen. Konjunkturinstitutet bedömer att efterfrågeeffekterna är betydligt större än utbudseffekterna de kommande fem åren. Det leder till högre resursutnyttjande, högre inflation och ett behov av en mindre expansiv penningpolitik framöver.

OFFENTLIG KONSUMTION STIGER BETYDLIGT MER ÄN POTENTIELL BNP DE NÄRMASTE ÅREN

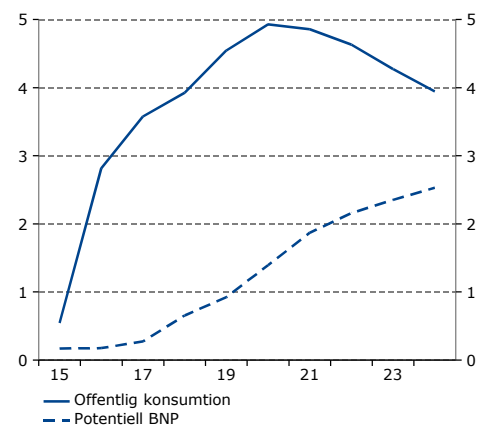
En viktig faktor för hur efterfrågan påverkas är effekterna på den offentliga konsumtionen av en ökad flyktinginvandring. Som beskrevs ovan påverkas den offentliga konsumtionen framför allt via högre anslag till Migrationsverket och ökade kostnader för offentliga tjänster inom skola, vård och omsorg. Den offentliga konsumtionen stiger som mest med nästan 5 procent 2020 jämfört med prognosen i augusti 2015 (se diagram 172). Denna revidering beror till övervägande del på den ökade flyktinginvandringen.

Eftersom det tar tid för en nyanländ att både få sin asylansökan prövad och sedan, om den beviljas, etablera sig på arbetsmarknaden ökar utbudet av arbetskraft endast långsamt de kommande åren som en följd av den reviderade flyktinginvandringen (se diagram 173). Dessutom bedöms en relativt stor andel av de som kommer in i arbetskraften på kort sikt ha låga jobbchanser på den svenska arbetsmarknaden varför sysselsättningsgraden bland de nyanlända inledningsvis blir lägre än för övriga (se tabell 23). De som får ett arbete antas i genomsnitt ha en produktivitetsnivå som uppgår till 80 procent av produktivitetsnivån bland nuvarande anställda i näringslivet.

Detta innebär sammantaget att utbudet i ekonomin, potentiell BNP, endast blir knappt 1,5 procent högre 2020 i decemberprognosen, vilket är betydligt mindre än revideringen av den

Diagram 172 Revidering av offentlig konsumtion och potentiell BNP

Procent, fasta priser

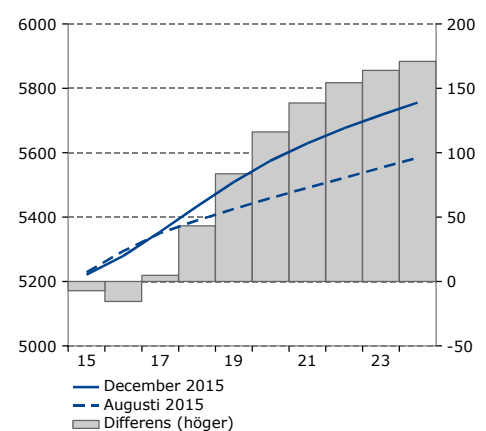

Anm. Procentuell nivåskillnad mellan december- och augustiprognoserna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Arbetskraft

Tusental 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

procentuella ökningen i offentlig konsumtion (se diagram 172). Eftersom ökningen i den offentliga konsumtionen endast till begränsad del skattefinansieras under denna period bidrar den ökade flyktinginvandringen till att resursutnyttjandet stiger i svensk ekonomi de kommande åren.

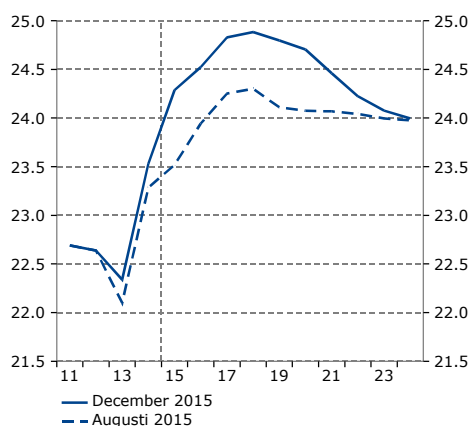
FLYKTINGINVANDRINGEN BIDRAR TILL HÖGRE INVESTERINGAR

Det finns flera skäl till varför en större befolkning innebär att investeringsbehovet ökar i såväl näringslivet som i den offentliga sektorn. Ett skäl är att bostadsbristen i många större städer i utgångsläget är stor, vilket innebär att det kommer att behövas ökade bostadsinvesteringar. Ett annat skäl är att över 35 procent av revideringen av den totala befolkningsprognosen beror på fler personer i åldersgruppen 0–19 år.¹¹⁵ Det innebär att offentliga investeringar i framför allt förskolor och skolor behöver öka mer. Ett ytterligare skäl till ökade investeringar är att arbetskraften och antalet sysselsatta successivt kommer att stiga i ekonomin. Kapitalstocken i näringslivet kommer därför att behöva byggas ut.

Investeringarna har reviderats upp betydligt mer än BNP många år framöver (se diagram 174). Upprevideringen 2015 beror på det starka utfallet det tredje kvartalet och revideringar av nationalräkenskaperna tidigare kvartal. På lång sikt bedöms investeringsandelen uppgå till ca 24 procent av BNP och i avsaknad av den nya befolkningsprognosen skulle den nivån nåtts inom några år. Men av de skäl som beskrevs ovan innebär flyktinginvandringen att investeringarna kommer att vara högre än normalt en lång tid framöver.

Diagram 174 Investeringar

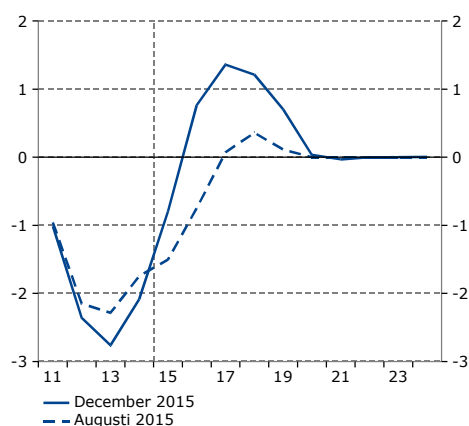
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

HÖGRE RESURSENTNYTTJANDE OCH LÄGRE ARBETSLÖSHET

Tillsammans med den begränsade ökningen av potentiell BNP på kort sikt innebär den relativt kraftiga ökningen av efterfrågan att resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, stiger (se diagram 175). Eftersom prognosen för utvecklingen i omvärlden är lik den som förelåg i augusti kan upprevideringen framför allt hänföras till effekter av flyktinginvandringen. BNP-gapet hamnar på 1,4 procent 2017 och är högre än i prognosen i augusti för samtliga år 2015–2019. Efterfrågeeffekterna från en högre flyktinginvandring bedöms alltså dominera över effekterna på utbudet både på kort och medellång sikt.

¹¹⁵ SCB:s befolkningsprognos från november innebär en upprevidering med ca 330 000 personer till 2020. Åldersgruppen 0–19 år reviderades upp med ca 120 000 personer samma år.

Den högre efterfrågan, inte minst inom den sysselsättningsintensiva offentliga sektorn, innebär att arbetslösheten faller tillbaka snabbare (se diagram 176), trots att arbetskraften är större (se diagram 173). Arbetslösheten hamnar därmed en bit under Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten under flera år för att sedan stiga mot den förhöjda jämviktsarbetslösheten på ca 7,5 procent.

HÖGRE INFLATION OCH SNABBARE RÄNTEHÖJNINGAR

Den högre efterfrågan och den lägre arbetslösheten innebär att företagen höjer priserna i en snabbare takt 2018–2019 (se diagram 177). Det beror på att företagen ökar marginalerna när efterfrågan växer snabbare och att lönerna stiger snabbare då arbetslösheten faller tillbaka.

Konjunkturinstitutet prognostiserar att Riksbanken inte kommer att höja reporäntan förrän i slutet av 2016 trots flyktinginvandringens effekter på resursutnyttjande och inflation. Denna bedömning baseras på Riksbankens kommunikation där de betonat att de inte nödvändigtvis kommer att reagera med högre ränta i närtid även om inflationen skulle väntas bli högre. Detta agerande bidrar till att inflationen överstiger inflationsmålet under flera år bortom 2017. När väl Riksbanken börjar höja räntan i slutet av 2016 höjs räntan mer jämfört Konjunkturinstitutets bedömning i augusti och betydligt mer än Riksbankens egen bedömning i december (se diagram 178).

BNP PER INVÅNARE SVÅRTOLKAT MÅTT VID ÖKAD FLYKTINGINVANDRING

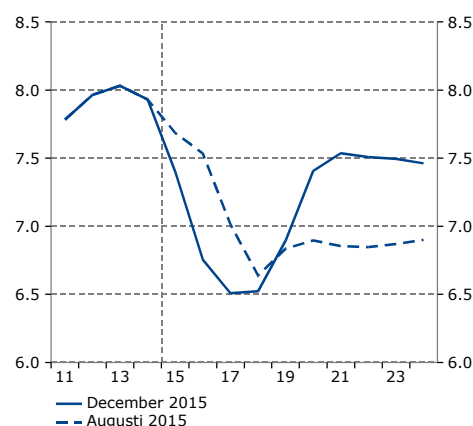
Vanligtvis fokuserar konjunkturbedömare och centralbanker på utvecklingen av BNP när ett lands ekonomi jämförs över tid och med andra länder. För att bedöma ett lands levnadsstandard är det dock i allmänhet mer rimligt att analysera BNP per invånare.¹¹⁶ I nuvarande situation med en ökad flyktinginvandring är dock detta mått mer svårtolkat än vanligt.

BNP-tillväxten är hög 2016–2017 varför BNP per invånare utvecklas starkt jämfört med åren därefter (se diagram 179). Det bör dock noteras att flyktinginvandrarna först blir folkbokförda efter att de beviljats uppehållstillstånd. För närvarande är handläggningstiderna på Migrationsverket upp till 24 månader och det dröjer därför innan de nyanlända syns i befolkningsstatistiken. BNP per invånare blir därmed tillfälligt högre under dessa år.

¹¹⁶ Se fördjupningen "BNP kan tolkas på många olika sätt" i Konjunkturinstitutet (2015b) för en analys.

Diagram 176 Arbetslöshet

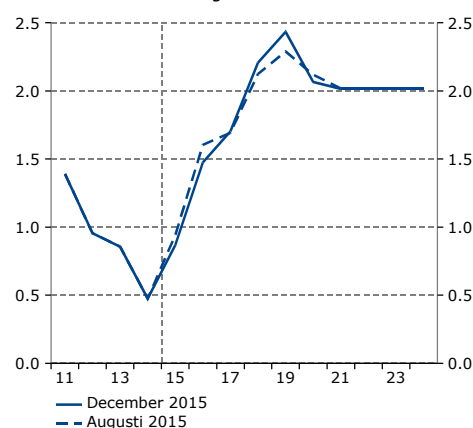
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 177 KPIF

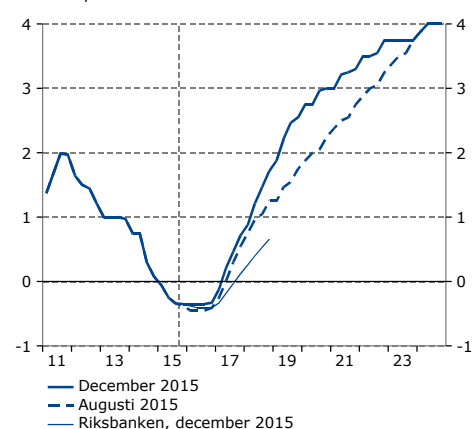
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Reporänta

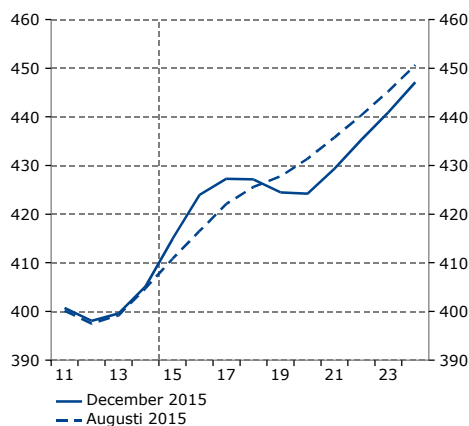
Procent, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 179 BNP per invånare

Tusental kronor, fasta priser, kalenderkorrigerade

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

När befolkningen sedan ökar i takt med att uppehållstillstånd beviljas blir utvecklingen i BNP per invånare svagare och faller till och med något 2018–2020. Det är en naturlig följd av att befolkningens sammansättning har förändrats. De nytilkomna i befolkningen ger till en början ett begränsat bidrag till produktionen av varor och tjänster samtidigt som den samlade produktionen slås ut på fler individer.

Denna förändrade sammansättning i befolkningen innebär också att sambandet mellan utvecklingen av BNP per invånare och levnadsstandarden är mer svårtolkad än normalt. För de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd ökar levnadsstandarden högst betydligt. Hur levnadsstandarden utvecklas för den befolkning som fanns i Sverige innan flyktingkrisen beror framför allt på två faktorer: hur tillgången av välfärdstjänster och skattetrycket påverkas. När det gäller omfattningen av välfärdstjänsterna per individ antas dessa ligga kvar på samma nivå som tidigare i Konjunkturinstitutets scenario. Det innebär att ingen undanträngning inom vård, skola och omsorg antas ske när befolkningen ökar.

När det gäller det totala skattetrycket är skattekvoten i december scenariot i genomsnitt ca 0,6 procentenheter högre åren 2016–2024 jämfört med scenariot i augusti (se diagram 169). Detta motsvarar ca 25 miljarder kronor per år räknat i dagens BNP eller knappt 3 500 kronor årligen per person 20 år eller äldre i dagens befolkning. Denna ökning beror i allt väsentligt på den ökade flyktinginvandringen.

Skillnaden i skattekvot minskar betydligt 2022–2024 (se diagram 169). Det beror både på att Migrationsverkets kostnader successivt minskar och att sysselsättningen bland de nya i befolkningen ökar. Åren efter 2024 väntas skillnaden i skattekvot minska ytterligare. Huruvida skillnaden i skattekvoten blir högre eller lägre på lång sikt i detta scenario beror på hur hög sysselsättningsgraden bland de nya i befolkningen blir.¹¹⁷ Konjunkturinstitutet har inte gjort några beräkningar av detta, men med de antaganden som redovisas i denna fördjupning blir effekten på skattekvoten sannolikt liten på längre sikt.

¹¹⁷ Simuleringar i Flood och Ruist (2015) visar att den ökade invandringens långsiktiga effekter på offentliga finanser är stakt beroende av hur sysselsättningsgraden bland utrikes födda utvecklas.

Referenser

- Cahuc, P. och A. Zylberberg (2004), "Labor economics", The MIT Press.
- Europeiska kommissionen (2015), "European economic forecast, autumn 2015", Institutional paper 011, European economy.
- Foged, M. och G. Peri (2015), "Immigrants' effect on native workers: New analysis on longitudinal data", IZA DP no. 8961.
- Flood, L. och J. Ruist (2015), *Migration, en åldrande befolkning och offentliga finanser*, bilaga 6 till Långtidsutredningen 2015, SOU 2015:95.
- Forslund, A., (2015), "Ungdomsarbetslösheten går inte att pensionera bort", SNS analys nr 25, februari 2015.
- Fratzscher, M. och S. Junker (2015), "Integrating refugees: A long-term, worthwhile investment", *DIW Economic Bulletin* 45/46, sid. 612–616, 2015.
- IMF (2015a), "Sweden", Country Report No. 15/330, IMF, December 2015.
- IMF (2015b), "International Migration: Recent Trends, Economic Impacts, and Policy Implications", Staff Background Paper for G20 Surveillance Note, IMF, November 12, 2015.
- Konjunkturinstitutet (2012a), *Lönebildningsrapporten*, 2012.
- Konjunkturinstitutet (2012b), "Sveriges ekonomi – ett långsiktsscenario fram till 2035", Specialstudie nr 30, 2012, Konjunkturinstitutet.
- Konjunkturinstitutet (2015a), *Konjunkturläget*, juni 2015.
- Konjunkturinstitutet (2015b), *Konjunkturläget*, augusti 2015.
- Konjunkturinstitutet (2015c), *Lönebildningsrapporten*, 2015.
- Migrationsverket (2015a), "Verksamhets- och utgiftsprognos", februari 2015.
- Migrationsverket (2015b), "Verksamhets- och utgiftsprognos", oktober 2015.
- Pekkala Kerr, S. och W. R. Kerr (2011), "Economic impacts of immigration: A survey", NBER working paper 16736.
- Peri, G. (2014), "Do immigrant workers depress the wages of native worker?", IZA world of Labor, 2014:42.

Rooth, D.-O. och O. Åslund (2003), ”Spelar när och var roll? Arbetsmarknadslägets betydelse för invandrares inkomster”, IFAU-rapport 2003:5.

SCB (2015a), ”Sveriges framtida befolkning 2015–2060”, Statistiska meddelanden AM 110 SM 1402, SCB, 2014.

SCB (2015b), ”Utrikesfödda oftare mer välutbildade än deras yrke kräver”, SCB artikel nr 2015:140.

Åslund, O., L. Hensvik och O. Nordström Skans (2014), ”Seeking similarity: How immigrants and natives manage in the labor market”, *Journal of Labor Economics* 32, no. 3, sid. 405–441.

Åslund, O. och D.-O. Rooth (2007): ”Do when and where matter? Initial labor market conditions and immigrant earnings”, *Economic Journal* 117, no. 518, sid. 422–448.

FÖRDJUPNING

Från asylsökande till arbetssökande – det svenska flyktingmottagandet

Under 2015 bedöms omkring 160 000 personer söka asyl i Sverige. Det är dubbelt så många som året innan (se diagram 180).¹¹⁸ Det var under hösten 2015 som antalet personer som tog sig till Sverige för att söka asyl nådde rekordhöga nivåer (se diagram 181). Detta har ställt mottagningssystemet för asylsökande inför en extraordinär situation. Denna fördjupning beskriver hur asylprocessen ser ut, vilka rättigheter en asylsökande har, hur ansvaret under asylprocessen fördelas mellan olika myndigheter och vad som händer efter att en person beviljats uppehållstillstånd.

MÅNGA VARIANTER PÅ ANKOMSTBOENDE

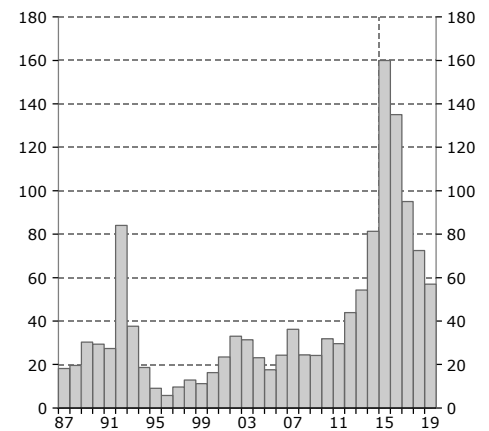
En person som kommer till Sverige med avsikt att söka asyl och inte har ett eget boende blir av Migrationsverket erbjuden en plats på ett ankomstboende.¹¹⁹ Boendet ligger oftast i närheten av en av Migrationsverkets ansökningsenheter och drivs antingen av Migrationsverket eller av en privat aktör. I den extraordinära situation som varit under hösten 2015 har evakueringsplatser även ordnats i gymnastik- och skolsalar, Kriminalvårdens och Försvarsmaktens lokaler samt i tillfälliga tältboenden som uppförts av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. På ett ankomstboende bor personer endast i 1–7 dagar till dess att en fullständig ansökan om asyl är inlämnad till Migrationsverket. Tiden på ankomstboende kan vara något längre när många personer anländer till Sverige samtidigt.

LÅNG VÄNTAN PÅ BESLUT OM UPPEHÅLLSTILLSTÅND

Migrationsverket är den myndighet som tar emot ansökningar om asyl och fattar beslut om uppehållstillstånd. När ansökan har kommit in ansvarar Migrationsverket för boende för personer som inte kan ordna ett eget boende under asylprövningstiden. Migrationsverket anordnar två typer av asylboenden.¹²⁰ Det vanligaste har varit att Migrationsverket hyr lägenheter där flera asylsökande bor och sköter hushållet tillsammans. Migrationsverket köper även in platser på anläggningsboenden som drivs av privata aktörer som sköter kost och logi.

Diagram 180 Asylsökande

Tusental

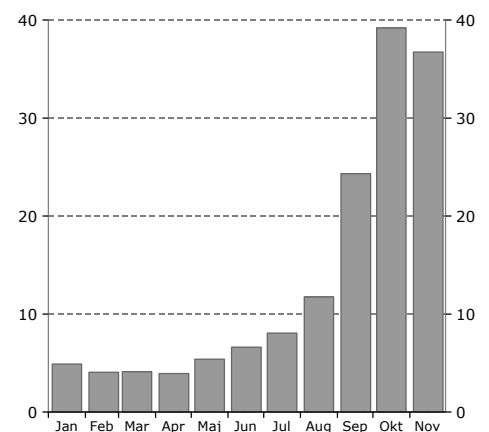

Anm. 2015–2019 avser Migrationsverkets huvudscenari, oktober 2015.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 181 Inkomna asylärenden per månad, 2015

Tusental, månadsvärden

Källa: Migrationsverket.

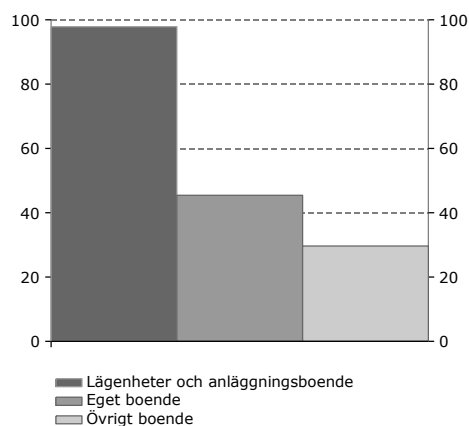
¹¹⁸ Se Migrationsverket "Verksamhets- och utgiftsprognos", oktober 2015.

¹¹⁹ Ankomstboende benämns ibland även som korttidsboende, transitboende eller fördelningsboende.

¹²⁰ Asylboende benämns ibland även som långtidsboende, anläggningsboende eller tillfälligt asylboende.

Diagram 182 Boendeformer hos inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem, 1 december 2015

Tusental personer

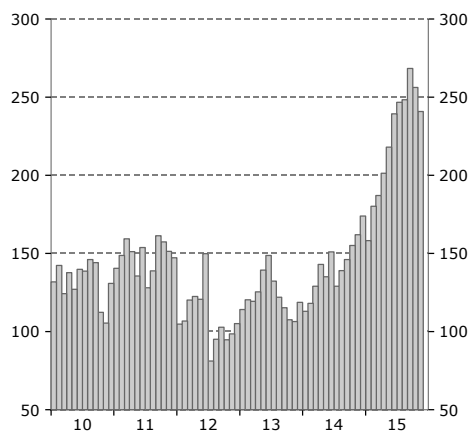

Anm. Med övrigt boende avses till exempel boende i familjehem eller sjukhusvistelse.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 183 Genomsnittliga handläggningstider hos Migrationsverket

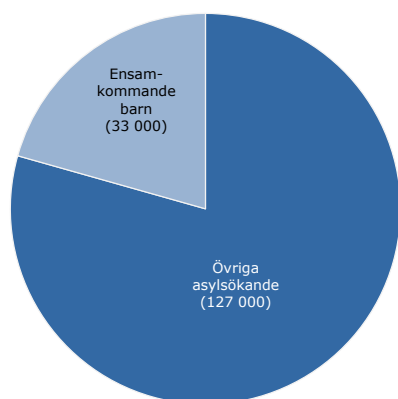
Antal dagar, månadsvärden

Källa: Migrationsverket.

Diagram 184 Antal asylsökande 2015

Tusental personer

Källa: Migrationsverket

Av de ca 173 000 personer som var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem den 1 december 2015 bodde ca 98 000 personer i ett boende som Migrationsverket ordnat (se diagram 182). Hur länge en person bor i ett asylboende beror på hur lång tid det tar att få beslut om uppehållstillstånd. Under 2014 tog det i genomsnitt knappt fem månader att få ett första beslut men efter den senaste tidens stora antal asylsökande har handläggningstiden förlängts avsevärt (se diagram 183). För de som har kommit under hösten 2015 beräknas prövningstiden bli upp till 15–24 månader.

KOMMUNERNA ANSVARAR FÖR ENSAMKOMMANDE BARN

I enlighet med Migrationsverkets huvudscenario bedöms drygt en femtedel av de asylsökande 2015 vara ensamkommande barn (se diagram 184). När det gäller ensamkommande barn som söker asyl är det kommunerna som ansvarar för mottagandet under prövningstiden, men Migrationsverket ersätter kommunerna för kostnaderna. I samband med barnens första kontakt med Migrationsverket utser kommunen en god man som företar barnet i stället för vårdnadshavaren. Kommunerna placerar barnen i hem för vård och boende, så kallade HVB-hem, som i huvudsak bedrivs i kommunal regi men ca en fjärdedel av hemmen bedrivs av privata aktörer. En del ensamkommande barn bor även i familjehem.

RÄTTIGHETER UNDER ASYLPRÖVNINGSTIDEN

Samtliga asylsökande ska erbjudas att genomgå en hälsoundersökning som anordnas av landstingen. Utöver det har asylsökande barn rätt till skolgång, vård och tandvård, enligt samma villkor som andra barn i Sverige. Vuxna asylsökande har däremot begränsade rättigheter som endast omfattar akut vård och tandvård eller annan vård som inte kan vänta.

Samtliga asylsökande som inte har egna pengar har rätt att ansöka om en dagersättning på 19–71 kronor per dag. Det är Migrationsverket som beslutar om och betalar ut dagersättningen. Hur mycket ersättning en person får beror på vilken familjesituation och vilken typ av boende man har. För barn beror ersättningsnivån även på åldern. Ensamstående personer får något mer än sammanboende och personer som har ett boende där mat ingår får mindre ersättning än de som sköter hushållet själva.

AVSLAG PÅ ASYLANSÖKAN

Mellan januari och november 2015 avgjordes ca 53 000 asylärenden och i 16 procent av fallen fick personerna avslag på sin

ansökan (se diagram 185). Ett avslag på asylansökan beror på att skälen som framförts för att få skydd i Sverige bedöms vara otillräckliga. Då kan personen välja att frivilligt återvända till sitt hemland, men de allra flesta som får avslag på sin ansökan väljer att överklaga beslutet. I sådana fall fortsätter asylutredningen och ytterligare en prövningstid på ett asylboende väntar.

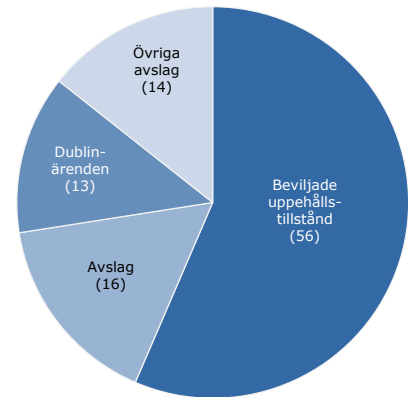
Om en person väljer att överklaga går Migrationsverket igenom överklagan för att se om beslutet ska ändras. Om Migrationsverket inte anser att det finns skäl att ändra beslutet skickas det vidare till Migrationsdomstolen. Om Migrationsdomstolen inte ändrar beslutet om avslag ska personen lämna Sverige, vilket vanligtvis ska ske inom 2–4 veckor. I vissa särskilda fall kan Migrationsdomstolens dom prövas i Migrationsöverdomstolen.

EFTER UPPEHÅLLSTILLSTÅND VÄNTAR AKTIVITETER I ETABLERINGSINSATSER

För de personer som får uppehållstillstånd och är 20–64 år¹²¹ övergår en stor del av Migrationsverkets ansvar till Arbetsförmedlingen.¹²² Tillsammans med den nyanlände upprättar Arbetsförmedlingen en plan för hur personen ska etablera sig i Sverige. Arbetsförmedlingen hjälper även till med boende för de som behöver det. Etableringsplanen ska omfatta aktiviteter på heltid under högst två år och i den ingår bland annat deltagande i SFI-utbildning, samhällsorientering och arbetsförberedande aktiviteter. Arbetsförmedlingen beslutar om vilka som har rätt till etableringsersättning medan Försäkringskassan är den myndighet som betalar ut ersättningen. Försäkringskassan betalar även ut etableringstillägg för personer som har barn som bor hemma samt bostadsersättning för de personer som har behov av det.

En stor del av de nyanlända deltar i etableringsinsatser hos Arbetsförmedlingen när de fått uppehållstillstånd och står därmed till arbetsmarknadens förfogande som jobbsökande. I november 2015 var det 53 000 personer som deltog i etableringsinsatser (se diagram 186). Det tar oftast lång tid för nyanlända att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.¹²³

Diagram 185 Avgjorda asylärenden, januari–november 2015
Procent

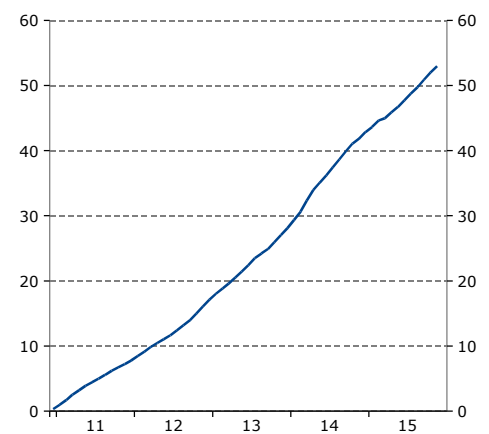

Anm. Vid Dublinärenden övertas asylprövningen av en annan stat i enlighet med Dublinförordningen. Övriga avslag är asylansökningar som inte prövats då den sökande till exempel avvikit eller återtagit sin ansökan.

Källa: Migrationsverket

Diagram 186 Deltagare i etableringsinsatser

Tusental personer, månadsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

¹²¹ I vissa fall omfattas även personer som är 18–19 år och som saknar föräldrar i Sverige.

¹²² Se "Etablering av vissa nyanlända – statistik kring etableringsuppdraget", Arbetsförmedlingens återrapportering 2015, maj 2015.

¹²³ Se även fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige" samt "Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden" i *Konjunkturläget*, juni 2015.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunktur 2015–2017	112
Tabell A1 BNP i världen.....	112
Tabell A2 KPI i världen.....	113
Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet.....	113
Tabell A4 Nyckeltal för USA	114
Konjunkturen i Sverige 2015–2017	115
Tabell A5 Försörjningsbalans	115
Tabell A6 Hushållens inkomster, konsumtion och sparande	116
Tabell A7 Bytesbalans och finansiellt sparande	116
Tabell A8 BNI.....	117
Tabell A9 Produktion.....	117
Tabell A10 Arbetade timmar.....	117
Tabell A11 Produktivitet.....	118
Tabell A12 Arbetsmarknaden	118
Tabell A13 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	118
Tabell A14 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna	119
Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser	119
Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	120
Tabell A17 Konsumentpriser.....	120
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2015–2020.....	121
Tabell A18 Scenario för internationell ekonomi.....	121
Tabell A19 Resursutnyttjande	121
Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi	122
Tabell A21 BNP och efterfrågan.....	122
Tabell A22 Räntor och växelkurser.....	123
Offentliga finanser 2015–2020	124
Tabell A23 Offentliga sektorns finanser.....	124
Tabell A24 Statens finanser.....	125
Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser	125
Tabell A26 Kommunsektorns finanser	126
Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster	126
Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter	127
Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen	127
Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal	127
Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld	128
Tabell A32 Utgiftstak för staten	128
Tabell A33 Indikatorer för överskottsmålet	128

Internationell konjunktur 2015–2017

Tabell A1 BNP i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring, fasta priser

	Vikt 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Världen		4,2	3,4	3,3	3,4	3,2	3,5	3,7
OECD	45,8	2,0	1,3	1,2	1,8	2,1	2,3	2,3
USA	15,9	1,6	2,2	1,5	2,4	2,5	2,6	2,6
Euroområdet	11,8	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,5	1,8	2,0
Tyskland	3,4	3,7	0,6	0,4	1,6	1,5	1,9	2,0
Frankrike	2,4	2,1	0,2	0,7	0,2	1,2	1,6	1,8
Italien	2,0	0,7	-2,9	-1,8	-0,4	0,7	1,3	1,5
Spanien	1,4	-1,0	-2,6	-1,7	1,4	3,1	2,9	2,6
Finland	0,2	2,6	-1,4	-1,1	-0,4	0,2	1,0	1,4
Japan	4,4	-0,4	1,7	1,4	-0,1	0,7	1,0	0,6
Storbritannien	2,4	2,0	1,2	2,2	2,9	2,4	2,4	2,2
Sverige	0,4	2,7	0,1	1,2	2,4	3,5	3,7	2,7
Norge	0,3	1,1	2,5	1,0	2,2	2,1	1,7	2,3
Danmark	0,2	1,2	-0,1	-0,2	1,3	1,4	1,7	1,9
Tillväxtekonomier ¹	54,2	6,3	5,3	5,1	4,8	4,1	4,5	4,9
Kina	16,6	9,6	7,7	7,7	7,3	6,9	6,4	6,0
Indien	6,8	7,6	4,8	6,4	7,2	7,3	7,5	7,3
Brasilien	3,0	3,9	1,9	3,0	0,1	-3,3	-1,7	1,3
BNP per invånare								
USA		0,8	1,5	0,7	1,7	1,8	1,8	1,9
Euroområdet		1,3	-1,1	-0,5	0,6	1,2	1,5	1,7
Japan		-0,3	2,0	1,6	0,1	0,9	1,3	1,0
Exportmarknadstillväxt								
Världen ²		6,4	1,8	2,6	3,1	2,1	3,6	4,3

¹ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD. ² Exportmarknadstillväxten avser den samlade importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

Anm. BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Eurostat, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 KPI i världen

Procentuell förändring

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
OECD	1,9	2,9	2,3	1,6	1,7	0,6	1,5	2,1
USA	1,7	3,1	2,1	1,5	1,6	0,1	1,5	2,1
Euroområdet	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	0,0	0,9	1,5
Tyskland	1,2	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1	1,0	1,6
Frankrike	1,7	2,3	2,2	1,0	0,6	0,1	0,9	1,3
Italien	1,6	2,9	3,3	1,3	0,2	0,1	0,9	1,6
Spanien	2,0	3,1	2,4	1,5	-0,2	-0,7	0,5	1,1
Finland	1,7	3,3	3,2	2,2	1,2	-0,1	0,6	1,3
Japan	-0,7	-0,3	0,0	0,4	2,7	0,8	0,7	1,9
Storbritannien	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5	0,1	1,4	1,9
Sverige	1,9	1,4	0,9	0,4	0,2	0,7	1,2	1,4
Norge	2,3	1,2	0,4	2,0	1,9	2,0	2,2	2,2
Danmark	2,2	2,7	2,4	0,5	0,3	0,3	1,2	1,7
Tillväxtekonomier ¹								
Kina	3,2	5,5	2,6	2,6	2,0	1,5	2,0	2,7
Indien	12,0	8,9	9,3	10,9	6,4	5,6	5,1	5,1
Brasilien	5,1	6,6	5,4	6,2	6,3	8,8	6,2	4,5

¹ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Anm. KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	5 503	-0,1	-1,3	-0,6	0,8	1,6	1,5	1,5
Offentliga konsumtionsutgifter	2 091	-0,1	-0,2	0,2	0,8	1,4	1,2	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	1 943	1,5	-3,1	-2,5	1,3	2,2	2,7	3,8
Lagerinvesteringar ¹	-11	0,5	-1,0	0,1	0,0	-0,3	0,1	0,0
Export	4 346	6,5	2,6	2,1	4,1	5,0	4,1	4,3
Import	3 977	4,2	-1,0	1,2	4,5	5,3	4,3	4,3
BNP	9 896	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,5	1,8	2,0
HIKP ²		2,7	2,5	1,3	0,4	0,0	0,9	1,5
Arbetslöshet ³		10,1	11,3	12,0	11,6	11,0	10,6	10,3
Styrränta ⁴		1,00	0,75	0,25	0,05	0,05	0,05	0,30
Tioårig statsobligationsränta ⁵		2,6	1,6	1,6	1,2	0,5	0,9	1,8
Dollar/euro ⁶		1,39	1,29	1,33	1,33	1,11	1,09	1,11

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Nivå, procent. Avser Tyskland. ⁶ Nivå.

Anm. Euroområdet avser Euro12, vilket utgör ca 98 procent av det totala euroområdets ekonomi.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Tabell A4 Nyckeltal för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	11 866	2,3	1,5	1,7	2,7	3,1	2,7	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	2 556	-2,7	-0,9	-2,5	-0,5	0,3	0,7	1,3
Fasta bruttoinvesteringar	3 379	3,7	6,4	2,5	4,1	4,0	4,4	4,7
Lagerinvesteringar ¹	77	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	-0,1	0,0
Export	2 342	6,9	3,4	2,8	3,4	1,4	4,0	5,6
Import	2 872	5,5	2,2	1,1	3,8	5,2	4,7	6,0
BNP	17 348	1,6	2,2	1,5	2,4	2,5	2,6	2,6
KPI ²		3,1	2,1	1,5	1,6	0,1	1,5	2,1
Arbetslöshet ³		8,9	8,1	7,4	6,2	5,3	4,8	4,7
Styrränta ⁴		0,25	0,25	0,25	0,25	0,50	1,25	2,25
Tioårig statsobligationsränta ⁵		2,8	1,8	2,4	2,5	2,1	2,6	3,3
Dollar/euro ⁶		1,39	1,29	1,33	1,33	1,11	1,09	1,11

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser Federal Funds target rate. ⁵ Nivå, procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige 2015–2017

Tabell A5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring fasta priser

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hushållens konsumtionsutgifter	1 812	1,9	0,8	1,9	2,2	2,4	2,8	2,6
Varor	818	-0,2	1,1	0,8	3,0	3,2	2,4	2,0
Tjänster exkl. bostad	580	4,5	0,2	3,1	2,6	3,0	3,1	2,6
Bostäder	352	2,1	0,4	1,3	2,2	2,0	3,2	3,7
Offentliga konsumtionsutgifter	1 031	0,8	1,1	1,3	1,3	2,6	4,9	2,5
Statlig konsumtion	278	0,7	2,5	3,6	1,0	2,5	4,3	1,6
Kommunal konsumtion	753	0,9	0,6	0,4	1,5	2,7	5,1	2,9
Fasta bruttoinvesteringar	922	5,7	-0,2	0,6	7,5	7,2	5,2	4,0
Näringslivet	753	7,1	-0,7	0,7	8,8	8,2	5,0	3,6
Industrin	179	8,8	-3,1	1,8	3,9	1,9	3,3	3,5
Övriga varubranscher	102	-0,2	4,7	1,4	4,1	8,2	4,0	3,2
Tjänster ¹	312	8,1	4,8	-0,3	8,2	7,5	4,9	3,2
Bostäder	160	8,0	-11,8	0,9	19,8	16,6	7,6	4,6
Offentliga myndigheter	164	-0,2	1,7	-0,3	2,4	3,1	5,8	5,9
Inhemsk efterfrågan exkl. lager	3 765	2,5	0,6	1,4	3,2	3,7	4,0	2,9
Lagerinvesteringar ²	10	0,5	-1,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3 775	3,0	-0,6	1,6	3,4	3,6	4,0	2,9
Export	1 744	6,1	1,0	-0,8	3,5	4,7	4,7	3,6
Export av varor	1 226	6,8	0,3	-2,9	2,3	2,4	4,5	3,5
Bearbetade varor	953	8,3	-2,9	-0,9	1,1	2,7	4,7	3,7
Råvaror	273	1,4	12,2	-9,4	6,6	1,5	3,4	3,0
Export av tjänster	517	4,0	3,0	5,0	6,3	10,3	5,1	3,9
Total efterfrågan	5 519	4,0	-0,1	0,8	3,4	3,9	4,2	3,1
Import	1 600	7,3	0,5	-0,1	6,3	4,3	4,9	4,8
Import av varor	1 112	8,7	-0,8	-1,7	4,6	4,9	4,9	4,7
Bearbetade varor	788	12,2	-2,9	-0,1	4,5	5,5	5,8	5,4
Råvaror	324	-0,2	4,3	-5,2	4,9	3,5	2,6	2,9
Import av tjänster	489	3,7	4,3	4,1	10,3	3,0	4,9	4,8
Nettoexport ²	143	-0,2	0,3	-0,3	-0,9	0,3	0,1	-0,3
BNP	3 918	2,7	-0,3	1,2	2,3	3,8	3,9	2,5
BNP per invånare ³	404	1,9	-1,0	0,4	1,3	2,7	2,4	0,5

¹ Exkl. bostäder. Bostäder ingår dock på raden näringslivet. ² Förändring i procent av BNP föregående år. ³ Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring fasta priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A6 Hushållens inkomster, konsumtion och sparande

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå 2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lönesumma, justerad för utland	1 592	3,7	4,4	5,6	5,3	5,1	4,4	3,9
Timlön enligt NR ¹		1,7	3,0	3,1	3,4	3,6	3,5	3,4
Arbetade timmar ^{1,2}		1,9	1,3	2,4	1,9	1,6	0,9	0,5
Transfereringar från offentlig sektor, netto	580	1,6	2,4	4,7	4,9	5,6	5,4	4,9
Kapitalinkomster, netto	214	6,9	13,2	6,9	2,1	5,6	5,4	4,6
Övriga inkomster, netto	74	0,3	4,5	2,3	2,1	6,7	8,2	8,9
Inkomster före skatt³	2 650	3,6	4,7	5,4	4,9	5,3	4,8	4,3
Direkt skatt ⁴	686	-0,6	-0,2	-0,8	-1,5	-1,5	-1,3	-1,1
Disponibel inkomst	1 964	2,9	4,4	4,5	3,3	3,7	3,4	3,2
Konsumentpris ⁵		0,7	1,1	1,1	1,5	2,2	2,4	2,1
Real disponibel inkomst	1 964	2,2	3,3	3,4	1,7	1,5	0,9	1,1
per invånare ⁶	203	1,2	2,2	1,9	-0,2	-0,6	-1,3	-0,8
Konsumtionsutgifter	1 812	2,2	2,4	2,8	2,6	2,4	2,0	2,7
Sparande ⁷	327	15,3	16,1	16,6	16,0	15,2	14,2	12,7
Eget sparande ⁷	152	7,7	8,5	9,0	8,2	7,4	6,5	4,9
Finansiellt sparande ⁷	278	13,0	13,8	14,2	13,5	12,7	11,7	10,2

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av tillväxttakterna för lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁴ Förändring i procent av inkomster före skatt med omvänt tecken. ⁵ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁶ Tusental kronor. ⁷ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nettoexport, varor	150	125	138	122	115	116	121	106
Nettoexport, tjänster	42	47	44	48	29	60	63	63
Löner, netto	19	17	18	17	19	21	22	22
Kapitalavkastning, netto	78	85	96	78	92	107	116	114
Transfereringar med mera, netto	-55	-53	-56	-59	-61	-63	-53	-63
Bytesbalans	234	221	239	207	193	242	268	243
Procent av BNP	6,7	6,0	6,5	5,5	4,9	5,8	6,1	5,3
Kapitaltransfereringar	-5	-6	-6	-9	-4	-5	-5	-6
Finansiellt sparande	230	215	233	198	189	236	263	238
Procent av BNP	6,5	5,9	6,3	5,2	4,8	5,7	6,0	5,2

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 BNI

Miljarder kronor, löpande priser, tusental samt kvot respektive procentuell förändring

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNI	4 035	3,9	1,0	1,8	4,2	6,1	5,7	4,4
Deflator, inhemsk användning		1,7	1,1	1,1	1,5	1,5	1,7	2,1
Real BNI		2,2	-0,1	0,6	2,7	4,5	3,9	2,2
Befolkning	9 696	0,8	0,7	0,9	1,0	1,1	1,5	1,9
Real BNI per invånare¹	416	1,5	-0,8	-0,2	1,7	3,4	2,5	0,3

¹ Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Varubranscher	953	2,4	-3,7	-1,8	2,4	4,8	4,1	3,3
Varav: Industri	588	4,1	-6,5	-1,1	-0,6	3,3	4,1	3,7
Byggverksamhet	210	-2,2	-5,4	-3,8	12,3	9,9	4,5	3,5
Tjänstebranscher	1 760	4,8	2,2	3,9	3,0	3,8	3,9	2,6
Varav: Handel	378	3,0	2,2	4,1	4,6	3,2	4,3	2,8
Företagstjänster	332	5,6	1,6	4,5	3,7	5,8	4,8	3,3
Näringsliv	2 713	3,9	0,0	1,8	2,8	4,2	3,9	2,8
Offentliga myndigheter	718	-0,5	1,4	-0,3	0,8	0,9	3,3	2,7
BNP till baspris¹	3 479	3,0	0,3	1,3	2,4	3,4	3,8	2,8
Produktskatter/subventioner	449	0,6	-1,3	0,5	2,7	4,3	2,8	2,2
BNP till marknadspris	3 928	2,7	0,1	1,2	2,4	3,5	3,7	2,7

¹ Inklusive produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Varubranscher	1 922	2,4	-0,7	-0,6	0,5	0,4	0,6	0,5
Varav: Industri	1 020	1,5	-3,1	-2,4	-1,3	-0,9	-0,3	0,0
Byggverksamhet	553	2,6	2,8	0,7	1,1	1,7	2,0	1,5
Tjänstebranscher	3 522	2,7	0,8	0,8	2,3	1,6	2,7	2,1
Varav: Handel	983	2,1	-0,6	-1,0	2,8	1,5	2,4	1,7
Företagstjänster	765	3,7	0,7	1,9	1,1	3,4	3,6	2,8
Näringsliv	5 444	2,6	0,3	0,3	1,7	1,2	2,0	1,6
Offentliga myndigheter	2 066	0,4	1,6	0,6	2,2	0,7	3,0	3,0
Hela ekonomin¹	7 677	2,0	0,7	0,4	1,8	1,0	2,3	1,9

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Varubranscher	496	-0,1	-3,0	-1,2	1,9	4,4	3,4	2,8
Varav: Industri	577	2,6	-3,5	1,4	0,7	4,2	4,4	3,7
Byggverksamhet	380	-4,7	-7,9	-4,4	11,1	8,1	2,4	2,0
Tjänstebranscher	500	2,1	1,3	3,0	0,7	2,2	1,1	0,5
Varav: Handel	385	0,9	2,8	5,1	1,7	1,7	1,9	1,2
Företagstjänster	435	1,9	0,9	2,5	2,5	2,3	1,2	0,5
Näringsliv	498	1,2	-0,3	1,5	1,1	3,0	1,9	1,3
Offentliga myndigheter	348	-0,9	-0,2	-1,0	-1,3	0,2	0,2	-0,3
Hela ekonomin¹	453	0,9	-0,5	0,9	0,5	2,4	1,5	0,8

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arbetade timmar ¹	7 677	2,0	0,7	0,4	1,8	1,0	2,3	1,9
Medelarbetstid för sysselsatta ²	30,9	-0,3	0,0	-0,6	0,4	-0,3	0,4	0,2
Sysselsatta	4 772	2,3	0,7	1,0	1,4	1,3	1,8	1,7
Sysselsättningsgrad ³		65,4	65,5	65,7	66,2	66,6	67,1	67,1
Arbetskraft	5 183	1,4	0,9	1,1	1,3	0,7	1,1	1,4
Arbetskraftsdeltagande ⁴		70,9	71,1	71,5	71,9	71,9	71,9	71,8
Arbetslöshet ⁵	411	7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	6,8	6,5
Befolkning 15–74 år	7 206	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	1,1	1,6

¹ Miljoner timmar, kalenderkorrigerad. ² Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ³ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁴ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁵ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Näringsliv	68	2,5	3,2	2,3	2,9	2,5	3,1	3,4
Industri	16	2,5	3,9	2,0	2,5	2,6	3,1	3,4
Byggbranschen	6	3,1	2,6	3,0	3,1	1,9	3,1	3,4
Tjänstebranscher	46	2,4	3,0	2,3	3,0	2,5	3,2	3,4
Kommunal sektor	25	2,3	2,7	2,9	2,8	2,8	3,1	3,4
Stat	6	1,9	2,1	2,6	2,3	2,6	3,0	3,2
Totalt	100	2,4	3,0	2,5	2,8	2,5	3,1	3,4
Real timlön (KPI) ¹		-0,5	2,1	2,5	3,0	2,6	2,3	1,2
Real timlön (KPIF) ²		1,0	2,0	1,6	2,3	1,7	1,7	1,7

¹ Deflaterad med konsumentprisindex (KPI). ² Deflaterad med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Procent respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Timlön	223	3,3	3,0	1,7	1,8	3,0	3,1	3,4
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen)		40,6	41,0	41,4	41,4	42,2	43,1	43,2
Arbetskostnad per timme ²	316	3,3	3,4	2,0	1,9	3,6	3,8	3,5
Produktivitet ³		0,7	-0,6	1,2	1,0	2,6	1,7	1,3
Enhetsarbetskostnad		2,6	4,0	0,8	0,9	1,0	2,1	2,2

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Anställda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP	71,0	1,2	1,1	1,1	1,6	2,0	1,7	2,0
Offentliga myndigheter ^{1, 2}	13,8	3,6	3,2	3,6	2,9	2,0	2,3	3,5
Näringsliv ²	49,0	0,5	0,5	0,4	1,5	2,0	1,6	1,7
Skattenetto	8,1	1,4	0,9	0,8	0,2	1,8	1,1	1,9
Import	29,0	-0,2	-1,1	-2,8	1,7	1,2	-0,1	0,7
Bearbetade varor	14,3	-3,7	-2,8	-3,7	2,2	4,2	0,5	-0,2
Råvaror	5,9	9,2	0,2	-3,6	-1,6	-11,3	-3,4	3,8
Tjänster	8,9	0,0	0,9	-0,4	3,1	4,6	0,4	0,5
Tillförsel/användning³	100,0	0,8	0,4	-0,1	1,6	1,7	1,1	1,6
Offentlig konsumtion	18,7	3,0	2,6	2,6	2,5	2,4	2,5	3,5
Hushållens konsumtionsutgifter	32,8	1,7	0,5	0,7	0,7	1,1	1,1	1,5
Fasta investeringar	16,7	0,3	0,8	0,3	1,8	1,9	1,4	1,8
Export	31,6	-1,0	-1,0	-2,5	2,0	2,2	0,0	0,6
Bearbetade varor	17,3	-3,2	-1,2	-3,3	2,8	4,4	0,7	-0,1
Råvaror	4,9	5,2	-3,1	-2,7	-0,3	-7,1	-2,9	2,8
Tjänster	9,4	0,5	0,9	-0,9	1,9	2,8	0,0	1,0

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusive lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljarder kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå 2014	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Förädlingsvärde, fasta priser ¹		3,9	-0,4	1,8	2,6	4,4	4,2	2,6
Förädlingsvärde deflator		0,5	0,5	0,4	1,5	2,0	1,6	1,7
Förädlingsvärde, löpande priser ²	2 711	4,5	0,1	2,1	4,3	6,4	5,9	4,3
Arbetade timmar, anställda		3,2	-0,3	0,6	1,5	2,2	2,8	0,9
Arbetskostnad per timme ³	318	3,3	4,3	2,0	2,2	2,9	3,2	4,2
Total arbetskostnad ⁴	1 584	6,6	4,0	2,6	3,7	5,2	6,1	5,2
Bruttoöverskott	1 127	1,9	-4,9	1,4	5,1	8,2	5,7	3,1
Vinstandel		43,7	41,5	41,2	41,6	42,3	42,2	41,7
Justerad vinstandel ⁵		36,0	33,9	33,7	34,3	35,6	35,7	35,2

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda.⁵ Exklusive små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A17 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell utveckling

	Vikt 2015	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KPI	100	3,0	0,9	0,0	-0,2	0,0	0,9	2,2
Räntekostnader, räntesats		36,6	-0,5	-14,7	-11,5	-20,8	-13,7	15,4
KPIF	100	1,4	1,0	0,9	0,5	0,9	1,5	1,7
Varor	41	-0,1	-0,3	0,2	-0,1	1,2	1,1	0,9
Tjänster	29	1,3	1,7	0,8	0,5	1,1	1,3	1,9
Boende exkl. räntekostnader	16	2,3	2,6	2,0	1,7	1,5	2,3	2,0
Energi	9	5,2	0,2	-1,8	-2,5	-4,9	-0,6	1,7
Räntekostnader, kapitalstock	6	6,5	5,9	5,2	5,0	5,4	6,0	6,1
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,0	1,1	0,7	1,4	1,6	1,7
HIKP		1,4	0,9	0,4	0,2	0,7	1,2	1,4
Råolja (Brent) ¹		110,9	111,8	108,8	99,6	53,8	46,1	52,0

¹ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: Intercontinental Exchange, SCB och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2015–2020

Tabell A18 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP i OECD	1,2	1,8	2,1	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1
BNP i euroområdet	-0,3	0,9	1,5	1,8	2,0	1,6	1,6	1,6
BNP i USA	1,5	2,4	2,5	2,6	2,6	2,7	2,3	2,2
BNP i tillväxtländer	5,1	4,8	4,1	4,5	4,9	5,2	5,3	5,2
BNP i världen	3,3	3,4	3,2	3,5	3,7	3,9	3,9	3,9
HIKP i euroområdet	1,3	0,4	0,0	0,9	1,5	1,6	1,7	1,9
KPI i USA	1,5	1,6	0,1	1,5	2,1	2,2	2,3	2,4
Styrränta i euroområdet ¹	0,25	0,05	0,05	0,05	0,30	0,50	1,25	1,75
Styrränta i USA ¹	0,25	0,25	0,50	1,25	2,25	2,75	3,25	3,75

¹ I slutet av året.

Anm. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Tabell A19 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Arbetsmarknad								
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,7	6,7	6,7	6,7	6,9	7,3	7,5	7,6
Faktisk arbetslöshet ²	8,0	7,9	7,4	6,8	6,5	6,5	6,9	7,4
Potentiellt arbetade timmar	0,9	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2	1,1	1,2
Därav: Potentiell sysselsättning	1,1	1,0	1,0	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2
Faktiskt arbetade timmar	0,4	1,8	1,0	2,3	1,9	1,6	0,9	0,5
Arbetsmarknadsgap ³	-2,0	-1,1	-1,1	0,1	0,8	1,2	1,0	0,3
Produktivitet								
Potentiell produktivitet	0,7	0,7	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	1,2
Därav: Potentiell produktivitet, näringslivet	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7
Faktisk produktivitet	0,8	0,6	2,5	1,4	0,8	0,6	0,7	1,2
Produktivitetsgap ⁴	-0,8	-1,0	0,3	0,7	0,5	0,0	-0,3	-0,3
BNP								
Potentiell BNP	1,6	1,7	2,2	2,1	2,1	2,3	2,1	2,5
Faktisk BNP	1,2	2,4	3,5	3,7	2,7	2,1	1,6	1,8
BNP-gap ⁵	-2,8	-2,1	-0,8	0,8	1,4	1,2	0,7	0,0

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	1,2	2,4	3,5	3,7	2,7	2,1	1,6	1,8
BNP-gap	-2,8	-2,1	-0,8	0,8	1,4	1,2	0,7	0,0
BNP per invånare ¹	0,4	1,4	2,4	2,2	0,8	0,0	-0,6	-0,1
Arbetade timmar ¹	0,4	1,8	1,0	2,3	1,9	1,6	0,9	0,5
Produktivitet	0,9	0,5	2,4	1,5	0,8	0,6	0,7	1,2
Arbetskraft	1,1	1,3	0,7	1,1	1,4	1,5	1,4	1,2
Sysselsättning	1,0	1,4	1,3	1,8	1,7	1,4	1,0	0,7
Arbetslöshet ²	8,0	7,9	7,4	6,8	6,5	6,5	6,9	7,4
Timlön ³	2,5	2,8	2,5	3,1	3,4	3,6	3,5	3,4
Enhetsarbetskostnad	1,5	1,3	1,2	2,4	2,6	3,0	2,7	2,1
KPI	0,0	-0,2	0,0	0,9	2,2	3,4	3,6	2,8
KPIF	0,9	0,5	0,9	1,5	1,7	2,2	2,4	2,1
Reporänta ⁴	0,75	0,00	-0,35	-0,25	0,75	1,75	2,75	3,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵	2,1	1,7	0,7	1,3	2,3	3,2	4,0	4,4
Kronindex (KIX) ^{5, 6}	103,0	106,8	112,6	110,0	107,8	105,5	103,2	100,9
Offentligt finansiellt sparande ⁷	-1,4	-1,7	-1,1	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	0,4
Strukturellt offentligt sparande ⁸	-0,7	-0,9	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,6	0,2

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av arbetskraften. ³ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁴ Vid slutet av året. ⁵ Årsgenomsnitt.⁶ Index 1992-11-18=100. ⁷ Procent av BNP. ⁸ Procent av potentiell BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 BNP och efterfrågan

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1,9	2,3	2,3	2,7	2,7	2,4	2,0	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	1,3	1,6	2,3	4,5	2,9	2,3	2,4	1,9
Fasta bruttoinvesteringar	0,6	7,7	6,9	4,8	4,4	2,9	2,0	2,0
<i>Inhemsk efterfrågan exkl. lager</i>	<i>1,4</i>	<i>3,4</i>	<i>3,4</i>	<i>3,7</i>	<i>3,2</i>	<i>2,5</i>	<i>2,1</i>	<i>2,3</i>
Lagerinvesteringar ¹	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>1,6</i>	<i>3,5</i>	<i>3,3</i>	<i>3,7</i>	<i>3,2</i>	<i>2,5</i>	<i>2,1</i>	<i>2,3</i>
Export	-0,8	3,7	4,3	4,3	4,0	3,8	3,7	3,8
<i>Total efterfrågan</i>	<i>0,8</i>	<i>3,6</i>	<i>3,6</i>	<i>3,9</i>	<i>3,4</i>	<i>2,9</i>	<i>2,6</i>	<i>2,8</i>
Import	-0,1	6,5	3,9	4,5	5,2	4,9	5,0	5,0
<i>Nettoexport¹</i>	<i>-0,3</i>	<i>-1,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,4</i>
BNP	1,2	2,4	3,5	3,7	2,7	2,1	1,6	1,8

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Räntor och växelkurser

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vid slutet av året								
Reporänta	0,75	0,00	-0,35	-0,25	0,75	1,75	2,75	3,00
Årsgenomsnitt								
Reporänta	1,0	0,5	-0,3	-0,3	0,3	1,3	2,3	2,9
5-årig statsobligationsränta	1,6	0,9	0,1	0,7	1,8	2,7	3,5	4,0
10-årig statsobligationsränta	2,1	1,7	0,7	1,3	2,3	3,2	4,0	4,4
KIX	103,0	106,8	112,6	110,0	107,8	105,5	103,2	100,9
Euro	8,7	9,1	9,4	9,3	9,1	9,0	8,8	8,6
Dollar	6,5	6,9	8,4	8,5	8,3	8,0	7,7	7,4

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2015–2020

Tabell A23 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 861	1 902	1 995	2 116	2 255	2 413	2 568	2 720
<i>Procent av BNP</i>	49,4	48,5	48,1	48,3	49,2	50,5	51,5	52,4
Skatter och avgifter	1 612	1 670	1 758	1 881	2 005	2 141	2 271	2 397
<i>Procent av BNP</i>	42,8	42,6	42,4	42,9	43,8	44,8	45,6	46,2
Kapitalinkomster	72	62	59	57	63	77	92	109
Övriga inkomster	177	170	178	178	187	196	205	214
Utgifter	1 913	1 967	2 040	2 163	2 296	2 429	2 570	2 699
<i>Procent av BNP</i>	50,7	50,2	49,2	49,4	50,1	50,8	51,6	52,0
Transfereringar	718	729	746	772	815	863	907	950
Hushåll	583	590	604	632	663	700	737	773
Företag	67	72	73	81	83	87	91	96
Utland	67	68	69	59	69	76	78	81
Konsumtion	993	1 031	1 084	1 165	1 235	1 304	1 380	1 448
Investeringar med mera	166	172	181	194	210	219	229	239
Kapitalutgifter	36	34	29	31	36	43	54	63
Finansiellt sparande	-52	-65	-45	-47	-41	-16	-2	20
<i>Procent av BNP</i>	-1,4	-1,7	-1,1	-1,1	-0,9	-0,3	0,0	0,4
Primärt finansiellt sparande	-88	-93	-75	-73	-68	-50	-40	-26
<i>Procent av BNP</i>	-2,3	-2,4	-1,8	-1,7	-1,5	-1,0	-0,8	-0,5
Maastrichtskuld	1 501	1 759	1 833	1 893	1 961	2 031	2 095	2 133
<i>Procent av BNP</i>	39,8	44,9	44,2	43,2	42,8	42,5	42,0	41,1
BNP, löpande pris	3 770	3 918	4 147	4 380	4 580	4 782	4 984	5 192
Potentiell BNP, löpande pris	3 877	4 002	4 180	4 347	4 519	4 725	4 949	5 190
Finansiell nettoställning	700	754	803	831	874	952	1 049	1 170
<i>Procent av BNP</i>	18,6	19,3	19,4	19,0	19,1	19,9	21,0	22,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Statens finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	955	972	1 015	1 084	1 159	1 252	1 343	1 426
Skatter och avgifter	807	836	880	948	1 018	1 099	1 178	1 248
Kapitalinkomster	35	24	21	20	21	27	34	41
Övriga inkomster	113	112	114	117	120	125	131	137
Utgifter	999	1 025	1 058	1 119	1 191	1 270	1 352	1 412
Transfereringar	612	633	655	689	739	795	854	888
Ålderspensionssystemet ¹	20	22	22	25	24	25	27	29
Kommunsektorn	192	204	220	244	268	293	322	328
Hushåll	292	296	301	312	328	349	371	391
Företag	44	47	47	53	54	56	59	63
Utland	64	65	65	56	66	72	74	76
Konsumtion	269	275	287	307	321	334	346	363
Investeringar med mera	89	89	91	96	102	106	111	116
Kapitalutgifter	29	28	25	27	30	34	40	44
Finansiellt sparande	-44	-53	-43	-35	-32	-18	-9	14
Procent av BNP	-1,2	-1,4	-1,0	-0,8	-0,7	-0,4	-0,2	0,3
Finansiell nettoställning	-369	-431	-456	-416	-400	-375	-342	-284
Procent av BNP	-9,8	-11,0	-11,0	-9,5	-8,7	-7,8	-6,9	-5,5

¹ Statliga ålderspensionsavgifter.

Källor: SCB, Riksgäldskontoret och Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	254	264	275	290	305	323	342	360
Socialförsäkringsavgifter	208	215	224	236	249	262	274	284
Statliga ålderspensionsavgifter	20	22	22	25	24	25	27	29
Kapitalinkomster	24	27	27	28	31	35	40	45
Övriga inkomster	1	1	1	1	1	1	1	1
Utgifter	259	260	270	288	302	318	331	344
Inkomstpensioner	254	255	265	283	296	311	324	338
Kapitalutgifter	0	0	0	0	0	0	0	0
Övriga utgifter	5	5	5	5	6	6	6	7
Finansiellt sparande	-5	4	5	2	3	6	11	16
Procent av BNP	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
Finansiell nettoställning	1 069	1 198	1 277	1 278	1 312	1 361	1 418	1 479
Procent av BNP	28,4	30,6	30,8	29,2	28,7	28,5	28,5	28,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	876	903	958	1 021	1 095	1 169	1 247	1 306
Skatter	582	603	638	680	721	762	801	845
Kommunal fastighetsavgift	15	16	16	16	17	18	18	19
Statsbidrag inkl. kompensation för mervärdesskatt	190	203	219	243	267	292	321	327
Kapitalinkomster	14	13	12	11	13	17	23	28
Övriga inkomster	74	68	73	71	77	81	84	87
Utgifter	878	918	965	1 036	1 106	1 173	1 251	1 316
Transfereringar	72	75	76	78	80	83	87	91
Hushåll	40	41	41	40	41	43	45	47
Övriga transfereringar	32	34	35	37	39	40	42	43
Konsumtion	721	753	793	854	911	966	1 030	1 080
Investeringar med mera	77	83	90	98	108	113	118	123
Kapitalutgifter	8	7	6	6	8	12	17	22
Finansiellt sparande	-2	-15	-7	-14	-11	-4	-4	-9
Procent av BNP	-0,1	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2
Finansiell nettoställning	0	-13	-19	-31	-38	-34	-28	-25
Procent av BNP	0,0	-0,3	-0,5	-0,7	-0,8	-0,7	-0,6	-0,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens direkta skatter	15,1	15,2	15,2	15,5	16,3	17,2	18,0	18,5
Företagens direkta skatter	2,7	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4
Arbetsgivaravgifter ¹	11,9	11,8	11,8	12,2	12,3	12,4	12,4	12,4
Mervärdesskatt	9,0	9,0	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1
Punktskatter	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Skattekvot	42,9	42,8	42,6	43,1	43,9	44,9	45,7	46,3
EU-skatter ²	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kapitalinkomster	1,9	1,6	1,4	1,3	1,4	1,6	1,9	2,1
Övriga inkomster ³	4,7	4,3	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Offentliga sektorns inkomster	49,4	48,5	48,1	48,3	49,2	50,5	51,5	52,4

¹ Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter samt särskild löneskatt. ² Skatter till EU, ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. ³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Transfereringar	19,0	18,6	18,0	17,6	17,8	18,0	18,2	18,3
Hushåll	15,5	15,0	14,6	14,4	14,5	14,6	14,8	14,9
Företag	1,8	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Utland	1,8	1,7	1,7	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6
Offentlig konsumtion	26,3	26,3	26,1	26,6	27,0	27,3	27,7	27,9
Offentliga investeringar	4,4	4,4	4,4	4,4	4,6	4,6	4,6	4,6
Kapitalutgifter	1,0	0,9	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2
Offentliga sektorns utgifter	50,7	50,2	49,2	49,4	50,1	50,8	51,6	52,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen

Procent av BNP

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pensioner ¹	8,4	8,1	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,7
varav inkomstpension	6,7	6,5	6,3	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
Arbetsmarknad ²	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0
Ohälsa ³	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Familj och barn ⁴	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9
Studier ⁵	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Övrigt ⁷	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Transfereringar till hushållen	15,5	15,0	14,6	14,4	14,5	14,6	14,8	14,9

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, offentliganställdas avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer. ² Ersättning vid arbetslöshet, aktivitetsstöd, etableringsersättning och lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag. ⁵ Studiebidrag, studiehjälp. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning och äldreomsorgsstöd samt övriga transfereringar till hushåll.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal

Procentuell förändring om annat inte anges

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomstindex ¹	3,7	0,5	2,1	2,0	3,6	3,6	3,6	3,5
Balansindex ¹	148,5	146,8	150,6	159,4	165,8	173,4	180,1	186,6
Balanstal ²	1,020	0,984	1,004	1,038	1,005	1,010	1,007	1,006
Nominell inkomstpension³	4,1	-2,7	0,9	4,2	2,4	2,9	2,2	1,8

¹ Konjunkturinstitutets modellbaserade beräkning för 2017–2020. ² Från och med 2017 avses dämpat balanstal enligt Pensionsmyndigheten som anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år.

³ Balansindex minus 1,6.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2013	2014	2015	2016	2017
Budgetsaldo	-130,9	-72,2	-41,6	-36,2	-48,7
Avgränsningar	56,7	0,3	12,9	8,2	3,9
Försäljning av aktier med mera	-20,6	-0,3	0,0	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	-4,5	-2,1	-11,3	-1,5	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	94,4	28,4	15,1	17,4	13,5
Övriga avgränsningar	-12,6	-25,7	9,1	-7,7	-9,6
Periodiseringar	30,4	16,1	-13,6	-6,5	13,1
Periodiseringar av skatter	20,8	21,5	-5,6	-2,5	9,1
Periodisering av räntor	9,6	-5,4	-8,0	-4,0	4,0
Övrigt	-0,5	2,4	-0,7	-0,6	-0,6
Finansiellt sparande i staten	-44,3	-53,3	-42,9	-35,1	-32,3
Statens lånebehov ¹	130,9	72,2	41,6	36,2	48,7
Värdeförändringar i statsskulden	-7,9	38,8	12,6	-9,4	-9,1
Statsskuldens förändring	123,0	111,0	54,2	26,8	39,6
Statsskuld	1 236	1 347	1 401	1 428	1 468
<i>Procent av BNP</i>	<i>32,8</i>	<i>34,4</i>	<i>33,8</i>	<i>32,6</i>	<i>32,0</i>

¹ Statens lånebehov är lika med budgetsaldot med omvänt tecken.

Källor: SCB, Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Tabell A32 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor om annat inte anges

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Utgiftstak för staten¹	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 332
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>28,2</i>	<i>27,7</i>	<i>27,7</i>	<i>28,0</i>	<i>28,2</i>	<i>28,2</i>
Takbegränsade utgifter	1 067	1 096	1 132	1 210	1 287	1 366
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,5</i>	<i>27,4</i>	<i>27,1</i>	<i>27,8</i>	<i>28,5</i>	<i>28,9</i>
Budgeteringsmarginal	28	11	26	5	-13	-34
<i>Procent av takbegränsade utgifter</i>	<i>2,6</i>	<i>1,0</i>	<i>2,3</i>	<i>0,4</i>	<i>-1,0</i>	<i>-2,5</i>

¹ För perioden till och med 2018 avses av riksdagen beslutade utgiftstak.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

Tabell A33 Indikationer för överskottsmålet

Procent av potentiell BNP respektive procent av BNP

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Strukturellt sparande	-0,7	-0,9	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,6	0,2
Sjuårsindikatorn	-0,9	-1,0	-1,0	-0,9	-0,7	-0,3	0,1	0,4
Sjuårsindikatorn, konjunkturjusterad	-0,1	-0,5	-0,8	-0,9	-0,8	-0,5	-0,2	0,1
Tioårsindikatorn	0,6	0,5	0,2	-0,2	-0,6	-0,8	-0,7	-0,7
Tioårsindikatorn, konjunkturjusterad	1,1	0,9	0,7	0,4	0,1	-0,2	-0,4	-0,5

Anm. Tioårsindikatorn består av ett tioårigt bakåtblickande glidande medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Sjuårsindikatorn utgörs av ett sjuårigt centrerat medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Indikatorerna beräknas här baserat både på det faktiska finansiella sparandet och på det strukturella finansiella sparandet. Samtliga beräkningar baseras på Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet, Kungsgatan 12-14, Box 3116, 103 62 Stockholm
08-453 59 00, info@konj.se, www.konj.se

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-67-2